

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

W.G. SEBALD

VERTIGO

W. G.
SEBALD

VERTIGO

W.G. SEBALD
VERTİGO

Schwindel. Gefühle., W.G. Sebald

© 1990, Eichborn AG, Frankfurt am Main

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Aralık 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Şebnem Sunar

Düzeltili: Mert Tokur, Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırım Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2714-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 30730 Etsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

W.G. SEBALD

VERTİGO

ÖYKÜ

Almanca aslından çeviren

Hulki Demirel

W.G. Sebald'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Göçmenler, 2006

Satürn'ün Halkaları, 2006

Austerlitz, 2008

W.G. SEBALD, 1944'te Wertach/Allgäu'da dünyaya geldi. Edebiyat bilimi alanında Freiburg, İsviçre ve İngiltere'de gördüğü yüksek öğrenimden sonra St. Gallen'da öğretmen olarak, Manchester Üniversitesi'nde ise okutman olarak çalıştı, Norwich'teki East Anglia Üniversitesi'nde doçent olarak görev yaptı. 1984'te profesör unvanı alan Sebald, üniversite kariyerine paralel olarak sayısız monografi ve makale yayımladı, yazınsal yapıtlarını ise 1980'li yılların sonundan itibaren vermeye başladı. Önceleri İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da ilgi gören Sebald'ın yapıtlarının Almanya'da eleştirmenlerin dikkatini çekmesi 1990'lara rastlar. *Satürn'ün Halkaları* adlı yapıtı 1998 yılında Los Angeles Times Book Ödülü'ne değer görülen Sebald'ın aldığı öteki ödüller arasında Berlin Edebiyat Ödülü, Heinrich Böll Ödülü, Mörrike Ödülü ve Heinrich Heine Ödülü sayılabilir. Sebald 14 Aralık 2001'de arabasının direksiyonu başında geçirdiği kalp krizi sonucunda Norfolk'ta öldü.

HULKİ DEMİREL, 1962'de doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi'nde okudu. Profesyonel rehberlikle başlayan turizm hayatına çeşitli kademelerde görev yaparak uzun süre devam etti. 1999 senesinde Ortadoğu'daki karışıklıkların turizm hayatına vurduğu darbe sayesinde çevirmenliğe adım attı. Bugüne değin Unda Hörner, Barbara Frischmuth, Yusuf Yeşilöz, Dan Diner ve Stefan Plaggenborg gibi yazarların söylediklerini Türkçe ifade etmeye çalıştı.

İçindekiler

Beyle ya da Aşkın Şayan-ı Hayret Hakikatı	11
<i>All'estero</i>	37
Dr. K.nın Riva Tatili	127
<i>Il ritorno in patria</i>	149

BEYLE¹ YA DA AŞKIN ŞAYAN-I HAYRET HAKİKATI

1. Stendhal (1783-1842) mahlasıyla bilinen Fransız realist yazar. (Ç.N.)

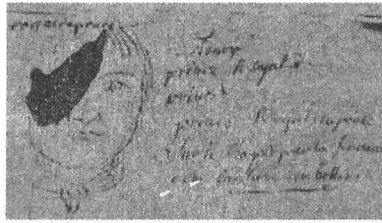
Napoléon 1800 yılı Mayıs ayının ortasında 36.000 askeriyle Büyük St. Bernard Geçidi'ni aştı, bu o zamana kadar gerçekleştirilmesi neredeyse tamamen imkânsız kabul edilen bir teşebbüstü. Göz alabildiğine bir insan, hayvan ve malzeme seli neredeyse on dört gün boyunca Martigny'den yola çıkarak Orsières üzerinden Entremont Vadisi'ne, oradan da hiç bitmeyecek gibi görünen yılankavi yolu tırmanarak deniz yüzeyinden 2.500 metre yukarıdaki geçide aktı. Askerler ağır top namlularını

içi oyulmuş ağaç kütüklerine yatırıp kısmen kar ve buzun kısmen de kar örtüsü erimiş kayalık zeminin üzerinde sürükleyerek çekmek zorunda kalıyorlardı.

Henri Beyle, Alpler'in aşıldığı bu efsanevi geçişin isimsiz kalmamış az sayıdaki katılımcısından biriydi. Bu sırada on yedi yaşındaydı Beyle, derin bir nefret duyduğu

çocukluk

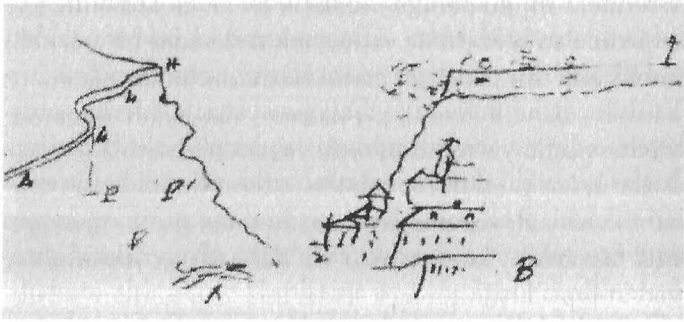
ve

gençliğinin

sonuna geldiğini düşünüyordu ve kendisini Avrupa'da daha çok dolaştıracaklarını artık pek iyi bildiğimiz ordu kariyerine, coşkulu denilebilecek bir ruh haliyle, henüz başlıyordu. Beyle'in elli üç yaşına geldikten sonra, bu gençlik günlerinin meşakkatini hafızasının derinliklerinden çıkarmayı denediği notları –kaleme alındıkları dönemde Civitavecchia'da bulunuyordu yazar– hatırlamanın çeşitli zorluklarını etkili bir şekilde gözler önüne serer. Kimi zaman sadece gri alanlardan müteşekkildir yazarın geçmiş tasavvuru, kimi zaman da hafızasında inanmaması gerektiğini düşündürecek kadar sıra dışı netlikte –örneğin General Marmont'un ki gibi– resimlere rastlar. General Marmont'u Martigny'de, ikmal arabalarının geçtiği yolun sol tarafında, üzerinde devlet konseyi üyelerine ait gök ve kraliyet mavilerinin yan yana kullanıldığı kıyafetle gördüğüne inanır Beyle ve General Marmont'un o sırada devlet konseyi kıyafeti değil general üniforması giyiyor olması gerektiğini pekâlâ bilmesine rağmen, gözlerini ka-

patarak hafızasında bu sahneyi canlandırdığında onu hâlâ böyle gördüğüne bizi temin eder.

Bütün hedefi burjuvaziye has hüneler edindirmek olan tamamen hatalı eğitimi nedeniyle o dönemde, on dört yaşında bir kız çocuğunun bünyesine sahip olduğunu iddia eden Beyle, yol kenarındaki ölü atların çokluğundan ve kıvrıla kıvrıla zirveye doğru ilerleyen ordunun bir iz gibi geride bıraktığı diğer her türlü savaş dö-küntüsünden fazlasıyla etkilenmiş olduğunu da belirtir. O kadar etkilenmiştir ki, o günlerde onu dehşete düşürenin ne olduğunu sarıh olarak hatırlayamaz artık. Sanki izlenimlerinin şiddeti, bu izlenimlerin kendisini yok etmiş gibi gelir ona. Bu nedenle aşağıdaki çizim sadece Beyle'in, içinde bulunduğu yürüyüş kolu, Bard köyü ve kalesinin yakınlarında ateş altında kaldığında, durumun nasıl olduğunu gözünde canlandırmak için kullandığı bir araç olarak kabul edilmelidir.

B, Bard köyüdür. Sağ taraftaki yükseltinin üzerindeki üç C kalenin topraklarını simgeler, sarp P yamacında uzayıp giden yol üzerindeki L L L noktalarını ateş altında tutar bu topraklar. X'in işaretlediği noktada, vadinin dibinde atlar yatarlar, delirten bir korkuyla yoldan aşağıya yuvarlan-

mışlardır ve artık kurtarılmalarına imkân yoktur. H ise Henri'nin, yani anlatıcının konumunu gösterir. Beyle bu noktadayken olan biteni elbette bu şekilde görmüş de ğildir çünkü hakikatte her şey, hepimizin bildiği gibi, her zaman farklıdır.

Ayrıca Beyle, el altında gerçekliğe yakın hafıza resimlerinin olduğu durumlarda dahi bunlara fazla güvenilmemesi gerektiğini yazar. Tıpkı Martigny'deki General Marmont'un, tırmanış öncesindeki muhteşem imgesi gibi; yolun en meşakkatli bölümünü geride bıraktıktan hemen sonraki, geçidin en yüksek noktasından iniş ve sabahın güneşine karşı açılan St. Bernard Vadisi imgeleri de, Beyle'de hiçbir zaman kaybolmayacak izler bırakmışlardır güzellikleriyle. Bakmaktan alıkoyamamıştır kendisini ve bu sırada, birkaç gün önce yanında gecelediği bir rahibin kendisine öğrettiği ilk İtalyanca kelimeleri –*quante miglia ci sono da qui a Ivrea* ve *donna cattiva*–¹ sürekli olarak aklından geçirmiştir. Beyle, uzun bir süre, at üstündeki bu yolculuğu özellikle de Ivrea kentinin, güneşin azalan ışıklarında, üç çeyrek mil kadar bir uzaklıktan ilk kez ona sunduğu resmi bütün ayrıntılarıyla hatırlayabileceğine inanarak yaşadığını yazar. Giderek genişleyen vadinin yavaş yavaş ovaya açıldığı yerde, biraz sağa doğru Ivrea kalırken, sol tarafta, ufkun derinliğinde dağlar yükselir: Resegone di Lecco, ki daha sonra onun için özel bir anlam kazanacaktır ve daha da geride muhtemelen Rosa Dağı.

Beyle, birkaç sene önce eski evrakını karıştırırken altında *Prospetto d'Ivrea*² yazan bir gravüre rastladığını ve akşam güneşıyla yıkanan şehre dair hafızasındaki im-

1. (İt.) Ivrea buradan kaç mil uzaklıkta; kötü kadın. (Y.N.)

2. (İt.) Ivrea'nın Görünümü. (Y.N.)

genin işte bu gravürün bir kopyasından başka bir şey olmadığını kendine itiraf etmek zorunda kalarak büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını anlatır. Bu nedenle insanlara, seyahatlerde karşılaştıkları güzel manzara ve görüntülerin gravürlerini almamalarını öğütler. Çünkü gravürler kısa bir süre içinde adı geçenlere dair anıların yerlerini ele geçirecek, hatta şunu söylemek bile kabildir ki, bu anıları tahrip edeceklerdir. Örneğin Dresden’de gördüğü muhteşem *Sistina Madonnası*’ını bütün gayretine rağmen hafızasında canlandıramaz; çünkü Müller’in –resimden yaptığı– gravürü¹ resmin kendisinin önüne geçmiştir, buna karşın Mengs’in aynı galeride bulunan ve bir kopyasıyla hiçbir yerde karşılaşmadığı berbat pastellerini gayet sarih olarak gözünün önüne getirebilir.

Beyle, ordugâh kuran ordunun bütün evlere ve kamuya açık mekânlara el koyduğu Ivrea’da, kendisine ve şehre beraberce at sırtında geldiği Capitaine Burelville’s’e, başlarını sokmak için bir boyahanenin deposunda binbir çeşit fiçı ve bakır kazanın arasında, her köşesinde tuhaf, ekşi bir havanın teneffüs edildiği bir yer bulabilmişti. Yeni barınağını hemen yerleştikten sonra, bahçenin ortasında yaktıkları büyük ateşe atmak için panjurları ve kapıları sökmek isteyen bir güruha karşı savunmak zorunda kaldı. Beyle sadece bu vaka değil, son günlerde yaşadığı bütün hadiseler nedeniyle artık rüştünü ispatlamış hissediyordu kendisini; ne açlık ve yorgunluğunu dikkate aldı ne de Capitaine’in itirazlarına kulak verdi, içinde bir şeyler yapma isteğiyle Emporeum’a gitti. Önceden afişlerde görmüştü, o akşam Cimarosa’nın *Il Matrimonio Segreto*’su [Gizli Evlilik] sahneleniyordu.

Beyle’in, her köşede hüküm süren kuralsızlıkla za-

ten sıkı bir devinim içersine girmiş hayal hanesi Cimarosa'nın müziğiyle iyice altüst oldu. Daha birinci perdede, gizlice evlenmiş Paolino ve Caroline'nin korku dolu *Carra, non dubitar: piatede troveremo, se il ciel barbaro non è* düeti için seslerini birleştirdikleri anda, bizzat derme çatma sahnenin üzerinde olduğunu düşlemeyi geçmiş, gerçekten kulakları ağır işiten Bologna'lı tacirin evinde olduğuna ve onun en küçük kızını kollarının arasında tuttuğuna inanır hale gelmişti. Öylesine iliklerine işledi ki hikâye, eserin devamında defalarca gözleri doldu. Emporium'dan ayrılırken Caroline'i oynayan ve bakışlarını defalarca özellikle kendisine yönelttiğine kesinkes inandığı aktrisin ona, müziğin vaat ettiği mutluluğu bahşedeceğinden emindi. Sopranonun sol gözünün, zor koloraturlarla başa çıkma gayreti içindeyken hafifçe dışarıya doğru dönmesi de, sol üst köpek dişinin yerinde yeller esmesi de Beyle'i hiçbir şekilde rahatsız etmiyordu; hatta aksine tam da bu hatalarda iyice sağlamlaşıyordu kabarın duyguları. Artık biliyordu mutluluğu nerede arayacağını; hâlâ Grenoble'dayken zannettiği gibi Paris'te değil, Paris'teyken bazen geri dönmeyi hasretle istediği Dauphiné Alpleri'nde de değil, burada, İtalya'da, bu müzikte, böyle bir oyuncunun yanında. Ertesi sabah, Ivrea'yı geride bırakıp Milano'ya doğru atlarını sürerlerken ve Beyle, kalbindeki kıpırtıların sayısız ağacın taptaze bir yeşille her köşesinden onu selamladığı ilkyaz manzarasının derinliğine doğru taştığını hissederken, Capitaine'in, tiyatro dünyasından hanımefendilerin tereddüt uyandıran ahlak anlayışlarına dair arsız şakalar yaparak ona takılması da bu kanaatini değiştiremedi.

23 Eylül 1800'de, Milano'ya gelmesinden aşağı yu-

1. (İt.) Sevgilim, endişe etme: Gökyüzü barbar olmadığında, biz merhamet bulacağız. (Y.N.)

karı üç ay sonra, o tarihe kadar Fransa Cumhuriyeti Elçiliği'nin Casa Bovara'daki bürolarında evrak işlerine yardımcı olan Henri Beyle, 6. Hafif Süvari Alayı'na mü-lazım-ı sani türbesiyle tayin edilir. Üniformasını tamam-lamak için satın alması gerekenler bütçesinde koca bir delik açar hızla; geyik derisinden pantolonlar, ensesinden kafasının tepe noktasına kadar kısa kesilmiş at kılıyla süslenmiş miğfer, çizmeler, mahmuzlar, kemer tokaları, göğüs kayışı, apoletler, düğmeler ve rütbe işaretleri için yaptığı harcamalar, sair zamanda hayatını idame ettir-mesine yeten rakamların çok üstüne çıkar. Beyle aynada kendi endamını incelediğinde ve hatta yarattığı etkinin Milanolu kadınların gözlerindeki yansımasını algıladığı-na inandığında, muhakkak ki adeta başka biri gibi hisset-miştir kendisini. Nihayet tıknaz vücudundan kurtulmayı başardığına inanır, üniformasının işlemeli hâkim yakası fazlasıyla kısa boynunu uzatmıştır adeta.

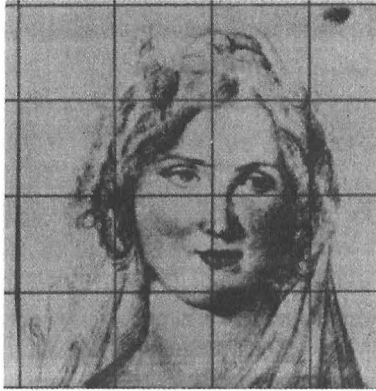
Birbirinden olması gerektiğinden çok uzak

–ki onlar yüzünden sıkça *Le Chinois*¹ olarak adlandırıl-mış ve bundan büyük üzüntü duymuştur– bile bir anda daha çüretli bakarlar ve hayalî bir orta noktaya daha faz-la odaklanırlar sanki. On yedi buçuk yaşındaki hafif sü-vari, yeni kıyafetlerine büründükten sonra günler bo-

1. (Fr.) Çinli. (Ç.N.)

yunca, ta ki Paris'ten beraberinde getirdiği bekâretinden kurtulmaya cesaret edene kadar ereksiyon halinde dolaşır. Bu hususta kendisine yardımcı olan *donna cattiva*'nın ne adını ne de yüzünü hatırlayacaktır daha sonra. Şiddet dolu duyguların, bu hadiseyle ilgili bütün hatıraları hafızasından sildiğini yazar Beyle. Takip eden haftalarda o kadar ciddiye alır ki çıraklık eğitimini, daha senenin sonu gelmeden enfeksiyonun ve keza, cıva ve potasyum iyodür tedavisinin verdiği acıyı tadar ve ileriki yıllardan dönüp geriye baktığında, (yetişkin) hayata ilk adımlarıyla şehrin genelevlerinde geçirdiği zaman birbirine karışıp bulanıklaşır. Fakat bu onu aynı dönemde çok daha soyut bir tutku oluşturmaktan da alıkoymaz. Tapınma ihtiyacının objesi, arkadaşı Louis Joinville'in metresi Angela Pietragrua'dır;

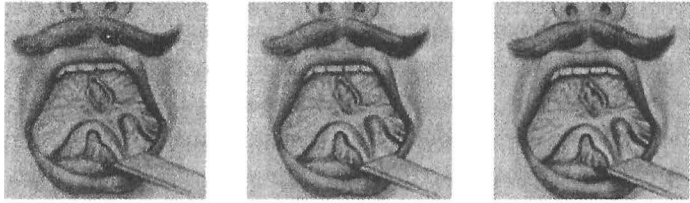
ama Pietragrua çirkin ve toy hafif süvari zabitini, zaman zaman alay ve acıma dolu bir bakışla süzmekle yetinecektir.

Beyle ancak on bir sene sonra, Milano'yu ve unutulmaz Angela'yı uzun bir ayrılıktan sonra bir kez daha zi-

yaret ettiğinde, kendisini pek de hatırlamayan hanımefendiye ulvi hislerini açıklamak için gereken cesareti bulur. Bu tuhaf hayranının tutkusu Angela'ya pek tekin gelmez ve patlayan bir tabancanın sesini elli kereye dek tekrarlayan aksisedasıyla şöhretli Villa Simonetta'ya bir gezinti teklif ederek gergin ortamı yumuşatmayı dener. Ama geciktirme stratejisi de işe yaramaz. Lady Simonetta –yazar, Angela Pietragrua'yı bundan böyle bu şekilde adlandıracaktır– Beyle'in, kendisini hedef alan ve ona çılgınca gelen gevezeliği karşısında sonunda teslim bayrağını çekmek zorunda kalır. Ama en azından Beyle'den, tevecçühüne mazhar olduktan sonra hiç zaman geçirmeden Milano'dan ayrılacağının sözünü almayı becerebilir. Beyle bu şartı itirazsız kabul eder ve uzun zamandır özlemine çektiği Milano'yu hemen aynı gün terk eder; ama büyük fethinin tarih ve saatini –21 Eylül öğleden önce on bir buçuk– pantolon askılarına not düşmeyi de ihmal etmez.¹ Hayatı hep yollarda geçen Beyle, bir kez daha posta arabasında oturup dışarıda akıp giden manzarayı seyrederken, biraz evvel kazandığı zaferin benzerlerine ulaşmasının bir gün mümkün olup olmayacağını sorar kendisine. Gece karanlığı yavaş yavaş çöktüğünde, artık çok iyi tanıdığı melankoli ve onu ilk kez 1800 yılı biterken adamakıllı hırpalayanlara benzer suçluluk ve aşağılık duyguları sardı benliğini. Marengo Muharebesi'ni takip eden genel coşku onu da bütün yaz boyunca kanatlandırmıştı sanki; yerel haber ceridelerinde sürekli olarak yayınlanan Kuzey İtalya seferberliği haberlerini büyük bir hayranlıkla takip ediyordu. Açık hava sahnelemeleri, balolar ve ışık gösterileri düzenlenmekteydi; sonunda üniformasını giyebileceği ilk gün geldiğinde, hayatı, nihai olarak güzellik

1. Stendhal'in bu tarihî pantolon askısına işlettiği rivayet olunur. (Ç.N.)

ve dehşetin hassas bir denge içinde olduğu, mükemmel veya en azından mükemmellik yolunda bir sisteme oturtulmuş gibi göründü ona. Fakat sonbaharın sonu gelmiş ve beraberinde hüznü de getirmişti. Garnizondaki mesaisi canını giderek daha fazla sıkıyordu, Angela'nın ona gerçekten hiç ilgisi olmadığı da görülüyordu. Hastalık başladı. Beyle, ağız boşluğu ve gırtlığının

derinliğindeki apse ve yaraları ve eklemlerinin iç tarafındaki lekeleri bir aynanın yardımıyla tekrar tekrar inceliyordu.

Yeni asrın başlangıcında, Scala'da, *Il Matrimonio Ségreto*'yu bir kere daha seyretti Beyle fakat her ne kadar teatral çerçeve mükemmel ve Caroline'i canlandıran aktris muhteşem bir güzellikte olsa da, Ivrea'da olduğu gibi eserin kahramanlarıyla bir arada olduğu hayalini yaşayamadı. Blakis bu defa her şeyden o derece uzaktı ki, müziğin kalbini kırdığını hissetti. Gösterinin sonunda opera binasında patlayan alkış tufanı ona sanki bir yıkımın son perdesi, korkunç bir yangının sebebiyet verdiği çatırtı gibi geldi ve uzun bir süre alevlerin onu da yutmasını umarak oturmaya devam etti koltuğunda. Daha sonra operanın vestiyerini en son seyircilerden biri olarak terk etti, dışarı çıkarken yandan bir bakış fırlattı aynadaki aksine ve bakarken kendi resmine, bundan sonraki on yıllarda kafasını devamlı meşgul edecek soruyu ilk kez dile

getirdi – nedir bir yazarı yıkan? Bu üzerinde düşünmeye değer akşamdan birkaç gün sonra, bir gazetede haberini okuduğu Cimarosa'nın ayın on birinde, Venedik'te, yeni operası *Artemisia* üzerinde çalışırken gelen şaşırtıcı ölümü, bu koşullar altında Beyle'e özellikle anlamlı geldi. *Artemisia*'nın prömiyeri 17 Ocak'ta *Fenice Tiyatrosu*'nda yapıldı. Muazzam bir başarı yakaladı eser. Hemen ardından tuhaf şayialar dolaşmaya başladı ortalarda, Cimarosa'nın Napoli'de devrimci aktivitelere katıldığı ve bu nedenle Kraliçe Caroline'in emriyle zehirlendiği iddiasına kadar vardı söylentiler. Başka bir rivayet de Cimarosa'nın Napoli hapishanelerinde gördüğü kötü muamelelerin sebebiyet verdiği sorunlar nedeniyle öldüğü şeklindeydi. Beyle'in uzun süre, son aylarda yaşadığı her şeyin feci bir şekilde birbirine karıştığı kâbuslar görmesine yol açan bu şayialar, büyük bir inatla ağızdan ağza dolaşmaya devam etti ve bizzat papanın şahsi doktorunun, Cimarosa'nın cesedini özel olarak inceledikten sonra ölüm nedenini kangren olarak açıklamasıyla dahi sona ermedi.

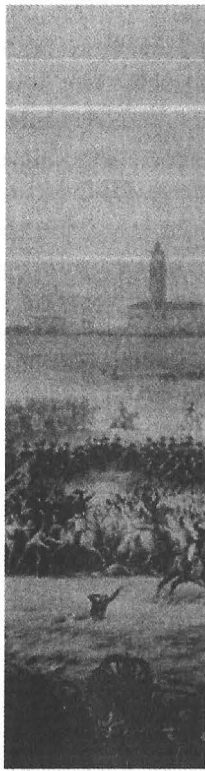
Bu hadiselerden sonra tekrar huzura kavuşmak için uzun bir zaman gerekti Beyle'e. Bütün ilkbahar boyunca ateş nöbetleri ve gastrolojik kramplardan mustarip oldu ve bunları kısmen kınakına, kısmen altıncökü ve potasyum karbonata antimon karıştırarak elde edilen bir macunla tedavi etmeye çalıştı. Bu tedavi durumunu o kadar kötüleştirdi ki, birkaç defa sonunun geldiğini düşündü. Ancak yazın başlamasıyla kaygıları ve onlarla beraber ateşi ve korkunç mide ağrıları yavaş yavaş azaldı. Sağlığı biraz olsun yerine gelir gelmez, Bard'daki ilk çarpışmasının dışında hiçbir savaşa katılmamış Beyle son yılların büyük savaşlarına sahne olmuş mahalleri ziyaret edip incelemeye başladı. Bu sırada tekrar tekrar, kalbinin gidecek daha fazla bağlandığını şimdiden fark ettiği ve derin-

liğinde gri ve mavi renkli kuşakların, nihayetinde, ufukta bir tür kuru sis halinde dağılmak üzere giderek daha fazla birbirinden ayrıştığı Lombardiya coğrafyasında seyahat ediyordu.

Yine bu seyahatlerden birinde, Tortona'dan yola çıkan Beyle, 27 Eylül 1801 sabahı erken saatlerde, tam on beş ay ve on beş gün önce, yani bir önceki yılın 25 Prairal'inde¹ Marengo Muharebesi'nin vuku bulduğu ve şimdi sadece havalanan tarla kuşlarının sesinin duyulduğu geniş ve sessiz arazide durdu. Bu savaşın, artık her şey bitti denildiği bir anda, Kellermann'ın² batmakta olan güneşin ışıkları altında, çılgın bir süvari hücumuyla Avusturyalıların ana kuvvetlerini bir kanattan yarmasıyla gelen dönüm noktasını çeşitli ağızlardan çeşitli şekillerde dinlemiş, bizzat kendisi de çeşitli biçimlerde ve renklerde tasavvur etmişti. Fakat şimdi bütün ova gözlerinin önündeydi, göğe doğru yükselen münferit ölü ağaçları gördü. Ve savaşta ölmüş tahminî 16.000 asker ile 4.000 atın her köşeye savrulmuş, bir kısmı şimdiden tamamen bembeyaz olmuş ve gecenin getirdiği çiyile parlayan kemiklerini gördü. Savaşın, onun tahayyülündeki resimleri ile gerçekten vuku bulduğunun kanıtı olarak o anda gözlerinin önüne serilenler arasındaki fark, Beyle'de bundan önce hiç hissetmediği, baş dönmesine benzer bir zihin bulanıklığı yarattı. Savaş alanına dikilmiş anıt sütun da muhtemelen bu nedenle, kendi ifadesiyle, son derece kifayetsiz göründü gözüne. Sütun, bütün sefilliği içinde, ne Beyle'in Marengo Muharebesi'nde yaşanan muazzam karmaşaya dair tahayyülüne ne de o anda sadece kendisiyle baş başa,

1. Fransız Devrimi takviminde dokuzuncu ay; mayıs ile haziran aylarına denk düşer. (Y.N.)

2. Fransız süvari generali. (Ç.N.)

adeta boğularak üzerinde durduğu devasa ölüm tarlasına uygundu.

Beyle, ileriki tarihlerde dönüp maziye, Marengo Muharebesi'nin yaşandığı alanda geçirdiği bu eylül gününe baktığında müteakip senelerdeki askerî seferleri, yaşanacak bütün felaketleri, hatta Napoléon'un iktidardan düşürülüp sürgüne gönderilmesini bile o gün öngördüğünü; ve ordunun hizmetinde mutluluğu bulamayacağının farkına o zaman vardığını sık sık düşünecektir. Her halükârda, bütün zamanların en önemli yazarı olmaya bu sonbahar haftalarında karar vermişti. Fakat bu hayali ger-

çekleştirmek için kararlı adımlar atmaya ancak imparatorluğun çöküşü kendisini iyice belli ettikten sonra başladı ve edebiyat alanında gerçek anlamda ilk başarıyı ancak *Aşka Dair* adlı metinle yakaladı. 1820 ilkbaharında kaleme aldığı metin, bu dönemi önceleyen umut dolu ve fakat aynı zamanda mutsuz günlerin bir özeti niteliğindeydi.

Sair zamanlarda olduğu gibi bu yıllarda da sık sık Fransa ile İtalya arasında seyahat eden Beyle, 1818 yılının Mart ayında Métilde Dembowski Viscontini'yle, hanımefendinin Milano'daki salonunda¹ tanıştı. Kendisinden neredeyse otuz yaş büyük Polonyalı bir subayla evli olan Métilde yirmi sekiz yaşında, boylu boslu ve melankolik bir güzeldi. *Galline Meydanı* ve *Belgioioso Meydanı*'ndaki evlerin düzenli müdavimlerinden biri olduğu aşağı yukarı bir senelik dönemin sonunda Beyle, gösterdiği ketum ve mesafeli tutkuyla neredeyse Métilde'nin gönlünü kazanma noktasına gelmişti ki, sonradan teslim edeceği gibi, onarılmaz bir *gaffe*'la² kendi kısmetini kendisi kapattı.

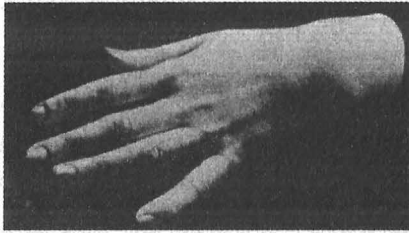
Métilde, Saint-Michel manastır mektebindeki iki oğlunu ziyaret etmek için Volterra'ya gitmiş, onu G Ö R M E D E N bir-iki gün geçirmeye dahi dayanamayan Beyle de kırlığını gizleyerek peşinden gelmişti. Beyle, Métilde'in Milano'dan ayrılmasından önceki akşamın son anlarında yakalayıp hafızasına kazıdığı çehresini bir türlü aklından çıkaramıyordu. Evinin fuayesinde vedalaşırken Métilde ayakkabısındaki bir şeyi düzeltmek için eğilmişti ve bir anda Beyle'in etrafındaki her şey karanlığa gömülmüştü. Métilde'in arkasında, derin bir karanlıkta, duman bulutlarının arasından kızıl bir çölün ufukta

1. O dönemde özellikle sanatçıların buluştuğu, kamuya açık olmayan bir tür lokal. (Ç.N.)

2. (Fr.) Gaf. (Y.N.)

belirdiğini gördü Beyle. Bu sanrı onu trans benzeri bir hale soktu. Beyle, kılık değiştirmek için derhal hazırlıklara başladı ve kendine yeni sarı bir redingot, koyu mavi bir külot, pantolon, siyah rügan ayakkabılar, özellikle yüksek bir kadife şapka ve yeşil gözlükler satın aldı. Bu kılık kıyafetle Volterra'da gezmeye başladı ve Métilde'yi, uzaktan bile olsa, mümkün olduğu kadar sık görmek için elinden geleni yaptı. Başlangıçta gerçekten de tanınmadığını düşünüyordu, ama sonra daha da büyük bir keyifle, Métilde'yi in ona manidar bakışlar gönderdiğini fark etti. Kendi kendine tebriklerini sundu Beyle bu mahir organizasyon için ve sürekli olarak, kendi ürettiği bir melodiyle, nedendir bilinmez fevkalade özgün bulduğu, *Je suis le compagnon secret et familier*,¹ sözlerini mırıldanmaya başladı. Beyle'in bu tertibiyle kendisini, anlaşılır nedenlerle, utanç verici bir duruma düşmüş hisseden Métilde ise, Beyle'in izahı kabil olmayan bu tavrından nihayetinde usandığında, çok katı bir notla onun sevgili olma yolundaki bütün hayallerine bir anda son verdi.

Beyle teselli edilemez bir üzüntü içindeydi. Aylarca suçladı kendisini ve ancak büyük tutkusunu aşk üzerine bir denemede dile getirmeye karar verince duygusal dengesini tekrar yakalayabildi. Yazı masasının üzerinde, Métilde'in anısına,

1. (Fr.) Gizemli ve tanıdık bir eşlikçiyim ben. (Y.N.)

sol elinin bir alçı kalıbı duruyordu. Büyük hezimetinden önce bu kalıbı alabildiği için ne kadar şanslı olduğunu sıkça düşünüyordu yazarken. Bu el onun için neredeyse Métilde'in muhtemelen hiçbir zaman olamayacağı kadar önemli olmuştu. Özellikle yüzükparmağındaki kavis, Beyle'e o âna kadar hiç hissetmediği kadar şiddetli duygular yaşıyordu.

Aşka Dair ismindeki kitapta, yazarın –kimisi zaman sadece la Ghita olarak adlandırdığı– Madam Gherardi isminde bir hanımefendinin eşliğinde, Bologna'dan yola çıkarak yaptığını iddia ettiği bir yolculuk anlatılır. Beyle'in daha geç dönemdeki yapıtlarında da bir yan figür olarak sık sık karşımıza çıkacak olan bu Ghita esrarlı, hatta tabiri caizse hayalet gibi bir şahsiyettir. Beyle'in onun adını, Adèle Rebuffel, Angéline Bereyter ve bilhas-sa Métilde Dembowsky gibi sevgilileri için bir tür şifre olarak kullandığı ve hayatı –Beyle'in kitabın bir noktasında belirttiği gibi– kolayca koca bir romanı dolduracak kadar renkli görünen Madam Gherardi'nin, metindeki bütün gerçeklik intibası uyandıran verilere rağmen aslında hiç yaşamadığı ve sadece –yazarın daha sonra on yıllarca sadık kalacağı– hayal ürünü bir figür olduğu yönünde bir tahmin için yeterince neden vardır. Ayrıca Madam Gherardi'yle seyahatin, eğer gerçekten yapıldıysa, Beyle'in hayatının hangi döneminde gerçekleştiği de başka bir muammadır. Fakat anlatının hemen başlarında Garda Gölü'nden sıkça bahsedilmesi dikkate alındığında, Beyle'in 1813 Eylül'ünde nekahet dönemini atlatmak için Kuzey İtalya göllerinde geçirdiği zamanda yaşadıklarının bir kısmına, Madam Gherardi'yle seyahatinin anlatısında yer vermiş olması muhtemel görünür.

Beyle 1813 sonbaharında süreklilik kesbetmiş koyu bir iç sıkıntısı içindeydi. Bir önceki kış dehşet verici Rusya bozgununu yaşamış, ardından bir süre yönetim işle-

riyle görevli olarak Silezya'daki Żagań'da zaman geçirmiş ve yazın ortasında burada ağır bir hastalığa yakalanmıştı; ateşi yükselmeden hemen önce planladığı Schneekopf tırmanışından ve Büyük Moskova Yangını'ndan resimler mütemadiyen zihnini bulandırıyor. Beyle kendisini tekrar tekrar dağın zirvesinde, dünyayla ilişkisi kesilmiş ve fırtınada yere paralel uçuşan kar tanecikleri ile çevredeki evlerin çatılarından fişkıran alevler tarafından kuşatılmış olarak görüyordu.

İyileştikten sonra çıktığı Kuzey İtalya tatiline bir dermansızlık ve uysallık duygusu hâkimdi. Bu duygu hem etrafındaki doğanın hem de her zaman onu harekete geçiren itki olmuş aşk hasretinin, gözüne şimdiye kadar hiç tanımadığı bir ışıktaki görünmesine neden oldu. Bundan önce hiç tatmadığı tuhaf bir hafiflik sardı benliğini. Yedi yıl sonra yazdığı, kuvvetle muhtemel hayal ürünü bir hanımefendiyle yapılmış, belki kendisi de sadece hayal ürünü bir seyahati anlattığı metnin her sayfasında hissedilen bu hafifliğin anımsanmasıdır.

Anlatının çıkış noktası Bologna'dır. Hangisi olduğu, bundan önceki satırlarda da ifade edildiği gibi, kesin olarak belirtilmeyen bir senenin temmuz ayının ilk haftalarında öylesine dayanılmaz bir sıcaklık hüküm sürmektedir ki, Beyle ve Gherardi dağların serin havasında birkaç hafta geçirmeye karar verirler. Gündüzleri dinlenip geceleri seyahatlerine devam ederek tepelik Emilia-Romagna coğrafyasını ve Mantova'nın kükürt bulutlarıyla kaplı bataklıklarını aşarlar. Üçüncü günün sabahında Garda Gölü'nün kıyısındaki Desenzano'ya varırlar. Gölün güzelliğini ve yalnızlığını bir daha hiçbir zaman o günkü kadar derinlemesine hissetmediğini ifade eder Beyle. Boğucu sıcak nedeniyle gecelerini, göle açıldıkları bir tekne üzerinde geçirirler, karanlık çökerken renklerin en az rastlanır nüanslarını görür, sessizliğin en unutulmaz saatlerini ya-

şarlar. Bu akşamlardan birinde mutluluk üzerine sohbet ettiklerini yazmaktadır Beyle. Madam Gherardi medeniyetin birçok nimeti gibi aşkın da bir sanrıdan ibaret olduğu ve doğadan ne kadar uzaklaşırsak aşka olan talebimizin de o kadar çoğaldığını iddia eder. Doğayı sırf başka bir bedende aradığımız ölçüde aşktan uzaklaşırız; çünkü aşk borçlarını kendi icat ettiği bir para birimiyle öder, yani mutlu olmak için, Beyle'in Modena'da satın aldığı tüy kalem kesme aparatı kadar işlevsiz, sahte bir alışveriştir bu. Yoksa, diye ekler Madam Gherardi –Beyle'in kelimeleriyle– siz Petrarca'nın hayatında hiç kahve içemediği için mutsuz olduğuna mı inanıyorsunuz?

Bu sohbetten birkaç gün sonra Beyle ve Madam Gherardi seyahatlerine devam ettiler. Garda Gölü üzerinde rüzgâr gece yarısı saatlerinde kuzeyden güneye, sabahın ilk ışıklarından birkaç saat evvel ise güneyden kuzeye estiği için önce karadan, kıyı boyunca, kuzeye doğru yolu yarılıp Gargnano'ya kadar çıktılar, oradan bir tekneye binerek günün ilk ışıklarıyla beraber Riva'nın küçük limanına ulaştılar, iki oğlan çocuğu rıhtım duvarının üstüne oturmuş, daha bu saatte zar atıyordu. Beyle, Madam Gherardi'ye eski ve ağır bir mavna gösterdi, direğinin üst taraftan üçte biri dirsek yapıyordu mavnanın, kırışmış sarı-kahverengi yelkenleri vardı ve anlaşılan onun limana gelip yanaştığı da çok olmamıştı. Koyu renk ve gümüş düğmeli ceket giymiş iki adam, bir sedye taşıyorlardı tekneden kıyıya. Sedyenin üstündeki büyük, çiçek desenli ve püsküllü örtünün altında besbelli bir insan yatıyordu. Madam Gherardi bu sahneden o kadar kötü etkilendi ki Riva'yı hiç vakit geçirmeden terk edip yolculuklarına devam etmelerinde ısrar etti.

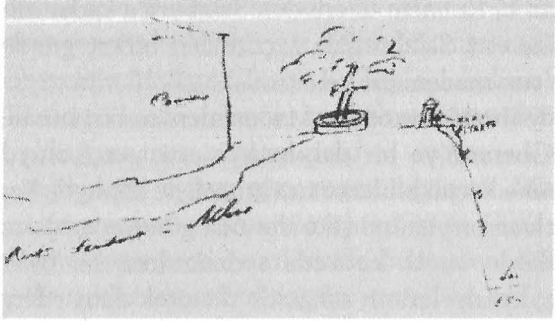
Dağların iç taraflarına girdikçe çevreleri serinliyor ve yeşilleniyordu; ülkesinin cehennem misali yazlarından çok çekmiş Madam Gherardi bu duruma bayılmıştı. Bir-

kaç defa daha aklına gelip keyfine gölge düşüren Riva'daki kasvetli hadise de kısa bir süre sonra hafızasından silindi ve yerini öyle bir afacan coşku aldı ki, o sevinçle Innsbruck'ta kendisine, Hofer'in¹ yandaşlarından bildiğimiz geniş kenarlı bir Tirol şapkası satın aldı. Aslında bu noktadan geri dönme niyetinde olan Beyle, fikrini değiştirip Madam Gherardi'yle beraber Inntal Vadisi'nden aşağıya, Schwaz ve Kufstein üzerinden Salzburg'a kadar inişlerini organize etti. Salzburg'da geçirdikleri birkaç günde Hal-leiner tuz madeninin yeraltındaki galerilerini ziyaret etmeyi de ihmal etmediler. Madencilerden biri burada Madam Gherardi'ye bir dal; hediye etti, gerçi ölüydü dal ama buna karşın binlerce tuz kristaliyle kaplıydı. Yeraltından tekrar yeryüzüne çıktıklarında güneşin ışıklarının bu kristallerde, ancak kuvvetle aydınlatılmış bir balo salonunda, kavalyelerinin eşliğinde dönerek dans eden hanımefendilerin elmaslarında görülebilecek kadar yoğun bir parıltıyla kırıldığını yazar Beyle.

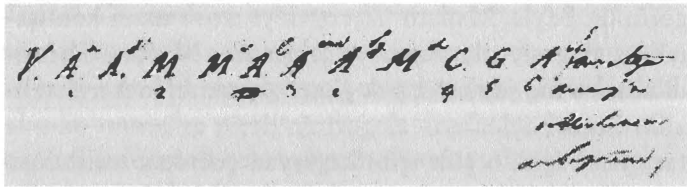
Kurumuş dalı gerçek bir şahesere dönüştüren uzun kristalizasyon süreci, Beyle'e aşkın ruhumuzun derinliklerindeki tuz galerilerinde büyümesinin bir alegorisi gibi görünür. Beyle, Madam Gherardi'yi uzun uzun konuşarak bu alegoriye ikna etmeye çalışır ama Madam Gherardi'nin, bu hiç şüphesiz pek güzel –hanımefendi müstehzidir bunu söylerken– alegorinin derin anlamını onunla tartışmak için, o gün içini kaplayan çocuksu mutluluktan vazgeçmeye hiç niyeti yoktur. Beyle bu durumu, düşünce dünyasına uygun bir kadın arayışında tekrar tekrar karşısına çıkan zorlukları gözler önüne seren bir örnek olarak algılar. En sıra dışı gayretlerinin bile bu zorlukları ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini o zaman idrak ettiği-

1. Andreas Hofer; Napoléon ordularına, Fransız ve Bavyera hâkimiyetine karşı Tirol bölgesinin bağımsızlığı için isyan etmiş bir halk kahramanı. (Ç.N.)

ne değinir. Böylelikle yazar olarak kendisini daha yıllarca meşgul edecek bir konuyla karşı karşıya gelmiştir. Örneğin 1826'da, –artık neredeyse kırk yaşındayken– Albano Gölü'nün çevresindeki yükseltilerdeki Minori Osservanti Manastırı'nın bahçesinde, etrafı alçak bir duvarla çevrili ve iki görkemli ağacın gölgesindeki bir bankta

oturup artık genellikle yanında bulundurduğu bastonuyla eski sevgililerinin isimlerinin baş harflerini, hayatının gizemli bir yazıtı gibi çizer zemindeki toz tabakasına.

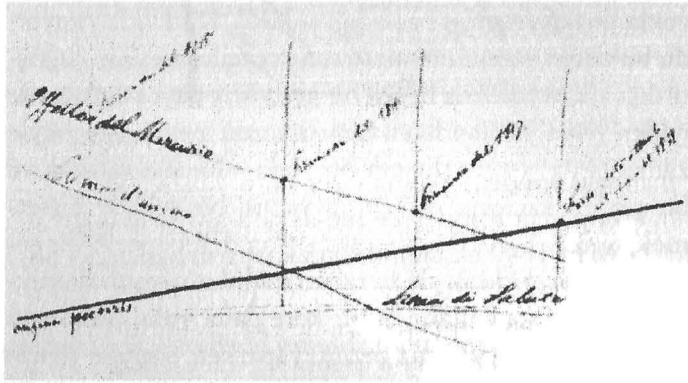

Harfler Virginie Kubly, Angela Pietragrua, Adèle Rebuffel, Mélanie Guilbert, Mina de Griesheim, Alexandrine Petit, Angéline (*que je n'ai jamais aimé*¹) Bereyter, Métilde Dembowski, Clémentine, Giulia ve ilk ismini hatırlar.

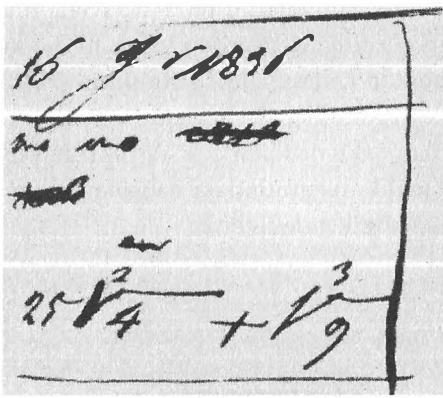
1. (Fr.) Hiç sevmediğim. (Y.N.)

layamadığı Madam Azur'u temsil etmektedirler. Artık yabancılaştığı bu yıldızların isimleri nasıl şimdi kendisine bir şey ifade etmiyorsa, daha *Aşka Dair*'i kaleme aldığı sırada Madam Gherardi'yi aşka inandırmak için her gayrete geldiğinde onun kendisine kâh biraz melankolik kâh sivri dilli cevaplar vermesi de son tahlilde aynı şekilde anlaşılmaz geliyordu yazara. Özellikle de Madam Gherardi'nin felsefesinin nedenleri babında kendi kendisini tevekkülle ikna etmeyi başardığı anlarda, ki sıklıkla yaşıyordu bu anları, hanımefendi tuzun kristalleşmesinin çağrıştırdığı aşk sanrılarına belirli bir gerçeklik payı atfettiğinde iyiden iyiye yaralandığını hissediyordu Beyle. İşte böyle zamanlarda, yetersizliğinin bir anda bilincine varmak ve bir şeyleri kaçırmış olduğunu vahim bir şekilde hissetmek, onu dehşete düşürüyordu. Son derece sarıh bir şekilde hatırlıyordu Beyle, beraberce Alpler'e seyahat ettikleri senenin sonbaharında bir kere daha vuku bulmuştu bu: Ren Şelalesi'nde atla gezinti yaparken, o sıralar şehrin en sevilen dedikodu konusu olan ressam Oldofredi'nin aşk hayatındaki ıstıraplarını irdeliyorlardı enine boyuna. Esprili sohbetinden genellikle keyif alan Madam Gherardi'nin teveccühüne mazhar olma hayalinden hâlâ vazgeçmemiş Beyle, hanımefendi dünya yüzündeki hiçbir şeyin karşılaştırılamayacağı tanrısal bir mutluluktan –yazara kendi kendine konuştuğunu düşündürecek bir tarzda– bahsetmeye başlayınca, muazzam bir korkuya kapıldı ve Oldofredi'yi zavallı bir yabancı olarak niteledi. Bu sırada aklında muhtemelen ressamdan çok kendisi vardı. Bundan sonra atını –önceki satırlarda da belirtildiği gibi muhtemelen zaten sadece tahayyülünde var olan– Madam Gherardi'nin atından giderek uzaklaştırdı, Bologna'ya kadar kalan üç mili bir kelime daha konuşmadan kat ettiler.

Beyle büyük romanlarını 1829 ile 1842 yılları arasında, frenginin getirdiği dertlerden yakasını hiç kurtaramadığı bir dönemde kaleme aldı. Yutkunma zorlukları, koltukaltlarında şişkinlikler ve buruşup küçülen testislerindeki ağrılardan çekiyordu en çok. Artık usta bir gözlemci olmuştu ve sağlık durumundaki dalgalanmaları son derece titiz bir şekilde kaydediyordu.

Sonunda fark etti ki uykusuzluğu, baş dönmesi, kulaklarındaki uğultu, nabzındaki düzensizlik ve bazen bıçak ya da çatala hâkim olmasına imkân vermeyecek ölçüde şiddetlenen titremesi hastalığın kendisinden ziyade, senelelerdir ilaç olarak aldığı toksik maddelerin neticesiydi. Cıva ve potasyum iyodür kullanımından tedricen vazgeçtikçe sağlık durumu düzeldi; ama kalbinin yavaş yavaş ona hizmet veremez duruma geldiğini fark ediyordu. Çoktandır alışageldiği stilde, kriptografik bir formda ne kadar ömrü kaldığına dair hesaplar yapıyordu Beyle artık. Kargacık burgacık bir yazıyla yapılmış bu hesaplar, meşum soyutluklarıyla birer ölüm mesajı gibi görünüyordular.

Yukarıdaki içinden çıkılması zor notu yazdığı anda onu nihai sonundan son derece meşakkatli altı sene ayırıyordu. 22 Mart 1842 akşamında, ki ilkbaharın başlangıcı hissedilmeye başlanmıştı bile, apoplektik bir nöbet neticesinde Neuve-des-Capucine Caddesi'nde kaldırılma yığıldı. Bugünkü adıyla Danielle-Casanova Caddesi'ndeki evine götürüldü ve bir sonraki gün, sabahın ilk saatlerinde, bir daha bilincine kavuşmadan hayata gözlerini yumdu.

*ALL'ESTERO*¹

1. (İt.) Yurtdışında. (Y.N.)

1980 Ekim'iydi, neredeyse yirmi beş senedir, göğü genellikle gri bulutlarla kaplı bir kontlukta yaşamayı sürdürdüğüm İngiltere'den, özellikle kötü giden bir dönemi geride bırakmak için tebdilimekânda ferahlık vardır umuyla Viyana'ya gitmiştim. Fakat Viyana'ya gelişimin hemen ardından ortaya çıktı ki, yazı ve bahçe işlerinin artık dolduramadığı günler fazlasıyla uzuyordu ve ben gerçekten de ne yapacağımı bilemiyordum. Her sabah, erken saatlerde sokağa atıyordum kendimi; Leopoldstadt, iç şehir ve Josefstadt'ta sonsuz ve amaçsız gezintiler yapıyordum. Daha sonra şehir planına göz attığımda hayretler içinde tespit ettim ki, bu gezintilerden hiçbirisi, bir ucu Praterstern'in arkasındaki Venediger Au'da, diğer ucu Alsergrund'daki hastaneler bölgesinde, hilal ile yarımay arasında bir formu olan, sınırları itinayla çizilmiş bir bölgenin dışına taşmamıştı. O günlerde arşınladığım yollar şehir planı üzerinde işaretlenmiş olsaydı, sanki birisi, önceden belirlenmiş bir alan üzerinde tekrar tekrar, bı-kıp usanmadan akıl, tahayyül ve iradesinin limitlerine ulaşmak ve bunlardan geriye dönmeye zorlanmak üzere yeni yollar ve bağlantılar deniyor. izlenimi uyanırdı. Pek çok kez saatler boyunca süren bu amaçsız yürüyüşlerin çok sarih sınırları vardı, her ne kadar ben o anki tavrımın

asıl anlaşılamaz tarafını hiçbir zaman çözememiş olsam da: Hiç durmaksızın yürümek miydi anlaşılamaz olan, yoksa görünmez ve tamamen iradi –böyle olduğunu bugün de kabul ediyorum– sınır çizgilerini aşamamak mı? Toplu taşıma araçlarından birine binmenin, örneğin eskiden de sıkça yaptığım gibi bütün gün boyunca Pötzleinsdorfer Park'ta, Dorotheerwald'de veya Fasangarten'de gezinmek için 41 numaralı otobüsle Pötzleinsdorf veya 58 numarayla Schönbrunn'a gitmenin bile gözüme imkânsız göründüğünü hatırlıyorum. Buna karşın kafelere ve birahanelere girip çıkmak hiç sorun oluşturmuyordu. Evet, hatta bu ziyaretler, biraz bir şeyler yiyip dinlenince, geçici bir normalleşme hissetmeme yardımcı oluyorlardı. Tekrar güçlenip geleceğe dair umut esintileri taşımamı sağlayan bu vaziyette, günlerdir sürdürdüğüm suskunluğuma bir telefon görüşmesiyle kolayca son verebileceğime inanıyordum zaman zaman. Konuşmak isteyeceğim üç, bilemedin dört kişiden, hiçbirinin evde olmadığı ve uzun uzun çaldırmakla da telefonun bulunduğu mekâna gelmesinin sağlanamadığı günler vakiydi. Yabancı bir şehirde nafile telefon numaraları çevirmek çok özel bir boşluk hissi yaratır insanın içinde. Telefonu kimsenin açmaması çok geniş boyutlu bir hayal kırıklığına sebebiyet verir, sayılarla oynanan bu oyun sanki bir hayat memmat meselesi halini alır. Bu şartlar altında, telefonun şingirtılarla iade ettiği bozuk parayı tekrar cebime koyup gecenin içine doğru rasgele gezintime devam etmekten başka bir alternatif kalmıyordu bana. Böyle akşamlarda, muhtemelen aşırı yorgun olmam yüzünden, tanıdığım birinin önüm sıra yürüdüğünü zannettiğim oluyordu sıkça. Bu sanrılarda, evet sanrılar, bunları başka türlü adlandırmak mümkün değildi, sadece senelerdir aklıma bile getirmediğim insanları, deyim yerindeyse benim için ölmüşleri görüyordum. Ama Mathild Seelos veya

tek kollu köy kâtibi Fürgut gibi artık gerçek anlamıyla hayatta olmayanları da gördüm. Bir defasında, Gonzaga Sokağı'nda, geriye döndüğü takdirde yakılacağı tehdidiyle şehirden sürülmüş şair Dante'yi gördüğümü dahi düşündüm. Uzun bir süre kafasında bildik şapkası, biraz önümde yürüdü, gelip geçen diğer insanların hepsinden ciddi bir şekilde uzundu ama kimsenin dikkatini çekmemiş gibiydi. Onu yakalamak için adımlarımı hızlandırdığımda Heinrich Sokağı'na saptı, ben köşeye ulaştığımdaysa ortadan kaybolmuştu. Böyle ruhsal gelgitlerden sonra, kendisini bir mide bulantısı hissi ve baş dönmesiyle dışa vuran muğlak bir endişe kabarıyordu içimde. Zihnimde sabitlemeye çalıştığım resimlerin konturları dağılıyor, daha ben onları tam anlamıyla toparlayamadan fikirler parçalarına ayrışıyor. Zaman zaman bir duvara tutunmak, hatta bazen bir evin antresine sığınmak zorunda kalıyor ve felç geçireceğimden ya da bir beyin hastalığının başlamasından korkuyordum; ama buna karşı tedbir olarak gecenin ilerleyen saatlerine kadar yürüyerek bitap düşmek dışında bir şey yapamıyordum. Viyana'da geçirdiğim aşağı yukarı on gün boyunca şehrin görülmeye değer yerlerinden hiçbirini ziyaret etmedim, kafeler ve birahaneler dışında hiçbir mekâna girmedim, kadın-erkek servis personeli dışında hiç kimseyle bir kelime olsun konuşmadım. Sadece, belediye başkanlığının önündeki yeşil alandaki alakargalarla ve üzümlerimi çalmak için onlarla rekabet eden ve kendimce sena kuşu¹ diye adlandırdığım karataavukla iki kelime sohbet ettim, canım çektiğinde. Parklardaki banklarda uzun uzun oturmak, şehrin bir ucundan diğerine amaçsız gezintiler, giderek güçlenen lokanta ve birahanelere de girmeme te-

mayölü ve bunun neticesinde bir büfede, ayaküstü yemek ya da bir dükkândan alınan ufak tefekleri atıştırmak. Bütün bunlar beni, daha kendimle hesaplaşmama fırsat kalmadan, değiştirmeye başlamıştı bile. Toz toprak içinde bir hırpaniliğin emarelerini göstermeye başladığım halde hâlâ bir otelde kalıyor olmam giderek daha fazla belirginleşen bir çelişki oluşturunuyordu. Bir sürü lüzumsuz eşyayı, İngiltere'den getirdiğim bir plastik torbanın içinde, yanımda taşımaya başlamıştım; bu malzeme, kendime bile itiraf edemesem de her geçen günle giderek daha vazgeçilmez oluyordu benim için. Gezintilerimden gecenin geç saatlerinde geriye döndüğümde, otelin lobisinde, çaprazladığım kollarımla torbamı göğsüme bastırıp asansör beklerken, gece kapıcısının sorgulayan bakışlarla arkamdan uzun uzun baktığını hissediyordum. Odamdaki televizyonu açmaya cesaret edemiyordum artık ve eğer bu gecelerden birinde yatağımın kenarında oturup yavaş yavaş kıyafetlerimi çıkartırken, içi çoktan paramparça olmuş ayakkabılarımın manzarası beni dehşete düşürmese, bu çöküşten yakamı kurtarabilir miydim, bilmiyorum. Boğazıma bir şeyler takıldı, gözlerim yaşardı. Aynı gün, beni Leopoldstadt'tan Ferdinand Caddesi ve Schweden Köprüsü üzerinden Birinci Bölge'ye getiren yolları arşınladıktan sonra Ruprecht Meydanı'na vardığımda bir kere daha olmuştu bu. Sinagog ve bir koşer restoranın da bulunduğu binanın birinci katındaki Yahudi cemaati yönetim ve toplantı merkezinin pencereleri ardına kadar açıktı –çünkü sıra dışı güzellikte, yazdan kalma bir sonbahar günüydü– ve içerideki görünmeyen çocuklar İngilizce şarkı söylüyorlardı, hem de tuhaf bir şekilde “Jingle Bells” ve “Silent Night Holy Night”ı. Şarkı söyleyen çocuklar ve şimdi paramparça olmuş, bana sahipsiz kalmış gibi görünen ayakkabılar. Yığınlarla kar ve ayakkabı, aklımda bu kelimelerle

yattım o gün. Ertesi sabah, Ring'deki¹ araba selinin yükselip odama taşan çağıldamasının bile rahatsız edemediği derin ve rüyasız bir uykudan uyandığımda, sanki gecenin varlığıma ara verdiğim saatlerinde koca bir denizi aşmış gibi hissettim kendimi. Daha gözlerimi açmamıştım kendimi büyük bir yolcu vapurunun iskele merdiveninden aşağı inerken gördüğümde ve sağlam toprağı ayaklarımın altında ancak hissedebilmişim ki akşam treniyle Venedik'e gitmeye karar verdim, ama yola çıkıncaya kadar olan zamanımı Klosterneuburg'da, Ernst Herbeck'le geçirecektim.

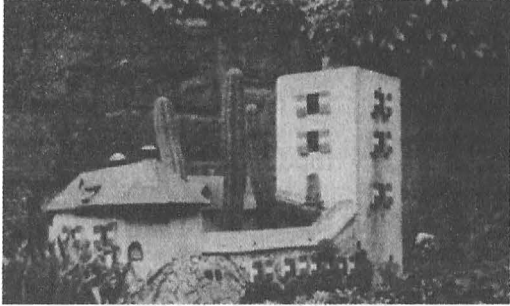
Erst Herbeck yirmi yaşından beri ruhsal sorunlar yaşıyor. İlk kez 1940 yılında bir kliniğe yatırıldı. Bu tarihe kadar bir silah fabrikasında vasıfsız işçi olarak çalışıyordu. Aniden iştahı kapanmış ve uykusuzluk çekmeye başlamış. Geceleri uyuyamıyor, kendi kendine koyun sayıyor, bütün vücudu kramplarla sarsılıyormuş. Aile hayatı, özellikle de babasının son derece katı düşünceleri, kendi ifadesiyle sinirlerini lime lime etmişti Herbeck'in. Bunun neticesinde kendisini kontrol edemez hale geldi, yemek yerken tabağını elinin tersiyle masadan fırlatıyor ya da çorbasını yatağının altına döküyordu. Bazen belirli bir süre için durumu düzeliyordu. 1944 Ekim'inde askere bile aldılar Herbeck'i; ama 1945 Mart'ında tekrar terhis edildi. Savaşın bitmesinden bir sene sonra dördüncü ve son kez yatırıldı hastaneye. Gecenin karanlığında Viyana sokaklarında amaçsızca dolaşırken tuhaf tavırlarıyla dikkat çekmiş ve götürüldüğü karakolda çılgınca hikâyeler anlatmıştı. 1980 sonbaharında, akıl hastanesinde otuz dört senelik bir yaşamdan sonra, deneme amaçlı olarak hastalığından emekli edildi Herbeck; bu zamanın çoğunu

1. Viyana'da şehir merkezinin etrafında birbirine paralel çemberler oluşturan yollar. (Ç.N.)

fikirlerinin yetersizliğinden acı duyarak ve her şeyi, adeta gözlerinin önünde hep ince bir tül varmışçasına algılayarak geçirmişti. Şimdi şehirdeki bir emekli yurdunda kalıyordu ve yurdun diğer sakinleri arasında pek göze çarpmadığı söylenebilirdi. Saat dokuz buçuğa doğru yurdun önüne geldiğimde onu, giriş kapısına yükselen merdivenin en üst basamağında beni bekler buldum. Sokağın diğer tarafından bir işaret yaptım, o da beni selamlamak için hemen kolunu kaldırdı ve havada tutmaya devam ederek indi basamakları. Yakasında uzun doğa yürüyüşleri yapanların rozeti olan prensdögal bir takım vardı üstünde, başında da küçük bir şapka, bir tür fötr. Daha sonra fazla sıcak gelince şapkasını çıkartıp elinde taşımaya başladı, tıpkı büyükbabamın vaktiyle yaz gezintilerinde sıkça yaptığı gibi.

Teklifim üzerine trenle şehir dışına, Tuna kıyısında birkaç kilometre yaparak Altenberg'e gittik. Vagonda bizden başka yolcu yoktu. Dışarıda Tuna'nın taşkın bölgesindeki otlaklar, kavak, gürgen ve dişbudak ağaçları, hobi bahçeleri ve dar gelirli için inşa edilmiş küçük müstakil evler görülüyordu, zaman zaman da nehrin kendisi. Ernst tek kelime etmeden akıp geçmesini izledi bütün bunların, açık pencereden esen rüzgâr alnını yalıyordu. Gözkapaklarını koca gözlerinin yarısını kapatacak kadar indirmişti. Tuhaf "tatil" kelimesi geçti aklımdan. Tatil günü, tatile gidecek hava, tatile gitmek, tatilde olmak. Tatil. Bir ömür boyu. Altenberg'de, biraz geriye doğru yürüdük, sonra sağa saparak Greifenstein Kalesi'ne çıkan gölgelik yolu tırmanmaya başladık. Ortaçağ'dan kalma bu kale sadece benim hayal dünyamda değil,

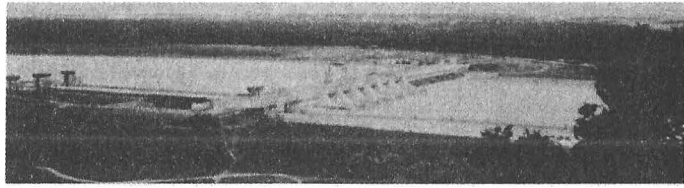

tepenin eteklerinde yaşayan Greifenstein'lilerin hayallerinde de hep önemli bir rol oynamıştı. İlk kez altmışlı yılların sonunda gelmişim Greifstein'a ve manzarasıyla meşhur restoranın terasından parıltılar içindeki Tuna'yı ve akşamın gölgesi usulca üzerlerine inen adacıklarını seyretmişim.

Ernst'le yan yana oturarak harika manzaranın keyfini çıkarttığımız bu aydınlık ekim gününde, yamaç boyunca kalenin duvarlarına kadar yükselen yaprak denizini mavi bir pus örtüyordu. Ağaçların tepeleri dalgalanıyordu esintiyle, dallarla vedalaşmış kimi yapraklar yükselen bir hava akımı yakalıyor ve onunla beraber yükseklerle çıkıp yavaş yavaş gözden kayboluyorlardı. Ernst zaman zaman alıp başını uzaklara gidiyordu. Çatalını dakikalarca tatlısına dimdik saplanmış vaziyette bıraktı bir ara, sonra pul topladığını anlattı. Avusturya, İsviçre ve Arjantin pulları toplamıştı geçmişte. Sonra hiçbir şey söylemeden bir sigara daha içti ve sigarasını söndürürken, sanki bütün geçmişi onu şaşkınlığa düşürüyormuşçasına, belki de fazla ecnebi bulduğu "Arjantin" kelimesini tekrarlardı. O gün, sanırım ramak kalmıştı ikimizin de uçmayı öğrenmemize; veya en azından benim adamakıllı bir düşüş için gerekenleri öğrenmeme. Ama en uygun anları ıskalarız hep. Son olarak Greifenstein'in manzarasının da aradan geçen zaman içinde eskisi gibi kalmadığı belirtilmeli. Kalenin altında bir bent yapıldı, nehrin

yatağı böylece düzleştirildi. Nehrin bugün sunduğu manzaranın

hafızanın gücünü alt etmesi muhakkak ki uzun sürmeyecektir.

Dönüşte yürüdük, ikimize de fazlasıyla uzun geldi yol. Mahzun mahzun yürüyorduk sonbahar güneşinde yan yana. Kritzendorf'ta evler bitmek bilmedi, Kritzendorf'lulardansa iz yoktu ortada. Hepsi öğle yemeklerinin başındaydı, tabak çanak şingirtıları duyuluyordu. Bir köpek yeşil boyalı demir bir bahçe kapısına çarpıyordu kendisini, tamamen kaybetmiş gibiydi kendini, delirmişti sanki. Newfoundland cinsi büyük siyah bir köpekti, ırkına özgü uysallığını kötü muamele, uzun süre yalnız bırakılma veya belki de cam gibi donuk hava yüzünden kaybetmişti. Tahta çitin ardındaki villada hiçbir hayat belirtisi görülüyordu. Kimse pencereye gelmemiş, hatta perdelerde bir hareket bile olmamıştı. Hayvan tekrar tekrar geriliyor ve yeni bir hamleyle saldırıyordu demir kapıya. Ara sıra duralıyor ve bize, büyülenmiş gibi bakakalmış bu iki yabancıya çeviriyordu gözlerini. Bahçe kapısına monte edilmiş posta kutusuna, ruhumu rahatlatacak bir sadaka olarak bir şilin attım. Yürümeye devam ederken bir anda korkunun soğukluğunu hissettim içimde. Ernst tekrar durdu ve dönüp öğle güneşinde hareketsiz duran ve artık havlamayan siyah köpeğe baktı. Belki de onu kendi haline bırakmalıydık. Muhtemelen yanı-

mız sıra uslu uslu yürüyecek, kötü ruhu yeni bir yuva bulmak üzere Kritzendorf'luların içine girecekti, öyle ki hiçbirinde kaşık ya da çatal tutacak mecal kalmayacaktı.

Albrecht Caddesi üzerinden Klosterneuburg'a geri döndük sonunda. Şehrin kuzey girişinde, asmolen tuğla ve kıtıklı alçı levhalarla derme çatma inşa edilmiş bir bina vardı. Zemin kattaki pencereleri tahta çakılarak kapatılmış, çatısından ise hiç eser kalmamıştı. Onun yerinde demir çubuklardan müteşekkil paslı bir kargaşa uzanıyordu göğe. Bütün bu resim

bende büyük bir cürüm duygusu uyandırdı. Ernst bu korku verici abideye bakmamak için adımlarını hızlandırmıştı. Birkaç bina ilerideki ilkokulda şarkı söylüyordu çocuklar. En güzel söyleyenler de şarkının melodisini tam tutturamayanlardı. Ernst durdu, sanki bir tiyatro eserinde oynuyormuşuz gibi bana doğru döndü ve bir tür sahne Almancasıyla, bana çok uzun bir zaman önce ezberlenmiş gibi gelen şu cümleyi söyledi: "Güzel bir müzik çalınıyor kulağıma ve yüreğimi kabartıyor." – Aşağı yukarı iki

sene önce, bir kere daha bu okulun önünde, bu noktada durmuştum. O zaman Klosterneuburg'a, Olga'yla beraber, Martin Caddesi'ndeki huzurevine yatırılan büyükanesini ziyarete gelmiştik. Olga çocukken gittiği okula girmekten kendini alamamıştı. Ellili yılların başlarında sıralarında oturduğu sınıfta, aradan neredeyse otuz sene geçmişken, aynı öğretmen aynı ses tonuyla ders anlatıyor ve tıpkı o zamanlardaki gibi, fısıldaşmayı bırakıp dikkatlerini derste toplamaları için uyarıyordu çocukları. Büyük holde, etrafı bir zamanlar ona devasa görünen kapalı kapılarla çevrili, tek başınayken bir ağlama krizine tutulmuştu Olga. Daha sonra anlatmıştı bunu bana. Her halükârda, onu beklediğim Albrecht Caddesi'ne çıktığında, onu daha önce hiç öyle görmediğim kadar sarsılmış görünüyor-du. Ninesinin Ottakring'deki evine geri döndük. Olga, ne bütün yol boyunca ne de gecenin devamında, geçmişin beklenmedik bir şekilde tekrar ortaya çıkışının getirdiği huzursuzluktan kurtarabilmişti yakasını.

Martinsheim, 17. veya 18. yüzyıldan kalma, uzun cepheli yekpare bir binaydı. En sıradan günlük işlerin yapılmasını bile imkânsız kılan bir hafıza zafiyetinden mustarip büyükanne Anna Goldsteiner, dördüncü kattaki bir koğuşa yerleştirilmişti. Kalın duvarların derinliğine yerleştirilmiş demir parmaklıklı pencerelerinden aşağı bakınca, huzurevinin arka tarafındaki dik yamaçta bulunan ağaçların tepelerini görmek mümkündü. Sanki dalgalı bir denize bakar gidiydim. Kara, ufkun ötesinde kaybolmuştu bile sanki. Bir sis borusu ötüyordu. Denize açılan gemi giderek daha da uzaklaşıyordu karadan, makine dairesinden türbinlerin biteviye sarsıntısı yükseliyordu. Dışarıda, koridordan yolcular geçiyordu kapının önünden, bir kısmı bir bakıcının kolunda. Bu fazlasıyla uzayan gezintiler sırasında, kapının kasasının bir tarafından diğer tarafına ulaşmaları bir ömür sürüyordu. Evet,

“zamanın akışına yaslanmış sırtını, duruyor”¹. Parke zemin hareket ediyordu ayaklarımın altında. Alçak seste konuşmalar, hışırtılar, sürünen ayakların sesleri, okunan dualar ve sızlanmalar doldurmuştu mekânı. Olga büyükannesinin yanında oturuyor ve elini okşuyordu. Sütlu irmik tatlısı dağıtıldı. Sis borusunun sesi duyuldu bir kere daha. Yeşil ve tepelik deniz coğrafyasında ama biraz daha uzaklarda, başka bir vapur seyrediyordu. Geminin köprüsünde bacaklarını iki yana doğru açmış ve kepinin şeritleri rüzgârla uçuşan bir denizci duruyor, renkli iki bayrakla karmaşık semafor işaretleri gönderiyordu. Olga ayrılırken sarıldı büyükannesine ve en kısa zamanda tekrar gelme sözü verdi. Ama aradan daha üç hafta bile geçmeden öldü Anna Goldsteiner, toprağa verdiği üç kocasının isimlerini bile bir araya getiremez haldeydi son günlerinde ve bu onu çok şaşırtıyordu. Ölüm nedeni hafif bir soğuk algınlığıydı, bazen daha fazlası da gerekmez zaten. Ottakring’de, Lorenz-Mandl Sokağı’ndaki sosyal meskenlerdeki evinde, lavabonun altında duran, yarısı boşalmış, mavi Ischl tuzu paketi, ölüm haberini aldıktan sonra haftalarca aklımdan çıkmadı. Tuzun tamamını kullanmaya ömrü yetmemişti.

Ernst’le beraber, ayaklarımıza kara sular inmiş bir halde, Albrecht Caddesi’nden eğimli bir araziye yerleştirilmiş şehir meydanına çıktık. Uzunca bir süre, gözleri kamaştıran öğle güneşinde, kararsız durduk kaldırımda, sonra ülkenin yabancıları iki ecnebi gibi, cehennemî kasaba trafiğini yarıp karşıya geçmeyi denedik, çakıl taşıyan bir kamyonun altında kalıyorduk neredeyse. Yolun gölgesi tarafına geçtikten sonra kendimizi bir meyhaneye attık. İçeri girmemizle beraber etrafımızı saran karanlığı

1. Georg Büchner, *Woyzeck*, çev. Hasan Kuruyazıcı, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 2015, s. 46. (Y.N.)

aşmak, öğle saatlerinin aydınlığına alışmış gözlerimiz için o derece imkânsızdı ki, hemen karşımıza çıkan ilk masaya oturmak zorunda kaldık. Kısa süren körlük sonrasında ancak tedricen ve ancak kısmen geri kazanabildik görme yetimizi; diğer müşteriler de ancak tedricen ve ancak kısmen çıktılar karanlığın içinden. Kimi iyice gömülmüştü tabağına, kimi tuhafsanacak kadar dik veya arkasına yaslanmış oturuyordu; ama istisnasız hepsinin yalnız olduğu dikkatimi çekmişti. Sessiz bir topluluktu bu, sadece müşterilerin birinden diğerine ya da müşterilerden göbekli meyhaneciye, ondan müşterilere gizli mesajlar ve ağızda yuvarlanan sözler taşıyor gibi görünen kadın garsonun karaltısı dolaşıyordu aralarında. Ernst bir şey yemek istemedi, tuttuğum paketten bir sigara içmeyi tercih etti. Üzerinde yazıları İngilizce olan paketi belirgin bir takdirle bir-iki kere çevirdi elinde. Ehil bir ifadeyle derin bir nefes çekti sigaradan. Sigara, demişti şiirlerinden birinde,

bir monopoldür ve
içilmelidir. Yanıp yok olması
dileğiyle.

Ve birasından ilk yudumunu içtikten sonra bardağını masanın üzerine koyarken, bir önceki gece düşünde İngiliz izciler gördüğünü söyledi. Bunun ardından ona İngiltere'yle ilgili anlattıklarımı; ikamet ettiğim Doğu İngiltere'deki kontlukla, sonbaharda uçsuz bucaksız kahverengi bir bozkıra dönüşen buğday tarlalarıyla, gelgitin etkisiyle denizin içine ilerlediği akarsu ağızlarıyla, buralarda sık sık yaşanan ve vaktiyle Mısırlıların yaptığı gibi tarlalarda tekneyle dolaşmayı mümkün kılan su baskınlarıyla ilgili söylediklerimi, hepsini, kendisine anlatılanları ayrıntılarına varıncaya kadar çoktandır bilen bir insanın sabırlı

ilgisizliğıyle dinledi Ernst. Sonra ondan not defterime bir şeyler yazmasını rica ettim. O da, sol elini açılmış sayfanın üzerine koyarak ceketinin cebinden çıkardığı tükenmez kalemle hiç beklemeden yerine getirdi ricamı. Kafasını yana doğru eğip, alnını kırıştıracak şekilde kaşlarını çatıp gözkapaklarını indirerek şunları yazdı:¹

England
England ist bekannlich
eine Insel für sich. Wenn
man nach England reisen
will braucht man in der ganzen
Tag.
30. Oktober 1980 Ernst Herbeck

Ardından yola çıktık. Angnesheim fazla uzak değildi artık. Vedalaşırken şapkasını çıkarttı Ernst, parmaklarının ucunda durup hafifçe öne doğru eğildi, bacaklarını pergel gibi hareket ettirerek bir daire çizdi ayağıyla ve giderken şapkasını tekrar taktı, bir yandan çocuk oyunu gibi görünüyordu yaptıkları, bir yandan da ciddi bir maharet gösterisiydi. Sabah beni selamlayış şekli gibi, bu gösterisi de bana uzun yıllarını sirkte geçirmiş birini çağrıştırdı.

1. İngiltere – İngiltere, bilindiği gibi, kendine has bir adadır. Eğer İngiltere'ye bir seyahat yapmak istenirse bütün bir gün gerekecektir. 30 Ekim 1980, Ernst Herbeck. (Ç.N.)

Viyana'dan Venedik'e tren yolcuğu hafızamda pek bir iz bırakmadı. Metropolün, berbat bir yerleşim tarzıyla katledilmiş güneybatı banliyölerinin ışıklarının trenin etrafında uçuşmalarını, bitmek bilmeyen Viyana yürüyüşlerinden sonra ağrıkesici etkisi yapan süratli tren yolculuğunun verdiği rahatlamayla uykuya dalıncaya kadar belki bir saat takip edebildim. Ve işte bu uykuda, dışarıda her şey çoktan koyu bir karanlığa gömülmüşken, gördüm o zamandan beri hafızamdan hiç silinmeyen manzarayı. Resmin alt kısmı neredeyse tamamen, gelmekte olan geceyle örtülüydü. Bir kadın dar bir tarla yolundan bir bebek arabası itiyordu iki üç küçük eve doğru. Binalardan birinin –oldukça yıpranmış görünen bir meyhaneydi bu aslında– sivri çatısının altındaki duvarda büyük harflerle, "Josef Jelinek," yazıyordu. Çatıların ardında, üstü karanlık ormanlarla kaplı, kukuleta şekilli tepeler uzanıyordu. Bir testerenin ağzını andıran, inişli çıkışlı ufuk çizgisi, sanki akşam güneşinin gökteki yansımasından bir kâğıt oymacılığı sanatçısının eliyle kesilmiş gibi görünüyordu. En yukarıdaysa Schneeberg'in akkor halinde, saydam, ateş kusarak ve kıvılcımlar saçarak –tuhaf gri pembe bulutların ve bunların arasında hilal evresinde ay ve kış gezegenlerinin cirit attığı– gökteki son aydınlığa sapan zirvesi. Rüyamda bu volkanın Schneeberg olduğundan hiç şüphem yoktu, keza parlak çisentiden sıyrılarak üzerinde yükseldiğim toprakların, ağaç adacıklarıyla süslü ve üstünde sayısız atın koşturduğu engin ve yemyeşil ovanın Arjantin olduğundan da. Uzun zamandır vadiler arasında biteviye bir süratle kıvrılarak ilerleyen trenin, dağları ardında bırakıp ovaya doğru düştüğü hissine kapıldığımda uyandım ancak. Kompartımanın camını hızla indirdim, küçük küçük sis bulutçukları suratımda patladı. Kelle koltukta gidiyorduk. Mavi-kara taş kütleleri sivri kamalar oluşturarak trenin

hemen yakınına kadar geliyorlardı. Pencereden sarkarak beyhude bir çabayla zirvelerini görmeye çalıştım. Karanlık, dar ve dilim dilim yarılmış vadiler art arda seriliyordu gözlerimin önüne; vahşi dereler ve çavlanlar, gecenin pek de hafiflememiş karanlığında beyaz köpükler saçarak o kadar yakından akıyorlardı ki, serin esintileriyle yüzümde bir ürperti hissettim. Friuli bölgesi, diye geçti bir anda aklımdan ve tabii ki hemen birkaç ay önce Friuli'de meydana gelen büyük felaketi düşündüm. Depremin etkisiyle kaymış toprak tabakaları ve kayalar, kendi içine göçmüş binalar, inşaat enkazı ve moloz yığınları ve şurada burada kurulmuş çadır köyler, söken şafakla birer hayalet gibi gün ışığına çıkıyordu yavaş yavaş. Bütün bölgede neredeyse tek ışık yanmıyordu. Alpler'in vadilerinden gelip harap olmuş bölgeyi örten alçak bulutlar, Tiepolo'nun pek çok kez uzun uzun seyrettiğim bir resmiyle birleşti tahayyülümde. Resim vebanın pençesindeki Este'yi tasvir eder, bir ovanın ortasındaki şehir dışarıdan bakıldığında vebadan hiç etkilanmemiş gibi görünür. Arka planda bir dağ silsilesi vardır, zirvelerden birinden dumanlar çıkar. Resmi kaplayan ışık sanki bir kül perdesinin ardından geliyormuşçasına resmedilmiştir, insanların şehri terk edip içlerinde taşıdıkları hastalığın dışarı vurmasıyla nihai olarak yere serilmeden önce bir süre çırpındıkları kırlara kaçmalarına neden olanın bu ışık olduğu düşünülebilir neredeyse. Resmin ön kısmında, ortada vebadan ölen bir anne yatar yerde, hâlâ yaşamakta olan çocuğu kolundadır kadının. Sol tarafta diz çökmüş Azize Thekla, şehirde yaşayanlar için dua ederken yüzünü yukarıya döndürmüştür, gökyüzünde süzülen ve bizlere, eğer görmeye niyetimiz varsa, kafalarımızın üzerinde olup bitenleri gösteren meleklerle bakar. Azize Thekla, bizim için dua et, bütün bulaşıcı hastalıklardan ve ansızın gelen ölümden

emniyette olmamızı sağla ve çürümenin hücumlarından merhametinle esirge. Âmin.

Tren garının berberinde sinekkaydı bir tıraştan sonra Santa Lucia Garı'nın önündeki meydana çıktığımda, sonbahar sabahının nemi bütün yoğunluğuyla sokaklarda ve Büyük Kanal'ın üzerinde asılı duruyordu hâlâ. Küpeştelerine kadar suya batmış, alabildiğine dolu mavnalar geçiyordu önümden. Sis in içinden suları fışkırtarak bir anda ortaya çıkıp jelatin yeşili kanalı yarıyor ve ardından havadaki beyaz dumanın içinde kayboluyorlardı. Dümenciler dimdik ve hareketsiz duruyorlardı teknelelerinin kışında. Ellerini dümendenden, gözlerini rotalarından bir an olsun ayırmıyorlardı. Her biri gerçekle yüzyüze gelmeye her an hazır olmanın birer simgesi gibi, diye düşündüm ve sonra, denizcilere atfettiğim itibarın heyecanını uzunca bir süre içimde hissederek geniş meydana geçip Fondamenta'dan geriye döndüm, Rio Terà Lista di Spagna'yı tırmandım ve Cannaregio Kanalı'nı geçtim. Şehrin içlerine doğru girdiğinizde bir sonraki anda ne göreceğinizi ya da kim tarafından görüleceğinizi hiçbir zaman bilmezsiniz. Henüz sahne alan biri, bir diğer kapıdan tekrar terk ediverir sahneyi. Bu kısa gösteriler neredeyse teatral bir edepsizliktedir; aynı zamanda insanın fikri sorulmadan ve iradesi dışında içine çekildiği bir komplodan izler taşır. Eğer başka kimsenin olmadığı dar bir sokakta birinin arkasından yürüyorsanız, adımlarınızı biraz hızlandırmanız, takip ettiğiniz kişinin ensesinin korkuyla ürpermesine yetecektir. Tersine, kolayca takip edilen durumuna da düşebilirsiniz. Şaşkınlık ve buz kesiren bir korku, nöbetleşe alır birbirinin yerini. Bu yüzden neredeyse bir saat boyunca gettonun yüksek binaları arasında dolaştıktan sonra San Marcuola'da tekrar Büyük Kanal'ı görünce içimi bir tür kurtuluş duygusu kapladı. İşine koşturan bir şehir sakini gibi aceleyle bindim bir

vaporetto'ya¹. Sis bu arada dağılmıştı. Bulunduğum yerden fazla uzakta olmayan ve arkaya doğru bakan bir bankta yeşil, havı gitmiş loden kumaştan palto giymiş bir adam oturuyordu, aslında oturmaktan ziyade yatıyor da denebilirdi; hemen tanıdım, Bavyera Kralı II. Ludwig'di bu. Oldukça yaşlanmış, zayıflamıştı ve tuhaf bir şekilde cüce denilecek kadar kısa boylu bir kadınla üst sınıfların ziyadesiyle genizden gelen İngilizcesiyle sohbet ediyordu fakat bunun dışında şahsına dair her şey, çehresinin hastalıklı solgunluğu, kocaman açtığı çocuk gözleri, dalgalı saçları, çürük dişleri, olması gerektiği gibiydi. *Il re Lodovico*², hiç şüphe yoktu buna. Muhtemelen su yoluyla gelmiştir buraya, *città inquinata Venezia merda*'ya³, diye düşündüm. *Vaporetto*'dan indikten sonra, sırtında uçuşan yağmur geçirmez peleriniyle Riva degli Schiavoni'den aşağı yürüdüğünü gördüm, giderek ufaldı; bunun nedeni sadece mesafenin artması değil, hiç durmadan konuşmaya devam ederken gerçekten ufacık bir kadın olan refakatçisine doğru giderek daha fazla eğilmesi idi de. Peşlerinden gitmedim, Riva'daki barlardan birine oturdum, sabah kahvemi içtim, *Gazzettino*'yu inceledim, Kral Ludwig'in Venedik'teki günlerini konu alan bir makale üzerine bazı notlar aldım ve Grillparzer'in 1819 tarihli *Tagebuch auf der Reise nach Italien*'ini [İtalya Seyahati Güncesi] karıştırdım biraz. Kitabı daha Viyana'dayken almıştım; çünkü yollardayken Grillparzer'inkilere benzer duygular içinde olurum sık sık. Tıpkı onun gibi benim de hiçbir şey hoşuma gitmez, görülmeye değer kabul edilen yerler bende sadece sonsuz bir hayal kırıklığı yaratır ve sıkça keşke, haritalarım ve tarifelerimle baş başa, evde kalsaydım diye

1. (İt.) Ufak vapur. (Ç.N.)

2. (İt.) Kral Ludwig. (Ç.N.)

3. (İt.) Lağım bulaşmış Venedik şehrine. (Ç.N.)

düşünürüm. Grillparzer, Venedik doçlarının sarayına bile çok sınırlı bir saygı bahşeder. Sarayın, arkatlarındaki ve mazgallarındaki bütün ince sanata rağmen, şekilsiz bir gövdeye sahip olduğunu ve kendisine bir timsahı hatırlattığını ifade eder. Böyle bir benzetmenin nereden aklına geldiğini ise bilemez. Sarayda verilen kararlar esrarengiz, değiştirilemez ve sert olsa gerekti, diyen Grillparzer sarayı taştan bir bilmece olarak niteler. Anlaşılan dehşet bu bilmecenin karakteridir; çünkü Grillparzer Venedik'te olduğu müddetçe yakasını bu tekinsizlik duygusundan kurtaramaz. Saray, bir hukukçu olan Grillparzer'in aklından hiç çıkmaz. İçinde mahkemelerin mukim olduğu ve en derin kovuğunda, onun ifadesiyle, görünmez prensibin kuluçkaya yattığı bu bina hep aklındadır. Müteveffalar, zalimler ve mazlumlara, katiller ve maktuller, kafalarında birer kukuleta, bir anda dikilirler karşısına. Zavallı, fazla hassas bu devlet memuru, ateşli titreme nöbetlerinin pençesine düşer.

Venedik yargısıyla çatışan bu mazlumlardan biri de Giacomo Casanova'ydı. İlk kez 1788'de Prag'da basılan *Histoire de ma fuite des prisons de la République de Venise, qu'on appelle Les Plombs écrite à Dux en Bohême l'année 1787* [1787 Yılında Dux en Bohême'de Yazılmış, Kurşun Denen Venedik Cumhuriyeti Hapishanesinden Kaçışımın Hikâyesi] isimli kitabı dönemin ceza yargısının zengin tahayyül gücünü çok güzel anlatır. Örneğin bir boğma aparatından bahseder Casanova. Kurbanın sırtı, iki açık ucu dışarı bakan nal şeklinde bir demirin monte edildiği bir duvara yaslanır. Kurbanın kafası, nalın uçlarının boynunun yarısını saracağı şekilde yerleştirilir. İpek bir kumaş parçası dolandır kurbanın boynuna ve iki ucu bir bocurgatta birleştirilir. Bir köle bu bocurgatı yavaş yavaş çevirir ve mahkûmun vücudundaki son titremeler de kesilinceye kadar bu şekilde tutar. Bu aparat bugün

de Doçlar Sarayı'nın kurşun çatısının altındaki zindanlardadır. Casanova buraya getirildiğinde otuz yaşındadır. 26 Temmuz 1755 sabahında Messer Grande¹ odasına gelir. Casanova'ya derhal kalkması, gerek kendi kalemin-den gerek başka yazarların eseri, yazılı neyi varsa teslim etmesi, giyinmesi ve Messer Grande'yi takip etmesi emredilir. Mahkeme sözcüğünü duymak beni adeta felç etti; ancak emirleri yerine getirecek kadar mecalim vardı, der Casanova. Mekanik hareketlerle kendisine çekidüzen verir, sanki bir düğüne gidiyormuş gibi en iyi gömleğini ve yeni dikilmiş ceketini giyer. Kendisini sarayın altı kulaç uzunluğunda ve iki kulaç enindeki çatı arasında bulması uzun sürmez. Konulduğu hücre dört metreye dört metre ebadındadır ve ayakta durmasına izin vermeyecek ölçüde alçaktır. Tek bir eşya yoktur hücrede. Duvarın içine oturtulmuş bir ayak eninde bir tahta, hem masa hem de yatak işlevi görür. Harika ipek paltosunu, ilk kez giyilişi böyle kötü bir zaman denk gelen yeni ceketini ve İspanyol işi oyayla ve bir akbalıkçıl tüyüyle süslü şapkasını bu tahtanın üzerine koyar Casanova. Korkunç sıcaktır hücre. Demir parmaklıkların arasından ortalıkta cirit atan tavşan büyüklüğünde fareleri seyreder. Bir parça gökyüzü görmesine imkân veren pencerenin pervazına yaslanır. Tam sekiz saat hiç hareket etmeden durur bu pozisyonda. Daha sonra, hayatında hiçbir zaman ağzında bu kadar acı bir tat hissetmediğini söyleyecektir. İçini saran ağır sıkıntıdan kurtaramaz kendisini. Eyyam-ı bahur sıcakları gelmiştir, ter su gibi akmaktadır vücudunun her noktasından. İki hafta boyunca def-i hacet edemez ve sonra, artık taşlaşmış kakası çıkarken duyduğu acıdan öleceğini düşünür. Casanova insan aklının

sınırları üzerine kafa yormaya başlar. Bir insanın aklını kaybetmesinin nadiren vuku bulduğunu ama sıkça buna ramak kaldığını tespit eder. Sadece küçük bir kaymadır gereken, bu olduğunda artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Casanova berrak bir zihni, kırmadıkça kırılmayan bir bardağa benzetir düşüncelerinde; ama ne kadar da kolaydır bir anda paramparça olması. Sadece bir ters hareket kâfidir. Bu nedenle kendini toplamaya ve içinde bulunduğu durumu şartlar elverdiğince kavramaya karar verir. Çok kısa bir süre içinde şu açıkça ortaya çıkar: Bu hapishanedeki tutsakların hepsi saygıdeğer insanlardır; fakat sadece muktedirlerin bildiği ve tutuklananlara açıklanmayan nedenlerle toplumdan ayrı tutulmaları gerekmektedir. Mahkeme bir suçluya karşı harekete geçtiğinde onun bir suçlu olduğuna kesin kanaat getirmiş durumdadır. Mahkemenin işleyiş şeklini belirleyen kuralları, nihayetinde en ehiller ve erdemliler arasından seçilen senatörler ayakta tutarlar. Casanova o anda geçerli olan kıstasın kendisinin adalet algısı değil, cumhuriyetin hukuk sistemi olduğunu kabullenmek zorunda olduğunu kavrar. Tutukluluğunun başlarında ürettiği intikam hayalleri –halkı isyana teşvik edip özellikle hükümet ve aristokrasiyi mahvedecektir– söz konusu bile değildir artık. Kısa bir süre sonra kendisine yapılan bütün haksızlıkları bağışlamaya hazırdır; tek koşulu serbest bırakılmaktır. Keza otoriteyle bir dereceye kadar uzlaşmaya gidilebileceğini de fark eder. Kendi imkânlarıyla, kullanabileceği ufak tefek eşya, birkaç kitap ve yiyecek getirir hüçresine. Kasım başında, Hollanda'ya kadar ulaşan muazzam dalgalara sebebiyet veren büyük Lizbon depremi yaşanır. Casanova zindan penceresinin önündeki tavandan kirişlerinin en ağırlarından birinin önce kendi eksen etrafında hareket edişini ve sonrasında da eski konumuna geri dönüşünü gözler. Bunun üzerine her türlü serbest bı-

rakılma umudundan vazgeçer, mahkûmiyeti ömür boyu mu sürecektir, emin değildir. Bundan böyle bütün fikirlerini hapishaneden kaçma hazırlıklarına yoğunlaştırır. Bu hazırlıklar, yaşadığı ciddi bir sorunla kaybettiği zaman da hesaba katıldığında, onu tam bir sene boyunca meşgul edecektir. Her köşesinde bin bir türlü ıvır zıvır bulunan tavan arasını her gün belirli bir süre bir sağa bir sola arşınlamasına izin verildiği için, planını hayata geçirmesine yardımcı olacak birtakım malzeme toplamayı başarır. Bu sırada içinde geçmiş yüzyılın ceza davalarından resimlerin yer aldığı bir balya eski defter bulur. Defterler, günah çıkarırken tövbe talimatlarını yakışsız şekilde kullanan papazlara karşı suçlamalar içerir, sübyancılıkla suçlanan okul hocalarının itiyatlarına dair detaylı tasvirler yaparlar ve adeta hukuk ilminin tadını çıkarmak için tasvir edilmiş en tuhaf genetik transgresyonlarla doludurlar. Casanova, bu vakalarda en sık görülen konunun şehrin yetimhanelerindeki bakire kızların baştan çıkarılması olduğunu tespit eder. Bu yetimhanelerden birinin sakinlerinin duaları her gün, Riva degli Schiavoni'deki kurşun hücrelerden¹ fazla uzak olmayan, "Meryem'in Elizabet'i ziyareti"ne adanmış kilisenin, üç temel erdemi² tasvir eden -Tiepolo'nun Casanova'nın tutuklanmasından hemen sonra son rötuşlarını yaparak tamamladığı- tavan resmine yükseliyordu. Hiç kuşkusuz yargı kararları o zaman da, tıpkı daha sonra olduğu gibi, büyük ölçüde cinsel dürtülerin düzenlenmesiyle meşguldü. Sayılı günlerini kurşun çatıların altında heba eden mahpusların azımsanmayacak bir bölümü de muhtemelen saplantılarının tekrar tekrar aynı noktaya sürüklediği doymak bilmezlerdi.

1. Doçlar Sarayı'ndaki hapishaneye verilen bir başka isim. (Ç.N.)

2. İnanç, sevgi ve umut. (Ç.N.)

Mahpusluğunun ikinci yılının sonbaharında Casanova hazırlıklarını o kadar ilerletir ki artık kaçış göze alınabilir hale gelir. Zaman uygundur; çünkü engizisyon bu haftalarda *terra firma*'ya¹ geçecektir ve gardiyan Lorenzo, amirlerinin yokluğunda genellikle sarhoş olmayı tercih etmektedir. Casanova, kesin gün ve saati saptamak için, *sortes virgiliane*'yle² karşılaştırılabilecek bir sistemle, Messere³ Lodovico Ariosto'nun *Orlando furioso*'suna [Çılgın Orlando] başvurur. Önce kendisini meşgul eden soruyu yazar, sonra bu soruyu oluşturan kelimelerden ortaya çıkan sayılardan ters bir piramit oluşturur ve her sayı çiftinden dokuz çıkardığı üç aşamalı bir işlemde sonra "Orlando furioso"nun dokuzuncu şarkısının yedinci kıtasının ilk dizesini bulur: *tra il fin d'ottobre e il capo di novembre*.⁴ Dakik bir saat kesinliğindeki sonuç, Casanova için belirleyici işarettir; çünkü böyle bir çakışmanın inanılmazlığının ardında, en berrak zihinlerin bile ulaşamadığı ve bu nedenle kendisinin de biat ettiği bir yasa olduğu kanaatinde- dir. Casanova'nın tamamen rasgele görünen bir kelime ve sayı oyunuyla bilinmeyeni araması benim de kendi ajandamda yaprakları geriye doğru çevirmeme neden oldu. Şaşkınlık ve hatta korkuyla şunu tespit ettim ki, seksen yılında Venedik'te Riva degli Schiavoni'de, Danieli Oteli ile Santa Maria della Visitazione⁵ arasındaki bir barda, Doçlar Sarayı'na oldukça yakın bir yerde, Grillparzer'in notlarını okurken tarih ekim ayının son gününü gösteriyormuş,

1. (İt.) Anakara. (Ç.N.)

2. (İt.) Önemli bir metinden, örneğin Vergilius'un ya da Homeros'un eserlerinden yola çıkarak kehanetlerde bulunmak. (Ç.N.)

3. (Eski İt.) Saygıdeğer beyefendi; bay. (Ç.N.)

4. Ekim sonuyla kasım başı arasında. (Ç.N.)

5. "Meryem'in Elizabet'i ziyareti"ne adanmış kilise. (Ç.N.)

	Mi	1
	Do	2
40	Fr	3
	Sa	4
	Erntedankfest	So 5
	Mo	6
	Di	7
41	Mi	8
	Do	9
	Fr	10
	Sa	11
	So	12
	Mo	13
	Di	14
42	Mi	15
	Do	16
	Fr	17
	Sa	18
	So	19
	Mo	20
	Di	21
43	Mi	22
	Do	23
	Fr	24
	Sa	25
	So	26
	Mo	27
	Di	28
	Mi	29
	Do	30
	Erntedankfest	Fr 31

Wien

44

Venedig

R.d.Sch. / M.

R. d. Sh. / M.

Venedig

yani Casanova'nın, dudaklarında *E quindi uscimmo a rimirar le stelle*¹ deyişiyle, timsahın kurşun zırhını kırdığı o gün ya da gecenin yıldönümüymüş. Ben o 31 Ekim gecesi, akşam yemeğinden sonra geri döndüğüm Riva üzerin-

1. (İt.) Buradan dışarı çıktık, bakmak için yıldızlara. Casanova burada Dante'nin "Cehennem"inin kapanış dizesine gönderme yapmaktadır: "(...) buradan dışarı çıktık, görmek için yıldızları"; *İlahi Komedyâ*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 333. (Ç.N.)

deki barda, Cambridge'de astrofizik eğitimi görmüş Malachio isminde bir Venedikliyle sohbet etmiştim. Kısa bir süre içinde ortaya çıktı ki Malachio, sadece yıldızları değil, her şeyi araya mümkün olduğunca fazla mesafe koyarak gözlemliyordu. Gece yarısına doğru, rıhtıma bağlı teknesine binmiş, Büyük Kanal'ın ejderha kuyruğundan Ferrovia ve Tronchetto'yu geride bırakarak açık sulara doğru yola çıkmıştık bile. Karşı taraftaki Mestre rafinerilerinin millerce devam eden ışıkları görülebiliyordu. Malachio motoru kapattı. Tekne dalgalarla yükseliyor ve alçalıyordu, uzunca bir zaman, en azından ben öyle hissettim, öylece durduk. Önümüzde dünyamızın giderek sönmekte olan parıltısı uzanıyordu, sanki bir gök şehriymiş gibi bakmaya doyamıyorduk bu parıltıya. Hayatın karbondan çıkan mucizesi alev alev yanıyor, yok oluyor, dediğini duydum Malochio'nun. Motor tekrar çalıştı, teknenin burnu suyun içinde yükseldi ve koca bir yay çizerek Giudecca Kanalı'na girdik. Rehberim, hiçbir şey söylemeden, Giudecca Adası'nın batısındaki isimsiz adada yer alan Inceneritore Comunale'ye¹ işaret etti. Beyaz bir duman bulutunun altında kalmış, ölüm sessizliği içinde kocaman bir beton kabuk. Gecenin bu saatinde de yakma işleminin devam edip etmediğine dair soruma şöyle cevap verdi Malochio: *Si, di continuo. Brucia continuamente.*² Sürekli olarak yakılıyor burada. Molino Stucky³ denilen un değirmeni girdi resme; milyonlarca tuğlayla geçen yüzyılda inşa edilmiş yapı Giudecca'dan diğer tarafa, Marittima İstasyonu'na doğru bakıyordu kör pencereleriyle. Bu bina o kadar devasa büyüklüktedir ki, Doçlar Sarayı'nı birkaç kere içine sığdırmak işten bile sayılmaz ve burada

1. (İt.) Belediyenin çöp yakma tesisi. (Ç.N.)

2. (İt.) Evet, devam ediyor. Sürekli olarak yakılıyor. (Y.N.)

3. Büyük bir un fabrikası; şehrin en önemli endüstriyel anıt yapısı. (Ç.N.)

öğütülen gerçekten sadece hububattan ibaret miydi sorusunu gayriihtiyari insanın aklına düşürür. Tam biz karanlığın içinden yükselen cephesi boyunca seyrederken, ay bulutların ardından ortaya çıktı ve onun ışığında, soldaki kalkan duvarının altına yerleştirilmiş, ekin biçen bir kadını bir başak demetiyle tasvir eden altın mozaik parıldadı. İçinde bulunduğumuz taş ve su coğrafyasında son derece tuhaf bir etki uyandırıyordu figür. Malachio son zamanlarda yeniden doğuş üzerine çok düşündüğünü, kemiklerimiz ve bedenlerimizin bir vakit gelip melekler tarafından Hezekiel'in gözetimine taşınacağını söyleyen cümlelerin ne anlama geldiğini sıkça kendisine sorduğunu söyledi. Bir cevap bulamamıştı ama aslında sorular da yetiyordu ona. Un değirmeni karanlıkta kayboldu, San Giorgio Kulesi ve Santa Maria della Salute'nin kubbesi belirdi önümüzde. Malachio rotayı kaldığım otele çevirdi, artık söyleyecek bir şey kalmamıştı. Tekne yanaştı, el sıkıştık. Kıyıya çıkmıştım bile. Dalgalar, kıvrır kıvrır yosunlarla kaplı taşlara vuruyordu. Tekne tornistan yaptı, Malachio bir kere daha el salladı ve, *Ci vediamo a Gerusalemme*, diye bağırdı. Biraz daha uzaklaştıktan sonra bir kere daha ve bu defa daha da yüksek sesle tekrarladı: Seneye Kudüs'te! Otelin önündeki meydanı geçtim. Hiçbir hareket yoktu. Herkes yatağındaydı, otelin gece kapıcısı bile görev yerini terk etmiş, locasının arkasındaki bir tür açık hücrede, dar ve tuhaf görünecek kadar yüksek bacaklı bir döşekte, sanki katafalka konmuş gibi yatıyordu. Televizyonda deneme görüntüsü sessizce titreşiyordu. Sadece makineler anlamışlardı artık uyunmaması gerektiğini, diye düşündüm yorgunluğun beni de kısa bir süre sonra devireceği odama çıkarken.

Farklı bir uyanıştır bu şehirdeki, alıştığından farklı bir şekilde uyanır insan burada. Gün sessizce başlar, sadece münferit birtakım bağırışlar ve açılan bir saç ke-

penkten ve güvercinlerin kanat çırpmasından gelen sesler deler sessizliği. Buna benzer bir otel odasında, Viyana'da, Frankfurt'ta ya da Brüksel'de, kaç kez böyle yattığımı, ellerimi kafamın altında kavuşturup buradaki gibi sessizliğe değil, otomobil denizinin saatlerdir beni ezip geçen gürültüsüne kaç kez kulak verdiğimi hatırlamaya çalıştım. Demek ki yeni okyanus bu, diye düşünmüştüm her defasında, bitmek tükenmek bilmeyen büyük dalgalarla, şehirlerin tamamını altına alarak geliyordu, giderek artıyordu gürültüsü. Dalgalar şehrin üzerinde yükseldikçe yükseliyor, nihayet uğultu en yüksek seviyesine ulaştığında, bir tür vecd halinde kırılıp asfaltın ve taşların üzerini kaplıyorlardı. Bu sırada trafik lambalarındaki sıkışma bentlerinden yeni büyük dalgalar çağlayarak yola çıkıyordu bile. Yıllar içinde şu sonuca vardım: Bu güm-bürtüden, arkamızdan gelecek hayat oluşuyordu şu anda ve arkamızdan gelen bu hayat bizi yavaş yavaş yok edecekti tıpkı bizim, bizden çok önce var olanı yavaş yavaş yok ettiğimiz gibi. Beyaz bir havanın odamın yarı açık pencerelerinden içeri süzüldüğü ve kendimi bir sis denizinde yüzüyor hissetmeme neden olacak şekilde her yeri kapladığı bu Azizler Yortusu gününde sabahının erken saatlerinde Venedik'e hâkim olan bu sessizlik, bu yüzden sanki her an paramparça olacaktı gibi ve tamamen gerçekdışı geliyordu bana. Hayatımın ilk dokuz senesini geçirdiğim W. adlı yerleşim yeri de Azizler Yortusu'nda ve Ölüler Anma Günü'nde hep çok yoğun bir sisle kaplı olurdu. W.nin sakinlerinin istisnasız hepsi, siyah elbiselerini giyer ve önceki günlerde yaz bitkilerini söküp yabancı otları yolarak, yollarını tırmıkla temizleyerek ve topraklarına kül katarak derleyip toparladıkları mezarlarına giderlerdi. Çocukluğumda hiçbir şey bana, kutsal din şehitleri ve zavallı ruhların ıstıraplarının yâd edildiği ve köy sakinlerinin karanlık silüetlerinin sisin içinde, san-

ki evlerinden atılmışlar gibi tuhaf bir şekilde iki büküm dolaştıkları bu iki günden daha anlamlı gelmezdi. Ama beni en çok etkileyen, Mayrbeck'in her sene sadece bugün ve ne bir eksik ne bir fazla; her erkek, her kadın ve her çocuk için birer tane pişirdiği "ruh kekleri"nin¹ yenmesiydi. Ruh kekleri beyaz ekmek hamurundan yapılırdı ve o kadar küçük olurlardı ki, avucunuzu kapatıp içinde saklayabilirdiniz. Dördü bir sıraya sığardı, üzerlerine un serpilirdi. Bir seferinde böyle bir ruh keki yedikten sonra parmaklarıma yapışan unun bana bir vahiy gibi geldiğini ve aynı günün akşamında, elimde bir tahta kaşık, dedemle ninemin odasında duran un sandığını, içinde saklı olduğuna inandığım sırrı ortaya çıkarmak için uzun bir süre altüst ettiğimi hatırlıyorum.

1980 Kasım'ının ilk gününü odamdan hiç çıkmadan, ara sıra bir şeyler not ederek ama öncelikle kâh genişleyen kâh daralan çemberler çizen düşüncelerimle meşgul ve zaman zaman da kusursuz bir boşluk tarafından sarmalanmış halde geçirdim. O sıralar bana sadece derin derin tefekkür ederek gerçekten de intihar edilebilirmiş gibi geliyordu. Pencereyi kapattığım halde ve oda da biraz ısıtılmış olmasına rağmen eklemlerim hareket-sizliğim nedeniyle giderek soğuyor ve katılaşıyordu, öyle ki oda servisi, ısmarladığım kırmızı şarap ve tereyağlı ekmekleri getirdiğinde kendimi gömülmüş ya da en azından katafalka konmuş, kendisi için hazırlanan libasyona sessizce de olsa muhakkak müteşekkir ama onu içecek kadar bile mecali olmayan biri gibi hissettim. Gri lagünü

1. Batı kiliselerinde 1 Kasım'a denk düşen Azizler Yortusu ile tüm ruhların anıldığı 2 Kasım'a denk düşen Ölülerin Anma Günü'nde pişirilen ve ölmüşlerin ruhu için dağıtılan mayalı ekmek ya da çörek. Eskiden yoksulların kapı kapı dolaşarak topladıkları "ruh keki" geleneği, bugün Azizler Yortusu arifesinde, Cadılar Bayramı olarak da bilinen 31 Ekim'de kapı kapı dolaşan çocuklara şekerleme ikram etme suretine bürünmüştür. (Y.N.)

geçip mezarlık adasına, Murano'ya veya daha da uzağa, San Erasmo'ya veya San Francesco del Deserto Adası'na, Azize Katerina bataklığına gittiğimi tahayyül ettim. Bu sırada hafif bir uykuya dalmışım. Sis in yükselişini gördüm, mayıs ışığında yeşil lagünü ve yeşil adaların suyun sakın enginliğinden birer lahana kellesi gibi ortaya çıkışını. Üzerindeki yuvarlak panoptik binayla hastane adası La Grazia'yı gördüm, binanın pencerelerinden binlerce akıl hastası el sallayarak dışarıya bakıyordu, sanki uzaklara doğru yol alan bir gemideydiler. Aziz Francesco dalgalarla sürüklenen hasır bir salın üstünde, kafası suyun içinde yüzükoyun yatıyor, Azize Katerina, bütün kemiklerini kırmak için kullanılan işkence tekerleğinin küçük bir maketi elinde bataklığın üzerinde yürüyordu. Tekerlek minik bir çubuğun üzerine yerleştirilmişti ve rüzgârda vınlayarak dönüyordu. Erguvani bir alacakaranlık çöküyordu lagünün üzerine. Uyandığımda ortalık iyice kararmıştı. Malachio'nun, *Ci vediamo a Gerusalemme*, sözleriyle ne kastettiğini sordum kendime, yüzünü veya gözlerini hatırlamaya çalıştım nafile bir çabayla. Tekrar Riva'daki bara gidip gitmemeyi tarttım kafamda ama bunu ne kadar çok düşünürsem o kadar kılımı kıpırdatamaz hale geliyordum. Venedik'teki ikinci gecem de geçti, Ölüler Anma Günü ve üçüncü bir gece de. Bu gecenin ertesinde, pazartesi sabahında, tuhaf bir yerçekimsizlik duygusu içinde ancak gelebildim kendime. Sıcak bir banyo, tereyağı sürülmüş ekmekler, bir gece öncesinden kalan kırmızı şarap ve odama istediğim gazete, çantamı hazırlayıp yola koyulacak kadar toparlanmamı sağladı.

Ferrovia'daki¹ ayaküstü bir şeyler atıştırılacak büfe kelimenin tam anlamıyla cehennemî bir gürültü seliyle

1. (it.) Demiryolu; gar. (Ç.N.)

altındaydı. Bir buğday tarlasında rüzgârda sallanan başaklar gibi görünen ve kısmen girişlerden içeri –kısmen yine aynı yoldan dışarı– kısmen büfenin etrafında ve yine kısmen –biraz uzakta, yükseltilmiş konumda oturan– gişe görevlisi kadınlara doğru dalgalanan insan kalabalığının içinde büfe sağlam bir ada gibi yükseliyordu. Eğer bencileyin bir biletin yokluğundan mustaripseniz, önce meramınızı avazınız çıktığı kadar bağırarak tahtlarında oturan bu kadınlardan birine duyurmak zorundaydınız. Üzerlerinde bir tür iş önlüğü olan, kıvırcık saçlı kadınlar hafifçe öne eğilmiş bakışlarıyla, tamamen kayıtsız bir tavırla ricacıların başlarının üzerinde salınıyor ve kanaatimce tamamen keyfi olarak, birbirinin içine giren ve çatallaşan seslerin dile getirdiği taleplerden birini seçiyorlardı. Bu seçimlerini, seçtikleri talebi bütün velvleyi bastıracak kadar yüksek sesle ve tereddütleri yerle yeksan edecek bir kesinlikle tekrarlayarak gösteriyorlardı. Ardından talep edilenin ücretini, sanki bahsi geçen tartışılması bile kabil olmayan bir hâkimler kurulu kararıymış gibi ortalık yere haykırıyorlardı. Sonra biraz öne doğru eğiliyorlar ve insanlara küçük kâğıt parçasını ve para üstünü, hem âlicenap hem de lütfedercesine bir tavırla veriyorlardı. Artık insana hayati önemi varmış gibi gelen bileti ele geçirdiğiniz anda, kalabalığı yarıp kafeteryanın ortasına doğru gelme mücadelesine başlamak zorundaydınız. Bu hiç tekin görünmeyen gastronomi işletmesinin erkek personeli, bir daire çizen büfenin arkasında, neredeyse birbirini ezerek yaklaşan halka karşı düpedüz ölümüne nefret eder bir tavırla saf tutmuşlardı ve işlerini, genel panik hali de dikkat alındığında, fazlasıyla uzatılmış bir zaman süreci yaşandığı etkisi uyandıracak bir rahatlıkla yapıyorlardı. Yeni kolalanmış beyaz keten ceketler giyen bu neredeyse tamamen hareketsiz garson tayfası, tıpkı gişelerin ardındaki akrabaları, kız

kardeşleri, anneleri ve kızları gibi sanki yüce yaratıkların oluşturduğu kendine has bir kurulun üyesiydiler ve burada, endemik bir açgözlülükle tefessüh etmiş bir cins hakkında hüküm vermek üzere toplanmışlardı. Bu izlenim, büfenin tezgâhının, beyaz giyinmiş –ve anlaşılan dairenin içindeki yükseltilmiş bir platformun üzerinde duran– bu vakur beylerin aşağı yukarı bel seviyesine gelirken dışarıdakilerin omuz, hatta bazen çene hizasına erişmesiyle daha da güçleniyordu. Aslında son derece göze batmayacak şekilde hareket eden garsonlar bardak, fincan altı ve kül tablalarını, büfenin mermer tezgâhına koyarken o kadar şiddetliydi ki, niyetlerinin her şeyi kırılmanın sınırına kadar getirmek olduğu kolaylıkla düşünülebilirdi. Cappucino’nun servisi yapılıncaya bir an için sanki bu payelendirmeye hayatımın en büyük zafelerini kazanmış gibi hissettim. Bir oh çekerek etrafımdaki kalabalığa baktım ve derhal anladım hatamı. Kalabalık, şu anda fark ediyordum durumu, kesilmiş başlardan oluşan geniş bir daire gibi görünüyordu. Kolalı ketenle donatılmış garsonlardan biri elinin tersiyle geniş bir hareket yapıp mermerin pürüzsüz yüzeyinden süpürüyordu. Bu kesik başları ve benim ki de dahil olmak üzere hepsi bir leş çukuruna düşseydi bu beni hiç şaşırtmaz, hatta aksine, sabahın bu ilk ışıklarında tamamen adil görünürdü. Bu kafaların meramları, son tahlilde, sadece kursaklarından içeriye bir şeyler akıtmak ya da sokmaktan ibaret değil miydi? Böyle nahoş gözlemler ve –kendime de itiraf ettiğim gibi– karmakarışık fikirlerin saldırısı altında bir anda, sabah öğününü yiyen ve sadece kendileriyle meşgul bu hayaletlerden birinin gözlerinin üzerimde olduğu hissine kapıldım ve gerçekten de bana çevrilmiş iki çift göz keşfettim kalabalıkta. Gözlerin sahipleri karşımdaki tezgâha yaslanmışlardı; biri çenesini sol, diğeryse sağ eline dayamıştı. Bir bulut kümesinin

gölgesi nasıl bir tarlanın üzerini kaplarsa, bana baktıkları sadece benim bir kuruntumdan ibaret olmayan bu iki genç adamın Venedik'e geldiğimden beri birçok kereler yoluma çıktığı ve Malachio'yla tanıştığımız Riva'daki barda da müşteriler arasında oldukları korkusu içimi aynı şekilde kapladı. Saat on buçuğa doğru hareket etti. Cappucino'mu sonuna kadar içtim, ara sıra omzumun üstünde çevreye bakarak perona çıktım ve planladığım gibi Verona'ya gitmek için Milano trenine bindim.

Verona'da Colomba d'Oro'da bir oda tuttum ve hemen ardından eski bir alışkanlığımın gereğini yerine getirerek Giardino Giusti'ye gittim.

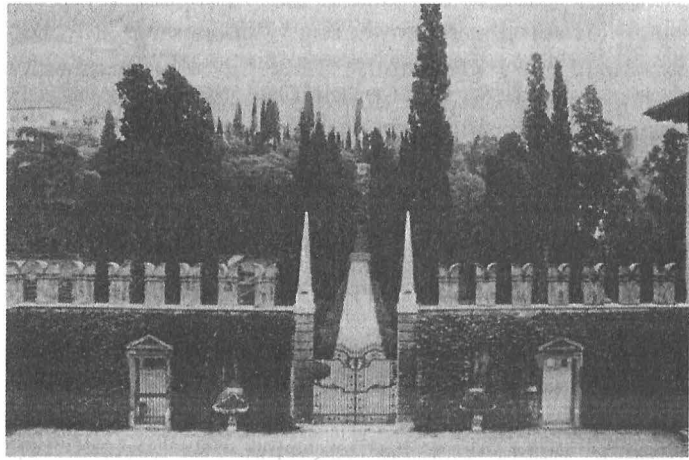
GIARDINO GIUSTI VERONA

BIGLIETTO D'INGRESSO

№ 52314

Burada öğleden sonranın ilk saatlerini bir selvi ağacının altındaki taş bir bankta yatarak geçirdim. Rüzgârın, dalların arasına dalıp ardından geri çekilmesine kulak verdim ve bahçıvanın, kibar kokusu şu sonbahar aylarında bile havayı dolduran alçak şimşir çitlerin arasındaki çakıl döşeli yolları tırmıkla temizlerken çıkardığı mutedil gürültüyü dinledim. Uzun zamandır bu kadar iyi hissetmemiştim kendimi. Ama yine de kalktım sonunda. Parktan çıkarken bir süre bir çift beyaz kumruyu seyrettim; bir-iki kere kanat çırparak birbirini ardına dimdik yükseldiler ağaçların tepelerinin de üstüne, göğün masmavi yüksekliğinde, ebediyet kadar süren bir an hareketsiz kaldılar ve

ardından öne doğru takla attılar. Kursaklarından çıkan ve ancak duyulabilen bir guruldamayla aşağıya doğru süzuldüler, kimisi belki iki yüzyıldır burada duran selvilerin etrafında kanatlarını hareket ettirmeden geniş daireler çizdiler. Hiç solmayan yeşillikleri bana İngiltere’de yaşadığım kontlukdaki kilise bahçelerindeki porsuk ağaçlarını hatırlatıyordu. Selvilerden de daha yavaş büyür porsuk ağaçları. Bir inç porsuk ağacı kerestesinde yüzden fazla yıllık halka görüldüğü nadir değildir. Bin seneden fazla yaşayan ve ölmeyi muhtemelen tamamen unutmuş ağaçlar olduğu rivayet edilir. Dışarıya, bahçenin ön avlusuna çıktım, sarmaşıkla kaplı bahçe duvarının içine yerleştirilmiş çeşmede, tıpkı içeri girerken yaptığım gibi, yüzümü ve ellerimi yıkadım, bahçeye son bir kere daha baktım

ve çıkışa doğru yönelirken, karanlık kutusundan kafasını eğerek beni selamlayan kadın kapı görevlisine karşılık verdim. Nuovo Köprüsü, Nizza Caddesi ve Stelle Caddesi üzerinden Bra Meydanı’na tırmandım. Arena’ya ayak bastığımda bir anda sanki karanlık bir hikâyeye ka-

rışmış gibi hissettim kendimi. En azından seksen yaşında, belki de daha yaşlı bir *cicerone*'nin¹ zayıf ve çatalla-
nan bir sesle, yapının emsalsizliğini anlattığı geç kalmış
bir turist grubu dışında kimse yoktu Arena'da. En yukarıdaki
oturma sıralarından, şimdi gözüme iyice ufak gö-
rünen gruba baktım. Muhtemelen dört ayaktan biraz
uzun olan yaşlı adam, kendisine fazlasıyla büyük gelen,
kamburu ve ziyadesiyle öne eğik yürümesi nedeniyle ön
tarafında alt kenarı neredeyse yere değen bir ceket giy-
mişti. Az rastlanır bir netlikte, belki de etrafında duran-
lardan bile daha net duyabiliyordum rehberin Arena'da,
*grazie a un'acustica perfetta, l'assolo piu impalpabile di un
violino, la mezza voce piu eterea di un soprano, il gemito piu
intimo di una Mimi morente sula scena*,² duyulduğunu an-
latan sözlerini. Bir yandan çıkışa doğru yönelirken bir
yandan da güzel açıklamalarına bazı noktalar ekleyen eciş
bücüş turist rehberinin mimarlık ve opera sanatlarına tut-
kusundan fazla etkilenmişe benzemiyordu gruptakiler.
Rehber sık sık duruyor, dönüyor ve sağ elinin işaretpar-
mağını kendisi gibi duralayan gruba doğru, sanki ufacık
bir öğretmen kendisinden bir kafa boyu uzun bir sürü ço-
cuğu azarlıyormuş gibi kaldırıyordu. Arena'nın üst sırala-
rını aşarak içeri giren ışık artık çok yatık geliyordu. İhtiyar
ve dinleyenleri Arena'yı terk ettikten sonra da uzun süre
oturmaya devam ettim, sadece mermerin kızıl pırıltısıyla
çevriliydi etrafım veya en azından ben öyle zannediyor-
dum; çünkü ancak aradan uzunca bir zaman geçtikten
sonra Arena'nın diğer tarafındaki derin gölgede, taşların
üstünde oturan iki şahısı fark ettim. Hiç tereddüte yer
yoktu, bunlar yine bu sabah Venedik'te, Ferrovia'da bakış-

1. (İt.) Rehber. (Ç.N.)

2. (İt.) Mükemmel akustik sayesinde açık sahnede, hafiften bir keman solosunun, bir sopranonun neredeyse ilahî sesinin ya da (*La Bohème*'de) can çekişen bir Mimi'nin iniltilerinin... (Y.N.)

larını üzerime çevirmiş iki genç adamdı. İki bekçi gibi, hiç hareketsiz yerlerinde oturdular hava tamamen kararana dek. Sonra ayağa kalktılar,, bulundukları yerden aşağıya inip çıkışın karanlığında kaybolmadan önce sanki birbirlerini eğilerek selamladılar gibi geldi bana. Önce yerimden hareket edemedim, muhtemelen tamamen tesadüfi bu karşılaşmalar bir anda gözüme böylesine önemli göründü. Bütün geceyi, korkudan ve soğuktan felç olmuş şekilde Arena'da oturarak geçirdiğimi hayal etmeye başlamıştım bile. Ayağa kalkıp çıkışa doğru yürüyebilmek için bütün makul düşünme yetimi toplamak zorunda kaldım. Yolun yarısını arkamda bıraktığımda bir resim zapt etti zihnimi, gri boşluktan vınlayarak uçup gelen bir ok her an sol kürek kemiğimi parçalayıp tuhaf bir gürültüyle kalbimin ortasına gömülecekmiş gibi hissettim.

Bunu izleyen günler neredeyse sadece Pisanello'yla ilgili araştırmalarımla meşgul oldum, zaten Verona'ya gitme kararı vermeme neden olan da bu araştırmalardı. Pisanello'nun resimleri daha yıllar önce, onlara bakmak dışında her şeyden vazgeçebileceğim duygusunu uyardırmışlardı içimde. Beni cezbeden sadece Pisanello'nun, dönemine göre muazzam derecede gelişmiş realist sanatı değil, aynı zamanda bu sanatı resim yapılan yüzeye, realist resim üslubuyla esasen bağdaşmayacak şekilde, herkese ve her şeye, başroldeki karakterlere ve figüranlara, gökteki kuşlara, yeşili rüzgârla kıpır kıpır ormana ve her bir yaprağa eşit ve hiçbir şeyin azaltamayacağı bir var olma hakkı tanıyacak biçimde taşımadaki başarısına hayranım. Yönümü bir kere daha Sant'Anastasia Kilisesi'ne çevirmeme ressam Pisanello'ya çok uzun zamandır beslediğim bu sempati neden olmuştu, Pellegrini Şapeli'nin giriş kapısının üzerinde yer alan ve 1435'te tamamladığı freski görmek istiyordum. Kilisenin sol kanadındaki Pellegrini Şapeli bugün artık varlığını o yıllardaki haliyle sürdürmüyor. Şapelin giriş kemerine, özensiz bir şekil-

de kahverengi boyanmış ve içine minik bir de kapı yerleştirilmiş ahşap bir perde gömülmüş. Bu perdenin arkasında artık kadın kilise hizmetlisinin gün boyu bulunduğu ve hatta belki de yaşadığı oda bulunuyor. Her halükârda, suskunluk ve yalnızlıkla geçmiş uzun yıllarla kurumuş solmuş bu kederli kadın kilise hizmetlisi, saat dördü biraz geçe kilisenin demir aksamla güçlendirilmiş ağır kapısını açtıktan ve ana nefi boyunca, tek ziyaretçisinin ki bu bendim, önü sıra sallana sallana yürüdükten sonra bir kelime etmeksizin bu küçük odaya girmişti. Freski seyrettiğim süre içinde, sanki sonsuza dek sürecek bir resmi geçit gibi, düzenli aralıklarla birçok kez odasından çıktı, karanlığa doğru biraz uzaklaştıktan sonra tekrar yörüngesine geri dönüp kabuğuna çekildi. Sant'Anastasia'nın yan nefine neredeyse tek bir günışığı huzmesi ulaşmaz, öğleden sonranın en ışıklı saatlerinde bile burada derin bir alacakaranlık hüküm sürer. Bu yüzden Pisanello'nun eseri keme-
rin üzerinde sadece bir gölge gibi görülebilir. Fakat bir teneke kutuya bin lirezlik madenî para atılarak resmin, insana kimi zaman çok uzun kimi zaman da çok kısa gelen bir zaman dilimi boyunca aydınlatılması kabildir. O zaman Aziz George'un ejderhayı öldürmek üzere nasıl yola koyulduğu ve prensesle nasıl vedalaştığı sarîh olarak görülebilir. Freskin sol yanından artakalanlar sadece rengi biraz solmuş canavar ve daha henüz kanatları çıkmamış iki yavrusudur. Canavarı sakinleştirmek için kurban edilmiş hayvan ve insanlardan arta kalan kemikler ve kol bacak parçaları etrafa dağılmıştır. Fresk parçasının gelip dayandığı boşluk, efsaneye göre Lod isimindeki Filistin şehrinin insanlarını pençesine alan dehşetin büyüklüğünü o zaman olduğu gibi bugün de hissettirir. Buna karşın freskin sağ yarısı, diğer önemli parça, neredeyse eksiksiz kalmıştır günümüze. Daha kuzeye ait intibası uyandıran bir şehir geri planda, tasvirin karakterinin gerektirdiği tanımlamayla, mavi göğe doğru yükselir. Yelkenleri rüzgârla

dolmuş bir gemi görünmektedir bir haliçte, kompozisyonunda uzakları çağrıştıran tek objedir bu gemi. Bunun dışında her şey bu âna ve buraya aittir, tepelik topraklar, sürülmüş tarlalar, çalılıklar ve toprak yığınları, çatıları kuleleri ve burçlarıyla şehir ve nihayet darağacı. İdam edilmiş iki mahkûm sallanmaktadır darağacında, tasvir edilen sahneye kendine has bir canlılık kazandıracakı düşünceyle o dönemde sıkça kullanılan bir sanat hilesidir bu. Çalılıklar, fundalıklar ve yapraklar son derece titiz bir şekilde resmedilmiştir, keza Pisanella'nın her zaman büyük özen gösterdiği hayvanlar da: denizden içerilere doğru uçan leylek, köpekler, koç ve yedi süvarinin atları. Bu yedi süvariden biri de yüzünde ızdırıp dolu bir duygu yoğunluğu ifadesi olan bir Kalmuk okçusudur. Resmin ortasında tüylerle süslenmiş kıyafetiyle *principessa*¹ ve zırhının gümüşü dökülmüş ama saçlarının kızıl-altın sarısı parıltısını kuşanmış Aziz George görülür. Pisanello'nun, şövalyenin, erkek bakışları şimdiden yana, ağır ve kanlı görevine doğru kayan fırlak gözleriyle

kadın gözünün,

1. (it.) Prensess. (Ç.N.)

sadece alt gözkapasının köşesini minimum düzeyde indirerek belirttiği kararlılığı arasındaki farklılığı vurgulamadaki ustalığı hayret uyandırır.

Verona'daki üçüncü günümde akşam yemeği için yolum Roma Caddesi'ndeki bir pizzacıya düştü. Yabancı- sı olduğum şehirlerde bir şeyler yemek içmek için gideceğim yerleri nasıl seçtiğimi bilmiyorum. Bir taraftan çok seçiciyimdir, bir karar vermeden önce saatlerce sokak ve caddeleri arşınlarım; diğer taraftan çoğunlukla sonunda gerçek anlamda bir seçim yapmadan herhangi bir yere girer ve hüznün verici bir ortamda, iç sıkıntısıyla hiçbir şekilde hoşuma gitmeyen bir yemeği yerim. Bu 5 Kasım akşamında da bunlar oldu; çünkü biraz olsun benim aklımdan geçenlere uygun tecelli etseydi hadiseler, daha içine girmeden pek güzel bir namı olmadığı izlenimini uyandıran bu lokantanın kapısından içeri kesinkes adım atmazdım. Ama şu anda her yanından balık ağları sarkan bir kovuktaki küçük, oynak bir masada, mermer harelî kırmızı plastikle kaplanmış mutfak sandalyesinin üzerinde oturuyordum. Zemin ve duvarlar, bir daha karaya ayak basacağıma dair içimde beslediğim bütün umutları paramparça eden korkunç bir deniz mavisiyle boyanmıştı. Her tarafımın denizle kuşatılmış olma hissiyatını, karşımdaki duvarda, tavanın hemen altında asılı, çerçevesi altın rengi soba yaldızıyla boyalı bir deniz resmi tamamliyordu. Deniz tablolarında genellikle olduğu gibi bu resimde de tasvir edilen bir gemiydi. Gemi turkuvaz yeşili bir dalganın beyaz köpüklü sırtının en yüksek noktasındaydı ve hemen burnunun altındaki, sanki onu yutmak için açılmış bir ağız gibi görünen derinliğe dalmak üzere yatmıştı. Açıkça görülüyordu ki felaketin hemen önce- sindeki andı bu. Giderek büyüyen bir rahatsızlık duygusu kapladı içimi. Yarisını bile yemediğim pizzanın tabağını kenara doğru itmek ve deniz tutan birinin küpeşteye

sarılmasını andırır şekilde masaya tutunmak zorunda kaldım. Korkudan alnımda soğuk terler belirmediğini hissettim ama garsonu çağırıp hesabı isteyecek gücü bulamadım kendimde. Bunun yerine tekrar gerçekliğe dönebilmek için akşamüstü aldığım gazeteyi –Venedik'te basılan *Gazzettino*'ydu bu– ceketimin cebinden çıkardım ve olabildiğince açtım masanın üzerinde. Gözlerim önce şu habere takıldı: Bir gün önce, yani 4 Kasım'da, gazeteye ulaşan, tuhaf bir runik yazıyla kaleme alınmış bir mektupla o güne kadar ismi hiç bilinmeyen

ORGANIZZAZIONE LUDWIG

isimli bir grup 1977 yılından beri Verona'da ve bazı başka kuzey İtalya şehirlerinde vuku bulan bir dizi cinayetin sorumluluğunu üstleniyordu. Yazı faili meçhul kalmış cinayetlere dair bilgilerle hafızasını tazeliyordu okurların. 1977 Ağustos'unun son günlerinde Guerrino Spinelli isminde bir Çingene; içinde uyumayı alışkanlık haline getirdiği şehrin varoşlarındaki terk edilmiş Alfa, kimliği bilinmeyen birileri tarafından ateşe verildiği için maruz kaldığı yanıkların neticesinde Verona'da bir hastanede hayatını kaybetmişti. Bundan bir sene kadar sonra Padova'da, Luciano Stefano isminde bir garson ensesine saplanmış yirmibeş santimetre uzunluğunda iki mutfak bıçağıyla ölü bulunmuştu. Ve yine bir sene sonra Venedik'te, yirmi iki yaşındaki eroin bağımlısı Claudia Costa otuz dokuz bıçak darbesiyle öldürülmüştü. Şu anda takvimler 1980 yılının sonbaharının son günlerini gösteriyordu. Garson hesabı getirdi, katli hesap pusulasını açtım, harfler ve sayılar uçuştur gözlerimin önünde. 5 Ka-

sım 1980. Roma Caddesi, Pizzeria Verona, Di Cadavero Carlo e Patierno Vittorio, Patierno ve Cadavero...

Pizzeria VERONA

Via Roma, 13 - Telefono 045/22053 VERONA

Codice fiscale CRY CRL 58C13 F839R

di CADAVERO CARLO e PATIERNO VITTORIO

Abitazione: S. MARTINO B.A. Verona - Via Pieve, 61

|| 5-11-80

Nº 570

1 pizza	1200
2 Limone en	1100

Telefon çalıyor. Garson bir bardağı kuruluyor, ışığa doğru tutuyor ve ancak ben artık zil sesine dayanamayacak hale geldiğimi düşündüğümde kaldırıyor ahizeyi. Sonra kafasını hafifçe yana eğerek omzuyla kulağının arasına sıkıştırdığı ahizeyle, tezgâhın arkasında, telefonun kablo boyunun izin verdiği ölçüde bir sağa bir sola yürüyor. Sadece konuşacağı zaman duruyor ve bakışlarını tavana çeviriyor. Hayır, diyor, Vittorio burada değil. Ava gitti. Tabii ki emin bundan, o mu kim, tabii ki Carlo, kim olabilir ki? Ondan başka kim olabilir ki bu dükkânda? Hayır, hiç kimse. Gün boyunca kimse. Şimdi de sadece bir müşteri var dükkânda, *un inglese*,¹ diyor ve oldukça aşağılayıcı, en azından ben öyle hissediyorum, ba-

1. (it.) Bir İngiliz. (Y.N.)

kışlarını bana çeviriyor. Bir mucize değil bu, nihayetinde günler kısalıyor. Artık zor günler geliyor, diyor. *L'inverno è alle porte. Sì, sì l'inverno*¹ diye bağılıyor bir kere daha ve tekrar bana doğru bakıyor. Bir an için kalbim duracak gibi oluyor. Tabağın içine 10.000 lireden koyup gazeteyi katlıyorum ve kendimi sokağa atıp meydana yürüyorum. Buradaki daha aydınlık bir bara giriyor ve bir taksi çağırmasını rica ediyorum. Otele geri dönüyorum, alelacele eşyalarımı topluyor ve gece treniyle Innsbruck'a kaçıyorum. Başıma gelebileceklerin en berbatına hazırlıklı olarak oturuyorum kompartımanımın, ne iki satır okuyabiliyorum ne de gözlerimi kapatabiliyorum, korku içinde dinliyorum tekerleklerin ritmini. Rovereto'da, deri parçalarından dikilmiş alışveriş çantasıyla Tirol'lü, yaşlı bir kadın biniyor trene, muhtemelen kırk yaşlarındaki oğlu eşlik ediyor kadına. Vagon bomboşken yine de benim yanıma oturdıkları için her ikisine de sınırsız bir şükran duyuyorum. Oğul kafasını geriye, kompartımanın duvarına yaslamış, gözkapaklarını indirmiş, mesut, kendi kendine gülümseyerek geçiriyor beraber olduğumuz sürenin büyük kısmını. Sadece göğüs bölgesine giren bir sancı bozuyor bu mutluluğu ara sıra. O zaman anne onu sakinleştirmek için, kucağında boş bir yaprak kâğıt gibi tuttuğu, çocuğunun sol elinin ayasına birtakım işaretler çiziyor. Tren bir yokuşu tırmanıyor. Giderek daha iyi hissediyorum kendimi. Koridora çıkıyorum. Bozen'deyiz, Tirol'lü kadın ve oğlu iniyorlar. El ele altgeçide doğru yürüyorlar. Daha onlar gözden tamamıyla kaybolmadan tekrar hareket ediyor tren. Hava hissedilir biçimde soğuyor. Tren yavaşlıyor, ışıklar azalıyor ve koyulaşılıyor karanlık. Franzenfeste İstasyonu geçip gidiyor. Geç-

1. (İt.) Kış kapıda. Evet, evet, kış. (Ç.N.)

miş bir savaştan resimler canlanıyor gözümde. Vall’Inferno Geçidi’nin ele geçirilmesi: 26 Mayıs 1915. Dağlarda ateş demetleri ve top ateşiyle delik deşik olmuş orman. Yağmur damlalarından oluşan çizgilerle adeta tarama yapılıyor kompartıman penceresinde. Tren makas değiştiriyor. Pencereden, ark lambalarının donuk ışığı giriyor kompartımana. Brenner’de duruyoruz. Kimse inmiyor ve kimse binmiyor. Dışarıda, peronda, gri gocuklarıyla sınır görevlileri bir aşağı bir yukarı yürüyorlar. En azından çeyrek saat sürüyor duraklamamız. Diğer yanda, karşıda gümüş rengi raylar. Yağmur kara dönüşüyor. Ve ağır bir sessizlik hâkim bütün alana, sadece karanlıktaki şube hatlarından birindeki bir trende, yollarına devam etmeyi bekleyen, isimsiz birtakım hayvanların böğürtmeleri deliyor bu sessizliği. Zamanın geceye düşen kısmı gündüz diliminden çok daha uzun sürüyor, ve kimse ekinoksun ne zaman olduğunu bilmiyor.

1987 yazında, Verona’dan bu kaçışın yedi sene sonrasında, uzun zamandır kendini hissettiren bir ihtiyaca sonunda boyun eğerek Venedik üzerinden Viyana’dan Verona’ya geçtiğim seyahatimi bir kere daha yaptım; bu tehlikeli zamana dair hayal meyal hatırladıklarımın doğruluğunu kontrol etmek ve belki de bir kısmını kaleme almak istiyordum. 1980 yılı Ekim ayının son günlerinde Yeni Zelandalı bir öğretmen dışında kimsenin olmadığı Viyana-Venedik gece treni, tatil aylarının tam ortasında, bu defa o kadar doluydu ki bütün yolculuk boyunca koridorda ayakta durmak veya her köşeye yığılmış bavullar arasına –bin türlü ve fakat hepsi son derece rahatsız pozisyonda– ilişmek zorunda kaldım. Bunun neticesi de uyku yerine hatıralarıma dalmak oldu. Daha doğru bir tasvirle, hatıralarım benim dışımda olan bir mekânda giderek yükseldiler, yükseldiler ve belirli bir seviyeye ulaş-

tıktan sonra biriktikleri bu mekândan bir benti aşan sular gibi üzerime döküldüler; veya en azından ben öyle hissettim. Notlarımı alırken zaman hayal bile edemeyeceğim kadar hızlı geçti; ancak tren Mestre'den gelip gecenin pırıltıları içindeki lagünü ortasından yaran dolgu demiryolunda yavaş yavaş ilerlerken kendime gelebildim. Santa Lucia'da trenden en son inenlerden biri bendim, omzumda her zaman olduğu gibi mavi keten seyahat çantam, perondan gar binasına yürüdüm. Tam anlamıyla bir turist ordusu, kısmen doğrudan taş zemine kısmen de hasırların üstüne, uyku tulumlarının içinde yan yana uzanmışlar, çölü geçmek üzere yola çıkmış yabancı bir halk gibi yatıyorlar. Dışarıda, garın önündeki meydanda da sayılamayacak kadar çok genç kadın ve erkek, çift olarak ya da tek başlarına, basamaklarda ve her yerde yatıyordu. Riva'nın kenarına oturdum ve yazı malzemelerimi, kurşunkalemimi ve güzel, çizgili dosya kâğıtlarımı çıkardım. Şehrin doğu yakasındaki çatı ve kubbelerin üzerinden sabah saatlerinin kızılığы görülmeye başlanmıştı bile. Şurada burada uyuyanların bir kısmı geceledikleri düzlükte kıpırdanıyor, doğruluyor, ikişer-üçer şeyler çıkarıyorlardı çantalarından; bir şeyler yiyor ya da içiyor ve sonra her şeyi dikkatli bir şekilde tekrar yerine yerleştiriyorlardı. Kısa bir süre sonra içlerinden bazıları, sıklıkla boylarını bir karış kadar aşan sırt çantalarının altında iki büklüm, hâlâ yerde yatan kız ve erkek kardeşlerinin arasında dolaşmaya başladılar. Sanki sonsuz bir yolculuğun bir sonraki etabının meşakkatlerine alışmak zorunda gibiydiler.

Kuşluk vaktine kadar Fondamenta Santa Lucia'da oturup notlarımla meşgul oldum. Kurşunkalemim kâğıdın üzerinde kayıyor ve kanalın diğer tarafında bir evin balkonundaki bir kafesteki horoz ara sıra ötüyordu. Kafamı elimdeki işten kaldırıp o yöne baktığımda garın önün-

deki meydanda uyuyan gölgeler ya yok olmuşlardı ya da artık birer gölge olmaktan çıkmışlardı. Sabah trafiği başladı, dağ gibi çöp yüklü bir mavna geçti kanaldan. Koca bir keme bir süre teknenin parampetinin üzerinde yürüdü ve sonra kafası üzerine suya düştü. Venedik'te kalmamaya ve hiç vakit kaybetmeden Padova'ya geçip orada Enrico Scrovegni Şapeli'ni ziyaret etmeye karar vermeme neden olan, bu görüntü müydü, emin değilim. Bu şapele dair o gün bildiklerimin tümünün kaynağı, Giotto'nun fresklerindeki renklerin hiç azalmayan gücünün ve bu fresklerde ebedileştirilmiş figürlerin her adımına ve yüzlerindeki her çizgiye hâkim olan ve bugün için bile modern denilebilecek keskinliğin söz konusu edildiği bir yazıydı. O gün sabahın erken saatleriyle beraber şehrin üzerine çulllanmış sıcaktan kaçıp, şapelin duvarlarını tavan pervazından süpürgeliğe kadar dört sıra¹ kaplayan duvar resminin önünde durduğumda, beni en çok hayrete düşüren, ebedî mutsuzluğun üzerinde uçuşan meleklerin neredeyse yedi yüz senedir dinmeyen sessiz çılgılığıydı.² Mekânın sessizliği içinde bu çılgılık bir uğultu olarak duyuluyordu. Melekler acı içinde öylesine çatmışlardı ki

1. Aslında sadece üç sıra, en alttaki sırada mermer levhalar bulunuyor. (Ç.N.)
2. Hz. İsa'nın çarmıhtan indirildiği kompozisyon. (Ç.N.)

kaşlarını gözlerinin bağlı olduğu düşünülebilirdi kolayca. Verona toprağından az sayıda açık yeşil iz taşıyan beyaz kanatlar tahayyül edebileceğimiz her şeyden fersah fersah daha güzel değil mi diye geçirdim aklımdan. *Gli angeli visitano la scena della disgrazia*¹ – dudaklarımda bu cümleyle yürüdüm gürültülü trafiğin içinden, şapelden pek de uzakta olmayan tren garına kadar. Bir sonraki trenle Verona'ya gitmek istiyordum. Umudum, hem benim bundan yedi sene önce bir anda kesmek zorunda kaldığım ziyaretimle hem de Doktor Kafka'nın, kendi anlatımıyla, 1913 Eylül'ünde Venedik'ten Garda Gölü'ne giderken Verona'da geçirmek zorunda kaldığı o meysus öğleden sonrayla alakalı birtakım bilgilere ulaşmaktı. Bir saat kadar süren püfür püfür bir seyahatin sonunda Porta Nuova görüş açımı girip şehir, dağların oluşturduğu yarım dairenin önünde belirdiğinde inemedim trenden. Kıpırdayamadım bile yerimden, bu durum beni de adamakıllı şaşırttı, kompartımanımda oturmaya devam ettim ve tren Verona'yı geride bıraktığında bir kere daha koridorda görünen konduktörden Desenzano'ya kadar bir bilet kesmesini rica ettim. Doktor Kafka 21 Eylül 1913'de, son derece derin bir hüznün içinde, tek başına, deniz kıyısında, çimenlerde yatıp sazlıklardaki dalgaları seyretmişti Desenzano'da ve tek tesellişi o anda nerede olduğunu kimsenin bilmemesiydi.

FERROVIE DELLO STATO	
NUMERO	DATA
922	21 9/1913
DA	PER
Verona	Desenzano
Dopo il Personale Viaggiante	
VERONA P. N.	Nº 05623 N°
Descrizione di viaggi	
1. -	
2. -	
3. -	
4. -	
5. -	
6. -	
7. -	
8. -	
9. -	
10. -	
11. -	
12. -	
13. -	
14. -	
15. -	
16. -	
17. -	
18. -	
19. -	
20. -	
21. -	
22. -	
23. -	
24. -	
25. -	
26. -	
27. -	
28. -	
29. -	
30. -	
31. -	
32. -	
33. -	
34. -	
35. -	
36. -	
37. -	
38. -	
39. -	
40. -	
41. -	
42. -	
43. -	
44. -	
45. -	
46. -	
47. -	
48. -	
49. -	
50. -	
51. -	
52. -	
53. -	
54. -	
55. -	
56. -	
57. -	
58. -	
59. -	
60. -	
61. -	
62. -	
63. -	
64. -	
65. -	
66. -	
67. -	
68. -	
69. -	
70. -	
71. -	
72. -	
73. -	
74. -	
75. -	
76. -	
77. -	
78. -	
79. -	
80. -	
81. -	
82. -	
83. -	
84. -	
85. -	
86. -	
87. -	
88. -	
89. -	
90. -	
91. -	
92. -	
93. -	
94. -	
95. -	
96. -	
97. -	
98. -	
99. -	
100. -	
101. -	
102. -	
103. -	
104. -	
105. -	
106. -	
107. -	
108. -	
109. -	
110. -	
111. -	
112. -	
113. -	
114. -	
115. -	
116. -	
117. -	
118. -	
119. -	
120. -	
121. -	
122. -	
123. -	
124. -	
125. -	
126. -	
127. -	
128. -	
129. -	
130. -	
131. -	
132. -	
133. -	
134. -	
135. -	
136. -	
137. -	
138. -	
139. -	
140. -	
141. -	
142. -	
143. -	
144. -	
145. -	
146. -	
147. -	
148. -	
149. -	
150. -	
151. -	
152. -	
153. -	
154. -	
155. -	
156. -	
157. -	
158. -	
159. -	
160. -	
161. -	
162. -	
163. -	
164. -	
165. -	
166. -	
167. -	
168. -	
169. -	
170. -	
171. -	
172. -	
173. -	
174. -	
175. -	
176. -	
177. -	
178. -	
179. -	
180. -	
181. -	
182. -	
183. -	
184. -	
185. -	
186. -	
187. -	
188. -	
189. -	
190. -	
191. -	
192. -	
193. -	
194. -	
195. -	
196. -	
197. -	
198. -	
199. -	
200. -	
201. -	
202. -	
203. -	
204. -	
205. -	
206. -	
207. -	
208. -	
209. -	
210. -	
211. -	
212. -	
213. -	
214. -	
215. -	
216. -	
217. -	
218. -	
219. -	
220. -	
221. -	
222. -	
223. -	
224. -	
225. -	
226. -	
227. -	
228. -	
229. -	
230. -	
231. -	
232. -	
233. -	
234. -	
235. -	
236. -	
237. -	
238. -	
239. -	
240. -	
241. -	
242. -	
243. -	
244. -	
245. -	
246. -	
247. -	
248. -	
249. -	
250. -	
251. -	
252. -	
253. -	
254. -	
255. -	
256. -	
257. -	
258. -	
259. -	
260. -	
261. -	
262. -	
263. -	
264. -	
265. -	
266. -	
267. -	
268. -	
269. -	
270. -	
271. -	
272. -	
273. -	
274. -	
275. -	
276. -	
277. -	
278. -	
279. -	
280. -	
281. -	
282. -	
283. -	
284. -	
285. -	
286. -	
287. -	
288. -	
289. -	
290. -	
291. -	
292. -	
293. -	
294. -	
295. -	
296. -	
297. -	
298. -	
299. -	
300. -	
301. -	
302. -	
303. -	
304. -	
305. -	
306. -	
307. -	
308. -	
309. -	
310. -	
311. -	
312. -	
313. -	
314. -	
315. -	
316. -	
317. -	
318. -	
319. -	
320. -	
321. -	
322. -	
323. -	
324. -	
325. -	
326. -	
327. -	
328. -	
329. -	
330. -	
331. -	
332. -	
333. -	
334. -	
335. -	
336. -	
337. -	
338. -	
339. -	
340. -	
341. -	
342. -	
343. -	
344. -	
345. -	
346. -	
347. -	
348. -	
349. -	
350. -	
351. -	
352. -	
353. -	
354. -	
355. -	
356. -	
357. -	
358. -	
359. -	
360. -	
361. -	
362. -	
363. -	
364. -	
365. -	
366. -	
367. -	
368. -	
369. -	
370. -	
371. -	
372. -	
373. -	
374. -	
375. -	
376. -	
377. -	
378. -	
379. -	
380. -	
381. -	
382. -	
383. -	
384. -	
385. -	
386. -	
387. -	
388. -	
389. -	
390. -	
391. -	
392. -	
393. -	
394. -	
395. -	
396. -	
397. -	
398. -	
399. -	
400. -	
401. -	
402. -	
403. -	
404. -	
405. -	
406. -	
407. -	
408. -	
409. -	
410. -	
411. -	
412. -	
413. -	
414. -	
415. -	
416. -	
417. -	
418. -	
419. -	
420. -	
421. -	
422. -	
423. -	
424. -	
425. -	
426. -	
427. -	
428. -	
429. -	
430. -	
431. -	
432. -	
433. -	
434. -	
435. -	
436. -	
437. -	
438. -	
439. -	
440. -	
441. -	
442. -	
443. -	
444. -	
445. -	
446. -	
447. -	
448. -	
449. -	
450. -	
451. -	
452. -	
453. -	
454. -	
455. -	
456. -	
457. -	
458. -	
459. -	
460. -	
461. -	
462. -	
463. -	
464. -	
465. -	
466. -	
467. -	
468. -	
469. -	
470. -	
471. -	
472. -	
473. -	
474. -	
475. -	
476. -	
477. -	
478. -	
479. -	
480. -	
481. -	
482. -	
483. -	
484. -	
485. -	
486. -	
487. -	
488. -	
489. -	
490. -	
491. -	
492. -	
493. -	
494. -	
495. -	
496. -	
497. -	
498. -	
499. -	
500. -	
501. -	
502. -	
503. -	
504. -	
505. -	
506. -	
507. -	
508. -	
509. -	
510. -	
511. -	
512. -	
513. -	

1913 yılında, inşa edilmesinin üzerinden muhtemelen fazla bir zaman geçmemiş olması gereken Desenzano Tren Garı'nın en azından dış görünüşünde, o zamandan bugüne de pek değişiklik olmamıştı. Uzaklaşan tren bir zaman sonra batıdaki ufuk noktasında kaybolurken gar, öğle saatlerinin parlak ışığında terk edilmiş görünüyordu. Ufka kadar göz alabildiğince dümdüz uzanan rayların üstündeki hava salınıyordu belli belirsiz. Güneye doğru boş tarlalar birbiri ardına uzanıyordu. Bütün terk edilmişliğine karşın istasyon binası çok işlevsel görünüyordu. Perona açılan kapılarının üzerindeki pencerelere, güzel harflerle istasyon personelinin resmî görevleri işlenmişti: *Capo stazione titolare. Capo di stazione superiore. Capi stazione aggiunti. Manovratori manuali.*¹ Bu geçmişte kalmış hiyerarşinin en azından bir temsilcisinin, mesela parıldayan monoklüyle istasyon müdürünün ya da uzun önlüğüyle posbıyıklı bir bavul hamalının, kapılardan birinden çıkmasını ve beni selamlamasını bekledim ama en ufak bir hareket bile olmadı. Binanın içi de boştu. Pisuvarı buluncaya kadar oldukça uzun bir süre binanın içindeki bütün merdivenleri inip çıktım. Binanın diğer bölümlerinde olduğu gibi pisuvarda da yüzyılın başından beri pek bir tadilat yapılmamıştı. Ahşap, haki rengi kabinler, ağır seramik malzeme, beyaz fayanslar gerçi eskimişlerdi artık, köşeleri kırılmıştı ve kısmen gri kılcal çatlakları vardı sırlarında ama son yirmi senenin eseri çok sayıda graffiti dışında bir değişiklik görünmüyordu. Ellerimi yıkarken aynaya baktım ve acaba Dr. Kafka da –Verona'dan gelirken bu istasyonda inmiş olmalıydı– bu aynada çehresini seyretmiş miydi diye sorum kendime. Aslında mucize olmazdı bu ve aynanın yanındaki graffitilerden biri adeta bu olasılığa

1. (İt.) İstasyon başkanı. İstasyon genel müdürü. İstasyon müdür yardımcıları. Makaçılar. (Y.N.)

işaret ediyor gibiydi. Eciş bücüş bir yazıyla *Il cacciatore*¹ yazıyordu duvarda. Ellerimi kuruladıktan sonra yanına *nella selva nera*² sözlerini ekledim yanına.

Sonra aşağı yukarı yarım saat kadar istasyon binasının önündeki meydanda, bir bankta oturdum ve bir su ve bir espresso içtim. Gölgede ve öğle tatilinin sükûneti içinde oturmak güzeldi. Arabalarında uyuklayan ve radyo dinleyen birkaç taksi şöförü dışında kimse görünmüyordu ortalarda. Bir ara bir *carabiniere*³ geldi, otomobilini hemen girişin önündeki park etme yasağı olan yere bırakıp istasyon binasının içinde kayboldu. Kısa bir süre sonra tekrar dışarı çıktığında bir işaretle bütün taksi şöförleri arabalarından inerek –kim bilir belki de okul yıllarından tanıdıkları– bu ufak tefek, çelimsiz polisin etrafını sardılar, arabasını kanuna aykırı park etmesi nedeniyle adama kıllı payladılar onu. Birinin bıraktığı yerden diğeri başlıyordu söze, *carabiniere*'nin iki kelime etmesi mümkün olmuyordu, bir şekilde konuşma fırsatı yakaladığında da hemen kesiyorlardı sözünü. Çaresiz, evet, hatta biraz da korkan gözlerle göğüskafesine doğru yönelmiş işaret parmaklarına bakıyordu. Ama bütün bu gösteri taksi şöförleri tarafından sıkıntılarını dağıtmak için bir komedi olarak planlandığından, mağdur *carabiniere*, bu şekilde ifadesinin alınmasının hiç hoşuma gitmediği açık seçik görülse de buna karşı kayda değer bir şey yapamıyordu. Duruşunu eleştirmeye, itinayla yakasındaki tozları silkerek, kravatını, şapkasını ve hatta kemerini düzelterek üniformasına çekidüzen vermeye başladıklarında bile bu durumda bir değişiklik olmadı. Sonunda taksicilerden biri polis arabasının kapısını açtı. Haysiyet babında iyice küçülmüş

1. (İt.) Avcı. (Ç.N.)

2. (İt.) Karanlık ormanda. (Ç.N.)

3. (İt.) Jandarma. (Y.N.)

kanun adamına arabasına binmek, tekerleklerine patinaj attırarak göbeğin etrafında dönüp Cavour Caddesi'nden aşağı doğru uzaklaşmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Taksi şöförleri arkasından el salladılar ve *carabinieri* iyice gözden uzaklaştıktan sonra dahi bir arada kalıp oynadıkları vodvilin bazı bölümlerini tekrar sahnelediler, gülmekten kendilerinden geçeceklerdi neredeyse.

Tam saatinde, biri çeyrek geçe geldi Riva'ya giden mavi otobüs. Hemen bindim ve arka sıralardan birine oturdum, beklerken birkaç kişi daha eklendi yolculara. Kısmen bölgenin insanlarıydılar, kısmen de benim gibi gezgindiler. Saat bir buçuğa beş kala, hareket etmemizden hemen önce, on beş yaşlarında bir delikanlı daha bindi otobüse, genç adam ergenlik çağında bir öğrenciyken çekilmiş fotoğraflarındaki Kafka'ya ürkütücü bir şekilde benziyordu. Ve sanki bu da yetmezmiş gibi bir de ikiz kardeşi vardı yanında, içinde bulunduğum dehşetin izin verdiği ölçüde tespit edebildiğim kadarıyla tıpatıp benzeşiyorlardı kardeşiyle. Saçları alınlarının neredeyse ortasından başlıyordu; aynı koyu renkli gözlere ve sık kaşlara sahiptiler; kulakları büyüktü, birbirinden farklıydı ve kulak memeleri yapışıktı. Ebeveynleriyle beraberdiler, benden de biraz arkada boş yere oturdular. Otobüs harekete geçti, Cavour Caddesi'nden aşağı doğru yol almaya başladı. Yolun iki tarafındaki ağaçların dalları otobüsün tavanını yalıyordu. Kalbim çarpıyordu, çocukluğumda her otomobil seyahatinde araba tutardı beni, tıpkı o günlerdeki gibi midem bulanıyor, başım dönüyordu şimdi. Kafamı yana, pencerenin kenarına yasladım, içeri giren havayı yakalamak istiyordum. Uzun süre kendimde etrafa bakınacak cesareti bulamadım. Ancak Salò'yu çoktan geride bırakıp Gargnano'ya iyice yaklaştığımızda vücudumun her noktasında hissettiğim korkuyu aşip omzum üzerinden geriye bakabildim. İki velet –bir

yandan korkup bir yandan umduğum gibi– kaybolmamışlardı ortadan, kocaman açılmış bir gazetenin, bir *Siciliano*'nun, arkasında kısmen gözlerden saklanmışlardı sadece. Biraz daha sonra, bütün cesaretimi toplayarak bir sohbet başlatma gayreti içerisine girdiğimde tepkileri birbirlerine bakıp salakça gülümsemekten ibaret oldu. Hafızama "saygıdeğer ebeveyn" olarak kaydettiğim son derece mesafeli çifte dönüp –ki benim çocuklarına yönelik tuhaf yakınlaşma çabalarımı zaten giderek artan bir tedirginlikle takip etmekteydiler– hiç durmadan kırdamaya devam eden veletlere ilgimin nedenini açıklamaya çalıştığımdaysa tamamen başarısız oldum. 1913 Eylül'ünde Riva'da tedavi gören ve gençliğinde tıpkı –çaresizlik içinde *esatto, esatto*¹ dediğimi hatırlıyorum– onların ara sıra kafalarını, fesat bakışlarla *Siciliano*'nun arkasından çıkartan ikizlerine benzeyen *Praga*'lı bir *scrittore ebreo*² ile ilgili anlattıklarım, jest ve mimiklerinden anladığım kadarıyla, hayatları boyunca duydukları en anlaşılmaz ve en saçma hikâyelerden biriydi.

Konuşmanın sonunda, şahsımla ilgili besleyebilecekleri her türlü şüpheyi ortadan kaldırmak amacıyla, tatillerinden Sicilya'ya, evlerine döndüklerinde, oğullarının birer fotoğrafını bana, İngiltere'ye, isim ve adreslerini belirtmeden yollamalarından başka bir şey istemediğimi söyledim. Böylece benim, sözümona hazzı için İtalya'yı gezen bir İngiliz oğlancıdan başka bir şey olmadığımı büsbütün kanaat getirdiler. Bu münasebetsiz talebime hiçbir şekilde uymayacaklarını ve derhal yerime dönmem gerektiğini sarıh bir şekilde fark ettirdiler. Aksi takdirde, otobüsü bir sonraki yerleşim yerinde durdurup bu sırnaşık

1. (İt.) Kesinlikle. (Y.N.)

2. (İt.) Yahudi yazar. (Ç.N.)

yolcuyu yetkililere teslim ettirmeye hazır olduklarını hissettirdim. Garda Gölü'nün dik batı kıyısında içinden geçtiğimiz tünellerin her birine met duyarak ve hiç kıpırdamadan oturdum yerimde yolculuğun devamı boyunca. Bir yandan olanlardan muazzam bir utanç duyuyordum bir yandan da elimde bu son kerte ihtimal dışı rastlaşmayı ispatlayacak en ufak bir kanıt bile olmamasından dolayı âciz bir öfke içindeydim. Arkamdan veletlerin kıkırdaması geliyordu sürekli olarak ve giderek daha fazla sıkıntı veriyordu bu durum bana, nihayetinde otobüs Limone sul Garda'da durduğunda, çantamı koltukların üzerindeki bavulluktan alıp indim. Viyana'dan Venedik ve Padova üzerinden Limone'ye kadar gözlerimi kırpmadan yaptığım uzun yolculuktan hırpalanmış ve yorgun, gölün kıyısındaki Sole Oteli'ne girdiğimde saat öğleden sonra dört gibiydi muhtemelen. Otel günün bu saatinde terkedilmiş gibi görünüyordu. Terasta bir güneş şemsiyesinin altında tek bir yolcu, içerde, resepsiyonun arkasındaki bir loşlukta otelci Luciana Michelotti oturuyordu. O da yalnızdı, düşüncelere dalmış bir halde, elindeki küçük gümüş kaşıkla ve biraz evvel içtiği espresso'nun fincanıyla oynuyordu. Hafızamda sebatkâr ve yaşamaktan sevinç duyan bir insan olarak yer etmiş kadın, sonradan öğrendiğime göre kırk dördüncü yaş günü olan bugün sıkıntılı, hatta hüznünlü bir izlenim veriyordu. Kaydımı dikkat çekici bir yavaşlıkta yaptı, pasaportumun sayfalarını –belki de kendisiyle aynı yaşta olmama şaşırarak– çevirdi, seyahat belgemdeki fotoğrafı defalarca yüzümle karşılaştırdı, bu sırada bir kez uzun uzun baktı gözlerime, nihayet pasaportumu itinayla bir çekmeceye kilitleyip odamın anahtarını verdi. Birkaç gün kalacak gibi yerleştim, biraz yazmak biraz dinlenmek istiyordum. Akşamın erken saatlerinde, Luciana'nın oğlu Mauro'nun yardımıyla uygun bir kayık buldum ve kürek çekerek adamakıllı açıldım göle. Güne-

şin battığı yönde her şey, Dosso dei Roveri'nin dik yamaçlarını karanlık bayraklar gibi kaplayan gölgelere gömülmüştü bile, diğer tarafta, doğu kıyısında da akşamın görkemi giderek yükseliyordu, kısa bir süre sonra Altissimo Dağı'nın doruğunda sadece dermansız bir kızılık kalmıştı. Karanlık bir parıltı içindeki sessiz sularla kaplıydı dört bir yanı. Limone barlarının, otel teraslarının ve disko-teklerinin hoparlörlerinden yükselmeye başlayan gece şamatası bana ancak boğuk ve ritmik bir gürültü olarak ulaşıyordu ve kasabanın titrek ışık kümesinin arkasında yükselen, suskun ve tekinsiz gölgeden duvarın korkunçluğuyla karşılaştırıldığında sanki daha az rahatsız ediciydi. Bu duvar öyle sarp ve öyle yüksekti ki, bana doğru meylettğini ve yıkılıp gölün sularına karışmasının an meselesi olduğunu düşündüm. Teknenin seyir lambasını yaktım, kıyıya doğru ve gece saatlerinde kuzeyden eserek gölün sularını ürperten rüzgâra karşı kürek çekmeye başladım. Sarp falezlerin karanlık gölgesine vardığımda kürekleri teknenin içine çektim. Şimdi yavaş yavaş limana doğru sürükleniyordum. Burundaki lambayı söndürdüm, teknenin içine yatıp yükseklerle çevirdim bakışlarımı. Yıldızlar falezlerin üzerinden sanki taşıyor, kendilerine yer bulmakta zorlanıp birbirlerini itiyor gibiydiler. Kürek çekmekten yorulan ellerimde dolaşan kanı hissettim. Tekne, eskiden limon yetiştirilen ama artık terk edilmiş teraslar boyunca sürüklenmeye devam etti. Gecenin karanlığında dört köşeli, taştan ayaklar görölüyordu teraslarda, basamaklar oluşturarak yamaç boyunca arka arkaya sıralanıyorlardı. Bu ayakların üstüne vaktiyle sağlam çubuklar monte edilir, bunların arasına da hasırlar gerilmiş, kış aylarında yeşil yapraklı ağaçları soğuktan korumak için.

Tekrar limana ulaşp otele geri döndüğümde Limone'de saat gece yarısını bulmuştu, bütün tatilciler, çiftler ya da aileler halinde yollardaydılar hâlâ. Rengârenk ve ko-

caman bir insan kütlesi, gölle dik yamacın arasına sıkışmış şehrin dar sokakları arasında bir tür tören alayı ya da dinî kortej gibi yavaş yavaş ilerliyordu. Birbirinin içine girmiş vücutların üstünde yanmış ve boyalı ciltleriyle maki maymunlarına benzeyen suratlar sallanıyordu bir sağa bir sola. Mutsuz görünüyordu hepsi, sanki zorla dolaşıyorlardı buralarda, hem de her gece. Otelde yatağıma uzanıp ellerimi başımın altında birleştirdim. Uykuya dalmam söz konusu değildi. Terastan müziğin ve şimdiden çakırkeyif misafirlerin gürültüsü geliyordu. Üzülerek söylemeliyim ki neredeyse istisnasız hepsi eski ülkemden vatandaşlarımdı. Svabyalılar, Frenkler ve Bavyeralılar, aralarında akıl almaz şeyler konuşuyorlardı. Utanmazca ortalığı kaplayan bu şiveli konuşmalar zaten tüylerimi diken diken etmeye yetiyordu ama doğrudan benim geldiğim bölgeden bir grup genç adamın bağıra çağıra ifade ettikleri fikirlerini ve esprili kelimelerini dinlemek zorunda kalmak tam bir işkenceydi. Uykusuz geçen bu saatlerde başka bir ulusa mensup olmayı ya da daha da iyisi, hiçbir ulusa mensup olmayı bütün kalbimle ve başka her şeyden daha fazla istedim gerçekten. Sabaha karşı iki gibi müzik sustu fakat son lakırdı ve haykırışlar ancak karşı kıyının tepelerinde günün ilk gri şeritleri görünür hale geldiğinde sükûn buldu. Bir-iki hap yuttum ve alnımın gerisindeki ağrılar, sular çekilirken usul usul rengi açılan kumun içindeki koyu renkli ıslaklığın yok olmasına benzer bir şekilde kaybolmaya başladığında uykuya daldım.

2 Ağustos huzurlu bir gündü. Açık teras kapısına yakın bir masada oturuyordum, aldığım notları ve diğer kâğıtlarımı masanın üzerine yaymıştım ve birbirine çok uzak ama bana aynı silsileye aitmiş gibi görünen hadiseler arasında bağlantılar oluşturmakla meşguldüm. Beni de hayrete düşüren bir kolaylıkla yazıyordum. Evden ayrılırken yanıma aldığım çizgili kâğıt bloğunu satır satır dolduruyordum. Tezgâhın arkasında çalışan Luciana yan gözle

bana bakıyordu ara sıra, sanki sözün ucunu kaçırmadığımdan emin olmak ister gibi görünüyordu. Kendisinden rica ettiğim gibi bana düzenli aralıklarla bir espresso ve bir bardak su getiriyordu, ara sıra da kâğıt peçeye sarılmış tost ekmeği. Bir şey getirdiğinde ekseriyetle yanımda biraz kalıp kısa bir sohbet başlatıyor, bu sırada gözleri yazılarımı yazdığım kâğıtların üzerinde dolaşıyordu. Bir defasında gazeteci mi yazar mı olduğumu sordu. Ne biri ne de ötekini tam anlamıyla doğru olduğunu söylediğimdeyse şu anda kâğıda döktüğümün ne olduğunu öğrenmek istedi. Ben de bunun üzerine ona gerçeği söyledim. Henüz bunu ben de bilmiyordum ama bir polisiye roman olacağına dair hissiyatım giderek güçleniyordu. Hikâye her halükârda Kuzey İtalya'da; Venedik, Verona ve Riva'da geçiyordu, bir dizi faili meçhul kalmış cürüm ve uzun süredir kayıp bir kişinin tekrar ortaya çıkmasıydı konusu. Limone'nin de kitapta adı geçiyor mu diye sordu Luciana. Ben de sadece Limone'den değil, otelden ve hatta bizzat kendisinden de bahsedildiğini söyledim. Bunun üzerine hızla tezgâhın arkasına döndü ve kendine has o dağınık titizlikle işini yapmaya devam etti. Bir ara bir cappucino ya da bir sıcak çikolata hazırladı, sonra bir bira ya da bir bardak şarap veya bir grenadine doldurdu gündüz saatlerinde terasta oturan az sayıdaki müşterilerinden biri için. Ara sıra büyük bir cari hesap defterine birtakım rakamlar işliyordu. Bunu yaparken, halini gören birine hâlâ okul sıralarında oturduğunu düşündürecek şekilde kafasını bir yana doğru eğik tutuyordu. Giderek daha sık bakmak zorunda hissediyordum kendimi Luciana'ya, bakışlarımız rast geldiğinde aptalca bir hata yapmış gibi gülüyordu her seferinde. Tezgâhın arkasındaki, renkli ve parıltılı içki şişelerin durduğu rafların arasına büyük bir duvar aynası monte edilmişti, böylelikle hem Luciana'yı hem de Luciana'nın suretini takip edebiliyordum gözlerimle ve bu bana müstesna bir memnuniyet bahşediyordu.

Öğle saatlerinde terastaki misafirler ortadan kayboldular, Luciana da görev yerini terk etti. Yazmak giderek zor gelmeye başlamıştı, kısa bir süre sonra kalemimden çıkan her şeyi düşünülebiyecek en saçma, en boş ve en samimiyetsiz karalamalar olarak algılamaya başladım. Bu nedenle Mauro ortaya çıkıp, almasını rica ettiğim günlük gazeteleri getirdiğinde ciddi biçimde rahatladım. Çoğunlukla İngiliz ve Fransız gazeteleriydi bunlar ama iki İtalyan gazetesi de -*Gazzettino* ve *Alto Adige*- vardı aralarında. Bütün gazetelere bir göz atıp son olarak *Alto Adige*'yi de incelediğimde akşamüstü olmuştu bile. Bir esintiyle dalgalandı güneş şemsiyeleri, misafirler birer birer geri geldiler, Luciana da tezgâhın arkasında çalışmaya başlamıştı çoktan. Uzun süre, bir haberin bilmecesini çözmeye uğraştım. Başlığı *Fedeli a Riva*¹ bana sanki esrarlı bir hikâyeye işaret ediyor gibi gelmişti ama bahis konusu olan sadece 1957 yılından beri her tatilini Garda Gölü'nde geçiren, Dortmund yakınlarındaki Lünen'den, Hilse adında bir çiftti. Ama daha sonra gazetenin kültür bölümünde asıl beni ilgilendirecek haberi buldum. Bir sonraki gün Bozen'de sahnelenecek bir tiyatro oyununa dair oldukça kısa tutulmuş tanıtımdı bu.

carabinieri
 di Selva

**«Casanova al castello di Dux»
in scena domani al «Comunale»**

Secondo appuntamento con la prima alla italiana. L'attore organizza dall'estero alla cultura del Comune in collaborazione con il Teatro stabile. In scena un dramma romantico (che ha debuttato a Vienna) di un autore veneziano, Karl Gutzkow, della nuova generazione. Il titolo, «Casanova al castello di Dux» ed è un'ennesima versione della vita del più famoso e insaziabile seduttore del diciottesimo secolo.

Casanova, ormai vecchio, vive in Vienna. Siamo nel 1788 nel celebre castello di Dux, e Casanova, lavoro in

antichità come bibliotecario. Con lui ogni tanto convenga una lettera, Sophie, che lentamente quasi per gioco l'amante veneziano seduce. Poi, quando la donna è pronta a cedere alle sue lusinghe, Casanova si spinge all'imprevedibile.

È una storia di finzione, quella della vita romantica di Casanova. Con questo titolo hanno scritto sia Hoffmannsthal di cui ricordiamo insieme centenario al teatro stabile e la cantante con Corrado Pavesi e Olivia Perini e Schuster. Il dramma è stato presentato quest'estate al Festival della

villa veneta. Ma da noi di mettere il celebre film di Federico Fellini dove di Casanova sarebbe una forma di una versione completamente diversa dall'immagine del lupo levi che è con le sue «Memorie» ha fatto lavorare ai posteri.

Sul palcoscenico del teatro comunale, dove a inizio domani sera alle ore 21, non in scena Mario Marini, in scena di Casanova, è Ombelino, di quelli di Goffio. La regia è di Dino Desiata. L'allestimento è una coproduzione fra il Gruppo del rock, l'origine apertissima e il Festival della villa veneta.

1. (It.) Riva'nın sadık dostları. (Ç.N.)

Kısa haberi okumayı henüz bitirmiş ve bir iki satırın altını çizmiştim ki Luciana bir *fernet* getirdi. Bu defa da biraz durdu yanımda ve önüme açtığım gazeteye baktı. Sessizce *una fantesca*¹ dediğini duydum ve sanki omzumda elini hissetmişim gibi geldi. Aslında yabancım olan bir kadının bana dokunması hayatım boyunca pek nadir başıma gelmiştir, diye düşündüm ama böyle bir şey vaki olduğunda, bu beklenmedik dokunuşun hep tüy kadar hafif, hayal gibi ve beni sarsan bir tarafı olmuştu. Yıllar önce, Manchester'da bir gözlükçünün karartılmış muayene odasında oturduğumu, bakışlarımı o tuhaf test gözlüğünün merceklerinden karşımdaki ışıklı kutudaki, kâh keskinleşen kâh tamamen bulanıklaşan harflere yönelttiğimi hatırlıyorum örneğin. Çinli kadın gözlükçü hemen yanımda ayakta duruyordu, beyaz önlüğüne takılı küçük bir yaka kartından okunabilen isminin Susi Ahoi olması şahaneydi. Neredeyse hiç konuşmuyordu fakat her seferinde gözlükteki mercekleri değiştirmek üzere bana doğru eğildiğinde çevresine yaydığı mesafeli ihtimamı hissediyordum. Test gözlüğünün ağır çerçevesini defalarca düzeltti, hatta bir keresinde parmak uçlarını, sıklıkla olduğu gibi o gün de ağrıdan zonklayan şakaklarımda tuttu bana gereğinden çok daha uzun gelen bir süre. Muhtemelen amacı sadece kafamı doğru konuma getirmekti. Luciana elini gerçekten omzuma koyduysa bile bu muhakkak bilinçli olmaktan ziyade sehven yapılmış bir hareketti. Buna rağmen espresso fincanını ve kül tablasını masadan almak için bana doğru eğildiğinde içimde Çinli gözlükçününkilere benzer şeyler uyandırdı ve Limone'deki o öğleden sonra her şeyi, tıpkı Manchester'daki gibi, gözlerime uymayan gözlük camlarından bakarcasına bulanık gördüm.

1. (İt.) Hizmetçi kız. (Ç.N.)

Bir sonraki günün sabahında –yeniden Verona’ya gitmeye karar vermişim– Luciana’nın geldiğim gün resepsiyon bankosunun altındaki bir çekmeceye koyduğu pasaportumun kaybolduğu ortaya çıktı. Faturamı hazırlayan ve bunu yaparken defalarca sadece sabahları işlere yardımcı olduğunu vurgulayan genç kız, bütün çekmece ve raflarda boşuna aradı pasaportumu. Sonunda Mauro’yu uyandırdı. O da on beş dakika boyunca eline geçen her şeyin bir önünü bir arkasını çevirdikten ve resepsiyonda saklanan muhtelif pasaportların her sayfasına tekrar tekrar baktıktan sonra benimkini bulamayınca odasına çıkıp annesini aşağıya indirdi. Luciana bankonun arkasına geçince uzun bir bakış fırlattı bana. Bu bakışı tertemiz bir veda tarzı olarak algıladım. Luciana bir yandan kayıp pasaportu aramaya başladı, bir yandan da bütün pasaportların her zaman aynı çekmecede saklandığını ve otel açıldığından beri bir tekinin kaybolmadığını anlatıyordu. Dolayısıyla kayıp pasaportum da bu çekmecede olmalıydı, bütün mesele gerektiği gibi bakmaktı. Mauro’ya döndü ve onun hiçbir zaman adamakıllı bakmayı beceremediğini, bunun da muhtemelen Luciana’nın, yani kendisinin, bu işi hep onun için üstlenmesinden kaynaklandığını söyledi. Mauro, küçük yaşlardan beri aradığı bir şeyi –okul kitabı, kâğıt kalem, tenis raketi ya da motosiklet anahtarı– hemen bulamazsa burada yok deyip geçerdi; sonra Luciana gelip de baktığında aynı yerde buluverirdi aranan nesneyi. Mauro itiraz etti, o ne derse desin pasaport yoktu ortalarda, –*spari-to* diye sanki ağır işiten birinin anlamasını ister gibi tek tek vurguladı heceleri. *Il pasaporto scomparso*¹ diye dalga geçmeye başladı. Anne oğul birbirlerine laf yetiştirmeye koyuldular, tartışma tam anlamıyla bir aile dramına dö-

1. (İt.) Pasaport kayboldu. (Ç.N.)

nüşüyordu hızla. Bu arada o âna kadar hiç görmediğim, Luciana'dan bir karış kadar kısa *padrone* de ortaya çıkmıştı. Mauro aynı hikâyeyi en azından üçüncü kere en başından anlattı. Hizmetçi kız bütün bunlar olup biterken hiç sesini çıkarmadan bir köşede duruyordu ve sanki bütün bu kargaşanın sorumlusu kendisiymiş gibi, sürekli olarak eliyle önlüğündeki kırıksıklıkları düzeltmeye çalışıyordu. Luciana bizlere sırtını dönmüştü. Kâh kafasını sallıyor kâh kıvırcık saçlı başını kaşıyor ama hiç durmadan *strano, strano*¹ diyordu. Artık su götürmez bir gerçek haline gelen pasaportumun kaybolması sanki bütün hayatı boyunca yaşadığı en tuhaf hadiseydi. Derhal sistematik bir araştırma yapmaya başlayan ve bu amaçla önce Avusturya, Hollanda ve Alman pasaportlarını birbirinden ayırıp tasnif eden, daha sonra Avusturya ve Hollanda pasaportlarını nihai bir jestle elemine edip Alman pasaportlarını son derece titiz bir şekilde inceleyen *padrone*, bu operasyonun neticesinde şu sonuca varmıştı: Benim pasaportum gerçekten de yoktu ortalarda, ama buna karşın, eğer hafızası onu yanıltmıyorsa bir önceki gün oteli terk etmiş olan Herr Doll'ünki hâlâ çekmecedeydi, bunun anlamı da benim belgemin *yanlışlıkla* –bu derece lakaytlığı anlayamadığını gösteren bir jestle elini alına vurarak *inavvertitamente*² değişini hâlâ duyar gibiyim– Herr Doll'e teslim edildiği, onun da içine bakıp kendisine ait olduğundan emin olmadan pasaportumu aldığıydı. *Padrone*, vuku bulan bu duyulmadık hadisenin kendince özetini, Almanların zaten her zaman acelesi vardır cümlesiyle bitirdi. Hiç şüphe yok ki bu Doll denen adam şimdi cebinde benim seyahat belgemle bir otobanda arabasını sürüyordu, bu

1. (İt.) Tuhaf. (Ç.N.)

2. (İt.) Yanlışlıkla. (Y.N.)

nedenle bana, pasaportumun yokluğunda kimliğimi geçici olarak belgeleyecek ve seyahatime devam edip İtalya'yı terk etmemi mümkün kılacak bir belge gerekecekti. Anlaşılan bütün bu hadisenin tek sorumlusu olan Mauro hiç durmadan özür diliyordu benden, bu defa onun tarafını tutan Luciana'ysa o daha neredeyse bir çocuk diyordu. Çocuk mu, diye bağırdı *padrone*, sabrının sınırlarının sınırıldığı o anda sanki Tanrı'nın yardımına ihtiyacı varmış gibi gözlerini göğe dikmişti. Bir kere daha "çocuk mu" diye bağırdı, bu kez gözlerini Mauro'ya çevirmişti, çocuk değil, tipik lakaytlığıyla otelin güzel ismini kolayca riske atan düşüncesiz bir adam diye devam etti. Şimdi *signore*, bunu söylerken beni işaret ediyordu, nasıl bir intiba ile ayrılacaktı Limone'den ve İtalya'dan? Ve bu sorusunu adeta çürütülmesi imkânsız bir kanıt gibi havada bırakarak, benimle beraber hiç vakit kaybetmeden karakola gidilmesi ve Karakol Komutanı Dalmazio Orgiu'ya en azından ülkeden çıkarken geçerli olacak bir belge hazırlanmasının gerektiğini ekledi. Milano'daki Alman Konsolosluğu'nda yeni bir pasaport alabileceğimi, dolayısıyla benimle daha fazla ilgilenilmesine gerek olmadığını söyleyerek itiraz ettim ama *padrone* karısının eline arabasının anahtarını çoktan sıkıştırmış, çantamı yerden kaldırıp koluma girmişti bile. Daha ne olduğunu anlayamadan kendimi mavi Alfa'nın içinde, Luciana'nın yanında otururken buldum. Dik ve dar sokaklardan tırmanıp anacaddeye çıktık, karakol yoldan biraz içerde, beton temele oturtulmuş bahçe demirlerinin ardındaydı. Sol bileğinde koca bir Rolex saat sağ bileğinde de ağır bir altın zincir olan komutan hikâyemizi dinledi, şaryosunun eni neredeyse bir metreye yaklaşan devasa boyutlarda eski usul bir daktilonun başına geçip makineye kâğıt taktı ve aşağıdaki metni, kısmen kendi kendine konuşur kısmen de şarkı söyler gibi ama bir an bile duraksamadan hazırladı. Son satır yazıldıktan ve bü-

İçimi muazzam bir mutlulukla dolduran bu hayal fazla uzun ömürlü olmadı, tekrar kendime geldiğimde böyle tanımlamak mümkündü durumumu, Luciana'dan beni otobüs durağında indirmesini rica ettim. Durakta durdu, indim, çantam omzumda arabanın açık penceresinden bir-iki kelime daha konuştuk ve biraz gecikmeyle olsa da kırk dördüncü yaşgününü kutladım. Hiç beklemediği bir hediye almışçasına mutlu oldu, *Addio*,¹ dedi ve arabasını vitese takıp hareket ettirdi. Alfa yavaş yavaş uzaklaştı sokak boyunca ve sapakta kayboldu, o gün o sapak bana dışarıya, bambaşka bir dünyaya açılıyor gibi gelmişti. Öğle olmuştu, bir sonraki otobüs ancak saat üçte gelecekti. Otobüs durağının yakınlarında bir bara oturup bir espresso ısmarladım. Defterimi çıkarttım çantamdan ve notlarıma daldım, kısa süre içinde o kadar kopmuştum ki çevremden ne saatlerce beklemek ne de Desenzano'ya otobüs yolculuğu hafızamda en ufak bir iz bırakmadı. Ancak trende, Milano yolunda kendime gelebildim. Dışarıda, akşamüstü saatlerinin yatık ışığında, kavak ağaçları ve Lombardiya'nın tarlaları geçiyordu penceremden. Karşımda otuz-otuz beş yaşlarında bir Fransisken rahibesi ve sırtında bir kırkyama ceketle genç bir kız oturuyordu. Kız Brescia'da binmişti, rahibeyse ben Desenzano'da bindiğimde kompartımanda yerini almıştı çoktan. Rahibe dua kitabını okudu yolda, kız da, ondan geri kalmayan bir konsantrasyonla, bir resimli roman. Her ikisi de mükemmel bir güzelliğe sahipti, aynı anda hem mevcuttular hem de gaip. Sayfaları çevirirken gösterdikleri ciddiyete hayran kalmıştım. Önce Fransisken rahibesi bir sayfa çeviriyordu, sonra kırkyama ceketli kız, sonra bir kere daha genç kız, ardından bir kere daha rahibe. Bu

1. (İt.) Hoşça kal. (Y.N.)

böyle sürüp gitti yol boyunca, ne biriyle ne ötekiyle bir kez olsun göz göze gelmeyi beceremedim. Bu nedenle ben de benzer bir tevazu göstermeye karar verdim, çantamdan *Beredten Italiener*'i [İtalyanca Belagat] çıkardım, gündelik İtalyancada hızlı ve kesin gelişme kaydetmek isteyen herkes için 1878'de Bern'de yayımlanmış bir risaleydi bu. Aslında, geçen yüzyılın doksanlı yıllarında bir süre Kuzey İtalya'da muhasebeci olarak çalışmış anne tarafımdan bir büyük dayıma ait olan bu kitapçıkta her şey son derece iyi düzenlenmişti,

Trave del

Giuseppe Berger.

sanki dünya gerçekten de sadece kelimelerden mürekkepti; sanki böylelikle dehşet verici olanın da tehlikesi bertaraf edilebilecekti; sanki her parçaya bir karşı parça denk düşüyordu; her kötünün karşısında bir iyi, her hüznün karşısında bir mutluluk vardı ve her yalanın karşısında bir gerçek.

tutti i santi	Allerheiligen	l'onore (mirin: die Ehre
il Carnevale	Karneval	lich)
la quaresima	die Fasten	l'onta, la ver- die Schande,
		gogna Scham
		la verità die Wahrheit
		la bugia, la die Lüge
		menzogna
Gesù-Cristo	Jesus Christus	la bontà die Güte
lo spirito santo	der heilige Geist	la malizia, la die Bosheit
il creatore	der Schöpfer	malignità
l'angelo	der Engel	l'amore die Liebe
il diavolo	der Teufel	l'odio der Haß
il paradiso	das Paradies	la gioia die Freude
il purgatorio	das Fegefeuer	il piacere das Vergnügen
l'inferno	die Hölle	il fastidio der Verdruß
la virtù	die Tugend	il dolore der Schmerz
il male	das Böse	la fortuna das Glück
il bene	das Gute	la disgrazia das Unglück
il peccato	die Sünde	la speranza die Hoffnung
il fallo, l' er- der Fehler		la sanità, la die Gesundheit
röre		salute
l'orgoglio	der Stolz	la malattia die Krankheit
l'avarizia	der Geiz	
l'invidia	der Neid	
la collera	der Zorn	
la pigrizia, l'in- die Faulheit		
ingardag- gine		
l'ozio	der Müßiggang	La consanguini- die Blutsver-
il coraggio	der Mut	nità wandschaft
la paura	die Furcht	la parentela die Verwand-
il terrore, lo der Schrecken		schaft
spavento		i genitori die Eltern
la forza	die Kraft	il padre der Vater
la debolezza	die Schwäche	la madre die Mutter
		il nonno, l'avo der Großvater
		la nonna, l'ava die Großmutter

Milano şehri görünmeye başlamıştı dışarıda. Yirmi katlı insan silolarından oluşan bir-iki uydukent. Ondan sonra banliyöler, fabrika binaları ve eskimiş çok katlı, kiralık sosyal konutlar. Tren makas değiştirdi, batmakta olan güneşin yatık ışıkları kompartımana doldu. Kırkyama ceketli kız romanının sayfalarının arasına bir ayraç koydu, rahibe de dua kitabında kaldığı yere yeşil bir kurdele. Şimdi her ikisi de parlak akşam güneşinin ışıkları içinde, arkalarına yaslanmış oturuyorlardı. Birinin beyaz başlığı- nın altında saçlarının kısa kesilmiş olduğunu düşündüm, diğerinin başınıysa şahane kıvrıcık saçları süslüyordu. Garın loşluğuna girdik ve hepimiz birer gölgeye dönüş- tük. Tren yavaş yavaş hızını kaybederek durdu, frenlerin ciyaklaması dayanılmaz bir hal aldı önce; sonra en yük- sek noktasına eriştiğinde ciyaklama bir anda kesildi ve yerini mutlak bir sessizliğe bıraktı. Demir kubbenin al- tında dalgalanan uğultu birkaç saniye içinde tekrar dol- durdu bu sessizliği. Umarsızca kaybolmuş hissettim ken-

dimi peronda. Kırkyama ceketli kız ve Fransisken rahi-
besi gözden kaybolmuşlardı çoktan. Hatırlıyorum, bu-
gün yeniden sorduğum şu soruyu o zaman da sormuş-
tum kendime: Bu iki kitap okuyan güzel kadınla, Avru-
pa'da o zamana dek inşa edilmiş bütün benzeri yapıları
aşan, 1932 tarihli bu devasa gar binasının arasında nasıl
bir ilişki ve geçmişin taştan şahitleriyle geleceğin sualtın-
da kalmış tarlalarını ve tozlu topraklarını meskûn kılmak
için müphem bir özlem olarak vücutlarımız üzerinden
üreyen şeyin arasında nasıl bir bağlantı vardı? Çantam
omzumda, trenden inen yolcuların sonuncusu olarak pe-
ronu terk ettim, bir şehir planı aldım. Kimbilir kaç şehir
planı satın aldım bugüne kadar? En azından mekâna dair
güvenilir bir tasavvurum olsun isterim daima. Bana öyle
geldi ki Milano şehir planını satın alarak her halükârda
doğru bir seçim yapmıştım; çünkü bir portremi çekti-
ğim -sessizce guruldayan- fotoğraf otomatının önünde
resimlerimi vermesini beklerken, bu Milano şehir planı-
nın karton kapağının ön yüzünde bir labirent resmi,

buna karşın arka yüzünde,
sıkça yanlış yollara saptığını
bilen
herkes için çok vaatkâr ve
umut veren bir mesaj

PIANTA GENERALE
MILANO

olduğunu fark ettim.

Gar binasından çıkıp akşamın kurşun misali havasına daldım. Sarı renkli taksiler her yönden geriye, duraklarına geliyor ve yorgun argın evine, yurduna dönenleri arka koltuklarına alıp, kovani terk eden arılar gibi tekrar her yöne dağılıyorlardı. Kemerlerin altından karşıya, garın doğu kanadına, yani tekinsiz tarafına geçtim. Altında Savoia Meydanı'na çıkışın olduğu kemerde bir Hertz reklamı asılıydı. *LA PROSSIMA COINCIDENZA*¹ yazıyordu tabelada. İki genç adam hararetle birbirine laf yetiştirerek doğrudan doğruya üzerime gelirken, gözlerim muhtemelen bana verilmiş bir mesaj olduğunu düşündüğüm tabeladaydı hâlâ. Kenara kaçmak için çok geçti. Nefeslerini yüzümde hissettim. Birinin yanağındaki düğme gibi sertleşmiş yara izini ve diğerinin gözündeki damarları gördüğüm anda ceketimin altında ellerini de hissettim, kavradılar, çekiştirdiler, kopardılar. Ancak topuklarımın üzerinde dönerek omzumdaki çantayı şiddetle yüzlerine çarptığımda kurtarabildim kendimi ve sırtımı kemeri taşıyan sütunlardan birine verdim. *LA PROSSIMA COINCIDENZA*. Gelip geçenlerden hiçbiri olan biteni fark etmemişti. İki saldırganın, sanki ilk çevrilen filmlerin birinden fırlamış gibi tuhaf biçimde çırpınarak revakların arasındaki alacakaranlıkta kaybolduklarını gördüm. Takside otururken bile iki elimle çantamı tutuyordum. Milano'nun ne kadar teh-

1. (İt.) Bir dahaki tesadüf. (Ç.N.)

likeli bir şehir olduğunu, buna pek de fazla önem vermediğimi mümkün merteye ima ederek, dile getirdiğimde sürücü çaresizliğini anlatan bir jestle karşılık verdi. Yanındaki cam kafes teliyle kaplıydı, göstergelerin ortasına da Kutsal Annemizin tasvir edildiği bir madalyon yerleştirilmişti. N. Torriani Caddesi boyunca ilerledik, Cincato Meydanı'nı geçtik, sola Lodovico S. Caddesi'ne saptık ve Hotel Boston'un önünde durduk. Çirkin ve dar bir binaydı. Taksici konuşmadan parasını aldı. Lodovico S. Caddesi'nde hiç hayat emaresi yoktu. Taksi uzaklarda gözden kayboldu. Bu tuhaf misafirhanenin kapısının önündeki iki-üç basamaklık merdiveni arkamda bıraktıktan sonra, pek mütevazı aydınlatılmış bekleme salonunda altmış ya da yetmiş yaşlarında, neredeyse tamamen kurumuş bir karakter olan *signora* televizyon odasından çıkıp gelene kadar bekledim. Kırık bir İtalyancayla pasaportumu kaybettiğim için ona bir kimlik gösteremeyeceğimi ve konsolosluktan yeni bir pasaport almak için Milano'ya geldiğimi söylediğimde bir baykuşunkini andıran şüphe dolu bakışlarını bana odakladı. Hikâyemi anlatmayı bitirdiğim anda, Orlando, diye bağırarak kocasını çağırdı. Adam da tıpkı *signora* gibi derin bir alacakaranlığa gömülü oturduğu televizyon odasından geldi sallanarak. Aradaki küçük holü geçip ikisinin de neredeyse omuzlarına gelen resepsiyon bankosunun arkasında, karısının yanında yerini alıncaya kadar sanki bir ömür geçti. Hikâyemi bir kere daha anlattım, bu defa benim kulağıma bile pek inanılır gelmedi. Biraz acıyan, biraz da aşağılayan bakışlarla 513 numaralı odanın eski demir anahtarını verdiler sonunda. Oda en üst kattaydı. Madenî bir akordeon kapının şakırtılarla kapattığı, dar bir kutu olan asansör dördüncü kata kadar çıkıyordu, bundan sonra servis merdivenini kullanarak iki kat daha tırmanmak zorundaydım. Uzun, bu dar bina için esasen fazlasıyla uzun ve hissimsince hafif eğimli bir koridor,

iki metreden biraz daha büyük aralıklarla birbiri ardına sıralanan kapılar boyunca devam ediyordu. Zavallı yolcular, diye geçti aklımdan, kendimi de onlardan ayırmadım, hep başka başka yerlerdedirler. Anahtarın kilidin içinde dönmesiyle yüzüme ağır, günlerdir, belki de haftalardır kıpırdamamış sıcak bir hava çarptı. Jaluzileri açtım, çöken gece karanlığında göz alabildiğine çatılar, hafif bir esintiyle sallanan antenlerden bir orman ve aşağılarında, binaların arka avlularına inen uçurum. Odaya çevirdim bakışlarımı tekrar ve üzerine Şam kumaşı türü, çiçekli ve püsküllü bir örtü serilmiş yatağa attım kendimi olduğum gibi. Kafamın altında birleştirdim kollarımı, kısa süre sonra karıncalanmaya başladılar, gözlerimi bana sanki millerce uzakta gibi gelen tavana diktim. Tek tük sesler havalandırma boşluğundan yukarı çıkıyor, pencereden içeri girip bana kadar ulaşıyordu. Sanki açık denizde yankılanan bir nara, boş bir tiyatro salonunda duyulan bir kahkaha. Giderek daha karanlık ve daha geç oluyordu. Birbiri ardına kesildi sesler, ışıklar söndü. Sükûnetime kavuşamadan saatler, bitmek bilmeyen saatler geçti. Gece yarısı, belki de sabaha karşı kalktım ve soyundum; verevine odanın içine taşan ve küf lekeleriyle kaplı bir plastik perdenin arkasına saklanmış duş küvetine girdim, suyun uzun süre vücudumu yalayaarak küvete akmasına izin verdim. Ve öylece, ıpslak, tekrar püsküllü örtünün üzerine yatıp şafağını antenlerin ucuna değmesini bekledim. Nihayet güneşin ilk ışıklarını algıladığıma kanaat getirdiğimde bir karatavuğun ötüşünü duydum ve gözlerimi kapadım. Gözkapaklarımın altında bir takım imgeler parıldamaya başladı. *Ecco l'arcobaleno*.¹ İşte, gökkuşağı beliriyor semada. *Ecco, l'arco celeste*.² Sofitadan uyku çöküyor üstüme. Yeşil ve geniş bir mısır tarlası düş-

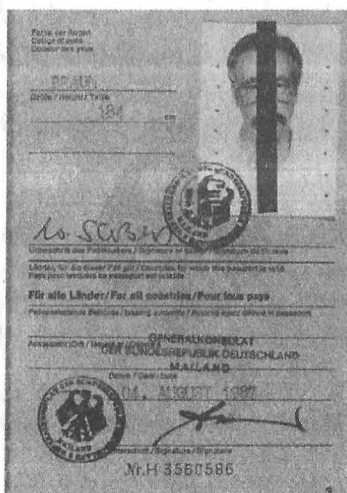
1. (İt.) İşte gökkuşağı. (Y.N.)
2. (İt.) İşte, gökyüzünün kemeri. (Y.N.)

lüyorum, bir rahibe kollarını açmış, sanki dünya yüzünde bundan doğal bir şey yokmuş gibi uçuyor tarlanın üstünde, çocukluğumdan hatırladığım Rahibe Mauritia bu.

Sabah saat dokuzda Solferino Caddesi'ndeki Alman Konsolosluğu'nun bekleme salonunda oturuyordum. Bu erken saatte dahi soyulmuş yolcular ve başka nedenlerle başvuranlardan oluşan bir kalabalık buluşmuştu bekleme salonunda. Bana sanki en az yarım asır öncesinden buraya savrulmuş gibi görünen bir cambaz ailesi de vardı kalabalığın içinde. Bu küçük kumpanyanın reisi –bir kumpanya oldukları muhakkaktı– beyaz yazlık bir takım elbise giymişti, ayaklarındaysa son derece zarif, deri işlenmiş telalı keten ayakkabılar vardı. Geniş kenarlı gerçekten mükemmel bir hasır şapkayı elinde bir soldan sağa bir sağdan sola çeviriyordu. Bu kadarcık hareket bile gösteriyordu ki Blondin'in¹ sansasyonel ip üzerinde yumurta pişirme numarasını yapmak onun için çocuk oyuncağıydı. Bu *Luft-mensch*'in, bu havai hayalperestin yanında İskandinav kökenli gibi görünen genç bir kadın oturuyordu. Terzi elinden çıkma bir döpiyes giymiş bu kadın da otuzlu yıllardan kalma bir hayal gibiydi. Hiç hareketsiz oturuyordu, duruşu son derece dikti ve bütün geçen süre boyunca gözleri kapalı kaldı. Bir kez olsun kırpmadı gözlerini, dudaklarında en ufak bir titreme veya son derece özenli maşalanmış saçlarında küçücük de olsa bir değişiklik hissetmedim, keza kafasının azıcık da olsa hareket ettirdiğini de. Sonunda isimlerinin Giorgio ve Santini Dağı olduğunu öğrendiğim bu iki uyurgezerin yanında, neredeyse aynı yaşlarda ve birbirine çok benzeyen üç kız çocuğu vardı. En kaliteli patiskadan yazlık elbiseler giymişlerdi. Önce hep beraber sessizce bir köşede oturdular, sonra bekleme salonundaki koltuklar ve masalar arasında, sanki niyetleri çizdikleri

1. 19. yüzyılda yaşamış meşhur Fransız akrobat. (Ç.N.)

yolla güzel bir fiyonk yapmış gibi gezinmeye başladılar. Kızlardan birinin elinde renkli bir rüzgârgülü vardı, diğerininse genellikle ters tarafından gözüne yerleştirdiği uzatılabilir bir dürbün. Üçüncüsü bir güneş şemsiyesi taşıyordu. Bazen üçü birden ellerinde alametifarikaları pencerinin önüne geçip dışarıya, gün ışıklarının titreşerek ağır ve gri havayı yarmaya uğraştığı Milano sabahına bakıyorlardı. Santini'lerden ayrı oturan ama onlara muhabbeti ve kan bağı hemen fark edilen büyükannenin üzerinde siyah ipek bir elbise vardı. Uğraştığı tığ örgüsünden kafasını ara sıra kaldırıyor ve bana kaygılı görünen bir bakışla sessiz çifte ve üç kız kardeşe bakıyordu. Almanya ve Londra'daki çeşitli resmî makamlarla yapılan bir dizi telefon konuşmasıyla kimliğimden nihayet emin olundu ve ancak bundan sonra ufak tefek, neredeyse cüce denilecek boyutlarda bir konsolosluk memuru, devasa boyutlarda bir daktilonun arkasında duran bir tür bar sandalyesine tüneyip şahsıma dair beyanlarımı minnacık noktalardan oluşan harflerle yeni bir pasaporta işledi. Bütün bunlar çok vakit aldı almasına ama bu insanlarla beraberken zaman tüy hafifliğinde bir esinti gibi geçti.

Konsolosluk binasından cebimde seyahat hürriyetimi belgeleyen, yeni tanzim edilmiş kimliğimle dışarı çıktığımda yolculuğuma devam etmeden önce birkaç saat Milano sokaklarında gezmeye karar verdim, halbuki son derece korkunç bir trafiğin işgali altındaki böyle bir şehirde bu türden bir planın genelde keyifsiz bir avarelik ve bitmek bilmeyen bir eziyetle neticeleneceğini tabii ki düşünbilirdim. Bu 4 Ağustos 1987 günü Moscova Caddesi'nden aşağıya sallandım, S. Angelo'nun yanından ve Giardini Pubblici'nin içinden devam ettim yoluma, Palestro Caddesi üzerinden Marina'ya girdim; Senato Caddesi ve Spiga yoluyla Gesù Caddesi'ne ulaştım, sonra uzunca bir süre, ta ki Alessandro Manzoni Caddesi'ne varıncaya kadar, Montenapoléone Caddesi'nde yürüdüm. Ve nihayetinde Manzoni Caddesi üzerinden Scala Meydanı'na çıktım, oradan da Duomo¹ Meydanı'na ulaştım. Katedralin içinde bir süre oturdum, ayakkabımın bağcıklarını çözdüm ve –bunu bugün de hiç azalmayan bir kesinlikle hatırlıyorum– bir anda, artık nerede olduğumu bilmediğimi fark ettim. Buralara gelmemin müsebbibi şu son günlerimin seyrinin bir bilançosunu çıkarmak için gösterdiğim yoğun gayrete rağmen, hâlâ yaşayanların diyarında mıydım yoksa çoktan başka bir âleme geçmiş miydim sorusuna cevap vermekten dahi âcizdim. Katedralin en yüksek galerisine çıkıp yükseklik korkusuna bağlı baş dönmesi mütemadiyen kendini hissettirirken, artık tamamen yabancılaştığım şehrin üzerine çöken pusun iyice kasvet verdiği panoramayı seyretmek de yaşadığım hafıza felcinde bir değişikliğe neden olmadı. Milano isminin ortaya çıkması gereken noktada, acz içinde olmanın acı veren tepkisinden başka harekete geçen bir şey

yoktu. İçimi zapt eden karanlığın tehditkâr alegorisi olarak batıda dehşetengiz bir bulut duvarı yükseliyordu. Daha şimdiden göğün yarısını kaplamıştı ve gölgesini sonu yokmuş gibi görünen bina denizinin üzerine seriyordu. Kuvvetli bir rüzgâr çıktı, aşağıya bakabilmek için kendimi zorlamak zorunda kaldım. İnsanlar, vücutlarını tuhaf bir şekilde öne doğru eğerek yürüyorlardı *piazza*'da¹, sanki her biri kendisini, kendi kaçınılmaz sonunun kollarına atılmaya hazırlanır gibiydi. Tozu dumana katarak kaçın rüzgârdan, cümlesi geçti aklımdan ve aynı anda, aşağıda, meydanın yüzeyini kaplayan parke taşları üzerinde aceleyle sağa sola koşuşanların Milanolu kadın ve erkeklerden başka bir şey olamayacağı düşüncesiyle rahatladım.

Akşam saatlerinde tekrar Verona'ya doğru yola çıkmıştım bile. Tren karanlığa gömülmüş toprakları hızla geride bıraktı. Bu defa hedefime ulaştığımda hiç vakit kaybetmeden indim trenden ve gar lokantasında bir Kretzer² içip Verona gazetelerini inceledikten sonra bir taksiyle Goldene Taube'ye geçtim. Bütün korkularımın aksine son derece hoşuma giden bir oda alabildim ve şimdiye kadar genellikle pek de iyi bir muamele görmemişken, bana Ferdinand Bruckner'i³ hatırlatan kapı görevlisinin ve görünüşe göre münhasıran benim için giriş holüne çıkmış otel müdiresinin müstesna nezaketiyle karşılandım, öyle ki, uzun zamandır bekledikleri ve nihayet gelen bir şeref misafiri olsam başka türlü olamazdı. Kimliğimi ibraz etmeme gerek kalmadı, önüme koyulan kayıt defterine kendimi Landeck'li tarihçi Jakob Philipp Fallmerayer olarak işledim. Kapı görevlisi çanta-

1. (İt.) Meydan. (Y.N.)

2. Bir tür taze şarap. (Ç.N.)

3. Avusturyalı bir yazar ve tiyatrocü. (Ç.N.)

mı aldı ve önüme geçip beni odama çıkardı, bütçemin sınırlarını fersah fersah aşan bir bahşış aldıktan sonra eğilerek veda etti. Goldene Taube'nin nefis ala ve kiremit renkli tüylerden kanatlar olarak tahayyül ettiğim çatısı altında keyfini çıkardığım gece sükûneti, tıpkı devamındaki, hafızamda azametli sıfatıyla yer edinmiş kahvaltısı gibi harikuladenin sınırlarını zorluyordu. Artık bundan sonra yanlış bir adım atmayacağımdan tamamen emin olarak saat on sularında şehrin sokaklarını arşınlamaya başladım ve kısa bir süre sonra kendimi Biblioteca Civica'nın¹ önünde buldum. Gündüzleri burada çalışmayı planlıyordum. Ana giriş kapısının üzerindeki bir not halka, kütüphanenin tatil ayları boyunca kapalı kalacağına dair malumat veriyordu gerçi ama kapı yine de yarısına kadar açıktı. Buna rağmen derin bir karanlığa gömülüydü kütüphane, ilk anda ancak sağa sola tutunarak yürüyebildim. Ancak bana tuhaf bir şekilde yüksek gelen bir dizi kapı kolunu yoklayıp beyhude açmayı denedikten sonra, yumuşak bir sabah ışığının doldurduğu okuma salonunda bir görevliyle karşılaşabildim. Saçı sakalı özenle kısaltılmış yaşlı bir beyefendiydi görevli ve bir okuma kürsüsünün arkasına geçmiş günlük vecibelerini yerine getirmeye başlamıştı. Siyah satenden kollukları vardı ve yarım camlı, altın çerçeveli gözlük takıyordu. Yeşil bir sümenin üzerine yerleştirdiği bir dizi çizgisiz dosya kâğıdına çizgiler çiziyordu. Belirli bir miktarda kâğıdı hazırladıktan sonra kafasını yaptığı işten kaldırdı ve ne istediğimi sordu. İsteklerimin gerçekleşmesini sağlayacak malzemenin bulunup getirilmesi, benim bu istekleri dolambaçlı bir şekilde dile getirmemden çok daha az zaman aldı. Böylelikle kısa bir süre sonra bir pencerenin

1. Şehir kütüphanesi. (Ç.N.)

yakınına oturup, Verona gazetelerinin 1913 yılı Ağustos ve Eylül nüshalarının yer aldığı dev ciltleri karıştırmaya başlamıştım. Sayfaların kenarları o derece yıpranmıştı ki çevirirken çok dikkatli olmak gerekiyordu. Bin bir sessiz film sahnesi gözümün önünden geçmeye başladı. Muhtelif beyefendiler Alberto Mario Caddesi'nde bir yukarı bir aşağı turluyor ve kimsenin gözlerinin üzerinde olmadığını düşündükleri bir anda da

kendilerini şimşek gibi bir sıçramayla, Paris ve Viyana'da eğitim görmüş Dr. Ringger'in muayenehanesinin bulunduğu evin kapısından içeri atıyorlardı. Binanın bütün odalarında, düzenli aralıklarla sokaktan evin girişine zıplayan ve istisnasız hepsi son derece düzgün kıyafetler giymiş bu beyefendilerden biri oturmaktaydı zaten. Dr. Ringger de bu sırada asmakattaki hangar gibi bir odada cilt hastalıklarının çiçek tasvirlerini andıran, devasa büyüklükte resimlerini inceleyerek konsültasyonlar için hazırlık yapıyordu. Resimleri önündeki kocaman masaya başkomutanlığın çok renkli hareket planları gibi yaymıştı. Sonra muayenehanesi Biblioteca Civica'nın yakınlardaki Stelle Caddesi'nde olan Dott.¹ Pesavento'yu da gördüm, acısız diş çekme uygulamalarından birini hayata

1. (it.) Doktor. (Ç.N.)

Dott. PESAVENTO
SPECIALISTA

**Bocca
Denti**

Estrazioni senza dolore - Dentiere
senza palato. PREZZI MITI.
VIA STELLA 13

geçiriyordu. Dott. Pesavento'nun altında kalan kadın hastasının solgun yüzü tamamen rahat olduğu intibayı uyandırıyordu gerçi ama diğer taraftan vücudu hasta koltuğunda bir sağa bir sola, adeta can çekişircesine kıvranıyordu. Başka türden ilahî vahiyler de geçiyordu gözlerimin önünden. Örneğin güneşin altında, sonsuz bir hayat sözü gibi parıl parıl parıldayan, kan yapıcı Ferro-China sularının on milyon şişesiyle

**FERRO · CHINA
BISLERI**

TONICO

RICOSTITUENTE

DEL

SANGUE

ACQUA DA TAVOLA

NOCERA-UMBRA

(SORGENTE ANGELICA)

VENDITA ANNUA

10.000.000 di bottiglie

inşa edilmiş bir piramit, sessiz bir aslan kükremesiyle aniden, sessizce, tuzla buz olup milyarlarca parçaya ayrılıyor ve ardından serpintili bir kristal çavlanı halinde kendi içine göçüyordu. Sesi ve ağırlığı yoktu bu dönemin haber ve resimlerinin, bir an için parlıyor ve hemen ardından sönüyorlardı, her biri kendi başına içi boşaltılmış birer gizemdi. Hartum menşeilili bir haber Sudan'da, Ondurman'daki Tirol'lü misyoner Giuseppe Ohrwalder'den haftalardır haber alınamadığını bildiriyordu. Danzig'den gelen telgraflara bakılırsa 6. Sahra Topçusu Alayı'ndan Colonello¹ Stern casusluk yaptığı şüphesiyle tevkif edilmişti. Baş ve sonu olmayan hikâyelerdi bunlar, bir ara peşlerine düşülüp araştırılmalarının gerektiğini geçti aklımdan. 1913 muhakkak ki çok özel bir seneydi, zaman akışını değiştirmişti, hadiseleri ateşleyen fitilin alevi bir engerek gibi yılanlankavi hareketlerle ilerlemiş, duygular her yerde köpürmeye başlamıştı. Halk yeni bir role soyunmayı deniyordu. Ulusun haklı ve kutsal öfkesine davet çıkartılmıştı. Verona gazetelerinin Roma Amfiteatrı'nda² düzenlenen ilk festivale dair haberlerinin her biri coşku yarışında diğerini alt etme gayretindeydi. Gotik harflerle *Apoteosi dei titani*³ yazıyordu; notlarıma göre *Fedele*'deki bir makalenin başlığında ve okurlara, bu başlığın desteksiz bir uydurma olmadığını temin ederek bitiyordu makale; Arena Roma mimarisinin titanlara yakışır bir örneği ve Giuseppe Verdi de *melopoea italiana*'nın⁴ titani değil miydi? Hızını alamayıp sanat ve estetiğin gerçek titanının *il popolo nostro*⁵ olduğunu ilan ediyordu yazar, diğer halklarsa pigmelerden

1. (İt.) Albay. (Ç.N.)

2. Colosseum kastediliyor. (Ç.N.)

3. (İt.) Titanların kutsanması. (Ç.N.)

4. (İt.) İtalyan beste sanatı. (Ç.N.)

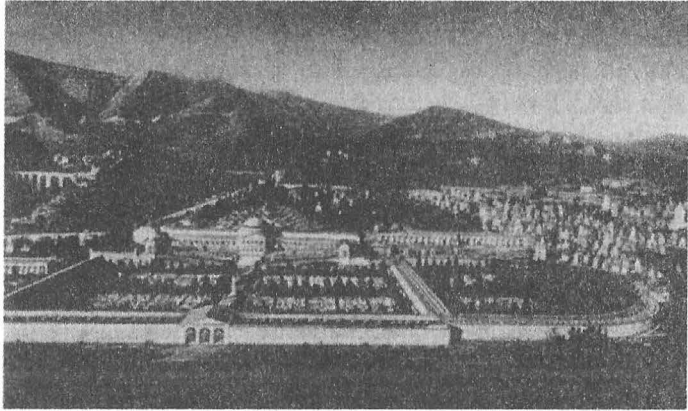
5. (İt.) Bizim halkımız. (Ç.N.)

ibaretti. Gözlerim uzun bir süre *pigmei* sözcüğünün altı harfine takılı kaldı. Çoktan vuku bulmuş bir felaketin habercisiydi bu altı harf. Halkın sesinin nasıl yükseldiğini ve *pig-me-i, pig-me-i, pig-me-i* hecelerinin yeri göğü inlettiğini duyar gibi oldum. Haykırışlar kulağımın içinde dalgalanıyordu sanki; ama muhakkak ki aslında kendi kanımın –ta-hayyülümün etkisiyle güçlenen– çağıldamasıydı sadece. Her halükârda yankısı, kütüphane görevlisinin kulaklarına ulaşmış gibi görünmüyordu. O sükûnet içinde işine eğilmiş, biraz evvel çizdiği satırları şimdi muntazam bir elyazısıyla dolduruyordu. Her satırın sonunda duraklayışından yazdığının bir liste olduğu anlaşılıyordu. Bu gide-rek uzayan listenin oluşturulması için ihtiyacı olan bütün detayların aklında olduğu açıkça belliydi; çünkü hiç kararsızlık geçirmeden veya herhangi bir örneğe bakma ihtiyacı duymadan kesintisi yazmaya devam ediyordu. Bir sayfayı daha tamamladıktan sonra kafasını işinden kaldırıp rıhdana uzandığında bakışlarımız denk geldi birbirine. Beni önce adamakıllı şaşırtan bu jest sonra öylesine kâmilin doğru ve makul göründü ki gözüme yarıda bıraktığım okumama tekrar devam edebildim. Akşamüstüne kadar devam eden sayfaların çevrilmesi ve okunması sürecinde, fırsat olduğunda anlatılması gereken birkaç konuyla karşılaştım. Bunlardan biri de *UCCISO SUL BANCO ANATOMICO*¹ başlığını taşıyan ve gerçekten şairane şu sözlerle başlayan haberdir: *Ieri sera nella cella mortuaria del cimitero di Nogara*.² Haberde Muzio adında bir *carabiniere*'nin öldürülmesi konu ediliyordu. Dehşet verici detaylar babında hiç eksiği olmayan hikâyenin hafızama kazınmış olmasının bir nedeni de sayfalarını çevirdiğim kocaman gazete ciltlerinden birinin içinde, Cenova'

1. (İt.) Anatomi masasında öldürüldü. (Y.N.)

2. (İt.) Dün gece Nogara Mezarlığı'nın morgunda. (Ç.N.)

daki Staglieno Mezarlığı'nın tasvir edildiği eski bir kartpostal bulmamdı. Resmi cebime soktum ve daha sonra bir büyüteç yardımıyla birçok defa en ince ayrıntısına varıncaya dek inceledim. Karanlık dağların üzerindeki solgun ışık, yolu resimden dışarıya ve en azından bana verdiği izlenimle, bir tünelden içeriye taşıyan viyadük, onun hemen yanı başında farklı koyulukta gölgeler, sağda çok sayıda kule veya pagoda görünümlü mezarlar, sedir koruluğu, duvarların cephe hatları ve ön taraftaki kapkara alan ve revaklı büyük yolun sol tarafta sonunda bir beyaz ev. Bunların hepsi ama özellikle de beyaz ev o kadar tanıdık ki gözlerim bağlı bile dolaşabilirim burada.

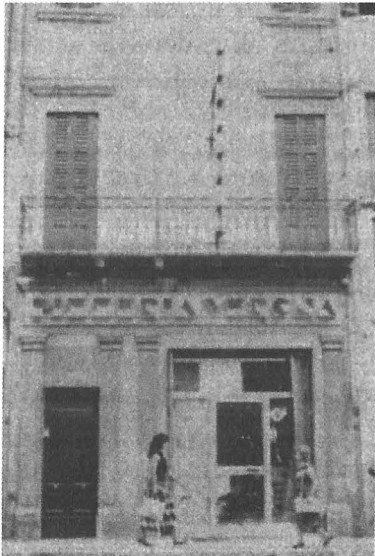

Öğleden sonranın daha geç saatlerinde Adige Nehri kıyısındaki piyasa caddesinden Castelvechio'ya yürüdüm. Sol gözünün üzerinde göz bandı gibi bir siyah leke olan ve sahipsiz bütün türdaşları gibi gittiği yönün verevine hareket ediyormuş gibi görünen açık renk bir köpek katedral meydanından beri bana eşlik ediyordu. Hep bir iki adım önümden gidiyor, biraz nehre bakmak için durduğumda o da duruyor ve dalgın bakışlarla akan suyu seyre-

diyor, ben tekrar yürümeye başladığımda o da yola koyuluyordu. Fakat Castelvechio'ya ulaşp Cavour Bulvarı'na aşmak için harekete geçtiğimde kaldırımın kenarında durdu, ben de *corso*'nun¹ tam ortasında durup ona dönünce neredeyse eziliyordum, kıl payı kurtuldum. *Corso*'nun diğer yakasına ulaştıktan sonra düşünmeye başladım: Salvatore Altamura'yla buluşacağım Bra Meydanı'na doğrudan doğruya Roma Caddesi yoluyla mı yoksa yolu biraz uzatmayı göze alıp San Silvestro ve Mutilati Caddesi üzerinden mi gitmeliydim? *Corso*'nun diğer tarafından uzun süre arkamdan bakan köpek bir anda ortadan kayboluvermişti, ben de, aslında herhangi bir karara da varmadan, Roma Caddesi'ne daldım. Ağırdan alıyordum; dükkanlara girip çıktım, diğer yayaların arasına karışp avare dolaştım ve nihayet yedi sene önce kaçır gibi terk ettiğim Pizzeria Verona'nın önünde buldum kendimi. Carlo Cadavero'nun restoranının cephesindeki harfler değişmemişti ama giriş kapısı bir sunta levha çivilenerek kapatılmıştı. Binanın üst katındaki bütün kepenkler de kapalıydı, aslında ben de başka türlü olmasını beklememiştim. Daha o zaman, Verona'yı alelacele terk ederken hafızama kazınan ve unutmama fırsat tanımadan, son derece net bir şekilde müteaddit defalar gözümde canlanan resim şimdi bir kere daha ama bu defa tuhaf menevişli bir örtüye bürünmüş halde çıkıyordu karşıma. Gümüş düğmeli siyah ceketler giymiş iki adam, iç avluya cepheli arka sıradaki evlerin birinden bir sedye taşıyorlardı. Sedyede çiçek desenli bir çarşafın altında bir insan yattığı açıkça belliydi. Bu karanlık hayal, gerçekliği sadece bir an için mi kararttı yoksa bu durum çok daha mı uzun sürdü? Işığı ve insanların uzun zamandır kapalı olduğu her halinden belli olan *pizzeria*'nın önünden herhangi bir rahatsızlık belirtisi gös-

1. (İt.) Bulvar. (Ç.N.)

termeden yürüyüp geçtiklerini tekrar gördüğümde bu soruya cevap veremedim. *Pizzeria*'nın kapanmasının nedenlerini öğrenmek için girdiğim hemen yandaki dükkândaki fotoğrafçı bana bilgi vermek istemedi, benim için komşu binanın cephesinin bir fotoğrafını çekmeye de ikna edemedim kendisini. Sorularıma ve ricalarıma bir kelime etmeksizin, sadece kafasını sallayarak cevap verdi, sanki beni anlamıyordu ya da konuşma yetisinden yoksundu. Tahayyülümde oluşan, karanlık odasında çalışan sağır dil-siz fotoğrafçı imgesinin etkisiyle tam dışarı çıkmaya meyletmişim ki arkamdan bir dizi ağır beddua okuduğunu duydum. Ancak öyle anlaşıyordu ki bu bedduaların hedefi benden ziyade vaktiyle yan tarafta olan bitenlerdi. Dışarıda, karşı kaldırımında ne yapacağımı bilemeden bir süre daha bir sağa bir sola gittim önce ve daha sonra, oradan geçenler arasında gözüme bu iş için uygun gibi görünen birinden, Erlangen civarından gelen genç bir turist delikanlıydı bu, benim için pizzacının fotoğrafını çekmesini rica ettim.

Önce biraz tereddüt etse de fotoğrafı İngiltere'ye göndermenin masrafları için kendisine verdiğim on markı aldıktan sonra bu işi halletti. Ancak, balayı seyahatini yapmakta olduğunu düşündüğüm genç Erlangen'li, hemen bu fotoğraf çekildikten sonra *piazza* yönünden Roma Caddesi'ne uçup kısmen *pizzeria*'nın balkon demirlerine kısmen de çatısına konan güvercin sürüsünü de fotoğraflaması yönündeki ısrarlı ricalarıma, muhtemelen, yeni evlendiği karısının ikide bir sabırsızca kolundan çekiştirerek onu engellemesi nedeniyle olumlu cevap vermedi. Genç kadın zaten baştan beri itimatsız, hatta düşmanca bakışlarla süzüyordu beni ve kocasının yanı başından –adam fotoğraf çekerken dahi– bir an olsun ayrılmamıştı.

Piazza'ya vardığımda Salvatore, yeşil tenteli barın önündeki yeşil koltuklardan birine oturmuş, gözlüğünü alnına kaldırmış kitap okuyordu. Fakat kitabı o kadar yakın tutuyordu ki yüzüne, bu şekilde bir şey okuyabilmesini düşünmek mümkün değildi. Onu rahatsız etmemek için alabildiğine dikkatli davranarak ben de yanına oturdum. Okuduğu kitabın, daha koyu renklerde bir kadın tasviriyle süslenmiş pembe bir kabı vardı. Kadının portresinin altında eserin ismi olarak 1912+1 şeklinde bir sayısal kombinasyon bulunuyordu. Bir garson yaklaştı masaya, uzun yeşil bir önlüğü vardı. Bir duble buzlu fernet ısmarladım. Bu arada Salvatore kitabını elinden bırakmış, gözlüğünü de gözüne indirmişti. Paydos saatlerinin başlamasıyla beraber günün koşturmasından nihayet kurtulunca elime bir kitap almadan edemiyorum, diyerek özür diledi benden ve bugün olduğu gibi okuma gözlüğünü gazetenin yazıişlerinde bırakmış olsa da bundan vazgeçemediğini ekledi. Gerçi had safhada sorunluymuş gözleri ve bu yüzden okuma gözlüğü olmaksızın tek tek sözcükleri ancak bir birinci sınıf öğrencisi hızında deşifre edebiliyordu ama günün bu saatlerinde zuhur

eden okuma ihtiyacına direnmenin bir yolunu bulamamıştı yine de. İş saatleri sona erdiğinde kendimi nesrin kollarına atarak kurtarıyorum, dedi Salvatore ve devam etti: Nesir beni boğulmaktan kurtaran ada. Bütün gün yazışlarının gürültülü havasında oturuyorum ama akşamları bu adaya taşınıyorum ve ilk cümleleri okumaya başladığımda, kendimi engin bir denize açılmak üzere kürek çekiyor gibi hissediyorum. Bugün hâlâ aklımı tamamen kaybetmemişsem bunu sadece bu akşam okumalarına borçluyum. Beni hemen fark etmediği için özür dileyerek sözlerini sürdürdü, hem gözündeki sorun hem de Sciascia'nın anlattığı hikâyeye dalmış olması etrafında olan biten her şeyden tamamen izole etmişti onu. Gerçekten de Sciascia'nın hikâyesi, hemen Birinci Dünya Savaşı'nın öncesindeki yılların harika bir özeti diye devam etti, bu arada artık normal hayata tekrar geri dönmüştü galiba. Deneme tarzında gelişen anlatının merkezinde *nata*¹ Tiepolo, Maria Oggioni adında bir kadın vardı. Kadın, Capitano² Ferruccio Oggiani'nin karısıydı ve 8 Kasım 1912'de kocasının Quintilio Polimanti isminde bir keskin nişancı olan emir erini, kendi iddiasına göre nefsi müdafaa ederken vurmuştu. Hikâye gazeteler için büyük bir iştahla yenecek bir ziyafetti tabii ki. Halkın tahayyülünü haftalarca meşgul eden –davalı, basının hiç yorulmadan temcit pilavı misali tekrarladığı gibi meşhur Venedikli ressamın ailesinden miydi gerçekten– bütün ulusun nefesini tutarak izlediği bu dava sonunda esasen herkesin malumu olan bir gerçeği bir kez daha ilam etmekten başka işe yaramadı: Kanunlar herkes için eşit değildi ve adalet adil değildi. Polimanti'nin meselesini sa-

1. (İt.) Doğumu, kızlık soyadı. (Ç.N.)

2. (İt.) Yüzbaşı. (Ç.N.)

vunma şansı olmadığına göre yargıçların kendilerini –bütün dünyanın kısa bir süre içinde sadece Contessa¹ Tiepolo adıyla tanıdığı– Signora Oggioni’nin gizemli gülümsemesine kaptırmalarının önünde hiçbir engel yoktu. Tasavvur edilebileceği gibi bu gülümseme gazete yazarlarına hemen Gioconda’nın gülümsemesini hatırlatmıştı, özellikle de bu yaşlı hanımefendi bu tarihte, yani 1913 yılında, bizzat gazete başlıklarında fink attığı için. Gioconda o sıralar, kendisini iki sene evvel Louvre’daki sürgününden kurtarıp vatanına geri getiren Floransalı işçinin yatağının altında bulunmuştu. Bu yıl her şeyin tek bir noktaya, ne pahasına olursa olsun bir şeylerin vuku bulmasının mecburiyet haline geldiği noktaya doğru gelişmiş olması çok tuhaf bir durum, dedi Salvatore. Ama sizi ilgilendiren tamamen farklı bir hikâye diyerek sürdürdü sözlerini, artık tamamen sıyrılmıştı içine çekildiği kabuğundan ve okuduğu metinden. Ve hemen baştan belirtmeliyim ki sizin ilgilendiğiniz hikâye de neredeyse sonuna geldi. Dava görüldü, otuz sene mahkûmiyet kararı verildi. Sonbaharda Venedik’te temyiz davası başlayacak. Yeni birtakım bilgilere ulaşacağımıza inanmıyorum ama biraz hızlı ilerledim galiba. Son telefon görüşmemizde hikâyenin 1980 sonbaharına kadarki gidişatına oldukça vâkıf olduğunuzu söylemişsiniz. Dehşet verici cürümler serisi bu tarihten sonra da kesintisiz devam etti. Daha aynı sonbaharda Vicenza’da Maria Alice Beretta isminde bir fahişe çekiç ve balta kullanılarak öldürüldü. Bundan altı ay sonra Luca Martinotti, Verona’lı bir lise öğrencisi, Etsch kıyısındaki, uyuşturucu bağımlılarının başlarını sokmak için kullandığı Avusturyalılardan kalma eski bir sığınakta çıkan yangında yaralandı ve

kurtarılamayarak öldü. 1982 Temmuz'unda Mario Lovato ve Giovanni Pigato isimlerinde –her ikisi de yaşını başını almış– iki keşiş, manastırlarının yakınlarındaki sakin sokaklarda her gün akşam saatlerinde yaptıkları, adet haline getirdikleri yürüyüşleri sırasında ağır çekiçlerle kafatasları dağıtılarak öldürüldü. Milano'daki bir haber ajansına bu olaydan sonra LUDWIG GRUBU'ndan bir mektup gönderildi. Sizin de bildiğiniz gibi bu grup 1980 sonbaharında bu olayların sorumluluğunu bir defa üstlenmişti zaten. Yanlış hatırlamıyorsam grup bu ikinci mektubunda varoluş gayelerinin Tanrı'ya ihanet edenleri öldürmek olduğunu iddia etmişti. Şubat ayında Trient'te Armando Bison adında bir rahip ölü bulundu. Ensesine sokulmuş bir haçla kendi kanının içinde yatıyordu. Yeni bir mesajla LUDWIG gücünün sınırsızlığını ilan etti. Aynı senenin mayıs ayında Milano'da porno filmler oynatan bir sinema ateşe verildi, çıkan yangında altı kişi öldü. Görebildikleri son resimler *Lyla, profumo di femmina*¹ başlığı altında toplanmıştı. Grup, kendi ifadeleriyle malafaların yakıldığı kutsal ateş olarak adlandırdıkları bu facianın da sorumluluğunu üstlendi. 1984 başlarında, Epifanya Yortusu'ndan hemen bir gün sonra, Münih'te büyük tren garının bulunduğu bölgedeki bir diskotek kundaklandı. Bu saldırı da aydınlatılamadı. Furlan ve Abel ancak iki hafta sonraki kundaklama denemelerinde, Garda Gölü'nün güney kıyısından çok da uzak olmayan Castiglione del Stievère'deki Melavare isimli bir diskotekte, palyaço kılığında, altlarına delik açılmış spor çantalarında taşıdıkları kapakları açık benzin bidonlarıyla yakalandılar. O akşam dört yüz genç insan bu diskotekte karnavalı kutluyordu. Kalabalığın Furlan ve Abel'i hemen ora-

1. (İt.) Leyla, kadın kokusu. (Ç.N.)

cıkta linç etmesine ramak kaldı. İşte, hikâyenin gelişimi böylece özetlenebilir. Soruşturma çürütülemez kanıtlar sağlamanın ötesinde, neredeyse yedi sene sürmüş bu korkunç cürümler silsilesinin anlaşılmasını mümkün kılacak hiçbir şey koyamadı ortaya. İki suçlunun iç dünyalarına dair bir bilgi, psikiyatrik incelemelerden de çıkmadı. Her ikisi de iyi ailelerin çocuklarıydılar. Furlan'ın babası yanıklar konusunda uzman, şöhretli bir doktordu ve hastanesinin plastik cerrahi bölümünün başkanıydı. Abel'in babasıysa emekli bir hukukçuydu, aslen Alman'dı ve yıllarca Düsseldorf menşeli bir sigorta firmasının buradaki şubesini yönetmişti. İki evlat Girolamo Fracastor Lisesi'ne gitmişlerdi, her ikisi de son derece zekiydi. Abel liseyi bitirdikten sonra matematik, Furlan'sa kimya okumuştı. Bunun ötesinde bir şeyler söylemek aslında pek mümkün değil. Birbirlerini kardeş gibi gördüklerini ve masumiyetlerinden sıyrılabilmek için ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini düşünüyorum. Mükemmel bir gitarist olan Abel'i bir televizyon programında izlediğimi hatırlıyorum, zannediyorum yetmişli yılların ortalarıydı. Henüz on beş ya da on altı yaşlarındaydı herhalde. Tavır ve görünüşünden ve keza mükemmel gitar çalışından çok etkilendiğimi hatırlıyorum.

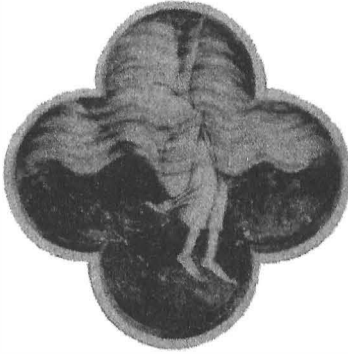
Salvatore raporunu tamamlamış ve karanlık çökme-ye başlamıştı. Festival izleyicileri, turist otobüslerinden boşaltıldıkları gibi, sürüler halinde Arena'nın önünde toplanıyordu. Opera bitti artık, dedi Salvatore, seyirciler unuttular oyunculuk sanatını. Eskiden akşam saatlerinde faytonlar Porta Nuova'ya giden geniş ve uzun caddeden geçer, Porta Nuova'dan çıkar ve batıya dönüp istihkâmların şevindeki ağaçların altından, gece çanları çalana kadar yollarına devam ederlerdi. Sonra geri dönerdi herkes. İnsanların bir kısmı, "Ave Maria della Sera" duasına katılmak için kiliselere gider bir kısmı da burada, Bra'da kalır, cen-

tilmenler faytonlara yaklaşıp hanımefendilerle sohbet ederlerdi, hem de gecenin ilerleyen saatlerine kadar. Faytonlara yaklaşmak devrini tamamladı artık, keza opera da. Festival bir fars halini aldı. Bu nedenle de böyle bir akşamda Arena'ya gitmeyi kendime yediremiyorum, halbuki sizin de bildiğiniz gibi, opera benim her şeyim. Otuz seneden uzun bir zamandan beri bu şehirde çalışıyorum ve bir kez olsun Arena'da bir gösteri izlemedim, dedi Salvatore. Burada dışarıda, operadan hiçbir şeyin duyulmadığı Bra'da otururum. Orkestra da, koro da, şarkıcıların sesleri de duyulmaz buradan. Hiçbir ses duyulmaz. Bir anlamda sessiz bir opera dinlerim. *La spettabile Aida*,¹ büyüksavaş öncesi dönemden bir sessiz film olarak Nil'de geçen fantastik bir gece. Bugün sahnelenecek *aida*'nın dekor ve kostümlerinin, diye devam etti Salvatore sözlerine, 1913 yılında festivalin açılış gecesini için Ettore Fagiuoli ve Auguste Mariette tarafından tasarlanan donanımın birebir kopyaları olduğunu biliyor muydunuz? Hikâyeye artık sonuna yaklaşıyor gerçi ama insan yine de zaman hiç geçmiyor vehmine kapılabilir. Bazen bana bütün toplum sanki hâlâ, durdurulamaz gelişmenin kutlanması için Kahire Opera Binası'nda yerini almış gibi geliyor. 1871 Noel günü. *Aida*'nın uvertürü ilk kez seslendiriliyor. Parketteki izleyicilerin ayaklarının altındaki eğik düzlem her mezürde biraz daha yatıyor. Süveyş Kanalı'ndan ilk gemi geçmekte, kaptan köşkünde beyaz amiral üniforması içinde hareketsiz bir silüet elindeki dürbünü çöle çevirmiş. Amanoroso söz veriyor tekrar göreceksin ormanları diye. Scipio'nun² zamanında Mısır'dan Fas'a kadar ağaçların gölgesinde yürümenin mümkün olduğunu biliyor muy-

1. (İt.) Muhteşem *Aida*. (Ç.N.)

2. Romalı komutan M.Ö. 3. yüzyıl. (Ç.N.)

dunuz? Ağaçların gölgesinde! Ve şimdi opera binasında-
ki yangın başlıyor.¹ Ahşap bina çıtırdayarak yanıyor. Par-
ketteki koltuklar bütün dinleyicilerle beraber orkestra
çukurunda kayboluyor büyük bir gürültüyle. Tavanın
atında biriken dumanın içinden meçhul bir figür süzülü-
yor aşağıya. *Di morte l'angelo a noi s'appressa. Già veggo il
ciel dischindersi.*² Ama ben de lafı çok uzatıyorum. Bunla-
rı söyledi ve ayağa kalktı Salvatore, vedalaşırken ekledi:
Saatler ilerlediğinde tarzım nasıl olur bilirsiniz. Buna
karşın ben daha uzun bir süre *piazza*'da oturmaya de-
vam ettim, aklımda Salvatore'nin bıraktığı içeri süzülen
melek imgesi,

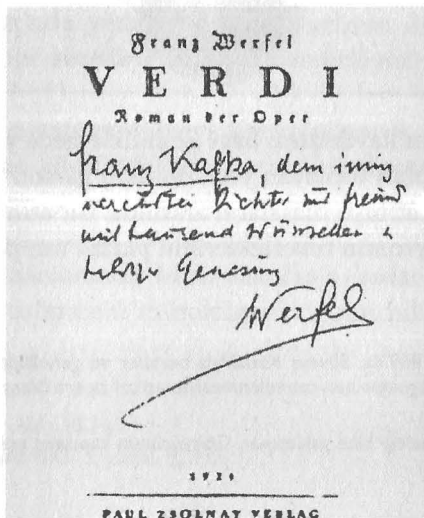
anlattıklarını kaydettim. Saat kesinlikle gece yarısını geç-
mişti, hesapları toplayan yeşil önlüklü garson biraz evvel
son turunu atmıştı masaların arasında. Bir atın nal sesleri-
ni ve bir faytonun tekerleklerinin *piazza*'nın parke taşları

1. Kahire'nin 1869'da, Süveyş Kanalı'yla beraber ve genellikle inanıldığı gibi
Aida'nın değil *Rigoletto*'nun sahnelenmesiyle açılan opera binası 1971'de yan-
mıştı. (Ç.N.)

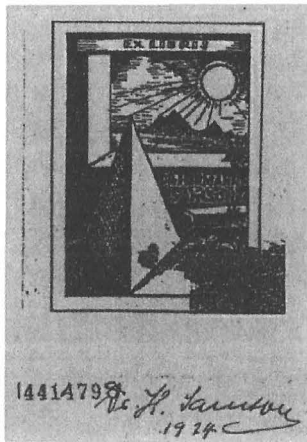
2. (İt.) Ölüm meleği bize yaklaşıyor. Gökyüzünün kapısının açıldığını görüyo-
rum bile. (Y.N.)

üzerinde dönerken çıkardığı gürültüyü duyduğum zannına kapıldım bir an; ama arabayı görmem mümkün olmadı. Onun yerine tahayyülümde, çocukken, annemle beraber Augsburg'da izlediğim ama şimdiye kadar hafızamda hiç yer edinmediğini düşündüğüm açık havada sahnelen bir *aida* gösterisi canlandı. Perişan durumda bir süvari bölüğü ve feleğin sillesini yemiş –ve sonradan öğrendiğime göre münhasıran bu gösteri için Krone Sirki'nden ödünç alınmış– fil ve develerden müteşekkil zafer alayı, sanki hiç hafızamdan silinmemiş gibi birkaç tur attı gözlerimin önünde ve tıpkı o zaman olduğu gibi yine derin bir uykuya sürükledi beni. Bu uykudan, bugüne dek hâlâ doğru dürüst açıklayamadığım bir şekilde ancak sabah saatlerinde, Goldene Taube'deki odamda uyanabildim.

Son not olarak sadece şunu eklemek isterim: 1924 senesinin Nisan ayında yazar Franz Werfel Viyana'da Dr. Hajek'in gırtlak hastalıkları kliniğinde yatmakta olan arkadaşı Franz Kafka'yı, bir gül buketi ve yeni yayımlanan ve her yerde büyük bir coşkuyla karşılanan

kitabının ona ithaf edilmiş bir nüshasıyla ziyaret etmişti. O günlerde artık kırk beş kiloya inmişti Kafka ve çok kısa bir süre sonra Klosterneuburg'a, son defa, taşınacaktı, bu yüzden muhtemelen kitabı okuyamamıştır. Ama herhalde başa çıkması gereken en büyük kaybı da bu olmamıştır. Her halükârda ben, bundan birkaç ay evvel bir operanın romanı olan kitabın sayfalarını çevirdiğimde böyle düşündüm. Kitabın benim için dikkate değer tek özelliği, dolambaçlı yollardan elime geçmiş nüshasının Dr. Hermann Samson adında bir beyefendinin *ex libris*'ini taşıması oldu. Dr. Samson *aida*'yı anlaşılan o kadar seviyordu ki piramitlerin ölüm alegorisini kendisine sembol olarak seçmişti.

DR. K.NIN RIVA TATILI

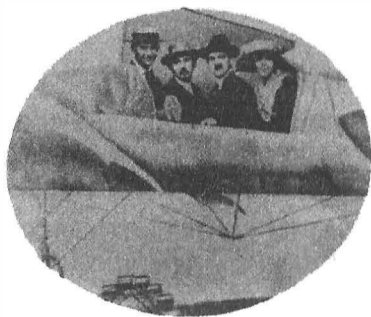
6 Eylül 1913 Cumartesi günü, Prag İşçi Sigortaları Kurumu ikinci sekreteri Dr. K. acil yardım ve hijyen konulu bir konferansa katılmak üzere Viyana'ya doğru yola çıkıyor. Savaş alanında yapılan ilk sargının niteliği yaralı bir askerin kaderini nasıl belirliyorsa günlük kazalardaki ilkyardım da sağaltmanın seyri için aynı derecede önemlidir, diyor Gmünd'de aldığı gazetede okuduğu makale. Bu cümle Dr. K.yı, kongrenin etrafını kuşatacak sosyal faaliyetlere ilişkin not kadar huzursuz ediyor neredeyse. Heiligenstadt İstasyonu'na vardılar bile. İstasyon tekinsiz, bomboş, her yerde boş trenler var, hepsinin son istasyonu olmalı Heiligenstadt. Dr. K., kendisini yanında götürmemesi için müdürünün önünde diz çöküp yalvarmalıydı, bunu çok iyi biliyor. Ama artık çok geç tabii.

Dr. K. Viyana'da Hotel Matschakerhof'ta bir oda tutuyor, seçiminin altında vaktiyle her gün bu otelde yemek yiyen Grillparzer'e sevgisi yatıyor. Çok hürmetkâr bir jest bu ama maalesef bir işe yaramıyor, zamanın büyük kısmını had safhada keyifsiz bir haletiruhiye içinde geçiriyor. İç sıkıntısı ve görme sorunlarından mustarip. Bir yolunu bulabildiği bütün davetlerden affını istese de sanki her an korkunç fazla insanla berabermiş gibi geliyor ona. Mecbur kaldığında bir hayalet gibi oturuyor

masada, şiddetli klostrofobik ataklar geçiriyor ve kendisine temas eden her bakışın saklamak istediği yönlerini görebildiğine inanıyor. Yanında, adeta dirsek temasında, Grillparzer oturuyor, iyice kocamış, nahoş soytarılıklar yapıyor, hatta bir kez Dr. K.nın dizine elini bile koyuyor. Gece olduğunda Dr. K. kriz geçiriyor. Berlin hadisesi kafasından çıkmıyor. Beyhude dönüyor yatakta bir sağa sola, kafasına soğuk kompresler yapıyor, uzun uzun pencerede durup aşağıya, sokağa bakıyor ve keşke yerin birkaç kat altında yatıyor olsaydım diye geçiriyor aklından. Bir sonraki gün notlarına kendisi için mümkün olan tek hayatı sürdürmesinin mümkün olmadığını kaydediyor, bir kadınla birlikte yaşamanın, herkesin özgür ve herkesin kendisi için var olduğu bir ilişki sürdürmesinin, ne görüntüde ne de gerçekten evlenmeden sadece birlikte olmanın imkânsızlığını. Erkek arkadaşlığının ötesine geçecek tek olası adımı atmasının imkânsızlığını düşünüyor; çünkü orada, bu sınırın hemen öte tarafında onu ezecek ayak havaya kalkmıştır çoktan.

Belki en utandırıcı olan bütün bunlara rağmen hayatın bir şekilde devam ediyor olması. Örneğin Otto Pick'in sabah saatlerinde onu beraberce Ottakring'e gidip, Albert Ehrenstein'ı ziyarete ikna etmesine izin veriyor. Halbuki Ehrenstein'in dizeleri Dr. K.ya, bütün gayretine rağmen bir şey ifade etmiyor. *Fakat siz, sevinirken teknenize, tiksindiriyorsunuz denizi yelkenlerinizle. Ben derinlikleri özlüyorum. Dalmayı hızla, erimeyi, buzlaşıp kör olmayı.* Tramvayda aniden Pick'e karşı güçlü bir ikrah duygusu hissediyor; çünkü Pick'in karakterinde küçük, fakat tatsız bir gedik var ve Dr. K.nın da şu anda tespit ettiği gibi, o bazen bu delikten bütün çıplaklığıyla dışarı çıkıyor sürünerek. Ehrenstein'ın da tıpkı Pick gibi kara bir bıyığı olduğu ve neredeyse ikiz kardeşi gibi Pick'e benzediği ortaya çıktığında Dr. K.nın rahatsızlığı daha

da artıyor. "Bir yumurta diğetine nasıl benzerse," düşüncesini kafasından atamıyor uzun bir süre. Prater'e giderlerken ikisiyle bir arada olmayı giderek daha fazla bir felaket olarak algılıyor, Gondelteich'taysa¹ artık tamamen onların esiri olarak hissediyor kendisini, tekrar karaya getirilmek zayıf bir teselli oluyor, kürekle vurarak öldürseler de fark etmez Dr. K. için. Lize Kaznelson, o da ekibe dahil, atlıkarıncaya biniyor, bütün gün yağmur ormanlarında gezecek. Kabarık, güzel dikilmiş ama üstünde eğreti duran elbisesiyle atlıkarıncanın üzerinde otururken ne kadar çaresiz görüldüğünü düşünüyor Dr. K. Ona karşı da, kadınlara karşı sık sık olduğu gibi, şefkat duyguları uyanıyor içinde ama bunun haricinde sadece durmak bilmeyen bir baş ağrısının azabını çekiyor. Votiv Kilisesi'nin kulelerinden ve dönme dolaptan yükseğe yerleştirilmiş bir tayyarede eğlenmek için bir arada fotoğraf çektirmeye niyetlendiklerinde, bu yükseklikte

dudaklarına bir tür gülümseme yerleştirebilen –gerçi buna kendisini de şaşırmış ama– sadece Dr. K. oluyor.

14 Eylül'de Dr. K. Trieste'ye geçiyor. On iki saatten

1. Gondolların yüzdüğü bir gölet. (Ç.N.)

uzun bir süre, Güney Treni'nin¹ bir kompartımanında bir köşeye çekilip yalnız başına seyahat ediyor. Bir tür felç hali zapt ediyor benliğini. Manzaralar sıralanıyor birbiri ardına, ara vermeksizin, dışarıda, imkânsız bir sonbahar ışığının kristal parıltısında. Neredeyse hiç kıpırdamıyor yerinden Dr. K. ama akşam saat dokuzu on geçe, anlaşılmaz bir şekilde Trieste'ye varıyor yine de. Şehir karanlığa gömülmüş. Dr. K. faytona binip limandaki bir otele gidiyor hemen. Faytonda geniş omuzlu arabacının arkasında otururken, çok esrarengiz görüldüğü hissine kapılıyor. İnsanlar yolda durup sanki nihayet geldi dercesine arkasından bakıyorlar gibi geliyor Dr. K.ya.

Otelde yatağına uzanıyor, kollarını kafasının ardında birleştirip tavana bakıyor. Tek tük bağırsıklar, cereyanın hareket ettirdiği perdelerin arasından odaya süzülüyor. Dr. K. bu şehirde bronzdan bir melek bulunduğunu ve Kuzeyli yolcuların hayatına kastettiğini biliyor, dışarı çıkmak için güçlü bir istek duyuyor. Dinmeyen bir vınlamayla kendisini hatırlatan bir yorgunluk ve yarı uyku halinin arasındaki sınırda arşınıyor liman mahallesinin dar sokaklarını; özgür bir insan olarak, kaldırımın kenarında beklerken yerden bir karış yüksekte, boşlukta asılı durmanın ne demek olduğunu hissediyor içinde. Odanın tavanında daireler çizen yansımalar tavanın, her an ikiye ayrılacağı ve hemen yeni bir şeyin ortaya çıkacağına işaretlerini veriyorlar. Sıvanın tozları dökülmeye başlıyor bile, yavaşça ve yarı karanlıkta parlayarak, alçı tozundan bir bulutun içinde, altın şeritlerin bir arada tuttuğu mavi-mor kumaşlara bürünmüş bir silüet, aşağıya iniyor büyük, beyaz ve ipek gibi pırıldayan kanatların üstünde, yukarıya doğru kaldırdığı elinde tuttu-

1. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş Viyana-Trieste hattı ve bu hatın tren seferleri yapan firmaya verilen isim. (Ç.N.)

ğu kılıcı yere paralel öne doğru uzatmış. İşte, gerçek bir melek, diye düşünüyor Dr. K. tekrar nefes alabilecek kadar sakinleştğinde, bütün gün bana yaklaştı ve ben inançsızlığım ile bilemedim bunu. Şimdi konuşacak benimle diye geçiriyor aklından ve bakışlarını indiriyor aşağıya doğru. Tekrar yukarıya çevirdiğinde bakışlarını, geçi melek hâlâ orada ve tekrar kapanmış tavanın altında, oldukça alçak bir noktada sallanıyor hafif hafif; ama bu kanlı canlı bir melek değil, sadece teknelerin burnuna konanların benzeri, boyanmış ahşap bir figür, denizci meyhanelerinde tavana asılanlardan. Kılıcın kabzası üzerine mum koyulması ve eriyip akan iç yağının toplanması için hazırlanmış.

Dr. K. ertesi sabah, kaba dalgalı bir denizde ve usul usul bir deniz tutmasının pençesinde aştı Adria'yı. Venedik'te karaya çıktıktan, eğer Venedik'te karaya çıkmaktan bahsedilebilirse, çok sonra bile dalgalar sallamaya devam ettiler Dr. K.yı. Kaldığı Sandwirt Otelinde, muhtemelen deniz tutulmasının verdiği keyifsizliğin giderek azalmasından kaynaklanan gelip geçici bir iyimserlik içinde Berlin'e, Felice'ye, kafasının içindeki bütün zafiyete rağmen kendisini şehre ve onun bir seyyaha sunduklarına atmak istediğini yazıyor. Bardaktan boşanırcasına yağan ve silüetleri biteviye gri-yeşil bir sır tabakasıyla kaplayan yağmur da onu bu niyetinden vazgeçiremeyecek, hayır, hatta tam aksine çünkü bu sayede Viyana günlerinin izlerinin yağmurla üzerinden akıp gideceğini düşünüyor. Aslında bu 15 Eylül günü Dr. K.nın oteli terk ettiğini gösteren pek bir işaret yok elimizde. Esasen burada olması bile imkânsızken, zaten çözülmenin eşiğinde olan Dr. K.nın, taşların bile çözülüp eridiği, göğün yarıp yere indiği bu havada dışarı çıkmayı göze alması katbekat imkânsız değil miydi? Dolayısıyla Dr. K. otelde kalıyor. Akşama doğru, otelin yavaş yavaş karanlık çöken

holünde Felice'ye bir mektup daha yazıyor. Şehirde biraz vakit geçirmek, sağa sola bakmak artık bahis konusu değil. Bunun yerini alan, otelin mektup kâğıdının güzel buharlı

yelkenlilerle süslü antetinin altına telaşla sıralanmış, umutsuzluğuna dair notlar. Yalnız olduğunu, otel personeline başka hiç kimseyle konuşmadığını, bedbahtlığının artık neredeyse içine sığmaz hale geldiğini sıralıyor arka arkaya ve şu kadarını kesin olarak söyleyebilirim ki, doğaüstü bir adaletin benim için uygun gördüğü, aşır geçemeyeceğim ve nihai akıbeta kadar katlanmak zorunda olduğum bir halet içindeyim diye ekliyor.

Dr. K.'nin Venedik'teki bu birkaç günü gerçekte nasıl geçirdiğini bilmiyoruz. Her halükârda karanlık ruh hali yakasını bırakmamış gibi görünüyor. Evet, sanki özellikle onunla dalga geçmek için her köşede ortaya çıkan balayı çiftlerine rağmen Dr. K.'yı derinden etkilediği belli olan bu şehirden, bu Venedik'ten kendisini koruyabilmiş olmasını mümkün kılanın da muhtemelen bu karanlık ruh hali olduğunu düşünüyordu. Ne kadar güzel Venedik, diye arkasında bir ünlem işaretiyle yazıyor, dilin duygulara bir an için enginlere açılma izni verdiği, taşların azıcık yerinden oynadığı o anlardan birinde. Ne kadar güzeldir ve ne kadar da hafife alırız bu güzelliği! Fakat ayrıntılara girmez Dr. K., yani söylediğimiz gibi esasen

onun gerçekte neler gördüğünü bilmiyoruz. Kurşun hücreleri birkaç ay sonra, dava ve ceza tahayyüllerini geliştirmesinde çok önemli bir rol oynayacak Doçlar Sarayı'nı ziyaret ettiğine dair bile bir işaret yok elimizde. Bütün bildiğimiz Venedik'te dört gün geçirdiğinden ve ardından Santa Lucia'dan yola çıkarak Verona'ya gittiğinden ibaret.

Verona'ya geldiği öğleden sonra, gardan çıkıp *corso* üzerinden şehre yürüdü önce, sonra da yorgunluktan bîtap düşüp Azize Anastasia Kilisesi'ne kendini atana kadar şehrin dar sokaklarını arşınladı. Serin ve yarı karanlık kilisede, şükran ve ikrah karışımı bir hissiyat içinde bir süre dinlendikten sonra tekrar yola koyulmak üzere ayaklandı ve dışarı çıkarken dev sütunlardan birinin altında yüzlerce yıldır bir kutsal su teknesinin ağırlığını taşıyan cüce figürünün mermer lülelerini, sanki oğlunun ya da küçük kardeşinin saçlarıymışçasına okşadı. Pellegri-
rini Şapeli'nin girişinin üstündeki, Pisanello'nun Aziz George'u tasvir ettiği harika duvar resmine bakmış mıydı Dr. K., bu konuyla ilgili bir ipucu yok hiçbir yerde. Ama şu kanıtlanabilir: Kilisenin taç kapısının altında, karanlık iç mekânla dışarıdaki aydınlık arasındaki eşikte durduğunda Dr. K.ya bir an için, sanki şimdi içinden çıktığı kilisenin tıpkısı, onunla kapı kapıya bir kere daha inşa edilmiş gibi gelmişti. Her şeyin dehşete düşürücü bir şekilde tekrar tekrar ortadan bölünerek çoğaldığı rüyalarından aşına olduğu bir tür ikinci suret üretimi, bir düalizmdi bu.

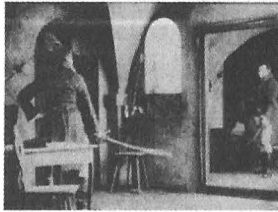
Giderek daha fazla insanın, açıkça anlaşıyordu ki sadece keyif için, sokağa çıkması ve hepsinin çiftler halinde, ya da üç veya daha fazla kişiden oluşan gruplarla birbinin koluna girip dolaşması akşama doğru Dr. K.nın dikkatini çekmeye başladı. Verona halkının sergilediği bu tasasızlık ve birbirine bağlılık gösterisinin ona bir ti-

yatro gösterisi, hem de sanki özellikle ona kendi tek başlılığını ve tuhaflığını hatırlatmak için sahnelenen bir tiyatro gösterisi gibi gelmesine neden olan belki de şehrin her köşesinde ağustos ayından beri asılı kalmış *spettacoli lirici all'Arena*¹ afişleri ve bunların üzerindeki, gözleminin hep AIDA olarak deşifre ettiği kocaman harflerdi... Bir türlü bırakmadı yakasını bu fikir ve ancak bir sinematografi salonuna, muhtemelen Cinema Pathè di San Sebastiano'ya, sığınarak kurtarabildi yakasını ondan. Dr. K. günler sonra Desenzano'da aldığı notlarında "ağlayarak oturdum sinematografi salonunun karanlığında ve ışık huzmesinde parlayan toz zerreciklerinin resimlere dönüşmesini izledim" diyor. Fakat bu notlar Dr. K.'nin bu 20. Eylül günü Verona'da ne izlediğine dair bir ipucu içermiyor. Biblioteca Civica'daki araştırmalarımda tespit ettiğim gibi, o gün Pathè'de gösterilenler gerçekten de Majesteleri III. Vittorio Emanuele'in huzurlarında yapılan bir süvari resmi geçidinin haber filmi ve elimizde hiçbir kopyası kalmamış *La lezione dell'abisso* isimli kurdela mıydı? Yoksa başta tahmin ettiğim gibi, 13 Mayıs 1820'de Scapinelli isminde bir adama ruhunu satarak aşkını ve hayatını kaybeden Praglı mutsuz bir üniversite öğrencisinin, 1913 yılında Avusturya sinema salonlarında oldukça başarılı olmuş hikâyesi miydi?² Sadece filmin içerdiği alışılmadık açık hava çekimleri, kendi şehriden beyazperdeye yansıyan bu titrek görüntüler bile Dr. K.'yi duygulandırmaya yeterdi muhtemelen ama tabii ki Balduin'in dramının onu büsbütün etkileyeceği kesindi. Filmin en önemli karakteri Balduin'de hiç şüphesiz kendi ruh ikizini bulacaktı Dr. K., tıpkı Balduin'in kendi sure-

1. (İt.) Arena'da opera gösterileri. (Y.N.)

2. Meraklısı için, filmin adı *Praglı Öğrenci*. (Ç.N.)

tini def edilemeyecek, hiçbir yerde ve zamanda kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığı, karanlık giysiler içinde bir kardeş olarak bulması gibi. Daha filmin ilk sahnelerinden birinde, Prag'ın en iyi eskrimcisi Balduin, aynadaki suretinin karşısına geçer,

ve hemen ardından sureti onu dehşet içinde bırakarak fırlar aynanın içinden, bundan böyle onunla kendi huzursuzluğunun hayaleti olarak paylaşacaktır kozunu. Bu Dr. K.ya, tıpkı Laurenzi Tepesi'ndekine benzeyen, başkarakterinin hasmıyla ilişkisinin son derece mahrem ve kendini mahvedercesine olduğu bir mücadelenin tasviri gibi gelmemiş midir? Bu ilişki o derece mahrem ve kendini mahvedercesinedir ki refakatçisi tarafından Köşeye sıkıştırılan sonunda ikrar etmek zorunda kalır: Ben nişanlıyım, itiraf edeyim. Pekiyi, böylesine köşeye sıkıştırılana, tabancasından çıkan –ve sessiz filmde küçük bir duman bulutuyla görünür hale getirilen– bir mermiyle ketum ortağından kurtulmayı denemekten başka bir alternatif kalır mı? Zamanın akışından bir şekilde koparılmış ve fakat zamanın da içinde yok olduğu bir anda Balduin sanrılarından kurtulur. Derin bir nefes alır ve aynı anda merminin göğüs kafesini delip içine girdiğini hissederek. Film karesinin alt kenarında, fiyakalı bir şekilde ölür Balduin, aslında, sönmekte olan bir mum gibi titreyen sahnenin tamamı hayatını kaybeden kahraman için ses-

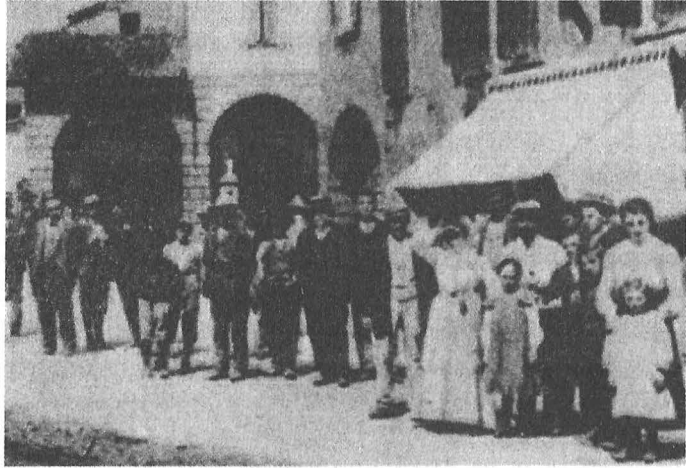
siz bir aryadır. Dr. K. operalarda sık görülen bu türden son çırpınışları ve sesin melodi içinde bir aşağı bir yukarı, yolunu şaşırması gibi dolaşmasını hiç de gülünç bulmuyor, aksine bizim, tabiri caizse doğal mutsuzluğumuzun ifadesi olarak telakki ediyor. Biz değil miyiz, diyor başka bir sahifede, hayatımız boyunca döşemeler üzerinde çırpınıp sonunda ölen.

21 Eylül'de Dr. K., Garda Gölü'nün güney kıyısında Desenzano'da bulunmaktadır. Şehir sakinlerinin çoğunluğu Prag İşçi Sigortaları Kurumu'nun ikinci sekreterini karşılamak üzere pazar meydanında toplanmıştır.

Ama Dr. K. aşağıda, gölün kıyısındaki çimenlerde yatar, hemen önünde dalgalanır kamışlık, sağında Sirmione Yarımadası solundaysa kuzeye doğru, Manerba'ya kadar uzanan sahil şeridi. Öylece çimenlerde yatmak, daha iyi zamanlarda Dr. K'nın en sevdiği meşguliyetlerden biridir. Böyle günlerde, mesela bir kere Prag'da olduğu gibi, zaman zaman resmî işlerle ilgili bir araya geldiği oldukça seçkin bir beyefendi iki at koşulmuş bir faytonla önünden geçtiğinde, bir alt sınıfa küme düşmenin keyfini (fa-

kat, kendisinin de ifade ettiği gibi, sadece keyfini) çıkar-
tır. Ama Desenzano'da bu mütevazı mutluluk bile esir-
giyor kendisini ondan. Esasen sadece hasta, her yönden
hasta. Tek tesellisi nerede olduğunu kimsenin bilmiyor
olması. Desenzano halkının bu öğleden sonra Praglı
ikinci sekreterin yolunu daha ne kadar beklediğini ve ne
zaman hayal kırıklığı içinde

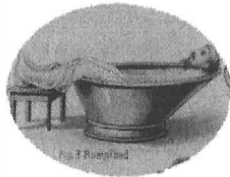
dağıldığını bilmiyoruz. İçlerinden birinin, umut besle-
diklerimiz her zaman ancak kendilerine hiç kimsenin
ihtiyacı kalmadığında geliyor, diye bir beyanatta bulun-
duğu rivayet olunur.

Dr. K., kendisi için de en az Desenzano ahalisi kadar
moral bozucu olan bu günün akabinde üç hafta, aynı gün
gece olmadan vapurla ulaşacağı Riva'da Dr. von Hartun-
gen'in su tedavisi yaptığı kaplıcada kalır. İki arka yakasını
bel hizasında küçük pirinç bir zincirin birarada tuttuğu,
uzun, yeşil bir önlük takmış erkek hizmetli onu odasına
götürür. Odanın balkonundan, çökmekte olan karanlıkta

harikulade bir sükûnet içinde gözlerinin önünde uzanan göle bakar Dr. K. Her şey masmavidir o anda ve sanki hiçbir şey hareket etmez, bu arada tekrar yola koyulup göle açılmış vapur bile. Tedavi merkezinin günlük rutini başlayacaktır ertesi sabah. Dr. K. soğuk su dökülerek gerçekleştirilen çeşitli uygulamalarının

ve doktorunun öngördüğü elektrik tedavilerinin arasında mümkün olduğunca sessizliğe çekilmek ister

ama onun Felice'ye, Felice'nin de ona çektirdiği ıstırap, yoğunlaşmış adeta elle tutulur bir canlı gibi yapışır yakasına tekrar tekrar, genellikle sabah uyandığında ama kimi zaman yemeklerde de. Böyle anlarda felç olduğunu ve çatal bıçağı bile tutamayacağını düşünür.

Bu arada, masada Dr. K.nın sağında eski bir general oturur. Gerçi zamanının çoğunu susarak geçirir ama arada derin, akıl dolu görüşler beyan ettiği de olur. Yine böyle anlardan birinde, her zaman önünde açık tuttuğu kiptan kafasını bir anda kaldırarak, iyice düşündüğümde

kum sandığında yürütülen mantıkla ordudan gelen raporların mantığı arasında, ki her ikisini de neredeyse başka hiçbir şeyi bilmediği kadar iyi bilir, bir dizi son derece anlaşılabilir faktör olduğunu görüyorum, der. Her şeyi belirleyen algımızdan kaçan küçük detaylardır! Dünya tarihinin en büyük muharebelerinde de bu böyle olmuştur. Küçük, ama Waterloo'daki 50.000 ölü asker ve at kadar ağırlığı olan detaylar. Son tahlilde her şey bir özgül ağırlık meselesidir. Stendhal'ın bunu bütün orduların kurmay heyetlerinden daha iyi kavradığını düşünmektedir general, ve bu yüzden, işin aslından tamamen habersiz ölmek için, bu ihtiyar haliyle Stendhal'den el almaya çalışmaktadır. Hadiseler aslında kendi aralarındaki son derece çeşitli ilişkiler tarafından belirlenirken, sadece dümeni bir yöne çevirerek, iradi olarak, bunların gidişatının değiştirilebileceğini varsayan bu esasen delice hayal!

Masa komşusunun kelâmalarını dinlerken, bunların kesinlikle kendisine yönlendirilmiş olmadığını bildiği halde, içinde hafif bir güven, bir tür sessiz dayanışma duygusu uyanıyor Dr. K'nın. İlginç bir şekilde şimdi solundaki genç kız da şekilleniyor yavaş yavaş. Sağındaki sessiz beyefendiden, yani kendisinden yana dertli olduğunu varsaydığı kız oldukça ufak tefek, Cenova'dan gelmiş, bir İtalyan gibi görünüyor ama aslında İsviçreli ve Dr. K. şimdi fark ediyor ki tuhaf bir şekilde kalın bir sesi var. Bu sesle ona hitap etmesi ki zaten çok nadir oluyor bu, Dr. K'ya her defasında sıra dışı bir güven deklarasyonu gibi geliyor. Kız hasta haliyle çok değerli görünüyor gözüne, kısa bir süre sonra akşamüstleri sık sık, onunla beraber kayığa binip kürek çekerek göle açılmaya başlıyor. Falezler yükseliyor suyun derinliklerinden güzel sonbahar ışığına doğru, yarı yarıya yeşil, sanki bütün bölge bir genç kızın hatıra defteri, ve dağlar, beyaz bir sayfaya ince ruhlu bir acemi tarafından defterin sahibine anı olarak resmedilmiş gibi.

Kayıкта birbirlerine hastalıklarının hikâyesini anlatıyorlar şimdi, ikisinin de geçici bir iyileşme ve huzurlu bir narkoz halinde olduğu söylenebilir. Dr. K., yakınlaşma ve uzaklaşmanın arasında bir farkın olmadığı, bedensiz bir aşk üzerine bölük pörçük bir teori geliştiriyor. Gözlerimizi açsaydık, doğanın, mutluluğumuz olduğunu görecektik, çoktandır onun bir parçası olmayan vücutlarımızın değil diyor. İşte bunun için bütün sahte âşıklar ki had-di zatında sadece bunlar mevcuttur, aşk sırasında gözlerini kapalı tutarlar, ya da kocaman kocaman açarlar şehvetle, ki bu da aynı şeydir aslında. İnsanlar hiçbir zaman bu durumda oldukları kadar çaresiz ve delirmenin sınırında değildirler. İnsan tahayyülüne gem vuramaz, sürekli bir değiştirme ve tekrarlama zorunluluğuna tabi hisseder kendisini. O da birçok kereler yaşamıştır her şeyin, hatta insanın tutunmaya çalıştığı sevdiği insan imgesinin bile çözülüp dağıldığını. Tuhaf olanın, gerçekten de delirmenin sınırında olduğunu düşündüğü bu durumlarda kendisine sadece, Napoléon tarzı siyah bir komutan şapkasını bilincinin üzerine geçirdiğini hayal ederek yardım edebilmesi olduğunu ekliyor. Ama şu an öyle bir komutan şapkası belki de en az ihtiyaç hissettiği şey, çünkü burada, gölün üzerinde, fiilen neredeyse bedensiz ve kendi varlıklarının ehemmiyetsizliğine dair doğal bir kabulleniş içindeler.

Dr. K.nın hülyalarından kaynaklanan bu fikirlere uygun olarak karar verdiler, birbirlerinin adını hiçbir yerde anmayacaklardı; ne resim ne ufak da olsa bir kâğıt parçası vermeyeceklerdi birbirlerine ve iki satır da olsa yazmayacaklardı; önlerinde kalan, beraber olabilecekleri birkaç günü de geçirdikten sonra, zamanı geldiğinde bir diğerinin gitmesine sorun çıkarmayacaktı ikisi de. Ama elbette bu kadar sorunsuz olmadı ayrılmaları, Dr. K. ayrılık saati gelip çattığında Cenova'dan gelen genç kızın herkesin ortasında hıçkırıklara boğulmaması için bin

türlü komiklik yapmak zorunda kaldı. Onunla beraber vapur iskelesine indikten ve kız mütereddit adımlarla küçük iskele rampasını geçtikten sonra Dr. K., bir-iki akşam evvel birkaç kişiyle daha beraber oturdukları sırada genç, çok zengin ve çok zarif bir Rus hanımefendinin sıkıntı ve umutsuzluktan –çünkü zarif insanlar zarif olmayanlar arasında her zaman tersine olduğundan daha çaresiz hissederler kendilerini– iskambil falı baktığını hatırladı. Genellikle olduğu gibi bu defa da söylenenler kayda degecek önemde olmaktan ziyade ciddiye alınmayacak gülünç şeylerdi. Ancak sıra genç kıza geldiğinde kartlar oldukça açık bir konstelasyon koydular ortaya, Rus kadının yorumuyla, genç kızın hiçbir zaman bir izdivaç yapamayacağını gösteriyorlardı. Bütün ilgisini yönelttiği ve ilk kez yüzüne baktığından beri su yeşili gözleri nedeniyle içinden hep denizkızı diye adlandırdığı bu genç kıza, hem de kız kurusuna benzer hiçbir yanı olmamasına rağmen tam da ona kartların bekâr kalacağını söylemesi, o an Dr. K.ya çok ürkütücü gelmişti. Tek istisna yanı saçlarıydı belki, onu son gördüğünde, sağ eli sakince küpeştenin üzerinde dururken sol eliyle, biraz da beceriksizce, havaya bitti işareti yaparken fark etti bunu.

Vapur kalktı şimdi, düdüğünü birkaç kere örttürüp kısmen yana doğru kayarak açıldı gölün sularına. Su perisi hâlâ küpeşteye yaslanmış duruyordu, kısa bir süre sonra tanımak zorlaştı onu. Nihayet gemi de neredeyse gözden kayboldu, sadece suda bıraktığı beyaz iz göründü bir süre daha, sonra su da duruldu yavaş yavaş. Kartların onun içinde, farklı yorumlara imkân vermeyen bir konstelasyon oluşturduğunu fark etti Dr. K. sanatoryuma geri dönerken, üzerinde sadece sayı değil insan figürü de olan bütün kartlar her defasında ondan mümkün olduğunca uzağa, masanın kenarına doğru denk düşüyordu. Evet, hatta bir defasında sadece iki böyle resimli kart çıkmıştı falında, bir

diğerindeyse hiç. Bu besbelli hiç alışılmadık durumun neticesinde Rus hanımefendi aşağıdan yukarıya, gözlerine bakmış ve muhtemelen Riva'da uzun zamandır gördüğü en tuhaf misafir olduğunu söylemişti.

Su kadınının ayrılmasından sonraki gün Dr. K., sanatoryum kurallarının öngördüğü gibi dinlenmeye çekildiği öğleden sonranın erken saatlerinde, koridorda, odasının kapısının önünde heyecanlı adımlar duydu. Alışılmış sessizliğin geri gelmesinin hemen ardından tekrar başladılar fakat bu defa diğer yöne ilerliyorlardı. Dr. K. müessesenin bütün teamüllerine aykırı bu koşuşturmanın nedenini öğrenmek için koridora kafasını uzatıp baktığında beyaz ön-lüğü içindeki Dr. von Hartungen'in, iki hemşirenin eşliğinde koridorun sonundaki köşeyi dönmekte olduğunu gördü. Öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde beraberce oturulan bütün salonlarda, garip, ihtiyatlı bir hava hüküm sürüyordu ve çay saatinde personel, dikkati çekecek kadar tek heceli bir iletişim içersideydi. Sanatoryumun misafir-leri süklüm püklüm birbirlerine bakıyorlardı, sanki ebe-veynlerinin susarak cezalandırdığı çocuklar gibiydiler. Dr. K.nın, artık bir tür sevimli demirbaş olarak kabul ettiği ve yardımıyla Cenova'dan gelen kızın yokluğuna teselli bul-mayı umduğu sağındaki masa komşusu, emekli süvari ge-nerali Ludwig von Koch akşam yemeğinde hiç görünme-di. Şimdi hiç komşusu yok Dr. K.nın ve sanki bulaşıcı bir hastalıktan mustaripmiş gibi tek başına oturuyor masada. Ertesi sabah sanatoryum yönetimi, Macaristan Neusiedl doğumlu Tuğgeneral Ludwig von Koch'un, bir önceki gün-nün öğlen saatlerinde vefat ettiğini bildirir. Dr. K. Dr. von Hartungen'e yönelttiği ısrarlı soruların neticesinde, von Koch'un hayatına kendi elleriyle son verdiğini öğrenir, eski beylik tabancasıyla vurmuştur kendisini general. Generalin kendisini anlaşılamaz bir şekilde hem kafasından hem de kalbinden vurmayı becerebildiğini ekler Dr. von

Hartungen kontrolsüz bir jestle. Her zaman okuduğu roman, sayfaları açık olarak kucağında, bir koltuğa yığılmış halde bulmuşlardır merhumu.

6 Ekim'de Riva'da gerçekleşen cenaze töreni hüznün verici bir hadise oldu. Çoluk çocuğu olmayan generalin tek akrabasına da vakitlice haber verilememiştir, Dr. von Hartungen, hemşirelerden biri ve Dr. K.den başka katılan olmadı cenazeye. İntihar eden birinin cenazesini kaldırmaktan pek de memnun olmayan papaz vazifesini kısa yoldan tamamlamaya çalışıyordu. Merhumun ardından yaptığı konuşma, merhametli Tanrı'dan bu sessiz ve sıkıntılı ruha *-quest'uomo più taciturno e mesto*, dedi papaz sitemkâr bir bakışla- sonsuz huzuru bağışlamasını niyaz ettiği tek bir duadan ibaretti. Dr. K. da katıldı bu mütevazı dileğe ve tören, birkaç cümle daha mırıldandıktan sonra bittiğinde Dr. von Hartungen'un biraz arkasından yürüyerek sanatoryuma geri döndü. Ekim güneşi öyle sıcacık parlıyordu ki o gün Dr. K. şapkasını çıkartıp elinde taşımak zorunda kaldı.

Bundan sonraki seneler içinde Riva'daki bu güzel ama Dr. K.nın da zaman zaman belirttiği gibi, güzel olduğu kadar da korkunç sonbahar günleri koyu karanlık bir gölgeye gömüldü. Ve bu gölgeden, anlaşılmasız yükseklikte

direkleri ve kapkara, kırıxık yelkenleri olan bir brigantinin hatları belirdi yavaş yavaş. Tam üç sene sürdü guletin sanki suyun üzerinde taşınıyormuşçasına usulca Riva Limanı'na süzülmesi. Sabahın erken saatlerinde yanaştı limana. Mavi mintan giymiş bir adam çıkıyor kıyıya ve halatları halkalardan geçiriyor. Koyu renkli ve gümüş düğmeli ceket giymiş iki başka adam denizcinin arkasından inerken bir sedye taşıyorlar, sedyenin üstündeki büyük, çiçek desenli örtünün altında besbelli ki bir insan yatıyor. Avcı Gracchus bu, gelişi Riva *podestà*'sı¹ Salvatore'ye gece yarısından bildirilmiş. Önce yatak odasının penceresine konan oradan da kulağına uçan horoz büyüklüğünde bir güvercin, yarın, demiş Salvatore'ye, merhum Avcı Gracchus gelecek, karşılamalısın onu şehrin adına. Önce kısa bir süre düşünen Salvatore sonra kalkıp gerekli olan hazırlıkları yoluna koymuştu. Şimdi şafak vakti, siyah eldiven giydiği sağ elinde asası ve yas şeridi geçirilmiş silindir şapkası belediye başkanlığı binasına girerken direktiflerine harfiyen riayet edilmiş olduğunu memnunlukla gözlemliyor. Elli erkek çocuğu tören için uzun koridorun iki yanına sıralanmış. Kapıda kendisini karşılayan kaptanın işaret ettiği gibi, Avcı Gracchus üst katın arka taraftaki odalarından birinde katafalka konmuş bile. Salvatore görüyor ki Gracchus saç sakalına karışmış bir adam, cildi güneşten iyice yanmış, hatta belki kayışlaşmış demek daha doğru olur.

Avcı ile Riva belediye başkanı arasındaki görüşmenin tek tanığı olan biz okurlar da Gracchus'un kaderi hakkında şunlardan fazlasını öğrenemeyiz: Çok ama çok sene evvel, o zamanlar bölgede dolaşan kurt sürülerine karşı yerleştirildiği Kara Orman'da, bir dağ keçisinin peşinde koşarken, -anlatılmış bütün hikâyeler arasında en tuhaf

1. (İt.) Belediye başkanı. (Ç.N.)

palavralardan biri değıl midir bu?— evet bir keçinin peşindeyken bir yardan düşerek ölmüştür Gracchus ve onu karşı kıyıya¹ götürecek kayık, belki dümeninin yanlış tarafı çevrilmesi, belki kayıkçının bir anlık dalgınlığı, belki de avcının yemyeşil vatanının muhteşem güzelliğinin kayıkçının dikkatini dağıtması nedeniyle hedefine ulaşamıyor. Bu nedenle o günden beri huzur bulamıyor Gracchus, dünyanın sularında gezip duruyor, kâh orada kâh burada karaya çıkmaya çalışıyor. Hiç tereddütsüz son derece feci olan bu durum kimin suçudur sorusu cevapsız kalır, evet, hatta bu büyük mutsuzluğa neden olan suç nedir sorusu bile. Fakat hikâye Dr. K.'nin tahayyülünün bir ürünü olduğu için bana öyle geliyor ki Avcı Gracchus'un durmadan devam eden yolculuklarının anlamı aşka duyulan özlemin kefaretinde yatar. Felice'ye yazdığı ve yarasalara benzettiği sayısız mektuptan birinde ifade ettiği gibi aşka duyulan bu özlem Dr. K.'nin duygularını, tam da, görünürde ve kanunen hiçbir şeyin keyfinin çıkarılamayacağı anda ele geçirir. Dr. K., bu biraz müphem ifadenin daha iyi izahı için "evvelki gece" vuku bulan ve mektupta bahsedilen gayrimeşru duygulanmanın, Prag'daki bir Musevi kitabevinin sahibinin muhtemelen kırk yaşını aşmış öğlunda somutlaştığı bir epizodu anlatır. Hiçbir çekiciliği olmayan, hatta neredeyse tiksindirici denilebilecek bu insan; hayatındaki hemen hemen her şey bir bedbahtlık olarak başına bela olan ve bütün gününü babasının küçücük dükkânında teşhirdeki dua kitaplarının tozunu silecek veya Dr. K.'nin da özellikle altını çizdiği gibi, ekseriyeti müstehcen kitapların arasındaki boşluklardan sokağa bakarak geçiren bu adam; kendisini bir Alman olarak hissettiğini ve bu yüzden her akşam, yemeğini yedikten sonra Deutsches Casino kulübünün üyesi olarak günün son sa-

atlerini hayallerine vakfedebilmek için Deutsches Haus'a gittiğini Dr. K.'nin bildiği bu zavallı adam; Felice'ye yazdığı mektupta anlattığına göre evvelki gün vuku bulan hadisede –kendisinin de tam olarak izah edemediği bir şekilde– hayranlığının objesi olmuştur. Tesadüfen, evinden çıkarken gördüm onu evvelki akşam, diye yazıyor Dr. K. ve devam ediyor: Önümden yürümeye başladı, hâlâ hafızamda olan genç adam gibi. Sırtı dikkati çekecek kadar geniş, öyle tuhaf bir diklikte yürüyor ki dik mi yoksa gelişme bozukluğu mu var anlaşılamıyor; her halükârda kemikli ve heybetli bir çenesi var. Anlıyor musun şimdi, sevgilim, diye yazıyor Dr. K., kavrayabiliyor musun (*söyle bana!*) bu adamı neredeyse şehvetle Zeltner Sokağı boyunca takip ettiğimi, arkasından Graben'e saptığımı ve sonsuz bir keyifle Deutsches Haus'un kapısından içeri girip gözden kaybolmasını izlediğimi.

Anlaşılan ramak kalmıştı Dr. K.'nin burada –gerçekleşememiş olduğunu varsaymak zorunda olduğumuz– bir özlemi itiraf etmesine. Ama bunun yerine, keskin bir dönüşle, çok geç oldu diyerek alelacele bitiriyor mektubu. Bu arada bu mektubun başlangıç satırlarında Felice'nin kız yeğenlerinden birinin bir fotoğrafından bahsediyor Dr. K.: Evet, bu yavrucak sevilmeyi hak ediyor. Bu korkmuş bakış, sanki ona fotoğrafhanede dünyanın bütün korkunçluklarını göstermişler gibi. Ama bu çocuğu Dr. K.'nin indinde dünyadaki dehşetin bir numaralı sorumlusu olan aşkın korkunçluklarından korumaya nasıl bir sevgi yetebilirdi? Ve nasıl yapmalıydı da insan, her şey sona erdiğinde *podestà*'nın önünde, hayatı terk edip gidemez halde, sadece yatakta düzelebilecek bir hastalıktan muzdarip yatıp ve üstüne üstlük, aslında kurtarıcısı olması gereken *podestà*'nın dizine, kendini unuttuğun bir anda –Avcı Gracchus'un yaptığı gibi– elini koymaktan kendisini kurtarmalıydı.

*IL RITORNO IN PATRIA*¹

1. (İt.) Vatana dönüş. (Ç.N.)

1987 Kasım'ında –sona ermekte olan yaz aylarını çeşitli işlerimle meşgul olarak Verona'da, kasım haftalarınıysa kışı iple çektiğim için Bruneck'in yakınında, şehirden oldukça yüksekte, bitki örtüsünün sona– erdiği noktada bulunan bir otelde geçirdikten sonra Grossvenediger Dağı'nın, gri bir kar bulutunun ardından arklı bir gizemle ortaya çıktığı bir akşamüstü İngiltere'ye dönme-ye karar verdim ama önce çocukluğumdan beri ziyaret etmediğim W.ye gidecektim bir süreliğine. Sbruck'tan Schattwald yönüne sadece bir otobüs, o da öğrenebildiğim kadarıyla sabah yedide kalktığı için, Brenner üzerinden giden ve aşağı yukarı sabah dört buçuk sularında Innsbruck'a varan –ve zihnimde nahoş hatıralar canlandıran– gece ekspresine binmekten başka bir alternatif kalmıyordu bana. Innsbruck'ta, hangi mevsimde geldiğimden bağımsız hep olduğu gibi bu defa da berbat bir hava hüküm sürüyordu. En fazla beş ya da altı derecedeydi sıcaklık, bulutlar çok alçaktı; öyle ki evler görünmüyor, gün ağaramıyordu adeta. Üstüne üstlük yağmur da yağıyordu hiç durmadan. Bu yüzden şehrin içine doğru ya da Inn Nehri kıyısında bir gezinti söz konusu bile olamazdı. Dışarıya, terk edilmiş gibi görünen istasyon meydanına baktım. Tek tük araçlar geçiyordu aheste ahes-

te kara asfaltı parıldayan caddeden. Soyu tükenmek üzere olan amfibik bir türün son temsilcileriydi bunlar ve şimdi suyun derinliklerine geri dönüyorlardı. Gişelerin olduğu salonda da harmani yağmurluk giymiş ufak tefek, cılız bir adam dışında kimse yoktu. Kapattığı sıırsıklam şemsiyesini, sivri ucu yukarıda bir tüfek gibi omzuna almış bir aşağı bir yukarı yürüyordu vakur adımlarla ve sanki Meçhul Asker Anıtı'nda nöbet tutarmış gibi özenli dönüşler yapıyordu. Sonra birbiri ardına, nereden çıktığı belirsiz berduşlar peyda oldular. Sonunda on iki erkek ve bir kadın evsiz toplanmıştı. Bir anda hareketli bir grup oluşturdular adeta mucize kabilinden ortaya çıkan, yoktan var olan bir kasa Gösser marka biranın etrafında. Şöhreti ülke sınırlarının ötesine taşmış Tirol ayaşlılığının birbirine bağladığı, kimi normal hayattan henüz kopmuş kimiyse tamamen perişan halde, bu Innsbruck'lu berduşlar, hem gündelik olaylar hem de her şeyin ardında yatan temel nedenler üzerine bol keseden fikir üretiyorlardı. Hemen hepsi felsefeye, hatta teolojiye temayüllüydü. Kelimeler düzenli olarak, özellikle konuşmaya en hararetli başlayanların cümlelerinin ortasında boğazlarına diziliyordu. Berduşlar o anda tartışılan konuya dair düşüncelerini, tiyatro sanatından mümkün olduğunca faydalanarak ve olabildiğince kesin sözlerle altını çizerek ifade ediyorlardı. İçlerinden biri, biraz evvel aklından geçen fikri kelimelere dökemediği için elini küçümser bir şekilde salladığında, bu hareket bana bizim tiyatro sahnelerimizde hiç bilinmeyen, bambaşka ve çok özel bir oyunculuk sanatının repertuvarından alınmış gibi geldi. Bunun sebebi, hepsi sağ elinde birer bira şişesi tutan berduşların oyunculuklarını bir anlamda sadece sol kollarıyla icra ediyor olmalarıydı muhtemelen. Bu gözlemden yola çıkarak bütün oyunculuk öğrencile-

rinin sağ ellerini, eğitimlerinin başlangıcında, bir sene boyunca sırtlarına bağlamanın muhtemelen çok faydalı olacağını düşündüm. Ben bu türden gözlemlerle vakit öldürürken yaşadığı şehirden başka şehirde çalışanlar hızlı adımlarla geçmeye başlamışlardı gişelerin olduğu salondan, onların sayısı artarken berduşlar kayboldular göz önünden. Tam saat altıda Tiroler Stuben kapılarını açtı. Tanıdığım bütün gar lokantalarını fersah fersah geride bırakan bir hüznün ve kasvetin hâkim olduğu bu restorana girip bir yere oturdum, günün ilk kahvesini söyledim ve *Tiroler Nachrichten*'in sayfalarını çevirmeye başladım. Hem Tirol kahvesi hem de *Tiroler Nachrichten*, o anki ruh halime daha ziyade olumsuz bir etki yaptı. Bu yüzden, Tirol usulü *zichorienkaffe*¹ hakkında yaptığım ve bana kalırsa hiç de kaba denilemeyecek yoruma garson kızın, düşünülebilecek en kötü niyetli ve küstahça cevabı vermesiyle işlerin daha da kötüye gitmesi beni hiç şaşırtmadı.

Soğuk içime işlemişti ve fazlasıyla kısa gecenin yorunluğuyla perişandım, Innsbruck'lu garson kızın, bu halimde karşı karşıya kaldığım terbiyesizliği sinir sistemime zerk edilen bir zehir gibi etkiledi beni. Harfler titriyor, bulanıklaşıyordu ve birçok defa içimdeki her şeyin kaskatı kesildiği hissine kapıldım. Ancak otobüs şehir sınırlarının dışına çıktıktan sonra kendimi biraz daha iyi hissetmeye başlayabildim. Hâlâ bardaktan boşanırcasına yağıyordu yağmur, öyle ki yoldan pek de uzak olmayan evler bile ancak hayal meyal seçilebiliyor, dağların nasıl görüldüğüyse tahmin dahi edilemiyordu. Otobüs zaman zaman duruyor, yolun kenarında kara şemsiyelerinin altında, belirli aralıklarla bekleyen yaşlı kadınları te-

1. Hindiba kökünden yapılan kahveye benzer bir içecek. (Ç.N.)

ker teker topluyordu. Kısa sürede bu şekilde otobüsün içinde ciddi sayıda Tirol'lü kadın toplanmıştı. Gırtlaklarının derinliklerinde sanki bir kuş gıklaması gibi seslendirdikleri, çocukluğumdan bana tanıdık gelen lehçelerinde sohbet ediyorlardı; bahis konusu öncelikle, hatta sadece, bir türlü bitmek bilmeyen ve şimdiden bazı yerlerde kocaman yamaçları yerinden oynatan toprak kaymalarına neden olan yağmurdu. Tarlalarda çürüyen samandan ve toprakta çürüyen patateslerden bahsediyorlardı, üçüncü senedir dişe dokunur mahsul vermeyen frenküzümünden, bu sene ancak ağustos başında çiçek açan ve daha çiçeğe henüz durmuşken yağmur yiyen mürver ağaçlarından ve bütün bölgede yenilebilir bir tek elma bile toplanamadığından. Onlar anlaşılan giderek kötüleşen havayı, düşen sıcaklığı ve azalan güneş ışığını tartışırken dışarıda hava önce biraz açıldı, sonra giderek daha da düzeldi. Inn Nehri ve de onun geniş taşlık arazide menderesler çizerek akan suyu görülebiliyordu artık, harika yemyeşil çayırları da az sonra göründü. Güneş gösterdi kendisini, bütün arazi parıldamaya başladı güneş ışığında, Tirol'lü kadınlar sustular teker teker ve sadece dışarıda gerçekleşen mucizeyi seyretmeye başladılar. Ben de benzer bir durumdaydım. Yeni cilalanmış gibi pırıl pırıl manzara –artık Inn Vadisi'nden çıkmış Fern Geçidi'ne doğru gidiyorduk– buğulu ormanlar, masmavi gök kubbe; buraya güneyden gelmiş ve Tirol'ün karanlığına sadece birkaç saatliğine dayanmak zorunda kalmış olan benim için bile bir ilahî müjde gibiydi. Birden yemyeşil bir tarlanın ortasında koşturan birkaç tavuk dikkatimi çekti, yağmurun kesilmesinin üzerinden fazla bir zaman geçmemiş olmasına rağmen ait oldukları evden, bana bu minnacık beyaz hayvancıklar için inanılmaz görünen bir mesafeye kadar uzaklaşmışlardı. Açık arazide

böylesine yayılmaya cesaret edebilmiş bu küçük tavuk sürüsü, bugün dahi izah edemediğim bir nedenle, derinden etkiledi beni. Belirli şeyler veya varlıklarda bazen beni adamakıllı duygulandıran bir taraf olur ve ben bunun esasen ne olduğunu sıklıkla bilmem. Dağların yamaçlarında alev kırmızısı karaçamalar parıldıyordu, çok alçak irtifalara kadar kar yağmıştı. Fern Geçidi'ni geçtik: Dağlardan kopan kayışatın ormanın içine, ağaçların arasına saçların arasına giren parmaklar gibi dalması şaşırttı beni. Bu yamaçlardan, en azından ben kendimi bildim bileli hiç değişmeden akan suların hareketlerindeki gizemli ağır çekimle hareket etme hali beni bir kere daha hayrete düşürdü. Bir virajı dönen otobüsün camından aşağıya, yamacın derinliklerine baktığımda Fernstein ve Samaranger göllerinin koyu türkuaz yeşili sularını gördüm. Bu göller daha çocukluğumda, Göhl ismindeki şoförün 170 Dizel'iyle¹ Tirol'e yaptığımız ilk gezide bile düşünülebilecek bütün güzelliklerin doruğu gibi gelmişti bana.

Otobüs, öğlene doğru –Tirol'lü kadınlar Reutte'de, Weissenbach'ta, Haller'de, Tannheim'da ve Schattwald'de inmişlerdi birer birer– kalan son yolcusu olarak benimle, Oberjoch gümrüğüne ulaştı. Bu arada hava da tekrar kapanmıştı. Kasvetli, ışıksız ve Tanrı'nın bile terk ettiği ıssız bir yer intibası uyandıran Tannheim Vadisi'ni karanlık, neredeyse kara denilebilecek bir bulut örtüsü tamamen kaplamıştı. Hiçbir yerde hiçbir şey hareket etmiyordu. Bir tek otomobil dahi görünmüyordu vadinin derinliklerinde kaybolan yolda. Bir tarafta dağlar sisin içlerine tırmanıyor, diğer tarafta bir bataklık çayır uzanıyordu, onun arkasındaysa Vils toprağından –sadece mavi-

1. Mercedes 170 serisi. (Ç.N.)

siyah ladinlerden oluşan– Pfronten Ormanı bir koni oluşturarak yükseliyordu bir tepenin üzerinde. Görev başındaki gümrükçü, Maria Rain’da oturduğunu, mesai bitiminde eve dönerken W.den geçeceğini söyledi ve çantamı Engelwirt hanına bırakmaya söz verdi. Dolayısıyla, onunla berbat giden mevsim üzerine birkaç kelime daha konuştuktan sonra sadece küçük deri sırt çantamı omzuma atıp yola koyulabilirdim. Sınırdaki yasak bölgeye kadar gelip dayanan bataklık çayırdan ve Alpsteigtobel denen boğazdan aşağıya Krummenbach’a inip, oradan Unterjoch, Pfeiffermühle ve Enge Plätt üzerinden W.ye çıkacaktım. Alpsteigtobel’e, günün ortasında mümkün olduğunu düşünemeyeceğim bir karanlık hâkimdi, sadece sol tarafımda, patikadan görünmeyen dere yatağının üzerinde sanki cılız bir ışık asılı gibiydi. En azından yetmiş-seksen yaşlarında dalsız ladinlerle kaplıydı yamaçlar. Geçidin en dibindeki ağaçların dahi yeşil-siyah tepeleri, patikanın seviyesinden daha yükseğe ulaşmıştı. Yamaçların üst kısımlarındaki hava ne zaman biraz hareketlense yağmur bardaktan boşanırcasına iniyordu aşağıya. Ladinlerin seyredildiğı yerlerde yapraklarını çoktan dökmüş, münferit kayınlar görölüyordu, dalları ve gövdeleri sürekli ıslaklıktan kararmıştı. Boğazın derinliklerinde akan suyun gürüldemesi dışında herhangi bir ses duyulmuyordu, ne bir kuş cıvıltısı ne de başka bir şey. Göğüskafesimde giderek yoğunlaşan bir sıkıntı hissettim ve yamaçtan aşağıya doğru indikçe sanki soğuk ve kasvet artıyor gibi geldi bana. Etrafı biraz olsun açık nadir noktalardan birindeki, hem yukarıya, gökyüzüne hem de aşağıya, çağlayan ve su oyuklarına bakılabilen –ki hangi yönün daha ürkütücü olduğunu söylemek mümkün değildi– ve kürsüyü andıran bir yükseltide durdum. Hiç sonu gelmeyecek gibi birbiri ardına sıralanan ağaçların arasından, kurşun griliğindeki yükseklerde kopan kar fırtınasını gör-

düm fakat boğazın içinde hiç hissedilmiyordu. Bir yarım saat kadar daha yol yaptıktan sonra boğaz sona erip Krummenbach'ın çayırıları karşıma çıktığında, son ağaçların altında uzun süre karanlıkta durup harika, gri-beyaz yağan karı seyrettim, sessizliğiyle ıslak ve ıssız tarlalardaki az sayıdaki solgun rengi de tamamen örtüyordu. Krummenbach Kilisesi ormanın bittiği yerden fazla uzak değildi. Şapel o kadar ufaktı ki içinde bir seferde bir düzineden fazla insanın ayin yapması veya ibadet etmesi, kesinlikle mümkün değildi. Örölmüş duvardan bu kabuğun içinde oturdum bir müddet. Küçücük pencerenin önünden kar taneleri uçuşuyordu, kısa bir süre sonra sanki seyir halinde bir mavnanın içindeymişim ve engin bir denizi geçiyormuşum gibi geldi bana. Islak kireç kokusu deniz havasına dönüştü; alnımda seyir rüzgârını, ayaklarımın altında zeminin yalpalamasını hissettim ve kendimi, sular altında kalmış dağlardan çıkılan bir deniz yolculuğu hayalinin kollarına bıraktım. Krummenbach Şapeli'nden en fazla aklımda kalan, duvarların ahşap bir tekneye dönüşmesi dışında, Hz. İsa'nın (çarmihını taşıdığı) çile yolundaki duraklarını tasvir eden tablolar oldu, 18. yüzyılda, yeteneksiz bir ressamın elinden çıktıkları anlaşılıyordu ve yarısı küfe teslim olmuş ve içten içe çürümüştü çoktan. Nispeten iyi korunmuş olanlarda dahi pek az şey net biçimde teşhis edilebiliyordu: Acı ve öfkenin çirkinleştirdiği yüzler, tuhaf şekillere girmiş vücut uzuvları, darbe vurmak üzere açılmış bir kol. Koyu renklerle resmedilmiş kıyafetler, neyin ne olduğunun seçilemediği arka planla neredeyse ayırt edilemez şekilde içiçe girmiş. Hâlâ ayırt edilebilen detaylar insana, yok oluşun karanlığında uçuşan çehreler ve ellerin birbiriyle dövüştüğü bir tür ruhlar savaşının karşısında olduğunu düşündürüyordu. Çocukluğumda, beni beraberinde her yere götüren büyükbabamla Krummenbach Şapeli'ne gelmiş

miydim, hatırlayamadım, hâlâ da hatırlayamıyorum. Ama Krummenbach'takine benzer çok sayıda şapel vardı W.nin çevresinde ve o zamanlar bu şapellerde gördüğüm ya da hissettiklerimden birçoğu muhakkak ki içimde yer etmiştir: Bu şapellerde tasvir edilen gaddarlıklar karşısında duyulan korku ve en az onun kadar –gerçekleşmeyeceğini bilsem de– bu mekânlarda hüküm süren mutlak sessizliği tekrar tatma arzusu. Karın şiddeti azalınca tekrar yola koyuldum, Bränte'nin içinden geçip Krummenbach çayı boyunca ilerleyerek Unterjoch'a kadar yürüdüm. Unterjoch'ta Hirschwirt'te hem ısınmak hem de yolun, ilkinin iki katı uzunluğundaki, ikinci kısmına hazırlanmak için bir kap ekmek çorbası eşliğinde yarım litre Tiroler içtim. Bu arada, muhtemelen Krummenbach Şapeli'nin acınacak durumdaki resimlerinin etkisiyle, Tiepolo ve onun, oğulları Lorenzo ve Domenico'yla beraber 1750 sonbaharında Venedik'ten yola çıkıp Brenner'i geçerken Zirl'de, Tirol'ü kendisine tavsiye edilen Seefeld yoluyla terk etmek yerine batıya, Telfs üzerinden, tuz arabalarının peşi sıra ilerleyerek Fern Geçidi, Gaicht Geçidi, Tannheim Vadisi, Oberjoch ve Illertal yoluyla Unterland'a inmeye karar verdiğine dair, uzun zamandır besleyip büyüttüğüm tahayyülüm tekrar aklıma düştü. Bu tarihlerde altmışlarına merdiven dayamış olmalıydı Tiepolo ve uzun zamandır gut hastalığından çekiyordu. Kış aylarının soğukunda, Rezidans Würzburg'un merdiven salonuna kurulmuş iskelenin tepesinde, tavanın yarım metre kadar altında uzanmış halde canlandırdım gözümde. Kireç ve boya sıçramıştı yüzüne ve sağ kolundaki ağırlara rağmen bir an olsun titremeyen fırçasıyla, ıslak sıvanın üzerinde leke leke oluşan devasa boyutlardaki bu dünya harikası resme¹ boya taşıyordu. Bir yan-

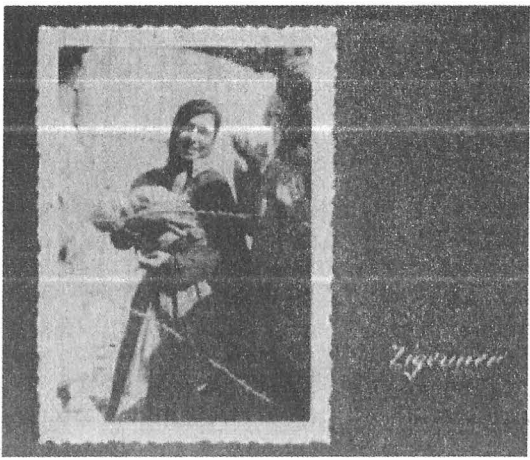
1. 677 metrekare büyüklüğünde, dünyadaki en büyük fresk. (Ç.N.)

dan kafamda böyle hayallerle ve bir yandan da –on dört küçük çile yolu durağı tablosunu belki de aynı yılın kış aylarında, muhtemelen Tiepolo’nun muazzam tavan resmi için gösterdiğinden hiç de aşağıda kalmayan bir gayretle yapan– Krummenbach’lı ressamı hatırlayarak Sorgschrofen ve Sorgalpen’in altındaki çayırlardan geçtim, herhalde üçe gelmişti saat; ve nihayet Pfeiffermühle’den hemen biraz evvel yola ulaştım. Buradan W.ye daha bir saatlik yol vardı. Enge Plätt’e geldiğimde günün son ışıkları da kaybolmak üzereydi. Sol tarafımda nehir akıyor, sağımdaysa sular süzülüyor sarp kayalardan, (20.) yüzyılın başında bu kayalar havaya uçurularak açılmış yol. Daha yükseklerde, önümde, ve kısa bir süre sonra arkamda da, kara ve dingin köknar ormanları. Yolun son kısmı gerçekten de eski zamanlardan hafızamda kaldığı gibi bitmek bilmiyordu. Enge Plätt’te, Nisan 1945’te, son bir çarpışma yaşanmıştı. Bu çarpışmada yirmi dört yaşındaki Rosenheim’lı Alois Thimet, kırk bir yaşındaki Stuttgart’lı Erich Daimler, doğum yeri belli olmayan on yedi yaşındaki Rudolf Leitenstorfer ve Börneke’den (doğum tarihi belli olmayan) Werner Hempel, W.de bugün de mevcudiyetini koruyan mezarlarının üzerindeki demir haçta da yazdığı gibi, vatanları için öldüler. Çocukluğumun W.de geçirdiğim kısacık bölümünde bu son çarpışmayla ilgili çeşitli hikâyeler dinlemiştim, barut dumanıyla kararmış yüzlerle tahayyül etmiştim savaşçıları, bir ağacın arkasına siper alıp tüfeklerini düşmana doğrultuyor veya derin yamaçlardan, bir kayadan diğerine sıçrayarak inerken havada asılı kalıyorlardı, en azından ben nefesimi tuttukça ya da gözlerimi açmadıkça.

Plätt'ten çıktığımda neredeyse gece olmuştu. Beyaz bir pus yükseliyordu çayırlardan, ve aşağıda, artık oldukça uzakta kalan derenin kenarında, ellili yıllarda, hemen okula başlamamın ardından, deposundaki bütün keres-

teyle beraber vadinin tamamını ışığa boğan dev alevlerle yanan kapkara bıçkühane değirmeni dikeliyordu. Ateşin karartısı yola doğru iniyordu artık. Eskiden ince, beyaz çakıllarla kaplı olduğu zamanlarda daha kolay yürünüyordu bu yoldan diye aklımdan geçirdim. O zamanlar insanların önünde, yıldızsız gecelerin karanlığında bile beyaz bir şerit gibi uzanırdı diye düşündüm ve bir anda yorgunluktan adım atacak halim kalmadığını fark ettim. Unterjoch'tan buraya gelene kadar tek bir vasıtanın dahi yanımdan geçmemiş ya da karşı yönden gelmemiş olmasından da tuhaf bir şekilde etkilenmiştim. W.nin ilk evlerinden hemen önce karşıma çıkan taş köprüde uzun süre durdum, Ach'ın biteviye çağıltısına kulak vererek artık her yönü sarmış karanlığı seyrettim. Köprünün hemen yanında derenin molozuyla oluşmuş minik bir çayır vardı. Keçi söğüdü, güzelavratotu, kazık otu, sığırkuyruğu, minceçiçeği ve misk otlarıyla kaplı bu alanda savaştan sonraki yıllarda, yazları Çingeneler kamp kurarlardı. Belediyenin halk sağlığına katkı olsun diye 1936 senesinde yaptırttığı yüzme havuzuna giderken Çingenelerin yanından geçmek zorunda kalırdık. Tam burada her defasında kucağına alırdı annem beni. Hep bir şeylerle meşgul Çingenelerin kafalarını ellerindeki işten kaldırıp kısa bir süre bize bakmalarını ve sonrasında bakışlarını tekrar, sanki ürkmüş gibi indirmelerini onun omzu üzerinden görürdüm. Bölgenin yerlilerinden kimsenin onlarla bir kez olsun konuştuğunu zannetmiyorum, bildiğim kadarıyla Çingeneler de, ne fal bakmak ne de bir şeyler satmak için köye iniyorlardı. Nereden gelmişlerdi, savaşta hayatta kalmayı nasıl becermişlerdi ve yazı geçirmek için neden özellikle Ach Köprüsü'nün yanındaki bu keyifsiz yeri seçiyorlardı? Bu sorular ancak şimdi, örneğin babamın ilk savaş Noel'inde anneme hediye etmek için getirdiği fotoğraf albümüne baktığımda, aklımdan geçiyor. Polonya seferinden

resimler var albümde, hepsinin kenarına itinalı bir şekilde, beyaz mürekkeple notlar düşülmüş. Bazılarında yakalanıp bir araya toplanmış Çingeneler görülüyor. Dikenli telin arkasından dostça bakıyorlar, babamın, mensubu olduğu tamir-bakım birliğiyle beraber savaşın patlamasından haftalar önce konuşlandırıldığı Slovakya'nın uzak köşelerinden birinde.

Otuz seneyi aşkın bir zamandır W.ye gelmemiştim. W. ile bağlantılı Altachmoos bataklık çayırı, Pfaarwald Ormanı, Haslach'a giden iki tarafı ağaçlı yol, içme suyu tesisleri, Petersthal'in veba mezarlığı veya kambur Dopfer'in Schray'daki evi gibi bir dizi yer bu uzun zaman sürecinde –hayatımda daha uzun başka bir zaman dilimi olmadı– hiç aksatmadan hayallerimi ve rüyalarımı meşgul etmişti. Bana şimdi o zaman olduğundan da aşına geliyordu gerçi ama gecenin geç saatlerinde vardığımda köyün kendisinin benim için düşünebileceğim her yerden çok daha uzakta kaldığını hissettim. Solgun bir ışıқта önümde uzanan sokaklardaki ilk gezintimde her şeyin A'dan Z'ye değiştiğini görmek bir anlamda rahatlatı

beni. Kapısının üzerine küçük geyik boynuzları yerleştirilmiş ve yapıldığı yılı gösteren 1913 sayısı yazılmış, çatısı ahşap kiremitlerle kaplı bir villa olan orman sorumlusunun evi küçük bahçesindeki ağaçlarla birlikte yerini bir pansiyona bırakmıştı; vaktiyle bir dahaki yangın faciasının sessiz beklentisiyle itfaiye hortumları asılan şık, jaluzili kulesiyle itfaiye binasının yerinde yeller esiyordu; çiftliklerin istisnasız hepsi tadil edilmişti ve tümüne kat çıkılmıştı, papazın konağı, papaz yardımcısının evi, okul, tek kollu kâtip Fürgut'un büyükbabamın saatini ayarlayabileceği kadar dakik gelip gittiği belediye binası, peynirhane, aşevi, Michel Meyer'in uzak sömürgelerden gelen mallar da sattığı tuhafiye ve bakkal dükkanı, bütün hepsi, ya tamamen ortadan kaldırılmışlar ya da adamaklı yenilenmişlerdi. Engelwirt'e girerken bile tanıdık bir yere geldiğim duygusunu hissetmedim çünkü birinci katında senelerce kiracı olarak oturduğumuz Engelwirt de temellerinden çatısına kadar tadilat geçirmiş, büyütülmüş, iç mekânlarının düzeni ve tefrişi de tabii tamamen değiştirilmişti. Bugün kendisini, ülkenin her köşesine yayılmış neo-Alman-Alpin stilde, tertemiz süslenmiş bir itinalı misafirperverlik mabedi olarak sunan Engelwirt o zamanlar köylülerin gece yarılara kadar oturup sıkça kendilerini kaybedene dek içtikleri kötü şöhretli bir handan başka bir şey değildi. Engelwirt köydeki her şeye rağmen sarsılmayan konumunu, duman içindeki –ve tavanının hemen altında, hayatım boyunca gördüğüm en çok dolanan soba borusu asılı– birahanesi dışında, dev boyutlarda bir salonu da olmasına borçluydu. Bu salonda düğünler veya cenaze yemekleri için köyün yarısının oturabileceği uzun masalar kurulurdu. On dört günde bir *Wochenschau* denilen haber filmleri ve *Piratenliebe* [Korsan Aşk], *Niccolo Paganini*, *Tomahawk* veya *Mönche, Mädchen und Panduren* [Keşişler, Genç Kızlar ve Pan-

durlar] gibi sinema filmleri de gösterilirdi bu salonda. Seyrek bir kayın ormanından geçen pandurları¹ seyrederek, engin çayırlarda avlanan Kızılderilileri, arkadaş hüccresinin penceresindeki demirleri kesmeye çalışırken hapishane duvarının altında bir çırpıda kadanslar çalırken sakat kemancıyı. Kore'den dönen General Eisenhower'ın pervaneleri hâlâ dönen uçaktan inişini, bir ayının pençe darbeleriyle göğüs kafesini parçaladığı Klosterjäger'in² sendeleyerek vadiye inişini. Parlamento binasının önünde bir Volkswagen'in arka koltuğundan zorlukla dışarı çıkan politikacıları gördük, ve neredeyse her *Wochenschau*'da, Berlin ya da Hamburg gibi büyük şehirlerdeki enkaz yığınlarını. Uzun süre bu viraneliğin, savaşın son yıllarındaki –o vakitler tamamen bihaber olduğum– yıkımla bağlantısını oluşturamamış ve büyük şehirlerin tabiri caizse doğal hali olduğunu düşünmüştüm. Fakat Engelwirt'in salonundaki bütün etkinlikler arasında bende en derin iz bırakan *Haydutlar* adındaki tiyatro gösterisi olmuştu. 48 ya da 49'da gerçekleşmişti ilk sahneleme muhtemelen ve kış boyunca birçok kere tekrarlanmıştı. Kısmen komşu köylerden de gelen izleyiciler arasında en az altı kez oturdum Engelwirt'in karartılmış salonunda. Daha sonra tiyatro sahnesinde izleyeceğim eserlerin pek azı *Haydutlar* gibi sarsmıştır beni; ihtiyar Moor'un buz gibi soğuk yalnızlığı ya da biri diğerinden daha yüksek omuzlarıyla ortalarda dolaşan tiksindirici Franz gibi,

1. Başlangıçta Hırvat soyluların malları korumak için oluşturdukları silahlı milisin mensupları, daha sonra Avusturya-Macaristan ordusundaki bazı birliklere verilen ad. (Ç.N.)

2. 1953 tarihli bir filmdeki başkarakter, avcı. (Ç.N.)

kayıp evladın Bohemya ormanlarından dönüşü veya ceset gibi solgun Amalia'nın, vücudunu hafifçe çevirerek –ki bu beni her defasında heyecanlandırmıştır– *Dinle! Kapının sesi değil mi bu*, deyişi gibi etkilemiştir. Amalia'nın önünde haydut Moor belirir hemen o anda, ve hemen o anda aşkının kızgın çöl kumlarını nasıl yeşerttiğini ve vahşi çalılara nasıl çiçek açtırdığını anlatabilir Amalia ama bilmez ki dağların, denizlerin, ufukların ardında zannettiği, kanıyla canıyla karşısındadır. Her defasında araya girip Amalia'ya iki kelimeyle anlatmak isterdim, tozlu zindandan aşkın cennetine geçmek için yapması gerekenin elini uzatmaktan ibaret olduğunu. Ama böyle bir müdahaleye cesaret edemediğimden sahnede olan

bitenlerin gidişatında nasıl değişiklikler olabileceği benim için hep meçhul kaldı. Temsil sezonunun sonuna doğru, şubat ayının başlarında, bir kere de açık havada, köyün posta sorumlusunun evinin yanındaki küçük çayırılıkta sahnelendi *Haydutlar*. Öncelikli neden muhtemelen fotoğraf çekimi yapılabilmesiydi. Böylelikle ortaya çıkan kış masalını dikkate değer kılan sadece bu açık hava gösterisinde iç mekânda geçen sahnelerde de zemin kaplayan kar değildi, bundan daha ziyade haydut Moor'un at üzerinde görünmeseydi ki bu Engelwirt'in salonunda tabiatıyla mümkün olmamıştı. Zannediyorum ilk defa bu vesileyle, atların sıklıkla biraz çılgın bir yüz ifadesi olduğunu fark etmiştim.

Posta sorumlusunun çayırındaki temsil *Haydutlar*'ın son sahnelenişi oldu, evet aslında bu W.deki son tiyatro gösterisiydi aynı zamanda. Anlaşılan oyuncular sadece Fast-

nacht'ta¹, karnaval kortejinde itfaiyecilerle ve köyün Hanswurt'larıyla² grup resmi çektirmek için bir kere daha giymişlerdi kostümlerini.

Zili çalmam hiçbir harekete neden olmadı uzunca bir süre, daha sonra melekler hanının resepsiyonunda ağzından dirhemle laf çıkan bir kadın belirdi. Ne bir kapının açıldığını duymuş ne de kadının içeri girdiğini görmüştüm ama yine de bir anda belirivermişti bankonun ardında. Nedendir bilinmez, belki uzun yürüyüşün hırpaladığı dış görünümüm nedeniyle belki de anlam veremediği ilgisiz halimden dolayı, saklamaya ihtiyaç duymadığı bir hoşnutsuzlukla süzdü beni. Birinci katta sokağa bakan bir oda talep ettim, ne kadar kalacağımın henüz belli olmadığını ekledim. Bu isteğime uymak kolaylıkla mümkün olmalıydı aslında. Kasım, konaklama sektöründe ölü bir

1. 11 Kasım'da perhizin bitip karnavalın başladığı gece. (Ç.N.)

2. Geleneksel Alman tiyatrosunda, bazı açılardan ortaoyununun Kavuklu'suna benzer işlevi olan figür. (Ç.N.)

aydır, boşalmış otelde kalan sayısı azaltılmış personel bir süre için uzaklaşmış misafirlerinin ardından sanki bir daha hiç gelmemek üzere çekip gitmişler gibi yas tutarlar bu ayda. Yani, birinci katta sokağa bakan bir oda hiç tereddütsüz müsait olmalıydı ama buna rağmen resepsiyondaki kadın, anahtarımı vermeden önce kayıt defterinin sayfalarını bir kez önden arkaya bir kez da arkadan öne çevirdi. Bu sırada sanki üşüyormuş gibi sol eliyle hırkasını tutuyor ve her şeyi diğer eliyle, beceriksizce ve zahmetle hallediyordu, sanki böylece bu tuhaf kasım misafirine karşı biraz zaman kazanmak ister gibi geldi bana. Meslek hanesine "yurtdışı muhabiri" yazdığım ve karmaşık İngiltere adresimi beyan ettiğim kayıt formunu kaşlarını kaldırarak inceledi, öyle ya, İngiltere'de çalışan bir yurtdışı muhabiri kasım ayında, yürüyerek ve tıraşsız neden W.ye gelip Engelwirt'te belirsiz bir süre için bir oda alsındı. Başka zamanlarda dükkânını büyük bir yetkinlikle çekip çevirdiğinden şüphe olmayan kadın bavulumu sorup, sözü edilenin o günün akşamında Oberjoch gümrük noktasından bir gümrükçü tarafından getirileceği cevabını aldığı anda büsbütün tedirgin oldu.

Bana tahsis edilen oda, Engelwirt'te gerçekleştirilmiş tadilatların imkân verdiği ölçüde söyleyebileceğim kadarıyla, vaktiyle oturma odamızın olduğu yerdeydi. Sona ermekte olan cumhuriyetin¹ yüz binlik ordusuna² alınmış ve o sıralar garaj astsubaylığına terfi etmesi an meselesi olan babamın, yeni Reich'ta³ sadece güvenli bir geleceğe bakmakla kalmayıp bir anlamda bir konum sahibi dahi olmasının, iki-üç senelik hızlı bir gelişme süre-

1. Weimar Cumhuriyeti. (Ç.N.)

2. Versailles Anlaşması Almanya'nın sadece yüz bin askerlik bir ordusu olmasına izin veriyordu. (Ç.N.)

3. Nasyonal sosyalist Almanya. (Ç.N.)

cinin ardından tereddüde yer bırakmayacak şekilde kesinleşmesiyle ebeveynim tarafından döşenmişti oda. Oturma ve yemek odalarını sosyal statülerine yaraşır şekilde ve yazılı olmayan kurallar gereğince, o dönemde oluşmakta olan sınıfsız toplumu temsil edecek sıradan bir çiftin zevkine tam anlamıyla uygun olarak titizlikle döşeyebilmeleri, her ikisi de taşra kökenli, biri W.den diğeri Bayerischer Wald bölgesinden, ebeveynim için, birçok açıdan zorluklarla geçmiş bir gençliğin ardından, daha yüce bir adaletin yine de var olduğuna inandıkları bir an olmuştu muhtemelen. Alt raflarında masa örtüleri, peçeteler, gümüş çatal bıçak takımı ve Noel süslerinin ve üstteki vitrin bölümündeki cam kapağın ardında da, hatırlayabildiğim kadarıyla bir sefer dahi kullanılmamış porselen Çin çay servisinin saklandığı masif oturma odası dolabı; tuhaf renklerde sırlanmış seramik bir bol¹ kâsesi ve iğne işiyle süslü iki küçük örtünün üzerine oturtulmuş iki kristal vazonun simetrik olarak yerleştirildiği bir büfe; açılıp büyültebilen bir yemek masası ve altı koltuğu; elle işlenmiş yastıklarla süslü bir divan; duvara çapraz asılmış siyah lake çerçeveli iki Alp manzarası resmi; puro ve sigara kutuları, renkli seramikten bir şamdan, geyik boy-nuzu ve pirinçten mamul bir kül tablası ve baykuş şeklinde bir duman emicisiyle donatılmış küçük sigara içme masası odanın tefrişatını oluşturuyordu. Perde ve tüllerinin, tavan aydınlatmasının ve ayaklı bir lambanın yanı sıra bambudan yapılmış ve farklı katlarında bir oda ıhlamuru, saksıda bir akköknar, bir yılbaşı çiçeği ve keza yine bir Hz.İsa dikeninin son derece düzenli bir bitkisel hayat sürdürdükleri bir çiçeklik de tefrişata dahildi. Oturma odası dolabının üstüne asılmış bir duvar saatinin

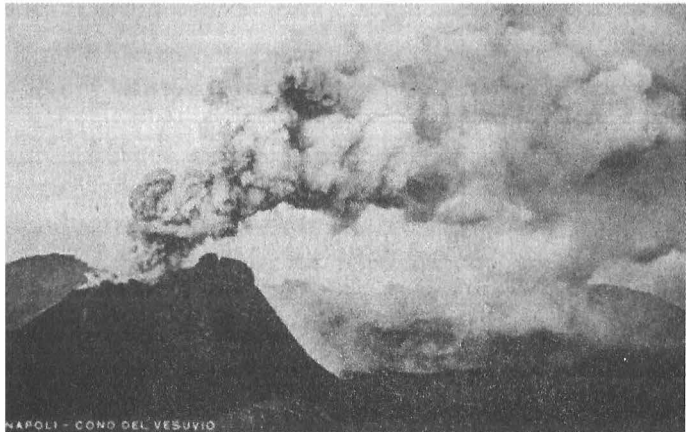
1. Özel bir cam içinde likör, şarap, meyve ve maden suyu karıştırılarak hazırlanan bir içki. (Y.N.)

dakikaları isteksizce saydığının ve aynı dolabın vitrin bölümünde Çin çay servisinin yanı sıra Shakespeare, Schiller, Hebbel ve Sudermann'ın kaleminden çıkma, bez ciltli, bir dizi tiyatro eserinin yer aldığının da ayrıca belirtilmesi gerekir. Bunlar tiyatro eserini okumaktan vazgeçtim, tiyatro izlemeye gitmek bile aklının ucundan geçmeyecek babamın gelip geçici bir kültür bilinci hevesiyle günün birinde bir gezgin tüccardan aldığı, Halk Sahneleri Birliği'nin yayımladığı kelepir kitaplardı. Bütün bu söz ettiklerime, şu anda penceresinden aşağıdaki sokağa baktığım han odası düşünölemeyecek kadar uzaktı, bense bir nefes kadar yakındım, uykumun arasında duvar saatinin çalışını duymak bir nebze olsun şaşırtmazdı beni.

Tıpkı W.deki evlerin çoğunluğu gibi melekler hanı da, zeminde ve birinci katta, geniş sahanlıklarla uzunlamasına ikiye bölünmüştü. Zemin katta bir tarafta salon, diğer taraftaysa birahane, mutfak, buz deposu ve pisuvar vardı. Birinci kattaysa, savaşın ardından W.ye gelmiş tek bacaklı kiracı Sallaba ve köyden nefret ettiği her halinden belli güzel karısı oturuyorlardı. Sallaba'nın bir sürü şık takım elbisesi, kravatı ve kravat iğnesi vardı. Ama ona benim gözümde dünya görmüş kibar beyefendi imajını sağlayan, W. için gerçekten alışılmadık gardırobundan ziyade tek bacaklı olması ve koltuk değnekleriyle hareket ederkenki sürat ve ustalığıydı. Sallaba'nın Renanya'lı¹ olduğu söyleniyordu. Bu tanım benim için uzun süre bir bilmece olarak kaldı, bir karakter özelliği olduğunu zannediyordum. Birinci katta Sallaba'lar ve bizden başka, hanı işletmekten yıllar önce vazgeçen ve o günden beri günlerini yarı karanlık odasında geçiren, Engelwirt'in sahibesi, meleklerin hancısı Rosina Zobel de yaşıyordu. Ya berjerinde

1. Almanya'da bugün Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin olduğu Köln ve çevresi gibi tarımlanabilecek bölgede yaşayanlar. (Ç.N.)

oturuyor ya bir aşığı bir yukarı geziniyor ya da kanepede yatıyordu Frau Zobel. Onu gam ve kasvete sürükleyen kırmızı şarap mıydı yoksa gam ve kasvet yüzünden kırmızı şaraba mı yöneliyordu, bilinmezdi. Bir iş yaparken onu gören kimse yoktu, ne alışverişini kendi yapardı ne yemek pişirirdi; çamaşırını yıkamaz, odasını toplamazdı. Bir kez onu bahçede elinde bir bıçak ve bir demet maydanozla yeni yapraklanmış armut ağacına bakarken görmüştüm. Engelwirt'in sahibesinin odasının kapısı genellikle sadece çekili dururdu, birçok kez odasına girip saatlerce, üç büyük boy albümün içine yerleştirilmiş kartpostal koleksiyonuna bakmıştım. Bazen elinde şarap kadehiyle masada, yanımda otururdu meleklerin hancısı ve elimle işaret ettiğim kartpostaldeki şehrin ismini söylerdi sadece. Böylece zamanla Chur, Bregenz, Innsbruck, Altaussee, Hallstatt, Salzburg, Viyana, Pilsen, Marienbad, Bad Kissingen, Würzburg, Bad Homburg ve Frankfurt am Main gibi yer isimlerinden oluşan upuzun bir topografik terane oluşmuştu. Meran, Bozen, Riva, Verona, Milano, Ferrera, Roma ve Napoli'yi resmeden bir dizi İtalyan kartpostalı da mevcuttu koleksiyonda. Bunlardan Vezüv'ün dumanlı kraterini gösteren biri,

nasıl olduğunu benim de bilmediğim bir şekilde ebeveynimin fotoğraf albümüne girmiş ve bu şekilde benim elime geçmişti. Üçüncü büyük cilt uzak diyarların, özellikle de Uzakdoğu'nun, bu bölgedeki eski Hollanda müstemlekelerinin, Çin ve Japonya'nın kartpostallarını ihtiva ediyordu. Bu yüzlerce kartpostallık koleksiyon Rosina Zobel'in kocası tarafından toplanmıştı meleklerin ihtiyar hancısı, Rosina'yla evlenmeden önce kayda değer bir mirasın önemli bir kısmını dünya tarihinin izlerini gezerrek harcamıştı ve artık senelerdir yatalaktı. Rosina'nın ki ne bitişik bir odada yattığı ve kalçasında bir türlü kapanmayan bir yara olduğu anlatılırdı. Rivayete göre gençliğinde yasak olmasına rağmen içtiği bir sigarayı babasından saklamak için pantolonunun cebine sokmuştu. Yanığın yarası gerçi kısa bir süre sonra iyileşmiş ama çok sonra, meleklerin hancısı ellisine merdiven dayarken tekrar tekrar açılmış ve kapanmıştı ve artık hiç kapanmıyordu. Hatta her sene giderek daha da büyüyordu, ve deniyordu ki Herr Zobel yakın zamanda muhtemelen kangrenden ölecekti. Bana hiçbir şey ifade etmeyen bu cümleyi bir tür hüküm olarak algılamıştım ve ihtiyar meleklerin ihtiyar hancısının ızdıraplı ölümünü ateşin binbir türlü rengine tahayyül ediyordum. İhtiyarı hiç görmedim, hanın zaten pek konuşmayan sahibesi de ondan hiç bahsetmemişti. Yine de bir-iki kere diğer odadan pofurdayan nefesini duyduğum hissine kapılmıştım. Daha sonra, W.den mekân ve zaman olarak uzaklaştıkça meleklerin yaşlı hancısının sadece benim imgelemimde değil gerçekten de var olduğu, bana giderek daha ihtimal dışı göründüyse de, W.deki detaylı araştırmalarım bunu tereddüde yer bırakmayacak şekilde ortaya koydu. Bu araştırmaların neticesinde Engelwirt'in sahiplerinin benden pek de büyük olmayan çocukları Johannes ve Magdalena'nın Frau Zobel Magdalena'nın doğumundan son-

ra ciddi biçimde içmeye başlayıp çocuklarına bakamayacak hale geldiği için aileden uzakta, bir teyzelerinin yanında büyüdüğü de ortaya çıktı. Meleklerin hancısı Frau Zobel, belki başka hiçbir şeyimle ilgilenmesi gerekmediğinden, bana karşı sonsuz bir sabır gösteriyordu. Yatağında beraber otururduk sıkça, o yatağın üst başında ben alt; Kutsal Babamız duası, Cebrail'in İsa Mesih'i doğuracağını Meryem Ana'ya tebliği ve uzun zamandır ağzımdan çıkmamış başka dualar başta olmak üzere ezbere bildiğim her şeyi okurdum ona. Gözlerini kapatıp kafasını karyolanın köşesine yaslaması, yanındaki komodinin mermer tablasında kadehi ve Kalterer şişesiyle beni dinlemesi ve yüzünde, acının ve rahatlamanın ifadesinin değişerek hâkim olması şu an bile gözlerimin önünde. Ayrıca fiyonk atmayı da Frau Zobel'den öğrenmiştim. Odadan çıkarken her zaman elini kafamın üzerine koyardı, başparmağını bugün bile alnımda hissettiğim vakidir.

Ambros ailesinin oturduğu Seelos evi Engelwirt'in karşı sırasındaydı. Annem bu eve çok girer çıkardı, çünkü Ambros'ların kendisinden on yaş kadar genç çocuklarına büyürlerken sıkça bakmıştı, bu yüzden çocuklar ona çok yakındılar. Ambros ailesi geçen yüzyılda Tirol'deki Imst'ten W.ye göçmüştü ve köy sakinleri için, aileyle ilgili eleştirilebilecek bir şey olduğunda, hâlâ Tirol'lülerdi. Sair zamanlarda devraldıkları evin adıyla anılırlardı, yani genellikle Ambros'lar değil Seelos Maria, Seelos Lena, Seelos Benedikt, Seelos Lukas ve Seelos Regina diye çağrılırlardı. Seelos Maria ağır ve yavaş bir kadındı, kocası Baptist'in, üzerinden uzunca bir süre geçmiş ölümünden beri siyah giyer ve günlerini kahve pişirerek geçirirdi. Kahveyi muhtemelen, savaştan önce on sekiz ay Konstantinopol'de mesleğini icra eden ve bu tür kahve pişirme sanatını oradan getiren mimar kocası Baptist'i

anmak için Türk usulü pişirirdi Seelos Maria. W.de ve çevresinde bulunan neredeyse bütün büyük binalar, okul, Haslach'taki tren istasyonu ve bütün bölgeye elektrik sağlayan baraj Mimar Ambroser'in çizim masasının ürünüydüler ve onun gözetiminde inşa edilmişlerdi. 1933 senesinin 1 Mayıs Bayramı'nda bir beyin enfarktıyla, her zaman söylendiği gibi çok erken veda etmişti hayata. Bürosunda, ozalit makinasının üzerine kapanmış olarak bulmuşlardı Ambroser'i, kurşunkalemi kulağının arkasında, pergeli elindeydi hâlâ. Seelos'lar, Baptist'ten miras kalan paradan ve onun vaktiyle aldığı tarlaların ve iki evin geliriyle yaşıyorlardı. Baptist'in bürosu kiralanmıştı, hem de tuhaf bir şekilde aşağı yukarı virmi beş yaşlarında Ekrem isminde bir Türk'e. Bir siyasi fırtına neticesinde, böyle diyordu insanlar, kim bilir nereden W.ye savrulan Ekrem, mutfağında büyük miktarlarda lokum üretip panayırlarda satıyordu. Seelos Maria'ya kahve pişirmeyi öğreten de, Maria'nın mutfağından en zor dönemlerde bile eksilmeyen kahveyi seyahatleri sırasında tedarik eden de muhtemelen işte bu Ekrem'di. Seelos Lena günün birinde Ekrem'den bir çocuk doğurmuştu ama dedikodulardan duyduğum kadarıyla, bereket versin, sadece bir hafta yaşamıştı çocuk. Küçücük beyaz çocuk tabutunun, Çiftçi Erd'in siyah yağız atlarının çektiği büyük siyah cenaze arabasında mezarlığa çıkarılışını ve cenaze töreni sırasında yağmur suyunun açılan küçük mezar çukurunun yanındaki toprak yığınının aşağı akışını çok iyi hatırlıyorum. Ekrem bu hadiseden hemen sonra, hatta belki de bu olmadan önce, W.yi terk etmişti, Münih'e gittiği ve orada sıcak ülkelere meyve ithal eden bir şirket kurduğu rivayet ediliyordu. Lena ise California'ya göç edip bir telefon mühendisiyle evlendi, daha sonra kocasıyla beraber geçirdiği bir araba kazasında hayatını kaybetti.

Baptist'in komşu evde oturan evlenmemiş üç kız-kardeşi, Babett, Bina ve Maethild teyzeler ve keza yine bekâr amca Peter, Seelos ailesinin diğer fertleriydiler. Peter at arabası ustasıydı, Seelos evinin arka kısmında atölyesi vardı. Muhtemelen altmışlarını sürdüğü savaş sonrası yıllarında aşağı köyde dolaşır ve insanların çalışmasını seyrederdi. Eline bir alet alıp çiftlikte ya da tarlada biraz olsun bir şey yaptığı son derece nadirdi. Ben Peter'in başka türlü bir halini bilmiyordum çünkü ben tanıdığımda yavaş yavaş aklını kaybetmesinin üzerinden çok yıllar geçmişti. Süreç Peter'in at arabası atölyesini ihmal etmesiyle başlamıştı, bir dönem iş almaya devam etmişti gerçi ama aldığı işleri ya yarım bırakıyor ya da hiç yapmıyordu. Bunun yerine, örneğin Ach üzerine inşa edilecek bir su evi veya dönerek yükselen bir merdivenin taşıdığı ve papazın ormanının en yüksek çamlarından birinin tepesine yerleştirilecek bir orman kürsüsü –senenin belirli bir gününde papaz, ormanına bu kürsüden hitap edecekti– gibi karmaşık sözde mimari planlar hazırlayarak harcıyordu zamanını. Peter, birbiri ardına ürettiği ve maalesef hepsi geçen zaman içinde kaybolmuş bu düzinelerle projenin büyük çoğunluğunu daha sonra ciddi bir şekilde ele almamıştı. Hayata geçirilen sadece Seelos evinin çatısına yapılan –Peter'in deyişiyle– kameriye oldu. Bunun için önce çatının mahyasının bir metre kadar altına bir ahşap zemin oluşturuldu, daha sonra çatı kiremitlerinin kaldırılmasının ardından bu zemine çatının mahyasını aşacak yükseklikte bir ahşap iskelet inşa edildi ve bu iskeletin üzerine de dört bir yanı cam bir rasat odası oturtuldu. Bu gözlem kulesinden köyün çatıları üzerinden ta uzaklardaki bataklık çayırlar, tarlalar ve vadinin derinliklerinden yükselen, üzerlerine ormanın gölgesi sinmiş dağlar görülebiliyordu. Kameriyenin bitirilmesi oldukça uzun sürmüştü, Peter inşaatın bitişini sa-

dece kendisi, tek başına kutlamış ve ardından da haftalarca kişisel rasat kulesinden inmemiştir. Savaşın ilk yıllarının büyük kısmını orada, yukarıda geçirdiği, gündüzleri uyuyup geceleri yıldızları incelediği anlatılırdı. Yıldızların konstelasyonunu büyük koyu mavi kartonlara çizer ya da çeşitli kalınlıkta hak kalemleriyle işaretler, sonra bu mavi kartonları camdan kameriye ahşap çerçevelerine rapteder ve bu şekilde gerçek bir yıldız evindeymiş gibi yıldızlarla süslenmiş gök otağının başının üzerinde kubbelendiği tahayyülünü yaşayabilirdi. Savaşın bitimine doğru, her zaman ödle bir çocuk olmuş Seelos Benedikt Rastatt'taki astsubay okuluna

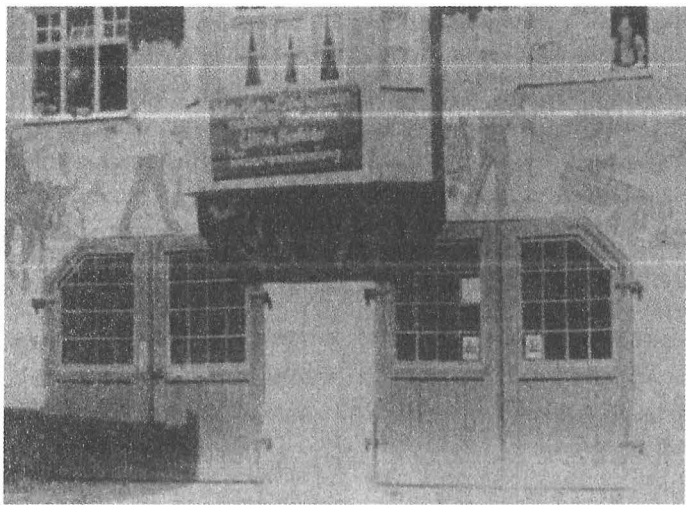
gönderildiği sıralarda Peter'in durumu gözle görülür şekilde kötüleşmeye başladı. Artık gök haritalarından kesilerek yapılmış bir pelerinle dolaşıyor, yıldızların hem bir kuyunun dibinden hem de en yüksek dağların zirvelerinden gündüz gözüyle de görülebileceğini anlatıyordu. Muhtemelen bu şekilde, eskiden çökmesini hasretle bek-

lediği karanlığın onu artık korkudan deliye döndürmesine, elleriyle kulaklarını kapatıp çılgınca dövünmesine neden oluşuna bir teselli bulmaya çalışıyordu. Bu korkusu nedeniyle Peter için kameriyesine çıkan dar merdivenin ilk sahanlığına dışarıdan aydınlatılan bir tahta parmaklık konmuş ve bunun içine de yatağı yerleştirilmişti. Kısa bir süre sonra Peter akşamüstü, saatler ilerleyince kendiliğinden bu tahta parmaklığın içine girmeye başlamıştı. Kameriye bundan sonra kullanılmadı, sadece bıçkışane değirmeni yandığında bir kere daha insanların aklına geldi. O gün hep beraber, bütün Seelos sülalesi ve komşuların yarısından çoğu, kameriye çıkıp devasa ateş demetinin göğü alevlerle kaplamasını ve uzaklara kadar uzanan duman bulutunu aşağıdan yukarıya doğru aydınlatmasını seyrettik. Peter Amca bizimle beraber değildi. Bıçkışane değirmenin yandığı sene Pfronten'deki hastaneye kaldırıldı Peter, çünkü bir anda hiçbir insan, hatta Seelos çocuklarının en güzeli ve Peter'in en fazla sevip güvendiği Regina dahi ağzına yiyecek bir şeyler koymasını sağlayamaz hale gelmişti. Peter hastanede fazla kalmadı, ilk gece, geride üzerinde, "Pek saygıdeğer doktor bey! Ben Tirol'e gidiyorum. En derin hürmetlerimle, Peter Ambroser," yazan bir pusula bırakarak kayıplara karıştı. Hadisenin ardından başlatılan arama seferberliği bir netice hasıl etmedi, bu güne kadar Peter'e ait en ufak bir ize rastlamak mümkün olmadı.

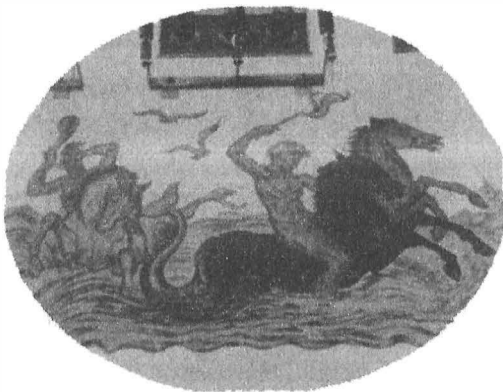
W.de geçirdiğim ilk günlerde Engelwirt'ten hiç çıkmadım. Geceleri rüyaların tacizinde geçirip ancak sabahın ilk saatlerinde huzura kavuşabildiğim için öğleden önceleri uyudum ki bunu başka zamanlarda hiç beceremem. Öğleden sonraları ise aldığım notlar ve onlarla bağlantılı tefekkürle meşgul, boş birahane oturuyordum. Akşam olup da neredeyse istisnasız hepsini okul zamanımdan çehre olarak hatırladığım ve bu yüzden

hepsi bana sanki bir anda yaşlanmış gibi görünen çiftçiler birahaneyi doldurmaya başladıklarında, güya gazetem okurken aslında onlara kulak kabartmak için yeterince zinde oluyor ve Lagreiner kadehlerini arka arkaya yuvarlıyordum. Çiftçiler, çoğu tıpkı eski zamanlarda olduğu gibi şapkalıyla, bir orman işçisi tablosunun altında oturuyorlardı. Eski Engelwirt'te de aynı yerde asılı olan resim zamanla o kadar kararmıştı ki ilk bakışta aslında neyi tasvir ettiğini anlamak dahi mümkün değildi. Ancak uzun süre baktıktan sonra orman işçilerinin hayalleri resmin yüzeyinde göze çarpar hale geliyordu. Kesilmiş ağaçların kabuklarının soyulmasıyla ve tomrukların dev çatal çivilerle birbirlerine tutturulmasıyla uğraşırken, emeğin ve savaşın kahramanlaştırıldığı kompozisyonların tipik özelliği olan harekete geçmek üzere gerilmiş vücutlar ve açılmış güçlü kollarla resmedilmişlerdi. Ressam Hengge, resmin onun fırçasından çıktığı muhakkaktı, buna benzer sayısız orman emekçisi tablosu yapmıştı. Otuzlu yıllarda şöhretinin doruğunu yaşamış, Münih'te dahi tanınan bir ressam olmuştu. W.de ve çevresindeki diğer yerleşimlerdeki evlerin duvarlarında, onun her zaman kahverenginin hâkim olduğu duvar resimlerini görmek mümkündü. Orman işçileri ve kaçak avcılarının yanı sıra Bundschuh¹ bayraklarıyla isyancı köylüler de resimlerinde sık rastlanan motiflerindendi, sadece konu olarak belirli başka bir tema kendisinden kesin bir dille istendiğinde bu motiflerin dışına çıkıyordu. Örneğin Seefeld'lerin evinin cephesinde, ki benim de doğduğum büyükbabamın çatı katı dairesi bu evdeydi, bir araba yarışı tasvir edilmişti,

1. Tipik bir köylü ayakkabısı, 15. yüzyıldaki köylü isyanı hareketine adını vermiştir. (Ç.N.)

çünkü bir demirci ustası olan Ure Seefelder bu temayı savaştan birkaç sene evvel açtığı ve makine sattığı ticarethanesine daha uygun bulmuştu. Köyün kıyısındaki, içinde transformatörlerin durduğu küçük binanın cephesiniyse hidroelektrik enerjinin alegorik bir tasviri süslüyordu.

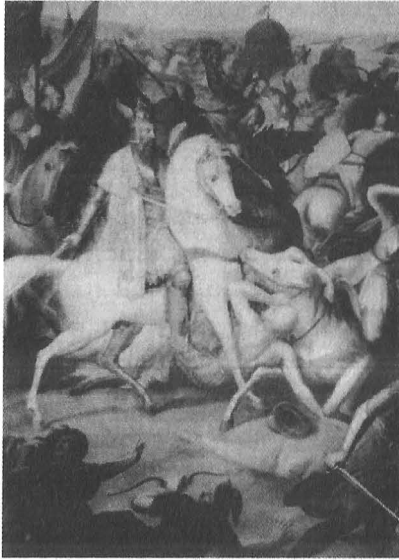

Bütün bu Hengge'lerde beni huzursuz eden bir taraf vardı, ama özellikle biri, Raiffeisen Bankası'nın önündeki, hasat yapılan –ve bana hep korkunç bir savaş meydanını hatırlatan– bir tarlanın önünde dimdik duran orakçı kadın freski,

önünden her geçtiğimde gözlerimi başka bir yöne çevirtecek kadar korkuturdu beni. Yani Ressam Hengge repertuvarını genişletmeye pekâlâ muktedirdi ama sadece kendi sanat anlayışına göre hareket ettiğinde orman işçilerinin resimleri yapmıştı hep. Hatta savaştan sonra, abidevi eserlerine çeşitli sebeplerle eskisi kadar değer verilmediği zamanlarda bile bundan vazgeçmedi. Anlatılanlara göre sonunda evi oduncu resimleriyle öylesine dolup taşmış ki, kendisine zorlukla yer bulabiliyormuş. Ölümünün ardından yayımlanan anma yazısında, Azrail'in onu, yine bir orman emekçisinin ahşap kızağının üstün-

de, kelle koltukta bir yardan aşağıya kayarken tasvir edildiği bir resim üzerinde çalışırken şaşırttığı anlatılıyordu. Ressam Hengge'nin resimleri üzerine düşünürken, yedi ya da sekiz yaşına kadar bunlardan başka, kilisedekiler dışında, neredeyse hiç resim görmediğimi fark ettim. Ve sanki orman emekçilerinin ve Hz. İsa'nın çarmıha gerilme sahnelerinin resimlendiği bu tablolar ve Lechfeld Savaşı'nın¹, Prens-Piskopos Ulrich'in kıratının üzerinde bir Hun ölüsünü çiğneyip geçtiği ve bütün atların çılgın bakan gözlerle resmedildiği büyük tasviri bende yıkıcı izler bırakmışlardı. Bu yüzden notlarımı incelerken belirli bir noktaya geldiğimde, Engelwirt'in birahanesindeki yerimi terk ettim ve bu resimleri, hâlâ mevcut oldukları kadarıyla, bir kez daha keşfetmek için yola koyuldum. Bu yeniden karşılaşmanın

1. Germenlerin 10. yüzyılda Hunları yendiği savaş. (Ç.N.)

bendeki yıkıcı etkilerini azalttığını söyleyemeyeceğim. Daha ziyade bunun tersinden söz edilebilir. Her halükârda resimden resme gitmek beni iyice alıp götürdü, dışarılara tarlalara, çayırlara gittim, W.yi kuşatan tepelerdeki mezralara çıktım, Bichl'e, Adelharz'a, Enthalb der Ach'a, Bärenwinkel'e ve Jungholz'a, Aşağı ve Yukarı Reutte'ye, Haslach ve Oy'a, Schrey ve Elleg'e. Çocukluğumda büyükbabamla beraber gezdiğimiz yollardı bunların hepsi. Hafızamda, benim için o zamanlar çok büyük anlam taşıdıklarına dair bir kayıt vardı ama tespit etmek zorundayım ki neredeyse hiçbir şey ifade etmiyorlarmış. Bu gezilerden her defasında yıkılmış bir halde dönüyordum Engelwirt'e ve son zamanlarda –Ressam Hengge örneği ve hatta bütününü resim sanatının tartışmaya açıklığı bir uyarı olarak hep gözümün önünde olsa da– bir tür tutunacak dal bulduğum bambaşka notlara.

Araştırmalarım neticesinde Seelos'lardan sadece Lukas'ın W.de yaşamaya devam ettiğini tespit ettim. Seelos evi terk edilmişti, Lukas eskiden Babett, Bina ve Mathild'in çekip çevirdiği daha küçük komşu evde yaşıyordu. Nihayet yolu geçip Lukas'ı ziyaret etmeye karar verdiğimde W.ye geldiğim aşağı yukarı on gün olmuştu. Beni birçok kere Engelwirt'ten çıkarken gördüğünü söyledi hemen, ama beni nereye yerleştirmesi gerektiğine bir türlü karar verememişti. Şimdi iyice düşünürse ona tabii ki çocukluğumu değil büyükbabamı hatırlattığımı ifade etti. Büyükbabamınkine çok benziyormuş yürüyüş şeklim, evin kapısından çıkarken o da tıpkı benim gibi önce havayı kontrol etmek için dururmuş. Ziyaretimin Lukas'ı sevindirdiğini hissediyordum, çünkü elli yaşına kadar inşaatların tesisat işlerini yapan bir firmada çalıştıktan sonra yavaş yavaş belini büken eklem iltihapları nedeniyle erken emekli olmuştu ve şimdi, karısı ihtiyar Specht'in eski kırtasiye dükkânını işletirken o günlerini

evdeki divanda geçiriyordu. Sohbetin başlamasından kısa bir süre sonra, kızağa çekilince günlerin, zamanın ve hayatın insana bu kadar uzun gelebileceği aklımdan bile geçmezdi dedi. Ayrıca Kuzey Almanya'da bir fabrikatörle evlenmiş Regina haricinde kalan tek Ambros olmak da canını sıkıyordu. Peter Amca'nın arkasında hiç iz bırakmadan Tirol'de yok olmasının hikâyesini anlattı bana; ve annesinin bunun hemen ardından ölümünü. Kadın hayatının son haftalarında o muazzam ağırlığından o kadar çok kaybetmiş ki tanınmaz hale gelmiş son günlerinde. Çocukluklarından beri her şeyi hep beraber yapmış Babett ve Bina teyzelerin aynı günde, biri kalpten diğeri de onun ölümünün dehşetiyle ölmelerindeki tuhaflıktan söz etti uzun uzadıya. Lena ve kocasının hayatını kaybettiği Amerika'daki araba kazasına dair fazla bir bilgi alamadıklarını anlattı. Anlaşıldığı kadarıyla, lastikleri beyaz yanaklı –Lukas kızkardeşinin gönderdiği bir resimden biliyordu bunu– yeni *Oldsmobile*'leriyle yoldan çıkmış ve uçuruma yuvarlanmışlardı. Mathild uzun yaşamış, seksenini adamakıllı geçmişti; aralarında kafası en çok çalışanın o olmasıydı belki de bunun nedeni. Kendi yatağında, bir gece güzel bir ölümle ayrılmış dünyadan Mathild. Lukas'ın karısı onu, yatağında, her akşam yattığı gibi bulmuş ertesi sabah. Ama Benedikt'in canına okudu bahtsızlık dedi Lukas ve bu konuda başka bir şey söylemek istemediğini ifade ettikten sonra artık sıranın ona geldiğini ekledi. Bu saptamayla Ambros ailesinin hikâyesine, hissettiğim kadarıyla bundan içsel bir tatmin de duyarak son veren Lukas, bunca sene sonra, hem de bir kasım ayında, yolumu W.ye düşürenin ne olduğunu sordu. Dolambaçlı ve kısmen çelişkili cevaplarımın Lukas'a anlaşılır gelmesi beni fazlasıyla şaşırttı. Özellikle de kafamda artık birçok şeyi birbiriyle ilişkilendirebildiğimi ama böylelikle hadiselerin daha sarıh hale gelmedi-

ğini hatta aksine daha da esrarengizleştirdiğini söylediğinde onayladı beni. Geçmişten ne kadar çok resmi bir araya getirirsem, geçmişin bu şekilde vuku bulmuş olması ihtimali de o kadar azalıyordu, çünkü geçmişe dair normal olarak nitelenebilecek hiçbir şey yoktu, aksine olan bite-nin çoğu gülünç, gülünç olmayanlarsa dehşet vericiydi. Lukas, şimdi, burada bütün gününü bu divanda yatarak ya da en fazla, lüzumsuz birtakım ufak ev işleri yaparak geçirirken bir zamanlar iyi bir kaleci olduğunu, şimdi giderek sıklaşarak ağır depresyonlardan muzdaripken vaktiyle köyün Hanswurst'unu oynadığını, yıllarca Fasnacht şenliğinde Fasnachtkasper'lik¹ onursal görevini –bu işi onun kadar iyi yapabilecek bir halef bulunamadığından– üstlendiğini hatırlamanın aklına hayaline sığmadığını söyledi. Bu şaşalı günlere geriye dönmek, büyük Fasnacht makasını nasıl kullandığını –ki bu iş, onun da belirttiği gibi benzersiz bir denge ve güç gerektiriyordu– veya kadınların eteklerinin altına en beklemedikleri anda nasıl şakşakla girdiğini göstermek, Lukas'ın guttan deforme olmuş ellerine hareket bahşediyordu. Kadınlar kapalı kapılar ardında yukarı katta otururken emniyette olduklarını zannedip karnaval korteji geçerken pencereden dışarı sarkıyorlarmış. İşte o zaman Lukas samanlıktan ya da sarmaşık sardırılan kafeslerden yukarı kata tırmanıp korkutuyormuş onları, hiçbir zaman itiraf etmezlermiş gerçi ama onların istedikleri de buymuş zaten. Bazen de mutfağa girer ve pişirilmiş lokmaları sokaktan geçenlere dağıtmak üzere alırmış, kadınlar alkış ve kahkahayla izlerlermiş bunu ta ki tabakları boşalıp dağıtılanın kendi lokmaları olduğunu anlayana dek.

1. Fasnacht şenliğinde espri yeteneğiyle geceyi yöneten kişi. (Ç.N.)

Fasnacht'tan bahsederken söz yaşlı matbaacı Specht'e geldi. Onun kırtasiye dükkânını şimdi Lukas'ın karısı işletiyordu. Lukas, Specht'in vitrinini süslediği Noel ağacının Fasnacht'ta hâlâ aynı yerde durduğunu anlattı, evet Noel ağacı, zaman içinde bütün iğnelerini dökmüş olsa bile, sadece Fasnacht'a değil, sıklıkla Paskalya'ya kadar son Advent'te¹ yerleştirildiği vitrinde kalıyormuş. Bazen hiç olmazsa Corpus Christi Yortusu geldiğinde ağacı vitrinden kaldırsın diye ısrar etmek gerekiyormuş Specht'e. Yaşlı matbaacı yirmili yıllardan beri, her on beş günde bir ve hiç kimsenin yardımını olmaksızın dört sayfalık kasaba postasını yazıyor, tashih ediyor, diziyor

ve basıyormuş ve matbaacılar arasında sıkça rastlandığı gibi çok içine kapanık bir insanmış. Ayrıca devamlı kurşun kalıplarla uğraşmaktan giderek ufalmış ve grileşmiş. Dükkânından önce taş yazı tahtalarımızda kullandığımız hak kalemlerini, daha sonra da çini mürekkebi için tüy kalemlerini ve bunların sayfalarında devamlı takılıp kaldı-

1. Noel'den önceki son dört pazar gününün her birine verilen isim. (Ç.N.)

ğı saman kâğıdından okul defterlerini aldığı Specht'i çok iyi hatırlıyordum. Bütün sene, çok kalın pamuklu kumaştan, yerlere kadar inen gri bir palto giyer, yuvarlak metal bir gözlük takardı. Kapıya bağlı küçük çanın çın-gırdamasının eşliğinde dükkânından içeri girdiğinizde her defasında elinde yağlı bir paçavrayla arka taraftaki matbaa atölyesinden çıkarak karşılardı sizi. Akşamlarıysa mutfak masasında, lambanın ışığında oturup *Landbote* adını verdiği gazetesinde çıkacak haber ve yazıları yazdığını görebilirdiniz. Lukas, Specht'in *Landbote* için yazdıklarının birçoğunu, her hafta gazetesinin düzeyine yakışır bulmayıp attığını düşünüyordu. Saatler ilerleyip Kalterer'imiz bittiğinde Lukas bana evi dolaştırdı, Babett ve Bina'nın işlettiği Café Alpenrose'nin vaktiyle nerede olduğunu, Dr. Rambousek'in muayenehanesinin ve üç kız kardeşin yatak ve oturma odalarının yerini gösterdi. Vedalaşırken elimi uzun süre bir kuşun pençesine benzeyen, guttan deforme olmuş parmaklarıyla kavrayan Lukas'a, eğer onun için bir sakıncası olmazsa, artık çok uzaklardaki geçmişte kalanlar üzerine daha fazla sohbet etmek için bir iki kere daha onu ziyarete gelmek istediğimi söyledim. Evet, hafıza gerçekten kendine has bir şey dedi Lukas. Divanda yatıp geçmişi düşündüğünde, sıklıkla, birinin nihayet ona gerçekleri gösterip gözlerini açması gerektiği hissine kapılıyordu.

O akşam Engelwirt'te, ikinci şişe Kalterer'in eşliğinde Café Alpenrose'yi hafızamda epeyi bir araya getirebil-dim. Kahveyi açma fikri Babett ve Bina'dan mı çıkmıştı, yoksa Baptist, bekâr kız kardeşlerinin geçimlerini böylece garantiye alacağını mı düşünmüştü, artık kimsenin hatırlayamayacağı kadim tarihin bir parçasıydı. Her halükârda Café Alpenrose bu binadaydı ve bir kere olsun bir kişinin dahi içine girdiği vaki olmasa da Babett ve Bina'nın ölümlerine kadar varlığını sürdürmüştü. Ön bahçede yaprakla-

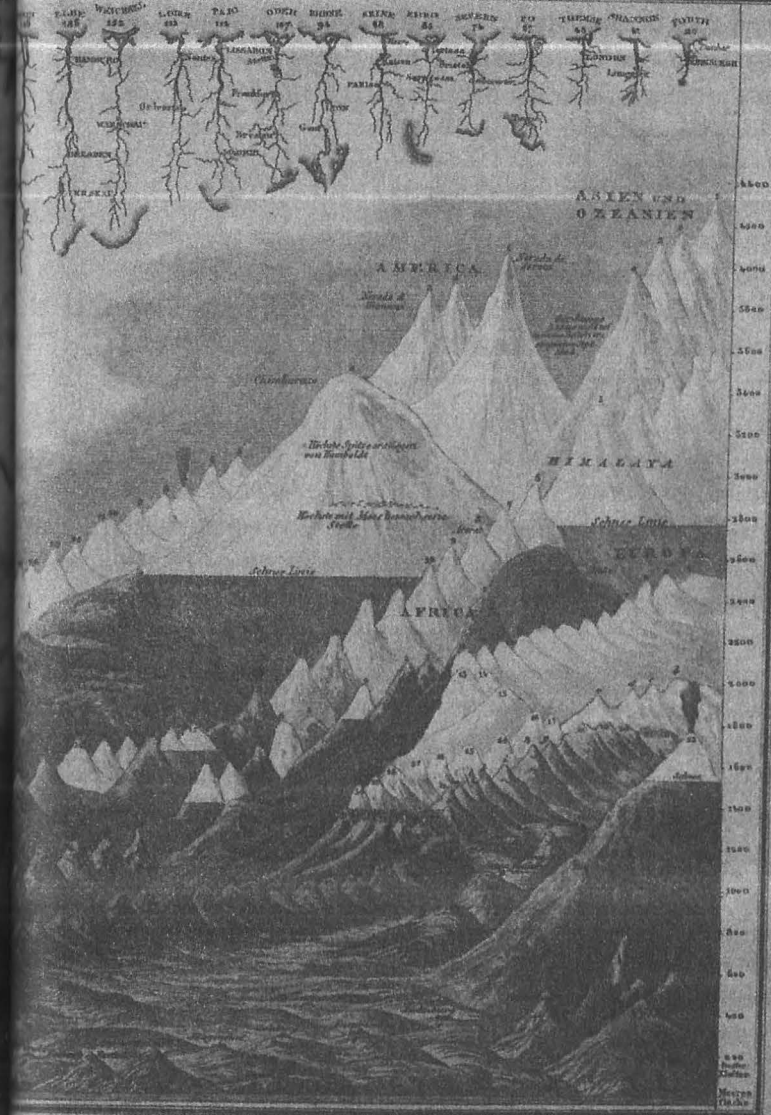
rıyla güzel, geniş bir çatı oluşturan budanmış ıhlamur ağacının altında, yeşile boyanmış sacdan ufak bir masa ve yine yeşil üç bahçe sandalyesi vardı. Evin kapısı her zaman açık olurdu ve bir gün mutlaka gelecek müşterilerin yolunu gözleyen Bina, üç-beş dakikada bir kapıda belirirdi. Müşterilerin neden gelmediğini kesin olarak söylemek mümkün değildi. Muhtemelen tek neden o zamanlar yabancıların W.ye yaz tatili yapmak üzere gelmemesi değildi, Babett ve Bina kahve ve şarap servisi yapılan dükkânlarını adeta evde kalmış yaşlı kadınlar lokali gibi işlettikleri için iyice umutsuz görünüyordu vaziyet. Bu şekilde çalıştırılan bir kafenin köyün erkeklerini cezbedecek hiçbir yönü olamazdı. Kız kardeşlerin iş hayatlarının başlangıcında nasıl bir figür ortaya koyduğunu ben de bilmiyordum Lukas da. Biraz olsun kesinlikle belirlenebilen sadece, senelerce birbiri ardına gelen hayal kırıklıkları ve her defasından yenilenmeye çalışılan umutların, Babett ve Bina'nın bir zamanlar oldukları ya da olmayı istedikleri her neyse bunu, tamamen tahrip ettiğiydi. Hem bu tahribatın hem de ebedî olarak birbirine muhtaçlık halinin kız kardeşlerin mizaçlarında sebebiyet verdiği bozulma, nihayetinde herkesin onları sadece ve sadece iki kocakarı olarak görmesine yol açtı. Bina'nın elleriyle önlüğünün eteğinin kırıksıklarını düzleştirmeye çalışarak evin içinde ve ön bahçede turlar atmasının ve Babett'in bütün gün mutfakta oturup bulaşık kurulama bezlerini katlayıp, ardından hemen açmasının ve bir daha katlamasının tabii ki hiçbir yardımını olmuyordu. Kendi işlerini çekip çevirmeyi bile son derece büyük zorluklarla ancak başarıyorlardı, eğer gerçekten bir müşteri gelecek olsaydı ne yaparlardı, bunu tahayyül etmek bile mümkün değildi. Bir çorba pişirirken bile birbirlerine yardım etmekten ziyade engel oluyorlardı ve Lukas'ın anlattığına göre, haftalık pazar pastasının hazırlanması bile cumartesi gününün tamamı-

nı dolduran bir meşguliyet, tam anlamıyla bir hadise halini alıyordu. Buna rağmen haftanın sonu yaklaştıkça Babett Bina'ya Bina da Babett'e o hafta da pasta yapılması için ısrar ediyordu ve değişerek ya elmalı turta ya da *Gugelhupf* denen kek yapılıyordu. Kek ya da turta, her ikisi de yapılıp fırından çıkartıldığında adamakıllı bir merasimle kahve salonu denen bölüme taşınıyor ve orada taze taze pudra şekeriyle süslenip, el değmemiş mükemmel haliyle büfenin üzerindeki cam fanusun altına bir hafta önce cumartesi yapılmış elmalı turta ya da *Gugelhupf*'un yanına konuyordu. Dolayısıyla cumartesi akşamüstü gelecek bir misafir ya eskimiş bir elmalı turtayla taze bir *Gugelhupf* veya taze bir elmalı turtayla eskimiş bir *Gugelhupf* arasında seçim yapabiliyordu. Pazar akşamüstünden sonra bu imkân artık mevcut olmuyordu çünkü pazar akşamüstü Babett ve Bina eskimiş elmalı turtayı ya da eskimiş *Gugelhupf*'u pazar akşamüstü kahvelerinin yanında yiyorlardı. Babett kendi payını tatlı çatalıyla yerken Bina kahveye batırıyordu ve onu bu alışkanlığından bir türlü vazgeçirememek Babett'i çok üzüyordu. Bayat kek ya da turtanın yenilmesinden sonra iki kardeş bir-iki saat suskun ve artık bir şey yiyemeyecek kadar tok, kahve salonunda oturmaya devam ediyorlardı. Büfenin arkasındaki duvarda âşık bir çiftin intiharının tasvir edildiği tablo asılıydı. Bir kış gecesidir tabloda ve ay, sadece bu bir an için kocaman bulutların arasından sıyrılıp göstermiştir kendisini. İki sevgili küçük ahşap bir iskelenin en ucundadırlar ve tam bu anda belirleyici olan adımı atmaktadırlar. Kızın ve adamın ayakları beraberce ulaşmaya çalışır derinliğe; ve yerçekiminin her ikisini de pençesine alışını derin bir nefes vererek hisseder insan. Kızın kafasına ince, açık yeşil bir eşarp sardığı, adamın koyu renkli paltosunu da rüzgârın şişirdiği hâlâ hafızamda. Bu resmin altında bir sonraki haftanın turta ya da keki dururdu. Sarkaçlı saat

tiktaklarını sürdürürdü biteviye ve yeni bir çeyrek saati vurmak üzere her hazırlık yaptığında sanki kayıp giden bir on beş dakikayı daha göstermek pek zor geliyormuşçasına ahlar oflardı. Perdelerin arasından, yaz aylarında geç öğleden sonra saatlerinin ışığı sızar, kışınsa günbatımının ilk karanlığı bastırırdı. Odanın ortasındaki masanın üzerinde her zaman, yerinden hiç kıpırdamayan, devasa bir paşa kılıcı bitkisi dururdu. Yıllar bu bitkide tek bir iz bırakmadan ardı ardına geçip giderdi ve Alpenrose'deki her şey, esrarengiz bir şekilde sanki bu bitkinin etrafında döner gibiydi.

Normal şartlar altında haftada bir defa, Mathild'i ziyaret etmek için Alpenrose'ye geçerdi büyükbaba. Bu haftalık ziyaretlerin içeriği ikisinin birkaç el kâğıt oynamaları ve uzun uzun sohbet etmeleriydi. Konuşacak konu eksikliği hissetmedikleri aşikârdı. Bu sırada kahve salonunda otururlardı; çünkü Mathild büyükbaba da dahil olmak üzere kimsenin yukarıya, odasına çıkmasına izin vermezdi. Mathild'i üst bir merci olarak kabullenmiş Babbett ve Bina'nın bu ziyaretler sırasında mutfakta beklemeleri de tabiri caizse âdet haline gelmişti. Ben de sıkça eşlik ederdim büyükbabanın Alpenrose ziyaretlerine, zaten neredeyse her yere onunla beraber giderdim, iskanbil kâğıtları karıştırılır, kesilir, dağıtılır, atılır, toplanır, sayılır ve yeniden karıştırılırken ahududu şerbetim elimde seyrederdim. Kâğıt oynarken şapkasını çıkarmamak büyükbabanın eski bir alışkanlığıydı. Ancak oyun bittikten sonra ve Mathild kahve yapmak üzere mutfığa gittiğinde çıkartırdı şapkasını ve mendiliyle alnını silerdi. Kahve içilirken müzakere edilen konulardan pek azı hakkında iyi kötü bir fikrim olurdu, bu yüzden onlar sohbe başlayınca ben genellikle dışarı çıkıp yeşil sac masanın yanındaki bahçe koltuklarından birine oturur, Mathild'in her defasında benim için masaya bıraktığı eski atlasa

PHYSISCHE GRAPHE.

bakardım. Eski atlasın içinde dünyanın en büyük nehirlerinin, uzunluklarına ve en yüksek dağların, yüksekliklerine göre sıralandığı bir sayfa ve dünyanın en uzak ve ancak yeni keşfedilmiş köşelerinin harika renklendirilmiş haritaları vardı. Bu haritaların üzerindeki küçücük yazılar bana düşünülebilecek bütün gizemleri içeriyor gibi gelirdi; çünkü tıpkı eski kartografların dünyayı kısmen tanıyabildikleri gibi ben de bu yazıların şifresini henüz kısmen çözebiliyordum. Soğuk mevsimlerde atlası dizlerimin üzerine koyar dar merdivenin üst sahanlığına oturdum. Merdiven boşluğu penceresinden ışık giren bu sahanlıkta duvarda, ormanın karanlığından koca bir sıçrayışla çıkıp ağaçsız bir alanda kahvaltı eden avcılarının keyfini kaçıran bir yabandomuzunu tasvir eden yağlı boya bir tablo asılıydı. Yabandomuzunun ve yeşil tipik kıyafetleri içinde dehşete düşmüş avcılarının yanı sıra, havada uçuşan tabaklar ve yemeklerin de bütün ayrıntılarıyla resmedildiği tablo Arden ormanlarında ismini taşıyordu ve bana, resmin anlatabildiğinden çok daha tehlikeli, çok daha meçhul ve çok daha derin çağrışımlar yaptıran da bu, aslında tek başına bakıldığında masum isim oldu. "Arden ormanları" isminin yaydığı gizem, Mathild'in üst kattaki kapılardan herhangi birini açmaktan beni men etmiş olmasıyla daha da güçleniyordu. Özellikle tavan arasına çıkmayı kesin bir dille yasaklamıştı. Kendine has ikna gücüyle orada, hakkında başka hiçbir bilgi vermediği gri avcının yaşadığına inandırmıştı beni Mathild. Birinci kata çıkmadan önceki son basamakta, bir anlamda izin verilenin sınırına, yani şeytanın ayartma gücünün en kuvvetli hissedildiği noktaya ulaşmış oluyordum. Bu yüzden, büyükbaba kahve salonundan çıkıp şapkasını kafasına yerleştirdiğinde ve vedalaşmak üzere elini Mathild'e uzattığında her defasında kurtarılmış gibi hissedirdim kendimi.

Lukas'a yaptığım sonraki ziyaretlerden birinde tavan arasına çıktık. Lafı tavan arasına getiren muhtemelen bendim. Lukas o zamandan bu zamana pek bir şeyin değişmiş olamayacağı kanaatindeydi. Teyzelerinin ölümünden sonra evi devralmış ve o zamandan beri, bana söylediğine göre, tavan arasını hiç boşaltmamıştı; çünkü burada birbiri üzerine yığılmış alet edevat ve diğer bin türlü ıvır zıvırı toparlamanın, gücünü aşacak bir iş olduğunu daha o zaman düşünmüştü. Gerçekten de çarpıcı bir resim sunuyordu tavan arası. Sandıklar, sepetler üst üste konmuşlardı; çuvallar, deri eşya, çingiraklar, sicimler, fare kapanları, bal kasnakları ve türlü türlü kılıflar kırılganlardan sarkıyordu. Bir köşede üstünü kaplayan toz tabakasının altından soluk parıltıyan bir bas tuba duruyordu, onun yanında vaktiyle kırmızı olduğu anlaşılan bir kuştüyü yorgan yatıyordu üstünde çoktan terk edilmiş muazzam büyüklükte bir yaban arısı yuvasıyla. Her ikisi, hem pirinç tuba hem de gri renkli ve kuruyup bin incecik yaprağa dönüşmüş ve kâğıtlaşmış yuva, ağır ağır çözülerek çatı arasında hüküm süren mutlak sessizliğin bir parçası olma sürecine işaret ediyorlardı. Ama bu sessizlik tekin değildi. Kapak, çekmece ve kapıları kısmen açık sandık, komodin ve kutulardan, düşünülebilecek her türlü günlük kullanım eşyası ve kıyafet taşıyordu. Bu binlerce çeşit malzemenin, bizim tavançatı arasına girdiğimiz âna kadar hareket halinde, bir tür evrim içinde olduğu ve şu anda bizim orada oluşumuz sebebiyle sanki hiçbir şey olmamış gibi hareketsiz durdukları kolaylıkla hayal edilebilirdi. Hemen beni kendisine çeken bir rafta Mathild'in –artık bana ait olan ve benim için giderek daha fazla önem kazanan– neredeyse yüz cilt kitabı, sanki elden ayaktan kesilip çökmüş gibi birbirine yaslanmış duruyordu. Geçen yüzyıldan kalma edebî eserlerin, kuzeyin derinliklerine yapılan seyahatlerin anlatıldığı me-

tinlerin, geometri ve yapı statîği konulu ders kitaplarının ve bir Türkçe sözlükle muhtemelen vaktiyle Baptist'e ait olan bir mektup örnekleri kitabının yanı sıra spekülâtif karakterde bir dizi dinî eser de vardı bu kütüphanede. 17. ve erken 18. yüzyıldan kalma dua kitaplarıydı bunlar, bir kısmında hepimizi bekleyen acılar bütün dehşetiyle resmeden tasvirler vardı.

Diğer taraftan, Bakunin, Fourier, Bebel, Eisner ve Landa-
uer imzalı bir dizi tez kitabının ve keza Lily von Braun'u
kaleme aldığı otobiyografik bir romanın da bu uhrevi
kitaplarla karışmış bir şekilde, aynı raflarda yer alması
beni hayrete düşürmüştü. Kitapların kaynağına dair so-
ruma cevaben Lukas sadece, Mathild'in her zaman bir
şeyler okuyup araştırdığını ve bu yüzden benim de belki
hatırlayabileceğim gibi köyde hafif uçuk kaçık biri ola-
rak kabul edildiğini söyleyebildi. Mathild, Birinci Dünya
Savaşı'nın hemen öncesinde Regensburg'daki Englische
Fräulein Manastırı'na¹ katılmış ama daha savaş bitme-
den manastırdan onun, yani Lukas'ın, da aslını bilmediği
nedenlerle tekrar ayrılmıştı. Birkaç ay Kızılların hâkimi-
yetindeki Münih'te² kalmış, oradan da kafası iyice karış-
mış ve neredeyse hiç konuşamaz bir halde eve, W.ye
dönmüştü. Kendisi, yani Lukas tabii ki o zaman henüz
dünyaya gelmemişti, ama annesinin Mathild'le ilgili de-
mediğini bırakmadığını, manastırdan ve komünist Mü-
nih'ten W.ye tamamen kafayı üşütmüş halde döndüğü-
nü söylediğini çok iyi hatırlıyordu. Annesi, keyfi kaçık
olduğunda Mathild'i zaman zaman kızıl rahibe olarak da
adlandırırmış. Buna karşın Mathild, biraz kendini topladıktan sonra bu tür eleştirilerin aklını karıştırmasına izin
vermemişti, tam aksine, insanlarla ilişkiyi reddeden mün-
zevi hayatında kendisini giderek daha iyi hissettiği aşı-
kârdı, dedi Lukas. Evet, hiç değer vermediği köy ahalisi-
nin arasında seneler boyunca dolaşırkenki tarzının, siyah
elbisesi ya da mantosu, hep kafasındaki siyah şapkası ve
havanın en güzel olduğu günlerde bile vazgeçmediği
şemsiyesinin, belki ben de çocukluğumdan hatırlayabi-

1. Kız çocukların eğitimiyle ilgilenen Congregatio Jesu adındaki kadın tarikatı-
nın bir diğer adı. (Ç.N.)

2. Münchener Räterepublik ya da Münih Sovyet Cumhuriyeti dönemi. (Ç.N.)

lirdim, kendine has neşeli bir yönü olduğunu düşünüyordu Lukas.

Çatı arasındaki araştırmalarımı sürdürüp bu sırada, saçsız porselen bir bebek, bir saka kafesi, bir Zimmerstutzen¹ veya eski bir hayvan damgalama demiri gibi bazı objeleri elime alıp Lukas'la bunların olası menşei ve geçmişi üzerine fikir yürütürken, çatı pencerelerinden yatık açıyla sızan ışıktaki, tıpkı bir hayalet gibi, kâh daha sarıh kâh daha belirsiz seçilen üniformalı bir siluet çarpı gözüm. Daha dikkatli baktığımda bunun aslında bir terzi mankeni olduğu ortaya çıktı, mavi gri bir pantolon ve ceket vardı üstünde. Ceketin yakası, klapası ve kenar şeritleri bir zamanlar çimen yeşili olmalıydı, düğmeleri ise altın rengiydi herhalde. Mankenin ahşap kafasının üzerinde yine mavi gri kumaştan ve yeşil horoz tüyü sorguçla süslenmiş bir şapka vardı. Gri siluet, belki de tavan penceresinden çatı arasının karanlığına süzülen ve içinde, yerçekimsizliğe doğru çözülen bir maddenin parıltıyan partiküllerinin hiç durmaksızın devindiği ışık huzmelerinin arkasında saklı kaldığı için son derece gizemli görünüyordu gözüm; usul usul yaydığı kâfurun kokusu bu gizem duygusunu iyice güçlendiriyordu. Ama gördüklerime tam olarak güvenmeyerek iyice yaklaşp üniformanın sarkan kollarından birine dokunduğumda kumaş –beni yoğun bir dehşete düşürerek– un ufak oldu. O günden sonra yaptığım araştırmalar yeşil süslü, mavi gri kıyafetin, 1800 civarında Fransızlara karşı savaşa gönüllü olarak katılmış Avusturya avcı birliklerine ait olduğunu neredeyse kesin olarak ortaya çıkardı. Lukas'ın anlattığı ve geçmişinin Mathild'e kadar uzandığını söylediği bir hikâye de bu tahminin doğru olma ihtimalini art-

1. Kapalı mekânlarda atış talimi yapılan küçük kalibreli bir tür tüfek. (Ç.N.)

tırıyordu. Bu hikâyeye göre Seelos'ların uzak atalarından biri Tirol'den toplanan bin gönüllüden oluşan bir birliğin başında Brenner Geçidi'ni geçip Adige'ye inmiş, Garda Gölü'nü geride bırakıp Kuzey İtalya ovasına girmiş ve burada bütün diğer gönüllülerle birlikte Marengo'daki korkunç savaşta hayatını kaybetmişti. Marengo'da ölen Tirol'lü avcı askerin hikâyesinin benim için önemli yönü öncelikle, Alpenrose'nin -çocukluk ziyaretlerim sırasında orada bir avcının olduğu söylenerek çıkmamın yasaklandığı- tavan arasında, her ne kadar benim vaktiyle dik merdivende oturup tahayyül ettiğim resmine her şeyiyle uymasa da, gerçekten de bir avcının var olmasıydı. O zamanlar hayal ettiğim ve daha sonra da sıkça rüyalarıma giren iri yapılı bir yabancıydı; gözlerine kadar inen yüksek yuvarlak astragan kalpak, at koşumlarını andıracak kadar kuvvetli deri kayışların iki yakasını bir arada tuttuğu geniş kahverengi bir palto giyiyordu bu yabancı. Kucağında kını soluk soluk parlayan, kısa ve kıvrık bir kılıç yatar, ayaklarında mahmuzlu ve yüksek konçlu çizmeler olurdu. Ayaklarının birini devrilmiş bir şarap şişesinin üzerine koyardı, yerdeki diğer ayağının burnunu biraz yukarı doğru kaldırıp topuğundaki mahmuzu zemine saplardı. Bu yabancının kollarını bana doğru açması ve benim bütün korkuma rağmen ona yaklaşmayı, giderek daha fazla, sonunda dokunacak kadar yaklaşmayı göze almam tekrar tekrar rüyalarıma girerdi, zaman zaman bugün dahi girmeye devam ediyor. Ve her defasında, sağ elimin bu temas sonrasında tozlanan, hatta simsiyah olan parmakları dünya yüzündeki hiçbir şeyin telafi edemeyeceği bir facianın işareti olarak gözlerimin önüne geliyor.

Dr. Rudolf Rambousek, Alpenrose'nin bulunduğu binada, zemin katta, kahve ve şarap servisi yapılan salonun karşısındaki bir dairede, kırklı yılların sonuna kadar

hastalarına baktı. Doktor Rambousek Moravya'daki bir şehirden, zannediyorum Nikolsburg'dan, solgun yüzlü karısı ve ergenlik çağına gelmemiş kızları Felicia ve Amalia'yla beraber W.ye geldiğinde savaşın sona erdiği çok olmamıştı. Bu göç onun için ve belki ondan da fazla ailenin kadınları için dünyanın sonuna bir sürgün gibiydi muhtemelen. Bu kısa boylu, toplu ve her zaman büyük şehirlere uygun tarzda giyinen adamın W.de tutunamaması çok da şaşırtıcı değildi. Donuk, yabancılik hissi uyandıran ve belki de en doğru şekilde Levanten olarak adlandırılabilir olan yüz hatları, her zaman yarı açık büyük, koyu renk gözleri, bir şekilde dünyaya sırt çevirmiş gibi görünen tavırları onun doğuştan mahzunlar kategorisine sokulması gerektiği babında tereddüde yer bırakmıyordu. Bildiğim kadarıyla Doktor Rambousek W.de geçirdiği yıllar boyunca bir tek insanla dahi adamakıllı bir ilişki kuramamıştı. İnsanlardan kaçtığı söyleniyordu, ben de onu bir kez olsun sokakta gördüğümü hatırlayamıyorum, halbuki Alpenrose'de değil öğretmen lojmanında oturuyordu, dolayısıyla öğretmen lojmanı ile Alpenrose veya Alpenrose'yle öğretmen lojmanı arasında, hiç olmazsa zaman zaman gidip gelmek zorundaydı. İşte tam da bu hemen göze batan ortalarda olmama hali onu, yaşı artık yetmişlerine yaklaşan ve günün her saatinde yetmişbeşlik¹ Zündapp'ıyla köyün sokaklarını arşınlarken ya da çevredeki yerleşimler arasında bayır aşağı, bayır yukarı mekik dokurken görülebilen Dr. Piazolo'dan ayırıyordu. Acil durumlarda veterinerlik işlerini de üstlenmeye hazır ve motosikletinin üzerinde ölmeye karar verdiği besbelli Dr. Piazolo yaz kış, kulaklarını da kapatan eski bir pilot başlığı, korkunç görünen bir motosiklet gözlüğü ve deri

tozluklar takardı. Dr. Piazolo'nun bir de yine kendisi gibi, genç sayılamayacak bir dublörü ya da gölgesi vardı. Rahip Wurmser. Ölüm döşeginde yatanları kutsamak için yaptığı ziyaretlere uzun zamandır motosikletle giden rahip, son kutsama için gereken kutsal yağ, su, tuz, keza küçük gümüş bir haç ve kutsal ekmek ve şarabı bu yolculuklarda Dr. Piazolo'nunkine tıpatıp benzeyen eski bir sırt çantasına koyarak yanında taşırdı. Bu yüzden bu iki centilmen, Rahip Wurmser ve Dr. Piazolo, rivayete göre bir defasında Adlerwirt'te yan yana oturularken sırt çantalarını karıştırmışlar ve bunun neticesinde Dr. Piazolo bir sonraki hastasına son kutsama malzemesiyle, Rahip Wurmser de cemaatinin son nefesini vermek üzere olan üyesine tıp aletleriyle gitmişti. Birbirine tıpatıp benzeyen Rahip Wurmser ve Dr. Piazolo'nun sadece sırt çantaları değildi, bütününüyle dış görünüşlerinin benzerliği de o derece büyüktü ki köyde bir yerlerde veya köyün dışındaki yollarda, koyu renk kıyafetler içinde bir motosiklet sürücüsü görenlerin bunun doktor mu rahip mi olduğuna karar vermeleri, doktorun çivili çizmelerini motorunun ayaklıklarına koymak yerine, emniyetli olsun diye, her zaman yolun çakılına veya kara sürttürmek gibi bir alışkanlığı olmasa neredeyse mümkün olmayacaktı. Böylece silueti, en azından önden ya da arkadan bakıldığında rahibinkinden farklı görünüyordu. Bu tecrübeli rakiplerle boy ölçüşmenin Dr. Rambousek'e ne kadar zor geldiğini ve doktorun, neden bu iki, adeta her yerde hazır ve nazır özel misyonlu temsilcinin, bu manevi rehberle beden sağaltıcısının, aksine evden mümkün olduğunca çıkmamayı tercih ettiğini tahmin etmek güç değildi. Dr. Rambousek'in kendisini tercih edenlerin takdirlerine sevinmediği de iddia edilemezdi. Nihayetinde annemin Dr. Rambousek'in tıp sanatındaki ustalığını nasıl göklere çıkardığının defalarca bizzat şahidi olmuştum. Özellikle

posta sorumlusunun evinde oturan ve kadın şapkaları üreten Valerie Schwarz'la sohbetlerinde överdi annem doktoru. Frau Schwarz, Dr. Rambousek gibi Moravya değil ama Bohemya kökenliydi ve ufak tefek olmasına rağmen, benim daha sonra sadece Fellini'nin *Amarcord*'undaki tütün dükkânı sahibi kadında göreceğim kadar büyük boyutlarda memelere sahipti. Fakat annem ve Valerie Dr. Rambousek'i yere göğe sığdıramazken, onun muayenehanesine gitmek köyde yaşayan diğer insanların aklından bile geçmiyordu. Birinin bir şikâyeti olduğunda hemen Dr. Piazoło çağrılıyordu ve bu yüzden Dr. Rambousek günler, aylar ve yıllar boyunca zamanının çoğunu, Alpenrose'deki muayene odasında yalnız başına oturarak geçirmişti. Her halükârda büyükbabayla Mathild'i ziyaret için Alpenrose'ye gittiğimizde yarı açık kapıdan bakar ve onu hep mütevazı döşenmiş odasındaki döner koltuğunda oturup bir şeyler okurken, yazarken ya da bazen sadece pencereden dışarı bakarken görürdüm. Birkaç kez kapının eşiğine kadar gelmiş ve bana bakmasını veya yanına gelmemi söylemesini beklemiştim, ama ya beni hiç fark etmemişti ya da yabancı bir çocuğa hitap etmekten acizdi. 1949 senesinde, sıra dışı sıcaklıkta bir yaz günüydü, büyükbabayla Mathild kahve salonunda bir konu üzerine tartışıyorlardı, ben de tavan arası merdiveninin en üst basamağında oturmuş, çatı kirişlerinin çıtırtılarına ve evin dışından gelen, bir tepsi testerenin azalıp çoğalan gürültüsü ya da bir horozun tek başına ötüşü gibi diğer seslere kulak kabartmıştım. Büyükbabanın ziyareti bitmeden önce aşağıya, binanın holüne indim, çok kararlıydım, Dr. Rambousek'e soracaktım. Yaşlı Engelwirt'in hâlâ açık ve giderek büyüyen kangrenini tedavi edemez miydi? Muayene odasının kapısının kapalı olması şaşırttı beni ama yine de içeri girmeye cesaret edebildim. Pencerenin önündeki ıhlamur ağacının dalları arasından süzü-

len koyu yeşil yaz ışığına gömülmüştü içerideki her şey. Sanki sonsuz bir sessizlik hüküm sürüyordu. Dr. Rambousek her zamanki döner koltuğunda oturuyordu ama bu defa vücudunun üst kısmı önündeki yazı masasının üzerine yığılmıştı adeta. Sol kolu yarısına kadar sıvanmıştı, kol kıvrımında doktorun o an gözüme devasa görünen kafası yatıyordu; gözleri hareketsiz, bir noktaya dikilmişti, gerçi biraz pırtlak ama yine de çok güzeldi bu koyu renk gözler. Muayene odasından son derece dikkatli çıktım ve tekrar çatı arası merdiveninin en üst basamağındaki yerime dönüp büyükbabanın Mathild'le beraber kahve salonundan çıkışını beklemeye başladım. Muayene odasında gördüklerimden büyükbabaya, hem korkudan hem kendim de artık gördüklerime inanmadığımdan tek bir kelime etmedim. Büyükbabanın tamir etmesi için saatçi Ebentheuer'e verdiği cepsaatini eve dönerken almamız gerekiyordu. Kapısındaki küçük çingırağın çalmasıyla beraber küçük dükkâna girmiştik bile. Ayaklı duvar saatleri, sarkaçlılar, salon ve mutfak saatleri, çalar saatler, cep ve kol saatleri, sayısız saatin tıkırtısı birbirine karışıyordu dükkânda, sanki bir saat mekanizması tek başına yeterince zaman öğütemezdi. Büyükbaba, sol gözüne her zamanki gibi lubunu sıkıştırmış Ebentheuer'le saatinin sorununun ne olduğunu konuşurken, tezgâhın üzerinden arkadaki karanlık oturma odasına baktım. Ebentheuer ailesinin çocuklarının en küçüğü, ismi Eustach'tı ve hidro-sefalisi vardı, yüksek bir sandalyede oturuyordu ve usul usul öne arkaya sallanıyordu. Dr. Rambousek'in cansız ve soğuk bedeniye, kısa bir süre sonra kızlarını da alıp W.den taşınacak karısı tarafından aynı günün akşamında, Alpenrose'deki muayene odasında bulundu. Çok daha sonra bir gün, Valeri Schwarz'ın anneme fısıldayarak Dr. Rambousek'in morfinman olduğunu ve cildinin sarılığıının da buradan kaynaklandığını söylediğini duyacak ve

bu nedenle de uzun bir süre Moravyalıları morfinman dendiğine ve vatanlarının en az Moğolistan ya da Çin kadar uzakta olduğuna inanacaktım.

Engelwirt Meyhanesi'nin üst katında oturduğumuz yıllar boyunca, hava kararırken şaşmaz bir şekilde aşağıya, meyhaneye inip Romana masa ve sıraları silerken, yerleri süpürürken ve bardakları kurularken ona yardım etme isteği sarardı içimi. Tabii ki beni cezbeden bu işlerle uğraşmak değil Romana'nın kendisiydi, benim derdim mümkün olduğunca fazla onun yakınlarında olmaktı. Romana toprağı olmayan bir köylü ailesinin iki kızının büyüğüydü. Bärenwinkel'de, diğer çiftliklerle karşılaştırıldığında oyuncak gibi görünen minnacık bir evleri vardı. Alçak bir tepenin üzerindeki ev bana hep Nuh'un Gemisi'ni hatırlatırdı, çünkü sanki her cinsten bir çift barındırıyordu – Romana ve kardeşi Lisabeth ve de ebeveynleri dışında bir inek ve bir öküz, iki keçi, iki domuz, iki kaz vesaire. Sadece kedi ve tavukların sayısı çoktu ve bunlar ya etraftaki tarlalarda olurlar ya da çayırlarda uzaklara koştururlardı. Bir de külliyetli miktarda beyaz güvercin vardı, çatının mahyasında bir aşağı bir yukarı dolaşmadıklarında küçük evin etrafında uçuşurlardı. Ev, ahşap levhalarla kaplanmış ve birçok kez yamanmıştı; bu bölgede nadir görülen kırma çatısıyla tepenin zirvesinde karaya oturmuş bir gemiyi andırırdı. Ve her defasında, yolum evin yakınlarına düştüğünde, Romana'nın muzip bir insan olan babasının evin küçücük pencerelerinden birinden, tıpkı gemisinden dışarı bakan Nuh Peygamber gibi dışarıyı seyredip ucuz purosunu tütürürken görürdüm. Romana her gün akşamüstü beş gibi Bärenwinkel'den gelirdi ve ben onu karşılamak için sıkça köprüye kadar giderdim. O zamanlar en fazla yirmi beş yaşındaydı, her şeyiyle olağanüstü güzel olduğunu düşünürdüm. Uzun boyluydu, su grisi gözleri ve geniş,

dürüst bir yüzü vardı. Gürsaçları bir Haflinger atının yelesi gibi açık sarıydı. W.nin, neredeyse istisnasız ufak tefek, kara kuru, ince saçlı ve huysuz köylü hatunlar ve hizmetçi kızlardan oluşan kadın cemaatinden her açıdan farklıydı. O kadar sıra dışıydı ki dikkat çekici güzelliğine rağmen hiç kimse ona evlenme teklif etmemişti. Akşamın ilerleyen saatlerinde babam için bir paket Zurban¹ almak üzere meyhaneye indiğimde Romana, saat dokuzda normal şartlarda çoktan çakırkeyif olmuş çiftçi ve ormancı taifesi arasında, sanki başka bir gezegenden gelmişçesine bir hafiflikle süzülerek dolaşırdı. Gece saatlerinde meyhanenin insanın tüylerini ürperten, korku uyandıran bir havası olurdu. Bir sürü erkeğin ifadesiz gözlerle tahta sıralarda oturduğu bu korkunç mekâna adım atmaya, Romana bahis konusu olmasa muhtemelen cesaret edemezdim. Bu hareketsiz figürlerden biri bazen yerinden kalkar ve sanki bir salın üzerindeymiş gibi yalpalayarak hole açılan kapıya doğru ilerlerdi. Yağlanmış zemin tahtalarının üzerinde minik bira ve kar suyu gölcükleri olurdu. Yoğun bulutlar halinde meyhanenin içinde gezinen ve sonunda uyduruk vantilatöre ulaşan duman, ıslak deri ve çuhanın ve dökülmüş centiyan likörünün ekşi kokusuna karışırdı. Kahverengi boyayla kaplı lambrinden tavana kadar duvarda, doldurulmuş samurlar, vaşaklar, orman tavukları, akbabalar ve başka bir dizi soyu tüketilmiş, kökü kazınmış hayvan, çoktan vakti gelmiş intikamlarını almak üzere pusuda bekliyordu. Köylüler ve ormancılar neredeyse her zaman, loka- lin ya üst ya da alt tarafında grup halinde birlikte otururlardı. Tam ortadaysa, kış aylarında sıkça akkor haline gelene dek ateşi körüklenen büyük döküm soba durur-

1. Bir puro ve sigara markası. (Ç.N.)

du. Sadece Avcı Hans Schlag kendi başına otururdu, hiç kimse ilgilenmezdi onunla. Dışarıklı olduğu anlatılırdı, Kossgarten am Neckar'dandı. Uzun yıllar Kara Orman'da geniş bir avlakla ilgilendikten sonra, neden ve niçinini kimsenin bilmediği bir şekilde W.nin bulunduğu bölgeye gelmiş ve Bavyera Orman İdaresi tarafından işe alınmadan önce bir seneden fazla işsiz dolaşmıştı. Avcı Schlag heybetli bir adamdı, saç sakalı koyu renk ve dalgalıydı, göz çukurları alışılmadık derinlikteydi ve bakışları hep gölgeliydi. Uzun uzun, sıkça gecenin geç saatlerine kadar, kimseyle tek kelime konuşmadan bardağıyla baş başa otururdu. Ayaklarının dibinde, sandalyenin arkasına asılı sırt çantasına bağladığı Waldmann yatardı. Babama bir paket Zuban almak için meyhaneye her indiğimde bu şekilde otururdu avcı, masasında. Bakışları genellikle, sanki kesinlikle kaçırmaması gereken bir randevusu varmış gibi, masaya koyduğu dikkat çekecek kadar değerli altın cepsaatine odaklanmış olurdu, ama ara sıra yarı açık gözlerini, yüksek tezgâhın arkasında devamlı şnaps ve bira bardaklarını dolduran Romana'ya da çevirirdi. Hafızama iyice derin kazınan bir gece, aralık başlarıydı ve vadiye mevsimin ilk karı yağmıştı, akşam yemeğinden sonra aşağıya indiğimde Avcı her zamanki yerinde oturmuyordu ve esrarengiz bir şekilde Romana da görünmüyordu ortalarda. Beşlik Zuban'ı Adlerwirt'ten almak amacıyla arka kapıdan dışarıya, avluya çıktım. Etrafımda kar kristalleri, üstümde, gökyüzünde sayısız yıldız parılıyordu. Başsız dev Orion belinde parlak kısa kılıcıyla o anda dağların mavi-siyah gölgesinden sıyrılıp gökyüzündeki yerini aldı. Bu gösterişli kış güzelliğinin tam ortasında durup bekledim uzun süre, soğğun çırtısına ve gökcisimlerinin yörüngelerinde usul usul ilerlerken çıkardıkları seslere kulak verdim. Sonra bir anda, odunluk olarak kullanılan barakanın kapısında bir karal-

tının hareket ettiğini gördüm gibi geldi. Bu bir eliyle barakanın içindeki ahşap bölmeyi tutan Avcı Schlag'dı, rüzgâra karşı yürüyen birinin duruşuyla karanlıkta ayak-taydı ve bütün vücudu tuhaf, sürekli olarak tekrarlanan bir dalgalanmayla deviniyordu. Romana, avcıyla sol eliyle tuttuğu tahta bölme arasındaki bir kuru ot balya-sının üzerine yayılmıştı ve gözlerini, kardan yansıyan ışıktaki görebildiğim kadarıyla, kafası masanın üzerinde yatan Dr. Rambousek gibi devirmişti. Avcı göğüskafe-sinden gelen derin inlemelerle, pofurdayarak soluyordu. Sakalından yükselen nefesi hemen donup kristalleşiyor-du. Dalgalanma belini öne doğru bastırduğunda, her de-fasında Romana'nın içine giriyordu, diğer taraftan o da giderek daha fazla yaklaşıyordu avcıya. Bir süre sonra avcı ve Romana birbirinden ayırt edilmez hale geldiler, yekvücut oldular. Zannediyorum benim orada olduğumu ne Schlag ne de Romana fark etmişti; sadece Wald-mann gördü beni. Her zamanki gibi efendisinin sırt çan-tasına bağlanmıştı, sessizce onun arkasında, yerde otu-rup bana bakmıştı. Aynı gece, saat bir ya da iki gibi, tek bacaklı meyhaneci Sallaba dükkânının bütün tefrişatını yerle bir etti. Ertesi sabah okula giderken bütün zemin-nin bileklerime kadar cam kırıklarıyla kaplı olduğunu gördüm. Manzara kelimenin tam anlamıyla bir felaket-ti. Waldbaur Çikolataları'nın, kendi eksenini etrafında döndürülebildiği için kilisede kutsal ekmeğin konuştuğu muhafazaya benzettiğim, yeni vitrini bile tezgâhtan sö-külüp meyhanenin diğer köşesine kadar fırlatılmıştı. Dışarıda, holde de durum daha iyi görünmüyordu. Frau Sallaba, bodruma inen merdivenin başında oturmuş iki göz iki çeşme ağlamaktaydı. Bütün kapılar, hatta buz-hanenin sanki bir banka kasası için yapılmış gibi görü-nen ve yaz ayları için üst üste yığılmış buz kalıplarının mavi parıltısı aralığından dışarı taşan muazzam kapısı

bile ardına kadar açıldı. Buzhanenin açık kapısının görüntüsü, daha doğrusu bu görüntünün hafızamda canlanması bana, Romana'yla her buzhaneye girdiğimizde, yanlışlıkla içerde kilitli kaldığımızı ve birbirimizin kollarında, sıcakta eriyen buz gibi yavaş ve sessiz, donarak can verdiğimizizi hayal ettiğimi hatırlattı.

Benim için Romana'dan daha az önemli olmayan Fräulein, okulda, W.nin başından geçen büyük felaketlerin kronolojisini, muntazam yazısıyla tahtaya listelemiş ve bu listenin altına renkli tebeşirle yanan bir ev çizmişti. Sınıftaki çocuklar coğrafya defterlerine iyice gömül-müşlerdi, ara sıra kafalarını kaldırıp iyice kıstıkları gözle-riyle uzaktaki soluk harflerin şifresini çözmeye çalışıyor-lar ve feci hasidelerin uzun listesini –böyle sıralandıkla-rında sanki sakinleştirici bir etki yayar gibiydiler– satır satır kopya ediyorlardı. 1511'de veba 105 kişinin hayatına son verdi. 1530'da bir yangın felaketinde 100 ev yandı. 1569: büyük bir yangın pazaryerini tahrip etti. 1605: yine bir yangın felaketi 140 evi kül etti. 1633: İsveçliler kasa-bayı ateşe verdiler. 1635: 700 kasaba sakini vebadan öldü. 1806-1814: bağımsızlık mücadelesi sırasında W. den 19 gönüllü hayatını kaybetti. 1816-1817: fazla yağış nedeniyle açlık yaşanan yıllar. 1870-1871: kasabanın 5 evladı savaş meydanlarında hayatını kaybetti. 1893: 16 Nisan'da büyük bir yangın kasabanın pazaryerini tama-men tahrip etti. 1914-1918: kasabanın 68 evladı vatan için öldü. 1939-1945: İkinci Dünya Savaşı'ndan 125 kardeşimiz eve dönmedi. Tüy kalemler sessizce çiziyor-lardı kâğıdı. Fräulein Rauch dar yeşil eteğiyle sıraların arasında dolaşıyordu. Yakınlarıma geldiğinde kalbim bo-ğazımdan çıkacak gibi oluyordu. Hava sanki aydınlan-mak istemiyordu o gün. Sabahın alacakaranlığı saat on ikiye kadar devam etti ve hemen ardından yavaşça çöken

akşam karanlığına yerini bıraktı. Şu anda, okulun bitmesine yarım saat kala bile ışıklar yanıyordu mecburen. Yuvamlak beyaz lambaların ışığı karanlık pencere camlarına yansıyordu, ve keza işlerine dalmış sıra sıra öğrencilerin akisleri de. Yansıyan bu resmin ardında, elma ağaçlarının denizin derinliklerindeki siyah mercanlara benzeyen tepeleri zorlukla seçiliyordu. Bütün gün boyunca alışılmadık bir sükûnet hâkim olmuştu sınıfa. Okulun hademesi ön bahçede zili çaldığında bile, başka günlerin şaşmaz okul sonu çığlıkları duyulmadı, sessizce kalkıp hiç konuşmadan eşyalarımızı topladık uslu uslu. Fräulein Rauch, kalın kışlık kıyafetleri içinde çaresiz çırpınan bir iki çocuğun okul çantalarını sırtlarına düzgünce yerleştirmelerine yardım etti.

Okul binası kasabanın sınırındaki bir yükseltinin üzerindeydi. Ve bu binadan çıktığımda her zaman yaptığım gibi bu benim için hatırlanmaya değer günde de bakışlarımı soldaki vadi tabanından, köy evlerinin çatılarının üzerinden, ormanla kaplı tepelere doğru gezdirdim. Bu tepelerin ardında Sorgschrofen'in sivri sırtı yükseliyordu. Soluk beyaz bir örtünün altında hiç hareket etmeden bekliyordu evler, çiftlik binaları, çayırlar ve kimse- nin geçmediği yollar. Bütün bunların üzerinde asılı duran gök ancak çok yoğun bir kar yağışından önce görülebilecek kadar alçak ve ağır gri bulutlarla kaplıydı. İnsan başını kaldırıp ensesine yaslayarak yeterince uzun süre, göğün delirtecek kadar aşılamaz görünen boşluğuna baktığında, boşluğun içinde kar fırtınasının çoktan patladığını ve tipinin üzerine geldiği gördüğüne inanabilirdi. Yolum, öğretmen lojmanının ve papaz yardımcısının evinin önünden geçip yüksek mezarlık duvarı boyunca devam ediyordu. Aziz George bu duvarın sonunda elindeki mızrakla ayaklarının altında yatan griffon türü bir kuşun

hiç ara vermeden gırtlığını oyardı. Bundan sonra kilisenin bulunduğu tepeden aşağıya inmek ve Obere Sokağı'ndan geçmek zorundaydım. Demirciden yanmış kemik kokusu geliyordu. Ocağın ateşi tamamen çökmüştü içine; her köşeye dağılmıştı alet edevat, ağır balyozlar, kerpetenler ve eğeler, sahipsiz yatıyorlardı tezgahın üstünde ya da yaslanmışlardı bir şeylere. Hiçbir yerde hiçbir şey hareket etmiyordu. W.de öğle zamanı, yalnız bırakılmış eşyanın saatleriydi. Sair zamanlarda demircinin her an kızgın demir parçalarını içine sokup cazırdattığı su fıçısı o kadar sessizdi ve açık kapıdan yüzeyine yansıyan ışıkla o kadar koyu karanlık parlıyordu ki sanki hiçbir zaman hiç kimse ona dokunmamıştı ve bu el değmemişliği sonsuza dek değişmeden kalacaktı. Hemen yandaki dükkânda çalışan Berber Köpf'ün tıraş koltuğu da boştu, lavabonun mermer tezgâhında açık bir ustura vardı. Hayatta hiçbir şey beni, babam eve döndüğünden beri ayda bir kez, saçlarımı kestirmek için ziyaret etmek zorunda kaldığım Köpf'ün yağlı kayışta yeni biletiği usturasıyla ensemdeki tüyleri kazıması kadar korkutmazdı. O kadar derin yerleşmişti ki bu korku içime yıllar sonra, Salome'nin Yahya'nın kesik başını gümüş bir tepside taşıdığı sahneyi bir filmde ilk kez izlediğimde hemen Köpf geldi aklıma. Bugün dahi

ancak ciddi biçimde kendimle mücadele ederek bir berberden içeri adım atabiliyorum. Ve bundan birkaç sene evvel Venedik'te Santa Lucia Tren İstasyonu'nda, kimse-
nin zorlaması olmadan, tamamen kendi isteğimle berbere girip sakallarımı tıraş ettirmiş olmam bugün bile izah etmekte âciz kaldığım korkunç bir hadisedir. Berberin dükkânına bakarken hissettiğim korku kadar güçlüydü, Konsum dükkânının¹ vitrininde Frau Unsinn'in altın yaldızlı Sanella paketlerinden tam o sıralarda inşa ettiği piramidi görmenin bana verdiği umut. Her gün okuldan eve dönerken artık W.ye de ulaşan yeni çağın müjdecisi olarak hayranlıkla bakıyordum bu piramide. Sanela paketlerinin altın rengi parıltısıyla karşılaştırıldığında Frau Unsinn'in dükkânında satılan diğer her şey; çekmecede saklanan un, büyük teneke kutudaki kızartılıp sosa yatırılmış ringa balıkları, salatalık turşusu, bir buzdağını andıran devasa suni bal kütlesi, mavi desenli *Zichorienkaffee* paketleri ve nemli bir beze sarılmış Emmental peyniri sanki hüznünlü bir atalet içinde zamanı heba etmekle meşgul görünüyordu gözüme. Sanela piramidinin geleceğe yükselerek geleceğe uzanıyordu, biliyordum bunu ve ben onu hayalimde göğerişecek kadar yükseltmeye devam ederken, bu arada girdiğim uzun ve insansız sokağın alt ucunda o ana kadar gördüklerime hiç benzemeyen bir araba belirdi. Leylak rengi lenduha gibi bir lüks otomobildi bu, tavanı açık yeşildi. Son derece yavaş ve tamamen sessiz süzüldü bana doğru, fildişi renkli direksiyonun ardında bir zenci oturuyordu ve yanımdan geçerken yine fildişi renkli dişlerini gösterdi bana gülümseyerek. Belki de bütün büyücek yolların uzağındaki bu yerleşim yerinden geçerken gördüğü tek canlı yaratık olmamdı bu gülümsemenin nedeni. Kili-

1. Almanya'daki ilk süpermarket zincirlerinden biri. (Ç.N.)

semizin yemliğinde, tasvir edilen doğudan gelen üç bilge kraldan biri, hem de siyah yüzlüsü, leylak rengi ve açık yeşil süslemeleri olan bir kaftan giydiği için bu kasvetli öğle saatlerinde yanımdan kayarcasına geçen otomobilin sürücüsünün gerçekte Kral Melchior olduğu benim için hiç şüpheyi yer bırakmayacak kadar sarihti. Ve aerodinamik kasalı, leylak rengi limuzininin muazzam büyüklükteki bagajında çok kıymetli bir hediye, mesela birkaç ons altın, değerli bir buhurdanlık veya mürrüsafi doldurulmuş abanoz bir kutu taşıdığından adım gibi emindim. Bu kadar kesin konuşabilmem, öğleden sonra pencerede oturup şiddetini giderek arttıran kar yağışını seyrederken hikâyeyi bütün detaylarına varıncaya kadar tahayyül etmemden de kaynaklanıyordu. Gökten durup dinlenmeden inen karın, karanlık basmadan her şeyi, odun yığınlarını, üzerinde odun kırılan kütüğü, barakanın çatısını, frenküzümlerini, çeşmenin yalağını ve komşu hemşirelerin yeşillik yetiştirdikleri bahçeyi kaplamasını izledim.

Ertesi sabah, mutfakta hâlâ ışık yanarken, kar küreme işini bitirip biraz önce içeri giren büyükbabam anlatmaya başladı. Avcı Schlag'ın, avlağından bir saatten daha uzak bir mesafede, Tirol tarafında, dar bir boğazın dibinde yatarken bulunduğu haberi gelmişti Jungholz'dan. Anlaşılan, dedi büyükbaba ve münhasıran kendisi için fırının üzerindeki sıcak su kabında sıcak tutulan ama nefret ettiği sütlü kahvesini annemin başka yere baktığı anlarda, her gün yaptığı gibi, küçük küçük lavaboya dökerken devam etti: Anlaşılan yazları bile tehlikelerle dolu ama kışın geçilmesi neredeyse imkânsız uçurumu aşarken düştü ve öldü. Kendi avlağının sınırlarını muhakkak ki çok iyi bilen Schlag'ın yanlışlıkla diğer tarafa geçmiş olması kanaatimce mümkün değil, diye ekledi büyükbaba. Diğer taraftan kimse avcının, eğer kasten yanlış yolu ter-

cih ettiyse, özellikle de bu mevsimde ve bu havada karşıda, Avusturya'da ne aradığı sorusuna bir cevap veremiyordu. Nereden bakılırsa bakılsın karmaşık ve tekinsiz bir hikâye diyerek tamamladı sözlerini büyükbaba. Ben kendi adıma hadiseyi kafamdan bütün gün atamadım. Ev ödevlerimi yaparken gözkapaklarımı bir an için kapatmam bile, avcıyı mat ve cansız gözlerle uçurumun dibinde yatarken görmeme yetiyordu. Bu yüzden öğle saatlerinde eve dönerken ona rastlamak şaşırtmadı beni. Pfeiffer Değirmeni'nin sahibine ait atın çektiği kızak, yavaş yavaş yağın oluşturduğu gri duvarın içinden bir anda karşıma çıktığında, atın hamuduna asılmış minik çanın çingirtisini bir süredir duymaktaydım. Şarap kırmızısı bir çulla örtülmüş insan bedeni, kızağın üstünde hemen farkediliyordu. Yolun Lange Sokağı'yla kesiştiği köşede kızak durdu, çünkü dizboyu karı yaran Zündapp'ıyla Dr. Piazolo, sanki önceden ısmarlanmış gibi, Pfeiffer Değirmeni'nin sahibinin sürdüğü ve Jungholz'tan gelen jandarmaların eşlik ettiği kızağın karşısına çıkmıştı. Kazadan haberdar edildiği anlaşılan doktor motorunu durdurdu ve kızağa yaklaştı. Çulu yarısına kadar açtı, Kossgarten am Neckar doğumlu Avcı Hans Schlag, tuhaf bir rahatlık içinde olduğu söylenebilecek bir pozisyonda yatıyordu çulun altında. Schlag'ın gri-yeşil kıyafeti oldukça muntazam görünüyordu, pek zarar görmemişti. Yüzünün rengi böylesine dehşet verici bir soluklukta ve saçı sakalı buzla kaplı ve kaskatı donmuş olmasaydı sadece uyuyor olduğuna inanmak işten bile değildi. Siyah motosiklet eldivenlerini çıkaran ve hem soğğun hem de çoktan başlamış ölüm sertleşmesinin hareketsizleştirdiği bedeni çeşitli noktalardan yoklayan Doktor Piazolo, vücudunda hiçbir yara izi görünmeyen avcının düştüğü anda ölmediği şeklindeki tahminini dile getirdi. Uçurumun dibinde büyüyen genç ağaçlar düşüşün şiddetini

azaltmışlardı, avcı muhtemelen ayağı kaydığı anda bayılmış ve bir süre sonra donarak hayatını kaybetmişti. Dr. Piazolo'nun faraziyelerini başıyla onaylayarak takip eden jandarma da şu anda kaskatı kesilmiş bir halde avcının ayaklarının dibinde yatan Waldmann'ın kaza mahalline gelindiğinde bile hayatta olduğunu ekledi. Avcının köpeği uçurumu geçmeden önce sırt çantasına yerleştirdiğini ve çantanın düşüş sırasında bir şekilde sırtından sıyrıldığını düşünüyordu. Çünkü çanta avcının cesedinin biraz uzağında bulunmuştu ve bulunduğu noktadan cesede uzanan bir iz vardı. *Dakhund* avcının hemen yanında, sadece yüzeyi donmuş orman toprağını kazmış ve fazla derin olmayan bir çukur açmıştı. Ona ve sahibine yaklaştıklarında, sanki zaten bir nefeslik canı kalmamış gibi saldırganlaşmıştı Waldmann; hemen oracıkta vurmak zorunda kalmışlardı hayvanı. Dr. Piazolo bir kere daha eğildi avcının bedenine doğru, cesedin çehresine düşen kar tanelerinin erimeden kalması onu hayrete düşürmüştü gibiydi. Sonra çulu tekrar özenle örttü ve aynı anda avcının yelek ya da pantolon cebindeki –Tanrı bilir hangi hareketin tetiklediği– müzikli cepsaati “Üb immer Treu und Redlichkeit” şarkısından¹ bir-iki mezur çaldı. Hayretle bakıştı insanlar. Dr. Piazolo başını sallayarak motoruna bindi, kızak bir sadmeyle sarsıldı ve harekete geçti ve kimsenin varlığını fark etmediği ben ev yolunun son etabı için tekrar yürümeye koyuldum. Anlaşılan hiç hısım akrabası olmayan Avcı Schlag'ın cesedine, daha sonra duyduğuma göre, bölge hastanesinde otopsi yapılmış ancak Dr. Piazolo'nun tespit ettiği ölüm nedenine eklenecek yeni bulgulara ulaşılammış, tabii eğer müteveffanın sol kolunun üst kısmında bir yelkenli dövmesi

1. “Dürüst ve samimi ol.” Bir Mozart bestesi. (Ç.N.)

olduğunun otopsi raporuyla saptanması kayda değer bulunmazsa.

Müteveffa Avcı Schlag'la karşılaşmamızdan birkaç gün sonra, yani hemen Noel arifesinde ağır bir hastalığa yakalandım. Dr. Piazolo ve onun fikir almak için başka bir kasabadan davet ettiği meslektaşları difteri olduğumu söylediler. Önce acıyan, sonra kızaran ve daha sonra iç kısmı tamamen yara olan bir boğazla yatağımda yatıyordum. Her iki-üç dakikada bir savruluyordum yatağın bir köşesinden diğerine göğsümü ve hatta bütün vücudumu sarsan sert bir öksürük nöbetiyle. Hastalık yerleştikçe bütün uzuvlarım hiç anlayamadığım bir şekilde ağırlaştı; öyle ki kafamı, bacaklarımı ya da kollarımı ve hatta ellerimi bile kaldıramaz hale geldim. Vücudumun boşluklarında hissettiğim basınç bana, sanki bütün organlarım bir merdaneden geçiriliyormuş hissi veriyordu. Akkor haline gelmiş ve tıpkı cehennemi çevreleyen ateş çemberindeki gibi mavi alevlerin kuşattığı kalbimi bir demircinin demir bir kerpetenle ocaktan alıp buz gibi soğuk suya soktuğu hayali defalarca ele geçirdi tahayyülümü. Sadece baş ağrım bile beni bayılmanın sınırına getirmeye yetiyordu, beni bu olağanüstü acı algısından ancak hastalığın zirveye ulaştığı günlerde ateşim kritik sınıra kadar yükseldiğinde yaşadığım hezeyanlar kurtarabilirdi. Bu anlarda, çatlayıp pul pul olmuş gri dudaklarla ve dilimin üstünde, çürüyen gırtlak dokumun iğrenç kokusuyla cehennem gibi sıcak bir çölün ortasında yatıyordum adeta. Büyükbaba ılık su damlatıyordu ağzıma, suyun, gırtlığımdaki açık yaraları yalayarak ağır ağır boğazımdan aşağıya aktığını hissediyordum. Hezeyanlarımda, gözleri yaşlı Frau Sallaba'nın yanından geçerek bodruma indiğimi ve kilerin en dip ve en karanlık köşesindeki büyük bir sandığın kapağını açtığımı görüyordum hep. Sandığın tabanında büyük toprak bir kap vardı,

içinde kış boyu yumurta turşusu saklanırdı. Kolumu dirseğime kadar, yüzeyinde kireç hareleri görünen suyun içine sokup neredeyse dibine kadar inince dehşetle fark ediyordum ki kapta turşusu kurulmuş olan, kabukları içinde tertemiz korunan yumurtalar değil, parmaklarımın arasından kayıp giden yumuşak bir şeydi. Hemen anlıyordum, gözden başka bir şey değildi bunlar. Hastalığım ortaya çıkar çıkmaz odamın derhal sadece büyükbabam ve annemin girebildiği bir karantina odasına dönüştürülmesi direktifini veren Dr. Piazolo, tepeden tırnağa ılık bezlere sardırıyordu beni. Önceleri çok iyi gelen bu yöntem kısa süre sonra giderek şiddetlenen bir korkuya neden olmaya başladı. Annem hasta odasının zeminini günde iki kere sirkeli suyla yıkamak zorundaydı; pencerelerse, en azından gündüz saatlerinde ardına kadar açık tutuluyordu. Bu yüzden bazen kar odanın ortasına kadar yağıyor, büyükbaba yatağımın yanında üstünde kalın paltosu ve başında şapkasıyla oturuyordu. İki haftadan uzun bir süre, Noel'in hemen öncesine kadar sürdü hastalık, Epifanya Yortusu'na kadar kaşık kaşık yediğim süt ve ekmekten başka bir şey geçmedi boğazımdan. Zaman zaman karantina odasının kapısı biraz açılıyor ve eşikte bina ahalisinden birileri görünüyordu. Romana da birkaç kere, ölümden kılpayı yırtan hastaya bir mucizeyi seyreder gibi bakan bu grubun içinde oldu. Dışarıya, açık havaya çıkmama ancak oruç dönemi başladıktan sonra izin verildi, okula gitmem hâlâ söz konusu değildi. İlkbahardan itibaren günde iki saat, vekâleten yerine baktığı korkunç başöğretmen König'in dönüşüyle görevinden ayrılan Fräulein Rauch'un ellerine teslim edildim. Fräulein Rauch orman müdürünün kızıydı, dolayısıyla her gün saat ona doğru, yolun karşı tarafına geçip orman müdürünün evine gidiyor, yumuşak huylu öğretmen adayıyla beraber, kötü havalarda sobanın ya-

nındaki bankta, iyi havalarda da dışarda, arboretumun ortasındaki kendi eksenini etrafında dönebilen bahçe evciğinde oturup okul defterimi, büyük bir şevkle satırlar ve sayılardan oluşan bir ağla doldurmaya çalışıyordum. Hayalim Fräulein Rauch'u bu ağın içine çekip orada sonsuza dek sarıp sarmalamaktı. Çok hızlı büyüyorum gibi geliyordu bana, sanki o yaza öğretmenimle evlenmek üzere papazın önüne çıkabilecektik.

Aşağı yukarı bir ay, aralık başına kadar, W.de kaldım ve bütün bu süre zarfında Engelwirt'teki neredeyse tek müşteri ben oldum. Bazen, günün çalışmalarını akşam Engelwirt Meyhanesi'nde oturup yüzde ve komisyon hesapları yaparak sonlandıran yalnız gezgin satıcılardan biri uğruyordu. Sürekli olarak önümdeki kâğıtlara gömülmüş bir şekilde çalıştığım ve onlar gibi nadiren kafamı kaldırıp düşünceli bakışlarımı uzaklara çevirdiğim için muhtemelen önce benim de bir gezgin satıcı olduğumu düşünüyorlardı; ama tartan bakışlarla birkaç defa incelendikten sonra, herhalde bu meslek grubuna uygun olmayan dış görünüşümden yola çıkarak başka, tahminimce daha müphem bir iştegal alanına yoruyorlardı. Bu tartan bakışlardan ziyade başlayan sezon hazırlıklarından duyduğum rahatsızlıkla ayrılmaya karar verdim. Tuttuğum notlarda da zaten ya sonsuza kadar devam etmemin ya da durmamın gerektiği noktaya gelmişim. Günler geçmiş, defalarca bir trenden inip diğerine binmiş ve saatlerce rüzgârlı taşra tren istasyonlarında beklemişim, hafızamda çok çirkin ama modaya uygun *Trachten*¹ tarzı bir takım elbise giyip, rengârenk kuştüyleriyle süslü enli bir kravat takmış fazlasıyla iri, hatta devasa boyutlarda bir insanın grotesk görüntüsünden başka hiçbir şey kalmamıştı. Evet, şimdi

1. (Alm.) Geleneksel Alman kıyafeti. (Ç.N.)

günler geçmiş, W.yi çoktan gerilerde bırakmış, Hoek van Holland'a giden bir ekspres trende oturuyor, hiçbir zaman kavrayamadığım, en ücra köşesine kadar düzenlenmiş ve bütün yamuk çizgilerden arındırılmış Alman ülkesini seyrediyordum. Her şey habis bir sulha kavuşturulmuş ve uyuşturulmuş gibi görünüyordu gözüme, bu uyuşturulmuşluk hissi kısa süre içinde beni tamamen ele geçirdi. Satın aldığım gazeteleri okumak, önümdeki maddensuyunu içmek istemiyordum. Yanımdan geçiyordu meralar ve kışlık ürünün, talimatlara uygun şekilde soluk yeşil filizlendiği tarlalar; orman parselleri, çakıl ocakları, futbol sahaları, fabrikalar ve kurtbağrı çitleri ya da tahta bahçe parmaklıkları arkasındaki müstakil veya sıra evlerin her sene imar planlarına uygun bir şekilde büyüyen kolonileri. Dışarıyı seyrederken ortalarda neredeyse hiç insanın görünmemesinden bir anda tuhaf bir şekilde etkilendim, halbuki ıslak şehirlerarası yollarda kâfi miktarda otomobil zeminden kalkan suyla oluşmuş bir bulutun içinde her yöne doludizgin gidiyordu. Şehirlerdeki sokak ve caddelerde bile insandan çok daha fazla otomobil vardı. Gerçekten de insanoğlu sanki başka bir cins canlıya yerini terk etmiş gibi görünüyordu veya en azından bir tür tutsaklıktı içinde bulunduğumuz durum. Aynı kompartımanı paylaştığım insanların suskunluğu ve bizzat benim klimatize bir hızlı tren vagonunda hareketsiz oturmakta oluşum aslında bu tür faraziyeler üretmem için hiç uygun bir ortam oluşturmuyordu. Ayrıca –dürüstlük bunu da itiraf etmemi gerektirir– bu tür düşünceler o an geçmiyordu kafamdan; dışarıya, son parseline kadar paylaşılmış ve işlenmiş topraklara bakarken, bilincimde, eğer o anda bir bilincimin var olduğundan söz edilebilirse, hep aynı kelimeler tekrarlanmıştı: “Güneybatı Alman toprakları”, “Güneybatı Alman toprakları” Birkaç saat süren ve giderek şiddetini artıran bu işkencenin

sonunda kafatası sinirlerimin erimesi denilebilecek bir sürecin artık nihai olarak başladığına kanaat getirene kadar devam etmişti bu durum.

Hissettiğim baskı ancak tren Heidelberg Garı'na girerken sona erdi. Peronlarda o kadar çok sayıda insan duruyordu ki yok olmakta olan veya çoktan yok olmuş bir şehirden kaçıyorlar diye aklımdan geçti o anda. Yarı yarıya boşalan kompartımana binen yeni yolcuların sonuncusu kahverengi kadife bir bere takmış, dalgalı saçlı, genç bir kadındı. Yüz hatlarında ilk bakışta ve hiç tereddütsüz Elizabeth'i, I. James'in kızı Elizabeth Stuart'ı, gördüm. Vakanüvislerin yazdıklarına göre Palatina elektör prensinin¹ eşi olarak Heidelberg'e gelmişti Elizabeth ve burada hüküm sürdüğü kısa sürede Kış Kraliçesi olarak namlanmıştı² 17. yüzyıl İngiltere'sinden çıkıp gelmiş bu genç kadın, yerine oturup köşesinde düzenini kurduktan hemen sonra bir kitaba gömülmüştü. *Das böhmische Meer* [Bohemya Denizi] ismindeki kitap, hiç tanımadığımı Mi-la Štern isminde bir kadın yazar tarafından kaleme alınmıştı. Genç kadın ancak Ren kıyısında yol almaya başladığımızda kafasını kitaptan zaman zaman kaldırıp kompartımanın penceresinden nehre ve nehrin öteki yakasındaki dik yamaçlara bakmaya başladı. Sıkı bir kuzey rüzgârı çıkmış olmalıydı; çünkü gri suları yararak akıntıya karşı seyreden mavnaların kıçlarındaki bayraklar geriye doğru değil, çocukların yaptıkları resimlerdeki gibi öne doğru dalgalanıyordu ve bu durum bir yandan bütün resmi tepetaklak ediyor ve bir yandan da ona aynı ölçüde müessir bir şeyler katıyordu. Dışardaki ışık giderek azaldı, nehrin vadisine sonunda hâkim olan soluk bir aydın-

1. V. Friedrich. (Ç.N.)

2. Kocası Palatina Prensi V. Friedrich çok kısa bir süre Bohemya tahtına oturmuştur, bu yüzden de sarakalı bir şekilde Kış Kralı ismiyle anılır. (Ç.N.)

lıktan ibaretti. Dışarıya, koridora çıktım. Sanki hak kalemiyle çizilmiş gibi görünen gri ve eflatun renkli üzüm bağları yer yer turkuvaz yeşili ağlarla örtülmüştü. Yanından kayıp geçerken sürekli olarak ötelenen ama esas hatları itibariyle değişmeden kalan manzarayı, yavaş yavaş başlayan tipi, neredeyse yatay bir taramayla gölgelendirirken bir anda, sanki çok kuzeylerde bir yerlere doğru yoldayız, sanki Hokkaidō Adası'nın en kuzey noktasına yaklaşmak üzereyiz gibi hissettim. Ren Vadisi'nin manzarasındaki bu değişimin müsebbibi olduğunu gizliden gizliye düşündüğüm Kar Kraliçesi de çıkmıştı koridora ve bu güzel gösteriyi izleyerek uzunca bir süre yanımda durdu. Sonra zor fark edilen bir İngiliz aksanıyla ve bana öyle geldi ki, sadece kendisi için şu dizleleri okudu:

Çimler bembeyaz, uçuşan kardan
Peçeler, daha kara kargadan
Eldivenler goncalar gibi yumuşak
Maskeler var yüzleri saklayacak¹

O an karşılık verememiş olmam, bu kış şiirinin nasıl devam ettiğini bilmemem, içimdeki bütün heyecana rağmen dudaklarımı aralayıp bir şey söyleyememem, beyinsiz ve dilsiz öylece durup dışarıya, son anlarını yaşayan alacakaranlığa bakmaya devam etmem, o günden bugüne hep üzmüştür beni, hep içimde bir ukte olarak kalmıştır. Kısa bir süre sonra Ren Vadisi genişledi, düzlükte kule misali insan silolarının parıltısı görüldü ve tren Bonn'a girdi. Kış Kraliçesi, bir şey söylememe fırsat kalmadan indi Bonn'da. O günden beri hiç olmazsa *Das böhmische Meer* adlı kitabı bulmaya çalıştım bıkip usanmadan ama

1. Shakespeare'in *Kış Masalı*'ndan. (Ç.N.)

nafileydi gayretim, benim için son derece önemli olduğu muhakkaktı ama hiçbir bibliyografyada, ya da katalogda ya da benzeri bir kaynakta ismi geçmiyordu.

Ertesi gün ögle saatlerinde, Londra'ya dönmüştüm, ilk işim Ulusal Galeri'ye gitmek oldu. Görmek istediğim Pisanello tablosu her zamanki yerinde değildi, tadilat çalışmaları nedeniyle, galeriyi –yüzlerinde bu tadilata hiç de anlayışla bakmadıklarını gösteren bir ifadeyle– gezen ziyaretçilerin sadece küçük bir bölümünün indiğı alt katta, kötü aydınlatılmış bir salonda sergileniyordu. Belki 30 çarpı 50 santimetre boyutlarındaki küçük, ve maa- lesef, geçen yüzyıldan kalma fazlasıyla ağır bir altın çer- çevenin içersine hapsedilmiş resmin üst kısmını, nere- deyse bütünüyle gök mavisinin içinden altın rengi parıl- dayan bir daire kaplar. Bu altın daire kutsal bakire ve çocuk İsa'nın tasvirine fon oluşturur, onun altında res- min bir kenarından diğere kadar, koyu yeşil ağaç tepe- lerinden oluşan bir bant uzanır. Ön planda solda sürüle- rin, çobanların ve cüzzamlıların koruyucusu Aziz Anto- nius durur. Koyu kırmızı, kukuletalı bir kıyafet ve toprak kahverengisi bir pelerin giymiştir, elinde bir çingirak tu- tar. Uysal bir erkek yaban domuzu yatar ayaklarının di- binde, teslimiyetinin sembolü olarak sinmiş, adeta top- rağa yapışmıştır. Münzevi ermiş, o anda karşısına çıkmış ve dokunaklı denilebilecek bir dünyevilik neşreden, mu- zaffer edalı şövalyeye dik dik bakmaktadır. Kuyruğunu halka yapmış, kanatlı bir hayvan görünümündeki ejder- ha son nefesini vermiştir çoktan. Şövalyenin beyaz bir metalden. sanatkârane işlenmiş zırhı, akşamın bütün ışı- ğını üstünde toplamaktadır. Georg'un genç çehresinde suçluluk hissinin gölgesi dahi görülmez; boynu ve ensesi, tamamen korunaksız, tabloyu seyredenlerin insafına bı- rakılmıştır. Bu resimdeki en sıra dışı detay şövalyenin başındaki geniş kenarlı, alışılmadık derecede güzel işlen-

miş ve bir tüyle süslenmiş hasır şapkadır. Aziz George'u böyle, duruma bakıldığında esasen hiç de uygun olmayan, tam anlamıyla göz alıcı bir serpuşla tasvir etmek fikri Pisanello'nun aklına nereden gelmiştir, çok bilmek isterdim doğrusu. *San Giorgio con capello di paglia*¹ – çok şaşırtıcı, şövalyenin omzunun üzerinden bakan iki at da belki böyle düşünüyorlar.

Ulusal Galeriden Liverpool Caddesi İstasyonu'na yürüyerek döndüm. Strand ve Fleet Caddesi üzerinden yürümek istemiyordum, bu nedenle bu hattın üzerinde kalan ve küçük sokaklardan oluşan labirenti aşmayı tercih ettim. Chandos Place, Maiden Lane ve Tavistock Caddesi üzerinden Lincoln's Inn Fields'e ve oradan da Holborn Circus ve Holborn Viaduct yoluyla şehrin batı sınırına ulaştım. Üç milden çok fazla yürümüş olma ihtimalim pek yoktu aslında ama hayatım boyunca bundan uzun bir yürüyüş yapmamışım gibi hissediyordum. Fakat yorgunluğumun tam anlamıyla bilincine varmam ancak, merdivenlerinden yeraltı dünyasının bildik şekerli-tozlu sıcaklığı yükselen bir metro istasyonunun girişindeki saçakların altında, bir anda, yan taraftaki Prospero'vari² çiçekçinin sattığı beyaz, erguvani, pembe ve kırmızı krizanem demetlerinin hafif kokusunu, açık denizlerdeki bir kürekçi-yi pençesine alan bir sanrı misali algıladığımda mümkün oldu. Aynı anda fark ettim ki bu istasyon, tam da benim, metroyla içinden geçerken, şimdiye kadar hiç kimsenin inip bindiğini görmediğim duraktı. Metro durur, kapılar açılır, insanlar dışarıya, boş perona bakarlar, başka duraklardaki cümbüşte zorlukla ama burada son decerece net duyulabilen, *mind the gap*,³ uyarısından sonra kapılar ka-

1. (İt.) Hasır şapkalı Aziz George. (Ç.N.)

2. Shakespeare'in *Fırtına* eserinden bir karakter. (Ç.N.)

3. (İng.) Boşluğa dikkat. (Ç.N.)

panır ve metro bir sadmeyle sarsılıp tekrar harekete geçer. Bu istasyondan her geçtiğimde yaşıyordı bunlar ve benden başka hiçbir yolcunun kılı dahi kıpırdamazdı. Bu beni ziyadesiyle huzursuz eden keyfiyeti, öyle görünüyordu ki benden başka fark eden yoktu. Şimdi bu tedirgin edici istasyonun giriş merdivenin önündeki kaldırımda duruyordum ve yolumun kalan kısmını da yürümek zahmetinden kurtulmak için yapmam gereken içeri girmekten ibaretti. Karanlık giriş avlusunda, bir tür gişe kulübesinde oturan iyice kara derili zenci bir kadından başka tek bir canlı yaratık görünmüyordu. Sonunda bu yeraltı istasyonuna inmediğimi belirtmem herhalde gerekmez. Gerçi epey bir süre eşikte durdum ve hatta koyu renkli kadınla birkaç kere bakiştık birbirimize ama nihayi adımı atmaya bir türlü göze alamadım.

Tren Liverpool Caddesi İstasyonu'ndan yavaşça hareket etti, isten kararmış tuğla duvarlar boyunca ilerledi. Bu duvarlar, inşa edilirken içlerine yerleştirilen nişler nedeniyle, gözüme hep sanki geniş bir katakomp sisteminin burada toprak üstüne taşan bölümü gibi görünürler. Geçen yüzyılda örölmüş duvarların derz ve çatlaklarından zaman içinde kelebek çalıları fışkırmış. Bilindiği gibi bu bitki en zor koşullarla bile yetinebilir. Son olarak, yaz aylarında İtalya'ya gitmek üzere yola çıktığımda bu kara duvarların önünden geçmiştım ve o sırada bu mütevazı bitkiler biraz çiçeğe durmuştu. Tren sinyal beklerken, bir orak kanat keleşinin bir çalıdan diğetine, bir yukarıya bir aşağıya, bir sağa bir sola sürekli uçarak avarelik edişini gördüğümde gözlerime inanamamıştım. Ama bu hadisenin üzerinden de aylar geçmişti artık ve hafızamdaki bu resim, kendi kendime de söylediğim gibi, muhtemelen sadece hayal hanemin ürünüydü. Buna karşın zavallı seyahat arkadaşlarıımın gerçekliğinde tereddüt edilecek hiçbir nokta yoktu. Sabahın erken saatlerinde hepsi ter-

temiz, pırıl pırıl çıkmışlardı yola ama şimdi mağlup bir ordunun neferleri gibi koltuklarına çökmüş, tamamen gazetelerine gömülmeden önce, görmeyen, hareketsiz gözlerle dışarıya, metropolün banliyösüne bakıyorlardı. Ev cangılının açıklık oluşturduğu bir noktada, uzakta, dört yanına iskele kurulmuş ve tamamen yeşil bir örtüyle çevrelenmiş, üç kule misali insan silosu yükseliyordu. Çok çok daha uzakta, batı yönünde, kızıla boyanmış ufuk çizgisinin önünde, bütün şehri kaplayan mavi siyah bulut örtüsünden muazzam bir yağmur sağanağı adeta devasa bir matem bayrağı gibi yeryüzüne iniyordu. Tren makas değiştirdiğinde geriye, şehrin –etraflarındaki her şeyi gölgede bırakan, batıdan gelen yatay ışıktaki üst bölümleri altın gibi parıldayan– mucize binalarına bakabildim. Banliyö mahalleleri –Arden ve Maryland– geçip gittiler önümüzden, kısa bir süre sonra açık araziye vasıl olduk. Batıda ufuğu kaplamış yangın harını kaybediyordu, akşamın gölgeleri tarlalara ve çalılıklara düşmeye başlamıştı bile. O akşamüstü satın aldığım Samuel Pepy'nin günlüğünü –ince kâğıda özel baskı, Everyman's Library 1913– karıştırdım biraz. Bin beş yüz sayfayı aşan bu on senelik rapordan, uyku beni avucuna alana ve aynı satırları tekrar tekrar okuyup yine de anlayamayacak duruma gelene kadar gelişigüzel birkaç bölüm okudum. Sonra dağlık bir bölgede yürürken gördüm kendimi rüyamda. İnce, beyaz çalkıtaşlarıyla kaplı yol ormanın içinden sonsuz virajlar yaparak uzayıp gidiyordu, hep yukarı ve daha yukarı çıkıyor ve sonunda boğazın en yüksek noktasından derin bir yarıkla dağların diğer tarafına geçiyor. Bunlar Alp Dağları, rüyamda da biliyorum bunu. Yukarıdan aşağıya baktığımda gördüğüm her şey yeknesak bir kireç rengiyle; çok açık, göz kamaştırıcı ve her noktasından kuartz parçacıklarının parıldadığı bir griyle kaplı. Bu durum tuhaf bir şekilde, sanki taş radyasyon yayarak parçalanıyor izlenmi-

ni uyandırıyor bende. Baktığım noktadan aşağı iniyor yol ve uzaklarda, en az bunun kadar yüksek başka bir dağa tırmanıyor. Bu dağı aşamayacağımı hissediyorum. Sol yanımda kelimenin tam anlamıyla baş döndürücü bir uçurum var. Yolun kenarına kadar geliyorum, şimdiye kadar bu kadar derin bir uçurumdan aşağıya bakmadığımın bilincindeyim. Tek bir ağaç görünmüyor çevrede; bir çalı, bir fundalık ve hatta bir tutam ot dahi yok, sadece taş, her yer taş. Bulutların gölgeleri kayarak geçiyor sarp yamaçlar ve derin boğazların üzerinden. Hareket eden başka hiçbir şey yok. Mutlak bir sessizlik hâkim her yere çünkü bitkisel hayatın son izleri, hışırdayan son yaprak veya ağaç kabuğu parçaları, hepsi çoktan uçup gitmiş, geride toprakta kıpırtısız yatan taşlar kalmış sadece. Bu nefessiz boşluğa kelimeler, neredeyse sönüp kaybolmuş bir aksiseda olarak dönüyorlar sonunda – Büyük Londra Yangını'na dair bir raporun parçaları bunlar. Yangının adım adım büyüdüğünü görüyorum. Aydınlık değil ortalık; tüyler ürperten, kanlı, kötücül alevler rüzgârın yardımıyla bütün şehri ele geçiriyor. Kaldırım taşlarının üzerinde yüzlerce ölü güvercin, tüyleri alazlanmış. Lincoln's Inn'de bir sürü yağmacı. Kiliseler, evler, tahta ve taş, her şey yanıyor. Kabristandaki her zaman yeşil ağaçlar da alev alıyor. Çok hızlı ve çok kısa bir fener alayı, büyük bir çatırtı, uçuşan kıvılcıklar ve ateşin sönmesi. Psikopos Baybrook'un mezarı açılmış. Mahşer günü mü bu? Boğuk ve korkutucu bir gümbürtü, havada şiddetli titreşimleri hissediliyor. Barut kulesi havaya uçmuş. Suya kaçıyoruz. Etrafımızı sarıyor yansıyan ışık, göğün koyu karanlığının önünde yamaçları yalıyor neredeyse bir mil eninde, alevlerden koca dişleri olan bir çember. Ertesi gün sessiz bir kül yağmuru – batıya doğru, Windsor Parkı'nın da ötesine kadar.

*Bu gümbürtüden, arkamızdan gelecek hayat oluşuyordu
şu anda ve arkamızdan gelen bu hayat bizi yavaş yavaş yok
edecekti, tıpkı bizim, bizden çok önce var olanı yavaş yavaş yok
ettiğimiz gibi.”*

Korkunun, bunaltının ve ruh daralmasının insanda yarattığı hislerin izini süren dört öykü anlatıyor Sebald bize *Vertigo*'da. Birbirinden bağımsız da okunabilen, fakat sanatsal olarak iç içe örülmüş esrarlı öyküler bunlar: Stendhal'i, Kafka'yı ve biz-zat Sebald'i kısıvrak yakalayan yoğun bir içsel yaşantıdan, melankolik bir duygu durumundan bahsediyorlar. Gerçekliğe dair algı bir kez bozulup da denge kaybolunca, hatırdaki kalanlar ile aslında olanlar arasında açılan o tehditkâr yarıktaki anlatıcının kapıldığı baş dönmesini okurun bilincine taşıyorlar.

18,5 TL
KDV DAHİL

ISBN: 978-975-07-2714-6

